

Ehrman B.D. - Truth and Fiction in The Da Vinci Code

TAM METİN EKSİKSİZ TÜRKÇE TERCÜME (232 Sayfa)
Gnostik Araştırma Kütüphanesi Arşivi

--- SAYFA 1 [Görsel / Boş] ---

--- SAYFA 2 ---

--- SAYFA 3 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 4 ---

2004 Bir Tarihi İsa, Mecdelli Meryem ve Konstantin BARTD Hakkında Gerçekten Bildiklerimizi Açıklıyor. E H R M A N d

--- SAYFA 5 ---

Oxford New York Auckland Bangkok Buenos Aires Cape Town Chennai Darüsselam Delhi Hong Kong İstanbul Karaçi Kalküta Kuala Lumpur Madrid Melbourne Mexico City Mumbai Nairobi São Paulo Şangay Taipei Tokyo Toronto Telif hakkı © 2004, Oxford University Press, Inc. Oxford University Press, Inc. tarafından yayınlanmıştır 198 Madison Avenue, New York, New York 10016 www.oup.com Oxford, Oxford University Press'in tescilli ticari markasıdır Tüm hakları rezerve edilmiştir. Bu yayının hiçbir kısmı Oxford University Press'in önceden izni olmadan çoğaltılamaz, bir erişim sisteminde saklanamaz veya elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt veya başka herhangi bir biçimde veya herhangi bir yöntemle aktarılamaz. Kongre Kütüphanesi Yayında Verilerin Kataloglanması Ehrman, Bart D. Da Vinci Şifresi'nde gerçek ve kurgu: Bir tarihi İsa, Mecdelli Meryem ve Konstantin hakkında gerçekten bildiklerimizi ortaya koyuyor / Bart D. Ehrman tarafından. P. santimetre. İndeks içerir. ISBN 0-19-518140-9 1. Brown, Dan, 1964- Da Vinci kodu. 2. Konstantin I, Roma İmparatoru, d. 337—Edebiyatta. 3. Konstantin I, Roma İmparatoru, d. 337—Din. 4. Mecdelli Meryem, Aziz—Edebiyatta. 5. Edebiyatta Hristiyan azizleri. 6. İsa Mesih—Edebiyatta. 7. Hristiyanlık ve edebiyat. 8. Edebiyatta Hristiyanlık. I. Başlık. PS3552.R685434D3335 2004 813'.54—dc22 2004056805 1 3 5 7 9 8 6 4 2 Amerika Birleşik Devletleri'nde asitsiz kağıda basılmıştır. Çizimler için teşekkürler. Şekil 1: Vanni/ Art Resource, NY; Şekil 2a (mağaralar): Bart Ehrman; Şekil 2b (parşömenler): İsrail Müzesi, Kudüs; İncir. 3 ve 4: Antik Çağ ve Hristiyanlık Enstitüsü, Claremont, CA; Şekil 5: Britanya Kütüphanesi, Londra; Şekil 6: Rylands Kütüphanesi, Manchester Üniversitesi; Şekil 7: André Held; Şekil 8: Scala/ Art Resource, NY.

--- SAYFA 6 ---

Olağanüstü dost ve editör Robert Miller'a

--- SAYFA 7 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 8 ---

Teşekkür ix Giriş xi Bölüm 1: İmparator Konstantin, Yeni Ahit ve Diğer İnciller 1. Konstantin'in Erken Hristiyanlıktaki Rolü 3 2. Ölü Deniz Yazmalarının ve Nag Hammadi Kütüphanesinin Keşifleri 25 3. Diğer İnciller 47 4. Konstantin ve Yeni Ahit'in Oluşumu Kanon 73 d

--- SAYFA 9 ---

2. Bölüm: İsa ve Mecdelli Meryem 5. İsa'nın Tarihsel Kaynakları 97 6. Kaynaklarımızın Tarihsel İsa'sı 119
7. İsa, Mecdelli Meryem ve Evlilik 141 8. Erken Hristiyanlıkta Dışıl 163 Sonsöz 185 Notlar 191 Dizin 199
viii İÇİNDEKİLER

--- SAYFA 10 ---

Bu kitabı yazmama yardım eden iki kişiye teşekkür etmek istiyorum. Bunlardan ilki, bu fikri ortaya atan, beni bu fikrin peşinden gitmeye ikna eden ve taslağı ayrıntılara kadar titizlikle okuyan arkadaşım ve Oxford University Press'teki editörüm Robert Miller'dır. Diğeri ise Riverside'daki Kaliforniya Üniversitesi'nden eski öğrencim Andrew Jacobs'tur; onun kitabın orijinal taslağı üzerine yaptığı dikkatli ve kapsamlı yorumları, bir dostluğun veya meslektaşlığın isteyebileceği her şeyin çok ötesindeydi. □□ □□ □ d

--- SAYFA 11 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 12 ---

dan Dan Brown'un Da Vinci Şifresi, son dönemdeki tüm rakiplerini gölgede bırakacak kadar muazzam bir yayın başarısı elde etti. Ben bu satırları yazarken (14 Haziran 2004), kitap altmış üç haftadır New York Times'ın çok satanlar listesinde hâlâ bir numaradaydı. Publishers Weekly'nin 9 Şubat 2004 tarihli sayısına göre bu yılın başlarında haftada 100.000 kopya gibi astronomik bir hızla satılıyordu. Ciltsiz versiyonu çıktığında, hali hazırda basılmış olan milyonlarca ciltli kitabın üstüne ek olarak büyük bir satış çığı daha bekleyebiliriz. Pek çok kişi gibi ben de Da Vinci Şifresi'ni ilk kez kulaktan kulağa duydum. Oxford University Press için Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew adlı kitabı yeni bitirmiştım. Bu, dini anlamanın ortodoks yolunu oluşturma niyetinde olan ilk kilisenin liderleri tarafından dışlanan, yasa dışı ilan edilen ve yok edilen Hristiyan inançları ve uygulamaları, hiçbir zaman "başarıya ulaşamayan erken Hristiyanlık biçimleri" hakkında bir kitaptı. Kitabımda şunlar vardı:

--- SAYFA 13 ---

xii GİRİŞ İlk kilise babaları tarafından yasaklanan kanonik olmayan ve sapkın kitaplardan bazılarının uzun tartışmaları. Bunlar, şu ya da bu Hristiyan grup için kutsal metin olarak hizmet eden, ancak sonunda kutsal kitap kanonuna nelerin dahil edileceğine ve nelerin hariç tutulacağına ilişkin kararları veren yetkililerle ters düşen diğer İnciller, mektuplar ve kıyametlerdi. Bunların hariç tutulmasının bir sonucu olarak, bu kitaplar kayboldu - ve çoğu on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllardaki dikkate değer arkeolojik keşiflerde orada burada ortaya çıkan birkaçı dışında, çoğu bugüne kadar kayıp kaldı. Lost Christianities kitabıma ek olarak, bu sözde sapkın kitaplardan hayatta kalanların bir koleksiyonunu Lost Scriptures: Books That Not Make It into the New Testament (yine Oxford University Press tarafından basılmıştır) adlı bir ciltte yayınladım. Her iki cilt de bu tür konulara zaten aşina olan akademisyenler için değil, tüm bunların kendisi için bir haber olduğu sıradan insanlar için yazılmıştır. Doğal olarak, Da Vinci Şifresi'ni öğrendiğimde ilgim arttı, çünkü burada erken Hristiyanlığa ait bazı konulardan, kayıp İncillerden ve İsa'nın tasvirinden bahseden ve hatta bir dereceye kadar bunlara dayanan, karmaşık entrikalar ve alt senaryolarla, komplolarla, açığa çıkan gerçeklerle dolu bir cinayet gizemi içeren modern bir kurgu çalışması vardı. Ancak Da Vinci Şifresi'ne göre bu kayıp İnciller sapkın bir İsa anlayışını temsil etmemektedir; daha ziyade onun hakkındaki tarihsel gerçeği, özellikle de Magdalalı Meryem ile evli olduğu ve bir çocuk sahibi oldukları ve böylece günümüze kadar varlığını sürdüren kutsal bir soyu başlattıkları gerçeğini tasvir ediyorlar. Kitabın kendisinin kurgu olduğunu elbette biliyordum ama kitabı okudukça (ve diğer pek çok kişi için olduğu gibi benim için de gerçek bir sayfa çeviriciydi) Dan Brown'ın karakterlerinin aslında kendi eserini yarattığını fark ettim.

--- SAYFA 14 ---

GİRİŞ xiii İsa, Meryem ve İnciller hakkında önemli iddialar. Başka bir deyişle kurgu, okuyucunun kurgu değil gerçek olarak kabul edeceği tarihsel bir temel üzerine inşa ediliyordu. Ancak hayatlarını İsa'nın ve erken Hristiyanlığın eski kaynaklarını incelemeye adanmış çoğu tarihçi gibi ben de kitapta ileri sürülen tarihsel iddialarla ilgili sorunları hemen görmeye başladım. Bazıları uğultulu olan ve hem bir uzman için bariz olan hem de olay örgüsü açısından gereksiz olan çok sayıda hata vardı. Yazar biraz daha araştırma yapmış olsaydı, anlatmak zorunda olduğu hikayeden hiçbir şekilde ödün vermeden, anlatımının tarihsel arka planını doğru bir şekilde sunabilirdi. Neden gerçekleri doğrudan anlamadı? Lost Christianities kitabım çıktığında Da Vinci Şifresi zaten çok iyi silahlar satıyordu, Oxford University Press'teki yayıncım Tara Kennedy, uzun süredir editörüm ve arkadaşım olan Robert Miller ile birlikte kitapla ilgili tarihsel sorunların bir listesini hazırlamamı önerdiler, böylece bunları pazarlama elemanlarımıza sorabilecek herkesin ilgisini çekebilecek bir öge olarak verebilirlerdi. Ve böylece Dan Brown'un romanının basit bir okumasına dayanarak oldukça hızlı bir şekilde bir şeyler tokatladım. Daha sonra bu kısa liste internete düştü; sonunda Da Vinci Şifresi ile ilgili olarak yakın zamanda çıkan kitaplardan birinde (benim iznimle, ancak bir kez daha başyazıya yer vermeden) yayımlandı; Dan Burstein'in editörlüğünü yaptığı Şifrenin Sırları: Da Vinci Şifresinin Arkasındaki Gizemlerin Yetkisiz Rehberi. Burstein, kilisenin antik tarihinden (benim alanım) Leonardo da Vinci'ye ve Roma Katolikleri arasındaki gizli topluluklara kadar çeşitli alanlardaki uzmanların (ve uzman olmayanların) Da Vinci Şifresi hakkındaki görüşlerinin çok ilginç bir derlemesini bir araya getiren serbest çalışan bir gazetecidir. Dahil

--- SAYFA 15 ---

xiv GİRİŞ, yayıncım için ayırdığım on tarihsel sorundan oluşan basit listemdir. İşte, onlara ilk verdiğimden farklı olarak: Bazı Gerçek Hatalar 1. İsa'nın hayatı kesinlikle "ülkenin dört bir yanındaki binlerce takipçisi tarafından kaydedilmedi." Bırakın okuma yazma bilenleri, binlerce takipçisi bile yoktu (s. 231). 2. Seksen İncilin "Yeni Ahit için değerlendirildiği" doğru değildir (s. 231). Bu, posta yoluyla girilen bir yarışma varmış gibi görünüyor. . . . 3. İsa'nın İznik Konsili'ne kadar tanrı olarak kabul edilmediği, ondan önce ise sadece "ölümlü bir peygamber" olarak kabul edildiği kesinlikle doğru değildir (s. 233). Dördüncü yüzyılın başlarında Hristiyanların büyük çoğunluğu onu ilahi olarak kabul ediyordu. (Bazıları onun o kadar ilahi olduğunu, insan bile olmadığını düşünüyordu!) 4. Konstantin, İsa'nın insani özelliklerine atıflarda bulunmayan bir "yeni İncil" sipariş etmedi (s. 234). Öncelikle yeni bir İncil sipariş etmedi. Ayrıca, dahil edilen kitaplar onun insani özelliklerine (acıyor, yoruluyor, sinirleniyor; üzüyor; kanıyor, ölüyor...) dolu göndermelerle dolu. 5. Ölü Deniz Parşömenleri "1950'lerde bulunamadı" (s. 234). Yıl 1947'ydi. Ve Nag Hammadi belgeleri Kâse hikâyesini hiç anlatmıyor ve İsa'nın insani özelliklerini vurgulamıyor. Tam tersi. 6. "Yahudi terbiyesi" hiçbir şekilde "Yahudi bir erkeğin evlenmemesini" yasaklamadı (s. 245). Aslına bakılırsa, Ölü Deniz Parşömenleri'nin arkasındaki topluluğun çoğu, evlenmemiş bekar erkeklerden oluşuyordu.

--- SAYFA 16 ---

GİRİŞ xv 7. Ölü Deniz Parşömenleri “en eski Hristiyan kayıtları” arasında yer almıyordu (s. 245). Onlar Yahudi, içlerinde Hristiyan hiçbir şey yok. 8. Mecdelli Meryem'in soyu hakkında hiçbir fikrimiz yok; hiçbir şey onu "Benjamin'in evi" ile bağdaştıramaz. Öyle olsa bile bu onu Davud'un soyundan yapmazdı (s. 248). 9. Magdalalı Meryem çarmıha gerildiğinde hamile miydi? Bu iyi bir şey (s. 255). 10. Q belgesi, Vatikan tarafından saklanan günümüze ulaşan bir kaynak olmadığı gibi, bizzat İsa tarafından yazıldığı iddia edilen bir kitap da değildir. Bu, bilim adamlarının Matta ve Luka'nın elinde olduğunu öne sürdüğü, esas olarak İsa'nın sözlerinin bir derlemesi olan varsayımsal bir belgedir. Roma Katolik akademisyenleri bu konuda Katolik olmayanlarla aynı şeyi düşünüyor; bunda gizli hiçbir şey yok (s. 256). Bu basit listenin yanı sıra, alanın uzmanlarından biri olarak Dan Burstein'in kitabı için de benimle röportaj yapıldı. Ve meselenin burada biteceğini düşündüm. Ancak Oxford editörüm Robert Miller, Da Vinci Şifresi hakkında yayınlanmaya başlayan kitapların hepsinin şu ya da bu şekilde ciddi anlamda yetersiz olduğuna giderek daha fazla ikna oldu. Bazıları, Burstein'inki gibi, konuya ilgi duyan ancak bu konuda uzman olmayan kişiler tarafından yapılan derlemelerdir; diğerleri (belli ki daha büyük bir sayı), bazı dindaşlarının (çoğunlukla Evanjelik Hristiyanlar mı?) kitapta yapılan bazı ifadelerle yanıltılması ihtimaline karşı "kayıtları düzeltmek" isteyen dindar kişiler tarafından yazılmıştır. Bu tür tepkiler, oldukları haliyle gayet iyi. Peki ya birisinin gerçek bir tepkisine ne dersiniz?

--- SAYFA 17 ---

xvi GİRİŞ gerçekten bu alanda uzman mısınız? Miller beni Dan Brown'un kitabına yanıt verecek bir tarihçiye ihtiyaç olduğuna ikna etti. Yanıt vermemin nedenleri yalnızca kitaba ilgi duymam (birçok kitapla ilgileniyorum ve hepsine yanıt vermeyi planlamıyorum) ya da kitabın başkalarının inançları üzerindeki dini etkisinden endişe duymam değil. Benim endişem aslında biraz daha sıradan. Pek çok insanın geçmişi kurgu eserlerden ya da filmlerden öğrendiğini biliyorum. Tıpkı Da Vinci Şifresi'nin yükselişe geçtiği sırada, örneğin Mel Gibson'ın The Passion of the Christ filmi ilk kez sahneye çıktı. Özellikle hem İsa'nın hikayesiyle ilgilenen hem de İncillerin bu hikaye hakkında ne söylediğini bilmeyen insanlar arasında büyük bir başarı elde etti. Böyle insanlar muhtemelen hayatlarının geri kalanı boyunca İsa'nın son saatlerini nasıl düşünecekler? Büyük ekranda gördüklerinin ışığında onlar hakkında düşünecekler. Mel Gibson, en azından gelecek nesil için insanların İsa'nın ölümünü nasıl anladıklarını Matta, Markos, Luka veya Yuhanna'dan çok daha fazla etkileyecektir. Film yönetmenlerinin ve kitap yazarlarının kamuoyunun duyarlılığını etkileme ve kamuoyunun düşüncesini değiştirme yeteneği ne iyi ne de kötü bir şeydir; bu sadece zamanın bir gerçeğidir. Ancak izleyicileri veya okuyucuları için yarattıkları görüntüler hatalı olduğunda, bu, insanların tarihi gerçekte olduğu gibi yanlış anladığı ve gerçeklerin yerine kurguyu koyduğu anlamına gelir. Belki de bunda gerçek bir zarar yoktur. Ancak hayatlarını tarih çalışarak geçiren bizler için bu durum biraz sinir bozucu olabilir. Ve böylece, Dan Brown'ın kitabına, hikayenin doğasıyla değil (bunu bir cinayet gizemi olarak sevdim), İsa, Mecdelli Meryem, Büyük Konstantin ve kutsal metinlerin oluşumu hakkındaki tarihsel iddialarının doğasıyla - hepsi Brown'un bizim için yarattığı hikayenin temel sorunlarıyla - ilgilenmek için bir yanıt yazmaya karar verdim.

--- SAYFA 18 ---

GİRİŞ xvii Başlamanın yolu, hikayeyi daha önce okumuş olanlar için bilgi tazelemek amacıyla hikayenin kısa bir özetini vermektir (bu kitabı okumak isteyebilecek herkesin Dan Brown'ın kitabını zaten okumuş olacağını varsayıyorum). □□□□□□□□ □□ Da Vinci Şifresi'nin karmaşık ve girift bir biçimde örülmüş bir olay örgüsü vardır ve bunu burada yalnızca kısa bir biçimde anlatacağım. Louvre'un ünlü küratörü Jacques Saunière, Paris'te gizemli bir cinayete kurban gitti. Suç mahallinde bırakılan ve Saunière'in ölümünden hemen önce çizdiği tuhaf dini semboller nedeniyle, Paris'te bir konferans vermek üzere bulunan Harvard'da profesör olan dini semboloji ustası Robert Langdon, araştırma yapması için çağrılır. Ona, Saunière'in torunu olan polis kriptografı Sophie Neveu da eşlik ediyor; o ve büyükbabası on yıldır birbirlerinden ayrı yaşıyorlar. Langdon ve Neveu'nun ilk başta farkına varmadıkları ama sonunda öğrendikleri şey, Saunière'in tarih boyunca Sion Tarikatı olarak bilinen ve Kutsal Kase'nin gerçek doğası ve nerede olduğuna dair sırrı her zaman koruyan gizli bir dini grubun başı olduğudur. Bir dizi tuhaf durum, Saunière'in geride bıraktığı ipuçlarını takip eden Langdon ve Neveu'yu, gizemli ve uzun zamandır aranan Kâse'yi bulmak amacıyla bir arayışa sürükler. Ancak Saunière'in ölümünden sorumlu olan ve görünüşe göre onu Kase'nin yerini öğrenmeye çalışırken öldüren kişiler de peşindedir. Bu gizemli diğerleri, onları Kâse'nin saklandığı yere götürmek için fanatik Katolik tarikatı Opus Dei'nin üyelerini piyon olarak kullandılar.

--- SAYFA 19 ---

xviii GİRİŞ Maceraları sırasında Langdon ve Neveu, zengin bir aristokrat ve Kâse uzmanı olan ve kâsenin gizeminin tarihsel arka planını tartışan Sir Leigh Teabing ile tanışır. Kase, Mesih'in kasesi değil, onun tohumunu barındıran kaptır; aslında, İsa'nın karısı ve sevgilisi olan ve ondan hamile kalan ve ona bir kız çocuğu doğuran Mecdelli Meryem adlı bir kişidir. Çarmıha gerildikten sonra Meryem ve çocuğu Fransa'ya kaçtı ve orada İsa'nın ilahi atalarının soyu çağlar boyunca devam etti. İsa'nın bu soyunun varlığına dair saklanan gizli belgeler vardı. Bu belgeler, erken Hristiyanlıktaki dişil prensibi övüyor ve dördüncü yüzyılda Hristiyanlık tarafından, özellikle de imparator Konstantin tarafından bastırılan bir dizi erken İncil'i içeriyor. Konstantin, Yeni Ahit'te yer almak için yarışan seksen kadar İncil'i yok etmiş, İsa'yı sıradan bir ölümlü olmaktan Tanrı'nın Oğlu konumuna yükseltmiş, Meryem ve ilahi dişil geleneğini tamamen susturmuş, Hristiyanlıkta dişiliği şeytanlaştırmış ve dişi tanrının kutlanması şeklindeki gerçek doğasını yok etmiştir. Ancak Sion Tarikatı yüzyıllardır İsa ve Meryem hakkındaki gerçeği biliyordu ve kutsal birleşmelerini kutlamak ve ilahi dişiliğe tapınmak için uzun süredir gizlice buluşuyordu. En son başkanı Jacques Saunière'in olduğu bu gizli topluluk, Magdalalı Meryem'in mezarını ve ilahi dişiliğin hakikatini anlatan yüzlerce belgeyi sakladı. Diğer ünlü kişiler Sion Tarikatı'na başkanlık etmiş ve İsa ile Meryem'in evliliği hakkındaki gerçeği kutlamışlardı; bunların arasında ünlü fresk Son Akşam Yemeği'nde Mecdelli Meryem'i resmeden ve İsa'nın gerçekliğine dair ipuçları veren Leonardo da Vinci de vardı.

--- SAYFA 20 ---

GİRİŞ xix ve Mary'yi diğer birçok sanat eserinde, gerçeği bilenlerin görmesi ve eğlenmesi için oradadırlar. Langdon ve Neveu, Sir Leigh Teabing'in yardımıyla, Kâse'nin gerçeğine ve son saklandığı yere ulaşana kadar, onları bir yerden bir yere götüren ve bulmacayı başka bir yere götüren karmaşık kriptogram labirentini takip ederken, Sir Leigh Teabing'in yardımıyla, Kâse'yi çevreleyen gizemi ve onun gerçek gücünü ortaya çıkaran gizli belgeleri yavaş yavaş çözerler. □□□□□□□□ □□ □□□□□□□□ □□ □□□□ Da Vinci Şifresi'ni kendim okumadan önce bile bana bu konu hakkında sorular sorulmuştu; özellikle de tarihsel arka planı hakkında. İsa ve Mecdelli Meryem hakkında söylediklerinde doğruluk payı var mı? Fiziksel birlikteliklerinin sırrını anlatan gerçekten gizli İnciller var mıydı? Gerçekten evliler miydi? Meryem gerçekten kutsal soyu bugüne kadar korunan bir çocuk mu doğurdu? İmparator Konstantin diğer İncilleri bastırıp Hristiyan İncilini mi yarattı? Tanrısal dişiliği Hristiyanlıktan çıkarmış, eril İsa'yı tanrısal âlemine yükseltmiş ve böylece Hristiyanlığın gidişatını sonsuza kadar mı değiştirmişti? Bunlar, takip eden bölümlerde ele alacağım türden sorulardır. Neyi ele almayacağım konusunda açık olmalıyım. Da Vinci Şifresi'nin erdemlerinden bir kurgu eseri olarak bahsetmeyeceğim; yine de onu çok beğendiğimi ve belirttiğim gibi harika bir sayfa çevirici olduğunu düşündüğümü söylemeliyim. Opus Dei, Sion Tarikatı veya Vatikan'ın rolü hakkında ileri sürülen modern iddiaların hiçbirinden bahsetmeyeceğim. Leonardo da Vinci'nin resimlerini ve inançlarını da dikkate almayacağım.

--- SAYFA 21 ---

xx GİRİŞ Bunun yerine kitabın tarihsel temellerine odaklanacağım: tarihi İsa, tarihi Meryem, ilk Hristiyan kilisesinin gelişimi, ilk Hristiyan İncillerinin yazıları ve Hristiyan dininin inançları ve kutsal metinleri olarak bize ulaşanların oluşumunda Konstantin'in oynadığı rol. Bu kitabın tarihsel arka planında bulunanların ne kadarı gerçek, ne kadarı kurgu? Da Vinci Şifresi'nde ne kadar gerçek var? Bazı yönlerden bu soru, Da Vinci Şifresi'nin kendisi tarafından gündeme getiriliyor; kitap (Giriş'ten önce, 1. sayfada), Sion Tarikatı, Opus Dei ve diğer öğeler hakkındaki ifadeler de dahil olmak üzere, gerçek olarak etiketlediği öğelerin bir listesiyle başlıyor; burada da "Bu romanda geçen tüm sanat eserleri, mimari, belgeler ve gizli ritüeller doğrudur" iddiası yer alıyor. Ama öyle mi? Sanatla, mimariyle, ritüellerle uğraşmayacağım. Ama belgelerle ilgileneceğim. Ve göreceğimiz gibi, Dan Brown gerçekleri sunmaya çalıştığında (ve bunları doğru bir şekilde sağladığını belirttiğinde) bile onlarla oynamıştır; bunların çoğu aslında kurgusunun bir parçasıdır. Tartışmamın amacı, Hristiyanlığın tarihsel başlangıcını, özellikle İsa'nın yaşamını ve Yeni Ahit'i oluşturan yazıları bilmek isteyen herkes için gerçeği kurgudan, tarihsel gerçekleri hayal uçuşlarından ayırmaktır. Bu tartışmaya başlamadan önce nasıl ilerlemeyi planladığımı hakkında kısa bir söz söylemeliyim. Da Vinci Şifresi gibi bir kurgu eserinde anlatılan antik geçmiş de dahil olmak üzere geçmişe yaklaşmanın çeşitli yolları vardır. Bazı insanlar deneyiyor

--- SAYFA 22 ---

GİRİŞ xxi Görüşlerini herhangi bir gerçek (veya çok az) bilgi kaynağına dayandırmadan, geçmişin nasıl olduğunu yaratıcı bir şekilde hayal etmek. Diğerleri hayatta kalan kaynakları olduğu gibi kabul eder ve bunları bir tür sentez içinde eritmeye çalışır. Bu yaklaşımların her ikisi de, mevcut kanıtları tartıp değerlendirmedikleri için eleştirel değildir. Geçmişe tek erişimimiz, bize bunu anlatabilecek kaynaklar aracılığıyla, ancak kaynaklarımız sadece görüldüğü gibi değerlendirilemez çünkü çoğu zaman birbirleriyle çelişirler ve her zaman yazarlarının bakış açılarını, önyargılarını ve dünya görüşlerini temsil ederler. Dolayısıyla geçmişten yeniden inşa etmenin en iyi yolu kaynaklarımızı eleştirel bir şekilde kullanmak, yani eleştirel tarih yapmaktır. Tarihteki olayların asla kanıtlanamayacağı gibi basit bir nedenden dolayı, eleştirel tarihçilerin (veya herhangi birinin) geçmişte gerçekte olanları yeniden yapılandırması zordur. Çünkü bir şey bir kez oldu mu, bitmiştir ve bir daha gerçekleşmesi söylenemez. Öğrencilerimle bazen eleştirel tarihçilerin çalışma biçimini ampirik bilim adamlarının çalışma biçimiyle karşılaştırıyorum. Ampirik bilimler kanıt oluşturmak için tekrarlanan deneyleri kullanır. Başlangıç düzeyinde, eğer demir kalıplarının ılık suda battığını, fakat fildişi sabun kalıplarının yüzdüğünü kanıtlamak istersem, tek yapmam gereken yüz fıçı ılık su alıp demir kalıplarını ve sabun kalıplarını fırlatmaya başlamaktır. Her defasında demir batacak ve Fildişi sabunu yüzecektir. Bu, kanıt olarak kabul ettiğimiz bir tür öngörücü olasılık oluşturur; yani aynı şeyi başka bir zaman yaparsak aynı sonuç ortaya çıkar. Tarih böyle değildir çünkü geçmişte yaşananlar asla tekrarlanamaz. Ve bu nedenle, olasılık seviyelerini belirlemek için kontrollü ve tekrarlanan deneylerin dışında diğer türdeki "kanıtların" kullanılması gerekir. Ve bilimde olduğu gibi, tüm tarih bir olasılıklar meselesidir. Bazı şeyler neredeyse kesindir (Müttefikler gerçektir de

--- SAYFA 23 ---

xxii GİRİŞ İkinci Dünya Savaşı'nı kazanın). Diğer şeyler oldukça muhtemel ama o kadar kesin değil (George Washington'un takma dişleri vardı). Diğer şeyler ise daha az kesin ama yine de muhtemel (Sezar Rubicon'u geçti). Ancak diğerleri gerçek soru işaretleridir (Mecdelli Meryem İsa'nın yakın arkadaşı mıydı?). Bazı şeyleri diğerlerinden daha kesin ya da en azından daha muhtemel kılan şey nedir? Her durumda, delilin niteliği budur. Müttefiklerin İkinci Dünya Savaşı'ndaki zaferine tanıklık edebilecek milyonlarca görgü tanığımız var. Washington'un diş sağlığına ya da Sezar'ın askeri faaliyetlerine ilişkin elimizde kaç tane görgü tanığı raporu var? Gerçekten çok az. Peki ya Mecdelli Meryem ve İsa? Görünüşe göre Mecdelli Meryem ile ilgili kaynaklarımızın bir kısmı İncil'den geliyor. Bu, Da Vinci Şifresi'nin tarihsel iddialarını ele aldığımızda önemli hale gelecek olan başka bir konuyu gündeme getiriyor: Eski bir kaynağın (örneğin, Markos İncili'nin) İncil'de yer alması, onun tarihsel güvenilirliğini nasıl etkiler? Eleştirel tarihçiler için İncil'deki kaynaklara geçmişteki diğer kaynaklar gibi davranılmalıdır; güvenilir olup olmadıklarını görmek için eleştirel bir şekilde incelenmeleri gerekir. Diğer şeylerin yanı sıra bu, bunların o dönemdeki diğer kaynaklarla karşılaştırıldığında nasıl bir araya geldiğini görmeyi de içerir; örneğin bunların diğer kaynaklarla çelişip çelişmediğini görmek. Kaynaklar arasında çelişkiler varsa tarihçinin hangisine inanacağına karar vermesi gerekir. Ve bu kararı verebilmek için tarihçinin gerekçeleri olması gerekir. Eğer bir şey İncil'de belirtiliyorsa, bunun mutlaka doğru olduğunu söylemek yeterince iyi değildir. Peki ya hikayenin yeniden anlatımında İncil yazarı, kendine özgü nedenlerden dolayı tarihi bir olayı değiştirmişse? Ama öte yandan -ki vurgulamam gereken bir nokta da bu- İncil dışında farklı bir hikaye anlatan bir kaynak varsa (mesela Meryem İncili),

--- SAYFA 24 ---

GİRİŞ xxiii kaynağın da mutlaka doğru olması gerekmez. Hangisinin daha güvenilir, hangisinin daha az güvenilir olduğunu görmek için tüm kaynakların değerlendirilmesi gerekiyor. Bu noktayı vurguluyorum çünkü bazı insanlar kanonik bir kaynakta bulunan herhangi bir şeye (Julius Caesar'ın, George Washington'un ya da İncil'in yazıları olsun) inanma eğilimindeyken, diğerleri kanonik bir kaynakla çelişen herhangi bir şeye inanmaya meyillidir. Bu ikinci yaklaşım özellikle komplo teorilerine ilgi duyan insanlar tarafından tercih ediliyor; aynı zamanda "tarihi kazananlar yazar" düsturuna inanan ve bu nedenle hikayenin "diğer tarafını" ortaya çıkarma olasılığı ilgisini çeken entelektüel açıdan meraklı insanlar tarafından da tercih ediliyor. Eleştirel tarihçiler kaynaklara bu şekilde yaklaşamaz, otomatik olarak bir tarafı diğerine tercih edemez. Bunun yerine her kaynağın dikkatlice tartılması ve değerlendirilmesi gerekir. Daha sonraki bir bölümde göreceğimiz gibi, bu durum, İsa gibi önemli bir şahsiyetle ilgilenen kaynaklar için bile geçerlidir; İsa'nın hikayesi hem Yeni Ahit'e giren kitaplarda hem de girmeyen kitaplarda anlatılmaktadır (Filipus İncili gibi Da Vinci Şifresi'nde önemli bir rol oynayanlar da dahil). Eleştirel tarihçi tüm bu kaynaklara bakar, onları dikkatlice birbirleriyle karşılaştırır, hangilerine güvenilir olarak güvenilebileceğini ve hangilerine ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini belirler. Bu bağlamda geçmişe ait kayıtların çoğunun (geçmişin her dönemine ait milyonlarca ve milyonlarca kayıt) artık hayatta kalmadığını, gelecek kuşaklara kayıp olarak kaldığını belirtmeliyim. Buna İsa'nın hayatı ve takipçilerinin hayatlarıyla ilgili kayıtlar da dahildir. Şanslıyız ki, artık İsa (ve örneğin Mecdelli Meryem) hakkında, bilim adamlarının sadece bir yüzyıl önce muhtemelen hayal bile edemeyeceği kadar çok kaynağa sahibiz. Ancak yine de, bir zamanlar var olması gereken kaynakların çok küçük bir kısmına sahibiz. Günümüze ulaşamayan kaynaklardan bazıları kuşkusuz

--- SAYFA 25 ---

xxiv GİRİŞ Öğretilerini saldırgan veya yanlış bulan Hristiyanlar. Ancak bunların çoğu hayatta kalamadı çünkü geçmişte bir noktada artık kimse onları kopyalama zahmetine girmemişti. Şu son noktayı da vurgulamakta fayda var: Uzak geçmişten gelen yazılı kaynaklar bize el yazısıyla yazılmış kopyalar halinde geliyor (Gutenberg'in on beşinci yüzyılda matbaayı icat etmesinden çok önce). Antik çağda bir belgenin ortadan kaybolmasını sağlamak zor değildi; bu sadece kopyalanmaması ile başarılabilir. Erken Hristiyanlıkla ilgili komplo literatüründe veya hatta Da Vinci Şifresi gibi tarihi kurgularda şurada burada görebileceğiniz ipuçlarının aksine, antik çağda "tehlikeli" kitapların kitlesel yakıldığına dair çok az kanıtımız var. Bir kitabın sorunlu olduğu düşünülüyorsa, kesinlikle çoğaltılmıyordu. Şans eseri, tesadüfen ve bazen de eğitimli arkeologlar tarafından yapılan keşifler sayesinde bu tür "nadir" kitaplardan bazıları modern zamanlarda ortaya çıktı. İlerleyen bölümlerde, Da Vinci Şifresi'nin tarihsel iddialarını değerlendirirken, hem kanonik hem de kanonik olmayan, ortodoks ve sapkın, iyi bilinen ve neredeyse unutulmuş, hayatta kalan tüm kaynaklarımızı hesaba katacağım. Da Vinci Şifresi'nin olay örgüsünde çok belirgin olan üç kişi de dahil olmak üzere, bilmek istediğimiz geçmiş kişiler hakkında net bir anlayışa ancak bu tür kaynakları göz önünde bulundurarak ulaşabiliriz: İsa, Mecdelli Meryem ve imparator Konstantin.

--- SAYFA 26 ---

Birinci Bölüm

--- SAYFA 27 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 28 ---

Birinci Bölüm d Olay örgüsünün ve alt olay örgüsünün karmaşıklığına rağmen, Da Vinci Şifresi özünde doğruya karşı yanlışın, iyiye karşı kötünün hikayesidir. Dolayısıyla karakterlerin bu ilgili taraflara sıralanabileceğini görmek sürpriz değil. İyi karakterler arasında elbette saf düşünceli ve yalnızca gerçeği keşfetmeye kararlı olan Robert Langdon ve Sophie Neveu yer alır. Fransız adli polisinin şefi Bezu Fache, muğlak derecede iyi bir karakterdir; eylemleri genellikle kendi çıkarlarına hizmet eden ve kibirli görünen ama sonunda iyinin tarafında olduğu görülen huysuz bir kişiliktir. Kötü tarafta ise bizi şaşırtan bir şekilde Leigh Teabing'i ("Öğretmen" - kendini ifşa eden Teabing olayların Langdon ve Neveu'nun tarafında gibi görünmeden önce) görüyoruz; Teabing'in şoförü ve casusu Rémy; ve kendisine daha büyük bir iyilik gibi görünen bir şeyi başarmak için talep üzerine adam öldüren albino keşiş Silas. Ancak sadece anlatıdaki karakterler değil, aynı zamanda hikayenin dayandığı tarihsel figürler de iyi ve kötüyle ilişkilendirilebilir. İsa ve Mecdelli Meryem elbette geçmişten gelen iyi şahsiyetlerdir. Öte yandan arketipsel kötü adam,

--- SAYFA 29 ---

4 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER dördüncü yüzyıl Roma imparatoru Konstantin'dir. Aslında Konstantin'in, kendi zamanından bu yana Hristiyan dinini rahatsız eden pek çok hastalığın suçlusu olduğu söyleniyor. Leigh Teabing'e (ve bir dereceye kadar Langdon'a) göre Konstantin, Hristiyanlığın biçimini tüm zamanlar için değiştiren, eril olanı vurgulayan, dişil olanı şeytanlaştıran, yanlış bir şekilde ölümlü peygamber İsa'ya tanrı atfeden ve İsa'nın insanlığını öven eski İncilleri gizleyip onu ilahi olarak algılayan metinleri kanonlaştıran kişiydi. Bu tasvir doğru mu? Daha spesifik olarak, Teabing'den Konstantin'in aslında hiçbir zaman Hristiyan olmadığını, hayatı boyunca pagan olarak kaldığını öğreniyoruz; Konstantin Hristiyanlığı kendi siyasi amaçları için kullandı. İddiaya göre 325 yılında İznik Konseyi'ni toplayarak Hristiyanlığı İsa'yı bir insan yerine ilahi bir varlık olarak kabul etmeye zorlayarak birleştirme girişiminde bulundu (bu zamandan önce Hristiyanlar İsa'yı insan olarak görüyorlardı). Ve sonra Konstantin bugün sahip olduğumuz İncil'i yarattı; içinde dişiliğin dışlandığı ve erilliğin kutlandığı, İsa'nın insan olarak ilan edildiği bir İncil. Konstantin hakkındaki bu iddiaların ne kadarı tarihsel gerçeklik içeriyor ve bunlar ne kadarı anlatıyı destekleyen ama tarihe dayanmayan hayal ürünü, kurgular? Konstantin'in Hristiyanlığa olan bağlılığı sorunuyla başlayabiliriz. Hayatı boyunca pagan olarak kaldığı ve hiçbir zaman Hristiyanlığa geçmediği doğru mu? Bu noktada Sophie ile Leigh Teabing arasındaki önemli konuşmayı düşünün:

--- SAYFA 30 ---

KONSTANTİN'İN ROLÜ 5 Sophie, "Konstantin'in Hristiyan olduğunu sanıyordum" dedi. Teabing, "Pek sayılmaz," diye alay etti. "O, ölüm döşeğinde vaftiz edilmiş, itiraz edemeyecek kadar zayıf, ömür boyu süren bir pagandı... İsa Mesih'in çarmıha gerilmesinden üç yüzyıl sonra, Mesih'in takipçileri katlanarak çoğalmıştı. Hristiyanlar ve paganlar savaşılmaya başladı ve çatışma, Roma'yı ikiye bölme tehlikesi yaratacak boyutlara ulaştı. Konstantin bir şeyler yapılması gerektiğine karar verdi. MS 325'te, Roma'yı tek bir din, Hristiyanlık altında birleştirmeye karar verdi." Sophie şaşırmıştı. "Pagan bir imparator neden resmi din olarak Hristiyanlığı seçsin ki?" Teabing kıkırdadı. "Constantine çok iyi bir iş adamıydı. Hristiyanlığın yükselişte olduğunu görebiliyordu ve kazanan atı destekledi." (s. 232) Tarihçiler bu iddialarda bazı gerçeklerin olduğunu kabul edeceklerdir, ancak genel olarak bunlar gerçek olmaktan çok kurgudur. Göz önünde bulundurulması gereken ilk şey, Hristiyanlığın Konstantin'in ünlü din değiştirmesine kadar uzanan gidişatıdır. Teabing'in yaptığı gibi, "Hristiyanlar ve paganlar savaşılmaya başladı ve çatışma o kadar büyüdü ki, Roma'yı ikiye bölmekle tehdit etti" demek doğru değil. Bu, Konstantin'in din değiştirmesinden önceki Hristiyanlığın gücüne çok fazla itibar kazandırıyor ve Hristiyanların sayısının neredeyse paganlar kadar olduğu ve sürekli saldırı ve karşı saldırı halinde oldukları izlenimini veriyor. Gerçek ise oldukça farklıdır. Dördüncü yüzyılın başlarında Konstantin'den önceki Hristiyanlar imparatorluk içinde küçük bir azınlıktı ve ezici çoğunluktaki gruplar (paganlar ve onların hükümet yetkilileri) tarafından zulme maruz kalıyorlardı. İlk önce muhtemelen tanımlar hakkında bir şeyler söylemeliyim. Pagan bu bağlamda kullanıldığında olumsuz bir terim değildir. Bu sadece imparatorluğun çok tanrılı dinlerinin, yani birçok tanrıya tapınan dinlerin taraftarlarından herhangi birini ifade eder. Ve herkes orada olduğundan

--- SAYFA 31 ---

6 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER imparatorluk, Yahudiler ve Hristiyanlar dışında birçok tanrıya tapıyordu; buna nüfusun büyük bir kısmı da dahildi. Tapınılan tanrılar her türdendi. Yunan ve Roma mitolojisinden bildiğimiz “büyük tanrılar” vardı; örneğin Yunan Zeus, Ares ve Athena ya da onların Romalı karşılıkları Jüpiter, Mars ve Minerva. Ama bundan da öte, her bölgeden ve her işlevden tanrılar vardı: imparatorluk boyunca şehir ve kasabalarda özel olarak ikamet eden ve onları koruyan tanrılar (farklı yerler için farklı tanrılar), aile ve ev tanrıları, orman, dere ve tarla tanrıları, çeşitli işlevlere sahip tanrılar - ekinlerin büyümesini sağlayan, çiftlik hayvanlarının bereketli kalmasını sağlayan, kadınları doğumda koruyan, sağlık, zenginlik ve barış sağlayan, gerektiğinde bir bireye küçük iyilikler yapabilen tanrılar. diye sordu. Roma İmparatorluğu'nun bu döneminde, bir tanrıyı diğerlerinden üstün, her şeyin üstünde Tanrı olarak görme yönünde bir akım vardı. Konstantin'in Hristiyan olmadan önce ve hatta sonra "yenilmez güneş tanrısına" (Latince: Sol Invictus) taptığı biliniyordu. Bazen Konstantin ve diğerleri bu tanrıyı yine güneşle ilişkilendirilen tanrı Apollon ile özdeşleştirmiş görünüyorlar. Ancak Konstantin Hristiyanlığa geçtikten sonra bu tanrının gerçekten Hristiyan Tanrısı olduğunu düşünmüş görünüyor. Her halükarda imparatorluğun pagan dinleri pek çok tanrıya kendilerine uygun görünen şekillerde tapıyorlardı. Leigh Teabing'in paganlarla Hristiyanların birbirlerine karşı “savaşıklarını” belirtirken atıfta bulunduğu Hristiyanlarla paganlar arasındaki etkileşimi anlamlandırmak için bunun farkına varmak önemlidir. Aslında durum tam olarak böyle değil. Şiddetli mücadeleler vardı ama tarihsel olarak bunlar neredeyse tamamen tek taraflıydı. Hristiyan azınlığa karşı savaşan ve onu yok etmeye çalışan pagan çoğunluktu.

--- SAYFA 32 ---

KONSTANTİN'İN ROLÜ 7 Hristiyanlık, neredeyse başından beri zulüm gören bir dindi.¹ Din, aslında kurucusu İsa'nın işkence görmesi ve idam edilmesiyle başladı. Ve onun ölümünden sonra birçok takipçisi aynı kaderi paylaştı. Bazen ilk Hristiyanlara zulmedenler Yahudilerdi, çünkü birçok Yahudi'nin görüşüne göre Hristiyanlar, İsa'yı mesih olarak adlandırarak Tanrı'ya karşı küfür ediyorlardı. Ancak zaman geçtikçe Romalı paganlar ve onların idari yetkilileri tarafından yapılan zulümler giderek arttı. Paganların Hristiyanlardan nefret etmelerinin nedeni paganların tanrı anlayışıyla ilgiliydi. Tanrılar hayattaki güzel şeyleri sağladı: sağlık, refah, sevgi, barış, doğurganlık vb. Bunu basit bir ibadet karşılığında yapıyorlardı; ara sıra bir hayvanın veya diğer gıda maddelerinin kurban edilmesi ve onurlarına okunan dualar. Bu tanrılar birbirlerini kıskanmıyorlardı ve tapınanların yalnızca bunlardan birine veya diğerine ilişkin dini törenlere bağlı kalmaları konusunda ısrar ediyorlardı. Hepsi tanrıydı ve hepsi tapınılmayı hak ediyordu. Peki, bunlar gerektiği gibi kabul edilmediğinde ne oldu? Sinirlenebilirler ve bu olduğunda dikkatli olun! Tanrılar her türlü "doğal" felaketle misilleme yapabilir: veba, kıtlık, kuraklık, deprem. Bunlar meydana geldiğinde en basit açıklama, bunları getirenin tanrılar olduğuydu. Bunun nedeni de onlara gerekli ilginin gösterilmemesiydi. Peki tanrılara onların gerektirdiği şekilde tapınmayı reddeden kimdi? Yalnızca tek bir Tanrı'nın, İsa'nın Tanrısı'nın olduğunu ve yalnızca O'na tapınması gerektiğini ısrarla savunanlar Hristiyanlardı.² İkinci ve üçüncü Hristiyan yüzyıllarda kasabalar, şehirler veya bölgeler felaketlerle karşılaştığında, hatalı olanın Hristiyanlar olduğuna kolaylıkla inanılabilirdi. Bu bazen Hristiyanlara karşı çete şiddetine yol açtı. Ve bu kontrolden çıktığında,

--- SAYFA 33 ---

8 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Bazen Romalı idareciler, Hristiyanların Hristiyan Tanrısına olan inançlarından vazgeçmelerini ve pagan tanrılarına kendilerine uygun şekilde tapınmalarını sağlamak için müdahale etmek ve Hristiyanlara resmi baskı uygulamak zorunda kalıyorlardı. Hristiyanlar bunu reddettiklerinde bazen işkence ve ölümle cezalandırılıyorlardı. İmparatorluktaki Hristiyanların ve paganların fiili durumu budur. Teabing'in iddia ettiği gibi bu, birbiriyle çatışan iki grubun durumu değildi. Bu, pagan çoğunluğun Hristiyan azınlığa zulmetmesi vakasıydı. Görünüşe göre Hristiyanlara yönelik zulümler, Konstantin'in sahneye çıkmasından hemen önce doruğa ulaşmıştı. İmparator olarak selefi, imparatorluğun doğu kısmını kontrol eden Diocletian adında bir adamdı, batı kısmı ise Maximian adında bir meslektaş tarafından kontrol ediliyordu. Diocletianus (o dönemde muhtemelen imparatorluğun yüzde 5-8'ini oluşturan) Hristiyanlarla kesin olarak ilgilenilmesi gerektiğine karar verdi. Ve böylece MS 303'te (CE, bilim adamlarının artık MS yerine kullandığı "Ortak Çağ" anlamına gelir) Maximian'ın işbirliğiyle imparatorluk çapında bir zulmü başlattı (birinci yüzyıla kadar uzanan daha önceki zulümlerin çoğu imparatorluk çapında değil, tamamen yerel olaylardı). Hristiyan kitaplarının yakılması, Hristiyan kiliselerinin yıkılması, Hristiyanlara yönelik sınıf ayrıcalıklarının kaldırılması ve en sonunda üst düzey Hristiyan din adamlarının hapsedilmesi çağrısında bulunan çeşitli imparatorluk fermanları yayımlandı. 304'te bir başka ferman tüm Romalı tebaanın tanrılara kurban sunmasını gerektiriyordu; uyumsuzluk ölüm veya zorla çalıştırma anlamına geliyordu. Elbette Hristiyanlar da inançlarından taviz vermeden bu duruma uyum sağlayamazlardı. Bu "Büyük Zulüm", adlandırıldığı şekliyle yaklaşık on yıl boyunca aralıklı olarak sürdü. Leigh Teabing'in özetlediği gibi, 325 yılında paganlarla Hristiyanlar arasındaki çatışmaları sona erdiren Konstantin'di. Bu da doğru değil. Konstantin kuruldu

--- SAYFA 34 ---

KONSTANTİN'İN ROLÜ 9 Hristiyanlığa geçtikten sonraki yıl, MS 313'te Hristiyan zulmünden kurtuldu. Tüm bunların nasıl gerçekleştiğini anlamak için, oldukça karmaşık bir olay olan dönüşümün kendisini ele almamız gerekiyor. Ancak açık olan şey, Teabing'in iddiasının aksine Konstantin'in hayatı boyunca kendini adanmış bir pagan olarak kalmadığıdır. Kendisi de dönüşümünü, savaş alanında meydana gelen belirleyici bir an ile işaretledi. Ne yazık ki, Konstantin din değiştirdiğinde gerçekte ne olduğuna dair güvenilir açıklamalara sahip değiliz; yalnızca, Konstantin'in dini biyografisini yazan, bazen "kilise tarihinin babası" olarak da bilinen dördüncü yüzyıl Hristiyan yazarı Eusebius'un, İsa'nın günlerinden kendi zamanına, yani Konstantin zamanına kadar kilisenin tarihinin kapsamlı bir açıklamasını yazan ilk Hristiyan tarafından kaydedilenler gibi raporlara sahibiz. Eusebius, on ciltlik Kilise Tarihi'ne ek olarak Konstantin'in bir biyografisini de yazdı. Tahmin edilebileceği gibi biyografi Eusebius'un kendi Hristiyan bakış açısına doğru eğiliyor. Ama buna rağmen, Konstantin'in meşhur din değiştirmesini birkaç yıl sonra bizzat Konstantin'den duyduğunu iddia ediyor.³ Her halükarda din değiştirmenin tarihsel ortamı gayet açık. Diocletianus'un MS 305'te gönüllü olarak tahttan çekilmesinin ardından, Konstantin onun yerine imparator oldu; Ancak Roma'da Maximian, Konstantin onu savaşta mağlup edene kadar imparatorluk tahtında hak iddia etti. Ancak daha sonra Maximian'ın oğlu Maxentius şehrin kontrolünü ele geçirdi. Konstantin imparatorluğun tek hükümdarı olmaya niyetliydi ve bu da Maxentius ve ordularının ortadan kaldırılması anlamına geliyordu. Konstantin Roma'ya yürüdü ve Tiber Nehri üzerindeki Milvian Köprüsü'nde büyük bir savaş yaşandı. Konstantin daha sonra, ölümden önce aklına gelen doğaüstü bir işareti anlattı.

--- SAYFA 35 ---

10 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER'deki savaş, sonunda Hristiyanlığı tek gerçek din olarak benimsemesine yol açan bir işarettir. Anlattığına göre yaklaşan savaşta ancak ilahi güç tarafından desteklenirse galip geleceğini biliyordu ancak mücadelesinde hangi tanrıdan yardım dileyeceğini konusunda kararsızdı. Ama sonra güpegündüz bir vizyon gördü. Gökyüzünde haç şeklinde bir sancak gördü; üstünde "Bu işaretle fethedin" yazısı vardı. Bunun ne anlama gelebileceği konusunda kafası karışan o gece, rüyasında İsa'nın aynı işaretle kendisine geldiğini ve bunu düşmanlarına karşı koruma olarak kullanmasını söylediğini gördü. Ertesi gün Konstantin, çağırdığı zanaatkârlara işareti anlattı ve onlar da bunun altın ve değerli taşlardan gösterişli bir versiyonunu yaptılar. Haç şeklindeydi ve üst kısmında iki Yunan harfi, bir chi ve bir rho (İsa'nın adının ilk iki harfi) vardı. Eusebius'a göre Konstantin, tüm bunların ne anlama geldiğini açıklayabilecek dini danışmanları çağırdı ve onlar da kendisine, kendisini Hristiyan Tanrısı'na ibadet etmeye adarsa her konuda korunacağını söylediler. Bu işaretin altında, Milvian Köprüsü'nde Maxentius'la savaşa girdi ve büyük bir zafer kazanarak kendisini batının kıdemli imparatoru olarak kabul ettirdi (başka bir general, Licinius, imparatorluğun doğu kısmındaki imparatordu). Leigh Teabing, o andan itibaren Konstantin'in pagan hiçbir yanı kalmayan, denenmiş ve gerçek bir Hristiyan olmadığını ima etmekte haklı. Öncelikle bilim insanları onun "dönüşümden" sonra bile güneş tanrısına tapmaya devam ettiğini belirtmişlerdir: örneğin onun saltanatı sırasında basılan paralar, dokuz yıl daha Sol Invictus'u tasvir etmeye devam etmiştir. Konstantin'in eski dinini Hristiyan Tanrısına olan yeni inancıyla birleştirmiş olması mümkündür. Muhtemelen caydırması tesadüf değildir.

--- SAYFA 36 ---

KONSTANTİN'İN ROLÜ 11 Hristiyan Tanrısına güneş gününde (Pazar) tapınılması gerektiğini ve İsa'nın doğumunun kış gündönümünde kutlanacağını ortaya çıkardı. Ancak her halükarda, Teabing'in iddiasının aksine, Konstantin 312'deki bu kritik andan itibaren kendisini bir bakıma kesinlikle bir Hristiyan olarak görmeye başladı. Ertesi yıl Konstantin, doğudaki imparatorluğun kontrolünü elinde bulunduran meslektaşısı Licinius ile Hristiyanlara karşı imparatorluk çapında düşmanlıkların sona erdiğini ilan etmek için bir anlaşma yaptı. Bu, tarihte Milano Fermanı olarak bilinen ve imparatorluktaki Hristiyan, pagan ve Yahudi tüm insanlara din özgürlüğünü, seçtikleri tanrıya/tanrılara kendilerine uygun şekilde tapınmalarını sağlayan bir fermanı yayınlamayı içeriyordu. Pagan-Hristiyan çatışmalarına son veren şey, on iki yıl sonra Nicea'da toplanan bir konsey değil, bu oldu. Konstantin kendisini bu noktadan sonra bir Hristiyan olarak tanımladı ve diğerleri de onu bir Hristiyan olarak tanımladı; ancak, belirttiğim gibi, yaklaşık on yıl daha pagan tanrılara olan eski bağlılığının kalıntıları kalmış gibi görünüyordu. Ancak 320'lerin başında Konstantin Hristiyan inancına sıkı sıkıya bağlıydı. Leigh Teabing, ölüm döşeğine gelene kadar (MS 337'de) aslında vaftiz edilmediğini söylerken haklıdır, ancak Teabing'in ima ettiği gibi, bu onun iradesine karşı yapılan bir eylem değildi. Aslında Hristiyanların vaftiz olmayı sonuna kadar beklemesi hiç de alışılmadık bir durum değildi. Ancak bundan çok önce Konstantin, Hristiyanlığa olan bağlılıklarını, diğer şeylerin yanı sıra, yirmi yıldan fazla bir süre boyunca Hristiyan kilisesine ve onun din adamlarına yaptığı bağışlarla geniş çapta duyurmuştu. Konstantin'in neden Hristiyan inancına geçtiği sorusu hala devam ediyor. Burada Teabing'in haklı mı yoksa haklı mı olduğunu bilmek zor.

--- SAYFA 37 ---

12 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER Konstantin'in sadece "kazanan atı desteklemeye" karar vermesi değil. Konstantin'in uzun süredir parçalanmış olan imparatorluğu birleştirme niyetinde olduğu açıktır (Diocletianus'un tahta çıkışından önceki elli yıl boyunca imparatorluk yirmi farklı imparator görmüştü). Bu amaçla bir dizi mali ve siyasi adım attı. Ve muhtemelen kendisini Hristiyan Tanrısı ile aynı hizaya getirerek imparatorluğa kültürel birlik getirmenin bir yolunu gördü: Bu, tek Tanrı'ya (Hristiyan) tapınan bir imparatorluk olabilir. Bu mermer parçaları, imparator Konstantin'in MS 315'ten sonrasına ait anıtsal bir heykelinin kalıntılarıdır. 9 metre yüksekliğindeki heykel (burada resimde görülen baş 2,6 metre), Roma şehri Basilica Nova'daki devasa yeni bir kamu yapısının içinde belirliyordu. Bazilikanın inşaatına 2015 yılında başlandı. Rakip imparator Maxentius, 312'de Konstantin tarafından mağlup edildi. Bu anıtsal heykelin yerleştirilmesi, yeni imparatorun imparatorluğun eski başkentindeki muzaffer varlığına işaret ediyordu.

--- SAYFA 38 ---

Konstantin'in Rolü 13 İmparatorluğun her yerinde tapınılan çok çeşitli tanrılar yerine, dümeninde tek bir imparator bulunan Tanrı. Tek Tanrı, tek inanç, tek imparator, tek imparatorluk. Tartışmasız olan şey, Konstantin'in din değiştirmesinin Batı uygarlığı tarihindeki en önemli olaylardan biri olduğudur. Hristiyanlık, imparatorluk içinde zulüm gören ve çok nefret edilen bir azınlık dini olmaktan çıkıp imparatorun dini tercihi haline geldi. Kiliseye iyilikler yağdırıldı; Hristiyan olmak ve dolayısıyla pagan tanrılarından vazgeçmek son derece popüler hale geldi. Dönüşümler sürüler halinde gerçekleşti. Dördüncü yüzyılın sonuna gelindiğinde imparatorluk nüfusunun çoğunluğunu Hristiyanlar oluşturuyordu. Konstantin'den sonraki tüm imparatorlar, kısa bir istisna dışında, Hristiyandı. Ölümünden sonraki elli yıl içinde Hristiyanlık imparatorluğun resmi dini haline geldi. Bir yazarın belirttiği gibi, Konstantin'in din değiştirmesi "şimdiye kadar anlatılan en büyük ikinci hikâyeydi."4 Ancak 312'deki din değiştirmesi ve 313'teki hoşgörü fermanı hikâyenin sonu değildi. Çünkü Teabing'in bizzat belirttiği gibi 325 yılında önemli bir şey oldu. Teabing, Konstantin'in imparatorluğunu Hristiyanlık arkasında birleştirmeye çalıştığı dönemin bu olduğunu söylerken yanılıyor. Bu zaten gerçekleşme sürecindeydi. Ancak Hristiyanlığı bir birleşme aracı olarak kullanmanın bir sorunu vardı: Hristiyan kilisesinin kendisi, hiçbir teolojik görüşlerinden daha önemli olmayan birçok temel konu üzerinde bölünmüş durumdaydı. Hristiyanlığın imparatorluğu birleştirebilmesi için kendisini birleştirmesi gerekiyordu. Konstantin'in, Hristiyanlar arasında iç çekişmelere neden olan sorunları çözmek için Hristiyan piskoposlardan (yaklaşık 200-250 kişi) oluşan bir konsey toplamasının gerçek nedeni de budur; Nicea şehrinde toplandı ve bu nedenle Nicea Konseyi olarak adlandırıldı.

--- SAYFA 39 ---

14 KONSTANTİN, YENİ AHİT VE DİĞER İNCİLLER Teabing, misafir odasında Sophie Neveu ile konuşurken bu konseyden bahsediyor. Ona, Konstantin'in İznik Konseyi'nin, imparatorun kendi güç tabanını sağlamlaştırmanın bir yolu olarak, İsa'nın tanrısallığına oy vermek için toplandığını açıklar. Teabing, "Dinlerin bu kaynaşması sırasında Konstantin'in yeni Hristiyan geleneğini güçlendirmesi gerekiyordu ve İznik Konsili olarak bilinen ünlü bir ekümenik toplantı düzenledi... Bu toplantıda" dedi Teabing, "Hristiyanlığın birçok yönü tartışıldı ve oylandı - Paskalya tarihi, piskoposların rolü, ayinlerin idaresi ve tabii ki İsa'nın tanrısallığı." "Ben takip etmiyorum. Onun tanrısallığını mı?" Teabing, "Canım," dedi, "tarihteki o ana kadar, İsa, takipçileri tarafından ölümlü bir peygamber olarak görülüyordu... büyük ve güçlü bir adam, ama yine de bir insan. Bir ölümlü." "Tanrı'nın Oğlu değil mi?" Teabing, "Doğru," dedi. "İsa'nın 'Tanrı'nın Oğlu' olarak atanması İznik Konseyi tarafından resmen önerildi ve oylandı." "Bir dakika. İsa'nın tanrısallığının bir oylamanın sonucu olduğunu mu söylüyorsun?" Teabing, "Buna nispeten yakın bir oy oranı" diye ekledi. . . . "Konstantin, İsa'yı resmi olarak Tanrı'nın Oğlu olarak onaylayarak, İsa'yı insan dünyasının ötesinde var olan bir tanrıya, gücüne karşı çıkılamaz bir varlığa dönüştürdü." (s. 233) Bir kez daha Teabing'in görüşünde hem gerçek hem de kurgu unsurlar var. Konstantin, İznik Konseyi'ni topladı ve konulardan biri İsa'nın tanrısallığıyla ilgiliydi. Ancak Teabing'in belirttiği gibi bu, İsa'nın ilahi olup olmadığına karar vermek için toplanan bir konsey değildi. Tam tersine: Konseydeki herkes -ve aslında dünyanın her yerindeki hemen hemen her Hristiyan- İsa'nın ilahi, Tanrı'nın Oğlu olduğu konusunda zaten hemfikir idi. Tartışılan soru, İsa'nın aynı zamanda insan olduğu gerçeği ışığında onun tanrısallığının nasıl anlaşılacağıydı. Üstelik nasıl hem İsa hem de

--- SAYFA 40 ---

KONSTANTİN'İN ROLÜ 15 Eğer tek bir Tanrı varsa, Tanrı Tanrı mıdır? Bunlar, İsa'nın ilahi olup olmadığı değil, İznik'te ele alınan konulardı. Ve kesinlikle İsa'nın tanrısallığını belirleyecek bir oylama da yoktu: Bu zaten Hristiyanlar arasında yaygın olarak bilinen bir konuydu ve dinin ilk yıllarından beri geçerliydi. Aslında Teabing, İsa'nın ilahi kimliğine ilişkin tartışmasında Sophie'ye oldukça karışık bir tablo sunuyor. Bir yandan İsa'nın tanrılığının 325 yılındaki İznik'e kadar kabul edilmediğini; Öte yandan, Konstantin'in kutsal kitap kanonuna yalnızca İsa'yı ilahi olarak tasvir eden İncilleri kabul ettiğini, İsa'yı insan olarak tasvir eden diğer tüm İncilleri hariç tuttuğunu belirtir. Fakat eğer İsa'nın tanrısallığı İznik Konsili'ne kadar Hristiyanlar tarafından kabul edilmediyse (Teabing'in görüşü), Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri onu nasıl daha birinci yüzyılda tanrısalsı olarak tasvir edebilirdi (ki bu onun da görüşüdür)? Bu tutarsızlığın ötesinde, Teabing'in öne sürdüğü görüş tüm temel noktalarda yanlıştır: İznik'ten önceki Hristiyanlar zaten İsa'yı ilahi olarak kabul ediyorlardı; Yeni Ahit İncilleri onu tanrısalsı olduğu kadar insan olarak da tasvir ediyor; Yeni Ahit'te yer almayan İnciller onu insan olarak tasvir ettikleri kadar veya daha fazla ilahi olarak tasvir ediyor. İlk iki noktayı bu bölümde, üçüncüsünü ise gelecek bölümlerde ele alacağım. Hristiyan teolojisinin tarihini inceleyen akademisyenler, Teabing'in, İznik Konsili öncesinde Hristiyanların İsa'yı ilahi olarak görmediği iddiasını duymayı en iyi ihtimalle tuhaf bulacaktır. Hayatta kalan en eski Hristiyan yazarımız, yazılarından birçoğu Yeni Ahit'te bulunabilen elçi Pavlus'tur. Pavlus mektuplarını İsa'nın ölümünden yaklaşık yirmi ya da otuz yıl sonra yazıyordu.

--- SAYFA 41 ---

16 KONSTANTİN, YENİ AHİT VE DİĞER İNCİLLER ölüm (İznik Konsili'nden 250 yıl önce) ve bunlarda Pavlus'un İsa Mesih'in bir anlamda ilahi olduğunu anladığı çok açık bir şekilde ortaya çıkıyor. Daha önceki mektuplarından biri olan Filipililere yazdığı mektupta söylediği gibi: Tanrı biçiminde olmasına rağmen, Tanrı ile eşitliği kavranacak bir şey olarak görmeyen, ancak kendisini boşaltıp bir insan benzeyişinde gelerek bir köle biçimini alan Mesih İsa'da olan aynı düşünceye sahip olun. (Filipililer 2:5-7) Pavlus'a ve muhtemelen yazdığı Filipililere göre Mesih, Tanrı'nın "şeklindeydi" ve insan olmasına rağmen bir bakıma Tanrı'ya eşitti. Benzer öğretiler Yeni Ahit'in diğer yazılarında da bulunabilir. Bu yazılarda İsa'nın ortak isimlerinden biri "Tanrı'nın Oğlu"dur. Bu, yüzlerce yıl sonra İznik Konsili'nde yapılan oylama sonucunda İsa'ya yakıştırılan bir lakap değil! En eski İncilimiz olan Markos İncili, konusunu açıklayarak başlıyor: "Tanrı'nın oğlu İsa Mesih'in İncili'nin başlangıcı" (Markos 1:1).5 Kanonik İncillerimizin sonuncusu olan Yuhanna İncili daha da açıktır. Burada İsa yalnızca Tanrı'nın Oğlu değildir - gerçi o da öyledir (örneğin bkz. Yuhanna 1:18; 3:16, 18) - ama bir anlamda aslında Tanrı'nın kendisidir. Bu İncil'in başındaki şiir şöyle diyor: Başlangıçta Söz vardı ve Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı. O başlangıçta Tanrı ile birlikteydi. Her şey onun sayesinde var oldu ve onun dışında var olan hiçbir şey olmadı. (Yuhanna 1:1-3) Peki, Yuhanna'ya göre, başlangıçta Tanrı'yla birlikte olan ve aslında kendisi de Tanrı olan bu "Söz" kimdir? Onun kim olduğu konusunda çok az soru işareti olabilir çünkü bu şiirin sonunda söylediği gibi:

--- SAYFA 42 ---

KONSTANTİN'İN ROLÜ 17 Ve Söz insan olup aramızda yaşadı ve biz onun yüceliğini, Baba'nın önündeki eşsiz olanın yüceliğini, lütuf ve gerçekle dolu olarak gördük. . . . Çünkü lütuf ve gerçek bize İsa Mesih aracılığıyla geldi. (1:14, 17) Bu yazara göre, daha birinci yüzyılda İsa Mesih, Tanrı'nın dünyayı yarattığı, kendisi de gökten inen ve insan bedeni yapan tanrısal bir varlık olduğundan, Tanrı'yı halkına tamamen açıklayan ilahi bir varlık ("Söz") olarak tanımlanır. İsa'nın bu İncil'de Tanrı ile eşit olduğunu iddia edebilmesinin nedeni budur. Tek bir yerde belirttiği gibi: "Ben ve Baba biriz" (10:30). Bu İncil'deki takipçilerinin onun ilahi kimliğini tanımlarının nedeni budur; hikayenin sonunda İsa'nın ölümden dirildiğini gören ve "Rabbim ve Tanrım!" diyen Thomas'tan şüphe duymak da buna dahildir. (20:28). Ancak İsa'nın ilahi olduğuna dair bu görüş Pavlus ve İncillerle sınırlı değildir. Bu, ilk yüzyılların Hristiyan yazarları arasında yaygın olan görüştür. Yeni Ahit dışındaki en eski yazarlarımızdan biri olan Hristiyan şehidi Antakyalı Ignatius'un (ö. MS 110) kendi şiirsel üslubuyla ifade ettiği gibi: Hem bedensel hem ruhsal, doğmuş ve doğmamış tek bir doktor vardır; Tanrı bedenden gelir, gerçek yaşam ölümdedir, hem Meryem'den hem de Tanrı'dan gelir, önce acıya maruz kalır, sonra acının ötesinde, Rabbimiz İsa Mesih. (Ignatius, Efeslilere, 7.2) En başından beri - Hristiyan yazılarına sahip olduğumuz kadarıyla (Konstantin'den çok önce) - İsa'nın bir anlamda ilahi olduğunu anlamak sıradan hale geldi. Ancak her zaman bir engel vardı çünkü Hristiyanların çoğu İsa'nın da insan olduğunu anlamıştı. Eğer tanrısal olsaydı nasıl insan olabilirdi? Bu, Hristiyanların üzerinde uğraştığı bir sorudur.

--- SAYFA 43 ---

18 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER yüzyıllar boyunca süren bir sorundu ve bir bakıma İznik Konsili'nin çözmeye çağrıldığı sorun da buydu. Ancak konsülün toplanmasına yol açan acil sorunu tartışmadan önce, ilk Hristiyanların çoğunun İsa'yı hem insani hem de ilahi olarak her iki şekilde anladığı gerçeğini vurgulamalıyım. Bu noktayı vurgulamam gerekiyor çünkü Teabing, Da Vinci Şifresi'nde İznik'ten önceki tüm Hristiyanların İsa'yı tanrısal değil, insan olarak anladıklarını belirtiyor - tabii ki Yeni Ahit'e giren ve Teabing'e göre onu yalnızca tanrısal olarak tasvir eden dört İncil'in yazarları hariç. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu her bakımdan yanlıştır. Ancak Yeni Ahit İncillerinin İsa'yı insan olarak düşünmediğini düşünmek özellikle yanlıştır. Tam tersine: İncillerin doğrudan okunmasının bile açıkça ortaya koyacağı gibi, İsa bu kitaplarda fazlasıyla insandır. En eski İncilimiz olan Markos'ta İsa'ya elbette Tanrı'nın Oğlu denir. Ancak esas olarak diğer Yahudi peygamberler gibi bir Yahudi peygamberi olarak tasvir edilir. Tamamen insani bir hayat sürer (bu İncil'de mucizevi bir doğumdan söz edilmez), yer, içer, sinirlenir, ıstırap çeker, acı çeker, kanar ve ölür. Burada insan olmasa bile bir hiçtir. Aynı şey tüm İncillerimiz için, hatta İsa'yı ilahi olarak tasvir etme konusunda diğerlerinden daha ileri giden Yuhanna İncili için de söylenebilir. Burada bile İsa tamamen insandır; yorulur, acıkır, üzülür vb. İlk kaynaklarımızın İsa'yı hem ilahi hem de insan olarak tasvir ettiği gerçeği göz önüne alındığında, bu zorluğu nasıl çözebilirler? Yani İsa aynı zamanda bir insansa nasıl Tanrı olabilir? Bu, Hristiyanların mücadele ettiği bir sorundur, çünkü onlar insanlığın ve

--- SAYFA 44 ---

Konstantin'in Rolü 19 tanrısallık iki farklı şeydir: Bir insanın bir kaya olabileceği gibi, Tanrı da bir insan olamaz. Farklı ilk Hıristiyanların bu sorunu çözmenin farklı yolları vardı. Elbette bazıları, İsa'nın o kadar insan olduğunu ve aslında ilahi olmadığını savundu; diğerleri ise onun o kadar ilahi olduğunu ve aslında insan olmadığını savundu. Ancak bu görüşlerin her ikisi de ikinci yüzyılda sapkınlıklar (yani yanlış öğretiler) olarak görülmeye başlandı. İlk seçeneğin bir örneğini, bilim adamları tarafından "evlat edinenler" olarak bilinen ikinci yüzyıldaki Hıristiyanlar arasında görülebilir. Bu insanlar İsa'nın her bakımdan insan olduğunu, Yusuf ile Meryem'in cinsel birleşmesinden doğduğunu, diğer herkesin doğduğu gibi doğduğunu iddia ediyorlardı. Evlat edinenlere göre İsa'yı diğerlerinden farklı kılan şey, onun diğerlerinden daha doğru olmasıydı. Üstün doğruluğunun bir sonucu olarak, Tanrı onu kendi "Oğlu" olarak atadı; aslında onu vaftizinde evlat edindi; orada gökten şöyle diyen bir ses geldi: "Sen benim Oğlumsun, bugün seni doğurdum" (bkz. Mezmur 2:7). Evlat edinme taraftarı Hıristiyanlara göre, Tanrı'nın oğlu olarak evlat edinilen bir insan olarak İsa'ya, başkalarının günahları için bir kurban olarak ölmesi yönündeki ilahi görev verilmişti. Bunu, Tanrı'nın emrini sadakatle yerine getirerek yaptı. Tanrı, İsa'nın sadakatinin bir ödülü olarak onu ölümden diriltti ve sağ eline yükseltti; şimdi orada, yeryüzünde yargıya dönüşünü bekleyerek, iktidarda yaşıyor. Günümüz Hıristiyanları bu görüş karşısında şaşkınlığa uğrayabilir ve bu evlat edinme yanlış Hıristiyanların neden Yeni Ahit'i okuyup kendi görüşlerinin yanlış olduğunu anlamadıklarını merak edebilirler (çünkü İsa bir bakireden doğmuştu ve kendisi de aslında Tanrı'nın oğluydu). Ancak Yeni Ahit'i okumamalarının nedeni açıktır. Henüz Yeni Ahit yoktu. Elbette tüm kitaplar

--- SAYFA 45 ---

20 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Yeni Ahit (örneğin Pavlus'un yazıları ve İnciller) yazılmıştı. Ancak bunlar henüz bir kutsal kitap kanonu halinde toplanmadı ve Yeni Ahit olarak adlandırılmadı. Kanonun oluşumu, ilk yüzyıllarda İsa'nın kimliğine ilişkin tartışmalar da dahil olmak üzere, ihtilafların bir sonucu olarak ortaya çıktı. İkinci ve üçüncü yüzyılda karşıt çizgiyi benimseyen, İsa'nın tamamen tanrısallık olduğu ve aslında insan olamayacağı konusunda ısrar eden başka Hıristiyanlar da vardı. Bazen bu inanlılara "öğretmenler" (Yunanca "görünmek" veya "görünmek" anlamına gelen dokeo sözcüğünden gelir) denir, çünkü onlar İsa'nın insan olmadığını, yalnızca öyle göründüğünü ileri sürerler. O tamamen Tanrıydı. O halde İsa yalnızca insan etine ve kanına, insan duygularına, insan zayıflıklarına ve insanın acı çekme ve ölme yeteneğine sahipmiş gibi görünüyordu. Aslında bunların hepsi bir görünüştü. Hıristiyanların çoğu, hem evlat edinenlerin hem de doketistlerin görüşlerini reddetti ve bir anlamda İsa'nın hem insan (evlat edinenlerin iddia ettiği gibi) hem de ilahi (doketistlerin iddia ettiği gibi) olduğu konusunda ısrar etti. Ama nasıl aynı anda her iki şey olabiliyordu? Burası farklı ilk Hıristiyanların kendi aralarında en ilginç anlaşmazlıklarının olduğu yerdi ve sonunda İznik Konsili'ne yol açan da bu anlaşmazlıklardı. O zamandan önce, İsa'nın aynı anda nasıl iki şey olabileceği sorununa ve bununla bağlantılı olarak Baba Tanrı Tanrı iken onun nasıl Tanrı olabileceği sorununa bazı ilgi çekici çözümler vardı, ama yine de iki Tanrı değil, yalnızca bir Tanrı vardı. Bu nasıl olabilir? İlk çözümlerden biri, İsa'nın aslında insan olan Baba Tanrı'nın kendisi olduğunu söylemekti. Bu şekilde İsa hem Tanrı hem de insandı (çünkü o gerçekten bir insan olmuştu) ve İsa Tanrı olmasına ve Tanrı da Tanrı olmasına rağmen hâlâ tek bir Tanrı vardı, çünkü ikisi bir ve aynıydı.

--- SAYFA 46 ---

Konstantin'in Rolü 21 Ancak bu görüş, sonunda çeşitli nedenlerden dolayı (evlat edinenlerin ve doketistlerin görüşleri gibi) bir sapkınlık olarak etiketlenmeye başlandı. Karşıtları, Baba Tanrı'nın her şeyden üstün olduğuna ve ölümlülük, acı ve ölüm gibi sınırlamaların üstünde olduğuna dikkat çekti. Ancak İsa'nın Baba Tanrı olduğunu söylemek, Baba Tanrı'nın acı çektiğini söylemek olacaktır. Bu görüşün karşıtları buna Patripassianizm ("Baba acı çeker") adını verdiler ve mahkeme dışında onunla alay ettiler. Örneğin, İsa'nın dua ederken (bkz. Yuhanna 17) açıkça kendi kendine konuşmadığına dikkat çektiler. Peki o zaman nasıl aynı anda hem Tanrı hem de insan olabiliyordu? Ve eğer tek bir Tanrı olsaydı, o ve Tanrı (ve Ruh) nasıl Tanrı olabilirdi? Çok az sayıda Hristiyan birden fazla Tanrı'nın olduğunu söylemeye istekliydi; bu pagan görüşüydü. Peki İsa'nın tanrılığını kabul ederken nasıl tek tanrılı kalabilirlerdi? □ □□□□ □□□□□ □□ □□ ! Bu soruna bir çözüm sonunda Nicea Konseyi'ne yol açtı. Dördüncü yüzyılın başlarında, Konstantin'in din değiştirdiği sıralarda, Hristiyanlığın önemli bir merkezi olan Mısır'ın İskenderiye şehrinde Arius adında popüler bir öğretmen vardı.6 Arius, başlangıçta yalnızca Baba Tanrı'nın olduğunu ileri sürerek Mesih'in kimliği sorununu çözmeye çalıştı. Ancak sonsuzluk geçmişinin bir noktasında, Tanrı, Oğlunu var etti ve O, her şeyi Tanrı'nın Oğlu Mesih aracılığıyla yarattı. O halde Mesih ilahi bir varlıktı ama ilk yaratımı olarak Baba Tanrı'ya tabiydi. Ve diğer her şeyi var eden de Mesih'ti. Daha sonra Meryem Ana'dan doğarak insan oldu; günahlar yüzünden öldü, ölümden dirildi ve Tanrı'nın Oğlu olarak göklerde Tanrı'yla birlikte yaşamaya devam ediyor.

--- SAYFA 47 ---

22 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Mesih'in kimliği sorununa yönelik bu çözüm son derece popülerdi, çünkü kısmen Hristiyanların Tanrı (yalnızca tek bir Tanrı vardır; o bize Mesih'te açıkça görülmektedir) ve Mesih (ilahidir; o insan olmuştur) hakkında yapmak istedikleri tüm beyanları çok iyi korumuştur. Ancak bununla ciddi şekilde karşı çıkan başka Hristiyanlar da vardı, çünkü onların görüşüne göre bu, Mesih'i tam olarak Tanrı'nın kendisine değil, Baba Tanrı'ya bağımlı kılıyordu. Arius'un muhaliflerinden biri, İskenderiye kilisesindeki genç bir papazdı ve dördüncü yüzyıl Hristiyanlık tarihinin en önemli isimlerinden biri olacak olan Athanasius adında bir adamdı. Athanasius ve onun dindaşları, İsa'nın hem ilahi hem de insani olduğuna dair paradoksal bir anlayışta ısrar ettiler. Mesih her zaman var olmuştu - belirli bir zamanda ortaya çıkmamıştı - ve kendisi de tamamen (türetilmiş olarak değil) tanrısalı. Aslında o, Baba Tanrı'nın kendisi ile aynı öz dendi. Bu, aslında tek Tanrı'yı oluşturan üç kişinin var olduğunu savunan Ortodoks Teslis doktrinine yol açan görüştür. Üçü de öz bakımından eşittir ve birlikte ebedidir, ancak üçü üç Tanrı oluşturmaz: Tanrı tektir, üç kişide tezahür eder. Bu, bugün bize oldukça gizemli bir tartışma dizisi gibi görünebilir. Ancak İskenderiye'de ve dördüncü yüzyılın başlarındaki Hristiyan dünyasının diğer bölgelerinde bunlar hararetle tartışılıyordu. Ve tartışmaların harareti kilisenin birliğini etkiledi; sonunda İsa'nın yalnızca ikincil bir tanrı olarak mı yaratıldığı, yoksa Tanrı ile "aynı maddeden" olup onunla birlikte ebedi olduğu meselesi üzerine tartışmalar, kavgalar ve hatta şiddet eylemleri patlak verdi. Daha sonraki teologlar geriye dönüp baktıklarında, üzerinde kavgaya edilen iki görüşün i harfi üzerindeki farklılıktan başka bir şey ifade etmediğine dikkat çektiler: Bir görüş İsa'nın Tanrı gibi olduğunu söylerken (Yunanca homoiousios) diğeri

--- SAYFA 48 ---

KONSTANTİN'İN ROLÜ 23 Tanrı'yla (Yunanca homoousios) aynı özdendi. Ama o gün gerçek bir yumruk atmıştım. Bütün bunların Constantine'le ne ilgisi var? Gördüğümüz ve Leigh Teabing'in kendisinin de belirttiği gibi Konstantin, Hristiyanlığın imparatorluğunu birleştirmesine yardımcı olmasını istiyordu. Fakat Hristiyanlık, o zamanlar temel teolojik bir mesele (bazı açılardan teolojik mesele) olarak kabul edilen bir konu üzerinde kendi içinde bölünmüşken nasıl birlik sağlayabilirdi: Tanrı'nın doğası? İmparatorluğunda birlik istediği için kilisede birlik isteyen Konstantin, Arius'un en dokunaklı şekilde gündeme getirdiği, İsa'nın Baba'nın ilahi bir yaratımı mı olduğu, yoksa kendisinin Tanrı ile birlikte ebedi ve eşit olup olmadığı konusunda karara varmak için bir konsey topladı. Nicea Konsili bu konuyu karara bağlamak için MS 325'te toplandı.7 Leigh Teabing'in iddia ettiğinin aksine, bu pek de birbirine yakın bir "oylama" değildi. Orada bulunan 200 veya 250 piskoposun büyük çoğunluğu, Athanasius'un Arius'a karşı olan görüşünden yanaydı; bu, sonunda Hristiyanlığın genel görüşü haline gelecekti (her ne kadar tartışmalar konsilden sonra bile onlarca yıl devam etse de). Ve daha da önemlisi, Teabing'in aksine bu, İsa'nın tanrısallığı konusunda bir oylama değildi. 250 yıldır Hristiyanlar İsa'nın tanrısallığı konusunda hemfikir. Tek soru onun ne kadar ilahi olduğuydu ve İznik Konsili'nin çözmesi gereken konu da buydu. Teabing'in imparator Konstantin hakkında ileriki bölümlerde ele almamız gereken başka yorumları da var. Örneğin, elimizdeki Hristiyan İncili'nin -Yeni Ahit'in yirmi yedi kitabının- Konstantin'in bizzat kendisi tarafından bir araya getirilerek

--- SAYFA 49 ---

24 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER İmparatorluğunda birleştirici bir güç olarak aradığı kilisenin birliği. Göreceğimiz gibi bu iddia tamamen yanlıştır; Yeni Ahit kanonunun oluşumu, Konstantin'den yüzyıllar önce başlayan ve onun ölümünden epey sonra tamamlanan uzun ve uzun bir süreçti. Aslında onun bu olayla hiçbir ilgisi yoktu. Diğer şeylerin yanı sıra, Yeni Ahit'in bir parçası olduğunu düşündüğümüz dört İncil, Konstantin'in din değiştirmesinden çok önce zaten sağlam bir şekilde yerleşmişti ve "diğer" İnciller zaten Hristiyan liderler tarafından sapkın ürünler olarak uzun süredir yasaklanmıştı - Konstantin tarafından bastırılmadılar. Üstelik Teabing, Konstantin'in, dişiliği bastırarak ve hatta şeytanlaştırmak Hristiyan dininin erilleştirilmiş bir biçimini şekillendirdiğini, dolayısıyla Hristiyanlığın ilahi dişili kutlayan gerçek biçiminin, Sion Tarikatı gibi marjinalleştirilmiş gizli toplumlarda yaşadığı durumlar dışında, gelecek kuşaklar tarafından kaybolduğunu iddia ediyor. Göreceğimiz gibi, bunun da tarihsel gerçekliğe hiçbir benzerliği yoktur; bunun yerine, Da Vinci Şifresi'nin kurgusu için yararlı olan, ancak gerçekte olup biten tarihle hiçbir ilişkisi olmayan, başka bir hayal ürününü uçuşa işaret eder. Ancak bu konulara geçmeden önce Teabing'in ve daha az ölçüde Robert Langdon'un Da Vinci Şifresi'nde değindiği erken dönem Hristiyanlığa ait diğer belgeleri de göz önünde bulundurmamız bizim için önemli olacaktır. Bunlar, bizi Hristiyanlığın gerçek doğası konusunda aydınlatan, Ölü Deniz Parşömenleri ve Nag Hammadi Kütüphanesi'ndeki son keşifler aracılığıyla artık bilinen belgelerdir. Bunlar bir sonraki bölümün konusu olacak.

--- SAYFA 50 ---

İkinci Bölüm Leigh Teabing, oturma odasında Sophie Neveu'ya İsa'nın "gerçek" doğasını açıklarken, Yeni Ahit İncilleri İsa'yı insan değil de ilahi olarak tasvir etse de (bu görüş, gördüğümüz gibi, bizzat yanlıştır), İsa'nın insan olarak görüldüğü, tarihsel açıdan daha doğru bir tasvir sağlayan erken Hristiyanlık İncilleri'nin de olduğuna işaret eder. Ona, bu İncillerin nispeten yakın zamanlarda, Ölü Deniz Parşömenleri'ndeki arkeolojik buluntularda ve Mısır'daki Nag Hammadi yakınlarında ortaya çıkarılan belgelerde keşfedildiğini söyledi. Bunların, İsa hakkında hayatta kalan en eski İncil anlatımları arasında yer aldığını ve onun ilahi olduğu yönündeki kanonik görüşü düzeltmek için kullanılabileceğini belirtir. Ölü Deniz Parşömenleri ve Nag Hammadi Kütüphanesi (nasıl adıyla) hakkındaki bu iddialar doğru mu? Yoksa Da Vinci Şifresi'nin kurgusunun bir parçası mı bunlar? Teabing'in Sophie'ye söylediği sözleri düşünün: "Tarihçiler için ne mutlu ki," dedi Teabing, "Konstantin'in ortadan kaldırmaya çalıştığı bazı İnciller hayatta kalmayı başardı. Ölü Deniz Parşömenleri 1950'lerde Yahudiye çölünde Kumran yakınlarındaki bir mağarada saklı olarak bulundu. Ve elbette Kipti İnciller

--- SAYFA 51 ---

26 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER 1945'te Nag Hammadi'de parşömenler. Bu belgeler, gerçek Kâse hikayesini anlatmanın yanı sıra, Mesih'in hizmetinden de oldukça insani terimlerle söz ediyor. Elbette Vatikan, yanlış bilgilendirme geleneğine uygun olarak bu tomarların yayınlanmasını engellemek için çok çabaladı." (s. 234) Ne yazık ki Teabing'in söylediklerinin çoğu tarihsel olarak yanlıştır. (1) Daha sonra göreceğimiz gibi, Konstantin daha önceki İncillerin hiçbirini ortadan kaldırmaya çalışmadı. (2) Ölü Deniz Parşömenleri herhangi bir İncil veya aslında İsa veya Hristiyanlıktan söz eden herhangi bir belge içermez; onlar Yahudi. (3) Onların (ilk) keşfi 1950'lerde değil, 1947'deydi. (4) Nag Hammadi'deki Kıpti belgeleri kitap biçimindeydi, parşömen değillerdi (erken Hristiyan kitaplarının tarihi açısından önemli bir ayrım). (5) Ne bunlar ne de Ölü Deniz Parşömenleri Kâse öyküsünden hiç söz etmez.¹ (6) İsa'nın hizmetinden de "çok insani terimlerle" söz etmezler; Aksine, Nag Hammadi kaynaklarında İsa, Yeni Ahit İncillerinde olduğundan daha tanrısal olarak tasvir edilir. (7) Vatikan'ın bu keşiflerden herhangi birinin örtbas edilmesiyle hiçbir ilgisi yoktu. Bu, Ölü Deniz Parşömenleri ve Nag Hammadi Kütüphanesi'ndeki keşiflerin, tarihsel İsa'nın ve onun hakkında anlatılan hikayelerin anlaşılması açısından hiçbir önemi olmadığı anlamına gelmez. Tam tersine: Her iki keşif de son derece önemliydi ama Teabing'in sunduğu nedenlerden dolayı değil. Bu bulguların önemini tam olarak anlayabilmek için, ikisinden daha ünlüsü olan Ölü Deniz Parşömenleri'nden başlayarak bunları ayrı ayrı ele almamız gerekiyor. □□□□□□ □□□□□□ □ □□□ □□□□□ □ Ölü Deniz Parşömenlerinin modern zamanların en önemli el yazması keşfi olduğuna şüphe yoktur.²

--- SAYFA 52 ---

ÖLÜ DENİZ YAZMALARI VE NAG HAMMADI KÜTÜPHANESİ 27 onların keşfinin hikayesi ilginçtir, çünkü saf bir rastlantıyı içermektedir. 1947'nin başlarında Muhammed edh-Dhib ("Kurt Muhammed" anlamına gelir) adındaki Bedevi çoban çocuk, bir koyun ve keçi sürüsünü Yahudiye çölünde, Ölü Deniz'in kuzeybatı kıyısında, Eriha'nın yaklaşık yedi mil güneyinde ve Kudüs'ün on iki mil doğusunda, Kumran olarak bilinen antik kalıntıların yakınındaki bir su kaynağına götürüyordu. Sürüsünden biri yolunu kaybetmişti ve o da onu aramaya çıktı. Üzerinde, uçurumun yüzündeki bir mağarayı görünce içeriye bir kaya fırlattı ve kayanın bir şeye çarptığını duydu. Ertesi gün o ve bir arkadaşı araştırma yapmak için geri döndüler ve mağaranın içinde ketene sarılı, içlerinde bozulmamış parşömenler olan büyük toprak kavanozlar buldular. Buluntuyu büyüklerine haber verenler, çömlekler ve içindekileri topladılar. Bu Bedeviler bu tür şeylerin para değerinde olabileceğini anladılar ve bunları satmayı planladılar. Kavanozların içinde tam yedi parşömen vardı ve bunlar sonunda iki parti halinde satıldı; bunlardan dördü Kudüs'ün Suriyeli Ortodoks başpiskoposuna ve üçü de Kudüs İbrani Üniversitesi'ndeki bir akademisyene satıldı. Sonunda ilk dört parşömen genç İsrail devleti tarafından (1955'te) satın alındı ve orijinal tomarların tümü İsraili yetkililerin eline bırakıldı. Ancak Bedeviler, eğer bu mağarada antik hazineler varsa bölgedeki diğer mağaralarda da bulunabileceğini fark etti. Aslında yakın çevrede üç yüze yakın mağara ve delik var. Hepsi 1950'lerde hem Bedeviler hem de eğitimli arkeologlar tarafından arandı. Görünüşe göre mağaraların 11'inde el yazması kalıntıları bulunuyordu; bunların çoğu orijinal yedi mağara gibi sağlam değildi, ancak parçalı bir biçimdeydi. Mağaralardan biri (elyazmalarının keşfedildiği dördüncü mağara olduğu için) Mağara 4 olarak adlandırılan, zamanla bozulan el yazması kırıntılarıyla doluydu; yaklaşık on beş bin parça.

--- SAYFA 53 ---

28 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER orijinal altı yüz el yazması gibi bir şeyden. Bunları bir araya getirmek oldukça zorlu bir işti; çoğu parçası eksik olan ve kalan parçaları gelişigüzel bir araya atılan altı yüz yap-bozu bir araya getirmek gibi bir şeydi. Ancak görev, çabaya değdi. Çünkü bu belgeler (hem orijinal yedi belge, hem de diğer mağaralarda bulunan diğer el yazmaları ve el yazması parçaları) çok eskiydi; bunların çoğu eski Yahudiliğe ait bilinmeyen belgelerdi. Aslında el yazmaları yaklaşık iki bin yıllıktır. Bunlar, muhtemelen İsa'nın zamanında, mağaraların yakınında, günümüzde Kumran adı verilen harabelerin bulunduğu bir yerleşim yerinde yaşayan bir Yahudi mezhebi tarafından yaratılmış ve kullanılmıştır. Bu bulgu son derece önemlidir çünkü bize Hristiyanlık döneminin başlangıcından hemen önceki ve sonraki yüzyıllarda Yahudilikte olup bitenler hakkında çok önemli bilgiler sağlayabilir. Ayrıca bunlar Hristiyanlığı anlamak açısından da önemlidir; Teabing'in işaret ettiği gibi, İsa hakkında İnciller içerdikleri için değil, bizi onun dönemindeki Yahudilik hakkında bilgilendirebildikleri için. □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □ Kumran yerleşimine yakın bu on bir mağarada bulunan el yazmaları arasında ne tür kitaplar temsil edilmektedir? Yine vurgulanması gereken ilk şey, burada herhangi bir Hristiyan belgesinin bulunmamasıdır: bunların hepsi Yahudiler tarafından yazılmış, Yahudiler tarafından kopyalanmış ve İsa'nın zamanında (yaklaşık MÖ 150 – MS 70) Yahudiler tarafından kullanılmış Yahudi metinleridir.³ Ölü Deniz Parşömenlerindeki en önemli belgeler arasında İbranice İncil'in (Hristiyan Eski Ahit) kopyaları vardır. Bu kopyalardan bazıları neredeyse tamamlandı; örneğin, Mağara 1'deki orijinal yedi kopyadan biri, Yeşaya peygamberin tomarıdır.

--- SAYFA 54 ---

ÖLÜ DENİZ YAZMALAR VE NAG HAMMADİ KÜTÜPHANESİ 29 İbranice İncil'in her kitabı, Ester'in kitabı dışında, on bir mağarada keşfedilen el yazmaları arasında temsil edilmektedir. İncil el yazmalarının bu keşfi önemlidir çünkü bundan önce, İbranice İncil'in en eski kopyası MS 1000'den gelmişti; Ölü Deniz Parşömenleri arasındaki bu kopyalar, daha önce var olduğu bilinen her şeyden bin yıl veya daha eskiydi. Ve böylece İbranice İncil'in metinlerinin çağlar boyunca ne kadar sadık bir şekilde kopyalandığını söyleyebiliriz. Görünüşe göre bazı metinler (örneğin İşaya) yüzyıllar boyunca yüksek doğrulukla kopyalanmış; diğerleri (Samuel'in kitapları dahil; Ölü Deniz'in batısında, Kumran topluluğunun yakınındaki vahşi doğada, Ölü Deniz Parşömenlerinin (ikisi solda gösterilmiştir) bulunduğu mağaralardan bazıları (yukarıda).

--- SAYFA 55 ---

30 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER örnek), zaman geçtikçe çok daha büyük bir değişim yaşadı. Kumran yakınlarındaki mağaralarda keşfedilen diğer kitapların çoğu bizim için daha önce bilinmiyordu; daha önce mevcut olmayan gerçek bir Yahudi metinleri kütüphanesiydi. Bunlar çoğunlukla İbranice (Yahudi Kutsal Yazılarının dili), bazıları Aramice (o zamanın günlük konuşma dili) ve çok azı da Yunanca (uluslararası ticaret ve kültür dili) ile yazılmıştır. Yazarların metni yorumladığı ve kendi toplumlarının devam eden yaşamı için önemini açıkladığı, İncil metinleri üzerine yazılmış yorumları içerirler. Bu yorumlar, İncil yazarının kendi zamanında okuyucularına ne anlatmak isteyebileceğini göstermekle özellikle ilgilenmiyor; bunun yerine İncil yazarlarının yüzyıllar sonra Kumran toplumunda gerçekleşecek kehanetleri nasıl anlattıklarını göstermeye çalışıyorlar. Kumran belgeleri arasında, bilim adamlarının "mezhepçi" olarak etiketlediği başka kitaplar da var; bu da bu kitapların toplumun yaşamını ilgilendirdiği anlamına geliyor; davranış kurallarını, giriş koşullarını, topluluğun politikalarını ihlal etmenin cezalarını vb. veriyor. Akademisyenler genel olarak bu topluluğun diğer antik kaynaklarda Esseniler olarak bilinen bir grup Yahudiden oluştuğuna inanıyorlar. Bu kitapları okuduğunuzda, bu Essene topluluğunun, zamanın sonunda yaşadıklarına olan inançları ışığında hayatlarını saflığa adanmış bekar, bekar erkeklerle dolu olduğu anlaşılıyor. Yakında, Tanrı'nın kötülüğün güçlerini devirmek ve doğru olanları ödüllendirmek için tarihe müdahale edeceğine inanıyorlardı. Diğer kitaplar topluluğun duaları ve mezmurlarıyla doludur; İbrani Mezmurları'na çok benzeyen şiir kitapları

--- SAYFA 56 ---

ÖLÜ DENİZ YAZMALARİ VE NAG HAMMADİ KÜTÜPHANESİ 31 İncil. Diğer kitaplar Musa'nın kanunlarının katı yorumlarıyla ilgilidir ve bu kanunların toplum üyeleri tarafından nasıl anlaşılması ve uyulması gerektiğini gösterir. Ancak diğer kitaplar doğaları gereği vizyonerdir ve zamanın sonunda iyiliğin güçleri (topluluğun üyeleri tarafında) kötülüğün güçleriyle (Şeytan ve onun dünyevi temsilcileri - örneğin Roma orduları) savaştığında ve Tanrı'nın krallığı yeryüzünde ortaya çıkmadan önce onları yendiğinde ne olacağını gösterir. Sonuç olarak bunlar, Leigh Teabing'in iddialarının aksine, İsa'nın kendisine ya da takipçilerine hiç değinmeseler bile, İsa'nın zamanındaki Yahudiliği anlamak açısından son derece önemli keşiflerdi. Ölü Deniz Parşömenlerinin tartışmasız en önemli özelliği, İsa'nın çevresi için Yahudi kıyametçiliğinin merkezi önemini vurgulamalarıdır. İsa'yı anlamak (bu kitapta daha sonraki bir bölümün konusu) ve potansiyel olarak kadınlarla olan ilişkisini anlamlandırmak (Da Vinci Şifresi'nin önemli bir özelliği) açısından kıyamet düşüncesinin önemi nedeniyle, artık Ölü Deniz Parşömenleri ve hemen hemen aynı döneme ait diğer Yahudi belgelerinden bildiğimiz gibi, kıyametçiliğin ne olduğunu açıklamaya biraz zaman ayırmalıyım. קְיָמַתְכִּית קְיָמַתְכִּית " " Kıyametçilik, modern bilim adamlarının eski bir dünya görüşü için kullandıkları bir terimdir. Terim, "ortaya çıkarma" veya "açıklama" anlamına gelen Yunanca apocalypsis kelimesinden gelir. Bu dünya görüşünü benimseyen kişiler, Tanrı'nın kendilerine dünyevi gerçekleri anlamalarına yardımcı olabilecek göksel sırları "açıkladığını" ileri sürdüler; Özellikle Tanrı, dünyadaki kötülüğü yok etmek ve kendi iyi krallığını kurmak için müdahale ettiğinde yakın gelecekte neler olacağını onlara açıklamıştı.

--- SAYFA 57 ---

32 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER İsa'nın zamanında hayatın her kesiminde Yahudi kıyametçiler vardı. Bunlardan bazıları Esseneler gibi mezhepsel toplulukların üyeleri, diğerleri Ferisilerdi, bazıları peygamberlik figürleriydi (Vaftizci Yahya gibi) ve onların takipçileriydi ve diğerleri hiçbir partiye bağlı olmayan ancak sadece bu dünya görüşünü paylaşan Yahudilerdi (tıpkı bugün şu ya da bu mezhebe mensup olmayan Hristiyanlar olduğu gibi). Partiye bağlılıkları ne olursa olsun, Ölü Deniz Parşömenleri ve diğer eski Yahudi belgelerinde görüldüğü gibi, kıyametçiler genel olarak dört ana ilkeyi benimsemiş görünüyor: 1. Düalizm. Yahudi kıyametçiler gerçekliğin iki temel bileşeni olduğunu ileri sürdüler: iyinin güçleri ve kötünün güçleri. İyinin yanında elbette Tanrı'nın kendisi de vardı. Ancak kıyametçilere göre Tanrı'nın kişisel bir düşmanı vardı, Şeytan (kıyametin ortaya çıkışından önce, Yahudi metinlerinde, örneğin İbranice İncil'in çoğunda Şeytan'dan söz edilmiyordu). Tanrı'nın kendi ajanları, kutsal melekleri vardır ve Şeytan'ın da iblisleri vardır. Allah'ın yanında doğruluk ve hayat gibi insanüstü güçler vardır; Şeytan'ın tarafında günahın ve ölümün güçleri vardır. Bunlar kıyametçiler tarafından dünyadaki gerçek güçler olarak anlaşılıyor. Günah, bazen yaptığımız basit bir kötü şey değildir. Kıyamet uzmanlarına göre günah, insanları tuzağa düşürmeye ve onları Tanrı'ya aykırı hareket etmeye zorlamaya çalışan, Tanrı'ya karşı hizalanmış kozmik bir güçtür. Neden bazı insanlar yanlış olduğunu bildikleri şeyleri yapmaktan "kendilerini alıkoyamıyorlar"? Çünkü günah onları köleleştirmiştir. Ölüm de sadece nefes almayı bıraktığınızda veya zihniniz çalışmayı bıraktığında meydana gelen bir şey değildir; sizi ele geçirmeye çalışan dünyadaki kozmik bir güçtür ve başarılı olduğunda da sizi yok eder. Yahudi kıyametçilerine göre dünyadaki her şey ve herkes ya iyinin ya da kötünün güçlerinin yanındadır.

--- SAYFA 58 ---

ÖLÜ DENİZ YAZMALARI VE NAG HAMMADİ KÜTÜPHANESİ 33 Tarafsız bir alan, gri bir bölge yoktur ve bu nedenle herkesin seçim yapması gerekir. Dahası, kıyametçiler için bu kozmik düalizm, bu çağ ile gelecek çağ arasında radikal bir ayrılığın olduğu tarihsel bir senaryoda çözümleniyor. Bu çağ kötülüğün güçleri tarafından kontrol ediliyor. Dünyada bu kadar çok acı ve ıstırapın olmasının nedeni budur: kıtlık, hastalık, savaş ve doğal afetler; nefret, yalnızlık ve ölümün daha sıradan deneyimlerinden bahsetmeye bile gerek yok. Ama gelecek çağda kötü olan her şey yok edilecek ve yalnızca iyi olan bulunacak; Artık açlık, gönül yarası, ıstırap, acı veya ölüm olmayacak; yalnızca burada, yeryüzünde hüküm süren Tanrı'nın emrettiği şeyler olacak. 2. Karamsarlık. Kıyametçiler, içinde bulunduğumuz çağın kötü olduğunu savundukları için, burada ve şimdi kaderimizi iyileştirebileceğimize dair hiçbir umutları yoktu. Şu anda işler kötü ve Şeytan ve yardımcıları güç kazandıkça daha da kötüleşecek. Sosyal yardım sistemimizi iyileştirerek, sınıflara daha fazla öğretmen yerleştirerek veya polis sayısını artırarak işleri daha iyi hale getiremeyiz. Kötülüğün güçleri güç kazanıyor ve bu çağın sonuna kadar, kelimenin tam anlamıyla cehennemin patlak vereceği zamana kadar da bunu yapmaya devam edecek. 3. Doğrulama. Ancak bu çağın sonu hikayenin sonu değil. Çünkü işler olabildiğince kötüye gittiğinde, Tanrı, kendisinden yana olanlar adına müdahale edecektir. Korkunç bir yargılama eylemiyle kötülüğün tüm güçlerini devirecek, Şeytan'ı ve onun tüm güçlerini yok edecek ve onun iyi krallığını buraya, dünyaya getirecek. Tanrı'nın kutsallarının haklı çıkarılmasının bir kısmı ölümlerin diriltilmesini içerecektir. Yani Allah'ın hükmü, sadece o sırada hayatta olanlara değil; bu durum tüm insanları, ölenleri bile etkileyecek, çünkü ölenler

--- SAYFA 59 ---

34 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER fiziksel olarak diriltildi ve yargıyla yüzleşmeye zorlandı. Ve bu yüzden insanlar, bu hayatta refah ve güç elde etmek için kötülüğün güçlerinin yanında yer alabileceklerini, sonra da öleceklerini ve bundan paçayı kurtarabileceklerini düşünmemeliler. Bu onların yanına kalamaz çünkü Tanrı onları ölümden diriltecek ve yaptıkları kötülüklerden dolayı sonsuz cezayla yüzleşmeye zorlayacaktır ve onu durdurmak için yapabilecekleri en tatlı şey bile yoktur. Öte yandan, sonuç olarak bu çağda Tanrı'nın yanında yer alanlar ve acı çekenler (ve bu, iyilerin yanında yer almanın sonucu olacaktır, çünkü bu dünyanın kontrolü kötü güçlerin elindedir) ölümden diriltilecek ve onlara sonsuz ödül verilecektir. Ve böylece, şu anda acı çeken insanlar, gelmekte olan iyi krallıkta, haklılıklarının kanıtlanmasını sabırsızlıkla bekleyebilirler. Peki bu ne zaman olacak? 4. Yakınlık. Yahudi kıyametçiler bu son yargılama eyleminin çok yakında gerçekleşeceğini ileri sürüyorlardı. Hemen köşede idi. Neredeyse buradaydı. Kıyametçiler, işlerin olabilecek en kötü noktaya geldiğine ve Tanrı'nın yakında müdahale edip kötülüğün güçlerini devirip kendi krallığını getireceğine inanıyorlardı. Ne kadar sürede olur? “Size doğrusunu söyleyeyim, burada duranlardan bazıları, Tanrı'nın Krallığının iktidara geldiğini görmeden ölümü tatmayacaktır.” Bunlar İsa'nın sözleridir (Markos 9:1). Görüyorsunuz, İsa'nın kendisi, topluluğun bir üyesi olmamasına veya muhtemelen onlarla herhangi bir teması olmamasına rağmen, Ölü Deniz Parşömeni topluluğundaki Esseniler'in görüşlerine benzer görüşlere sahip bir Yahudi kıyametçiydi. Başka bir yerde şöyle diyor: “Size doğrusunu söyleyeyim, bütün bunlar gerçekleşmeden bu nesil yok olmayacak” (Markos 13:30). Böylece İsa, Kumran'daki Esseniler ile kıyamet görüşünü paylaştı. Pek çok açıdan da onlardan farklıydı; işte bu yüzden

--- SAYFA 60 ---

ÖLÜ DENİZ Yazmaları ve NAG HAMMADI KÜTÜPHANESİ 35 akademisyenler onun hiçbir zaman kendi topluluklarına ait olmadığı konusunda neredeyse hemfikirdir. Örneğin Kumran'daki Esseneler kendilerini çevrelerindeki dünyanın kirletici etkilerinden uzaklaştırarak kendi saflıklarını korumaya niyetliydiler; Öte yandan İsa, kişisel saflığıyla ya da Essenelerin teşvik ettiği Musa kanunlarına sıkı sıkıya bağlılığıyla ilgilenmeyen, sürekli olarak kendisini "vergi tahsildarları ve günahkarlarla" çevreliyordu. Tam tersine, sık sık yasalara karşı (örneğin Şabat'a uyma yasası) oldukça gevşek bir tutum sergilemekle suçlanıyordu. Ama temelde Ölü Deniz Parşömenleri topluluğunun üyelerine benziyordu. O da iyinin ve kötünün güçlerine (örneğin, sürekli iblislerle savaşırken gösterilir), Tanrı'nın krallığının yakında ortaya çıkacağına (Markos 1:15; 9:1; 13:30), ölülerin gelecekte dirilişine vb. inanan bir düalistti. Bu açıdan Leigh Teabing haklı: Ölü Deniz Parşömenleri İsa'nın gerçek doğasını aydınlatmaya yardımcı oluyor. Ama bu, Teabing'in iddia ettiği gibi, tomarların açıkça Hristiyan olan herhangi bir şey içermesinden kaynaklanmıyor. Tamamen ve tamamen Yahudidirler. Ve bunun nedeni, Yeni Ahit'tekilerden daha doğru olan İnciller içermeleri değildir. Aslında Kumran'da bulunan yüzlerce belge arasında İncil yok. Ve bunun nedeni onların İsa hakkındaki anlatımlarının onu Yeni Ahit İncillerinden daha insani bir şekilde tasvir etmesi değildir. Tomarlar İsa hakkında hiçbir şey söylemiyor. İsa'nın karakterini aydınlatırlar çünkü İsa'nın ve ilk Hristiyanların ortaya çıktığı Yahudi ortamını aydınlatırlar; bu ortam, bu kötü çağın hızla sona ereceğine ve Tanrı'nın kendi iyi, ebedi krallığını getirmeden önce bu dünyaya ilişkin yargılamaya yakında müdahale edeceğine dair kıyamet beklentisiyle dolu bir ortamdır.

--- SAYFA 61 ---

36 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER "" # ! Da Vinci Şifresi'nde Leigh Teabing, Sophie Neveu'yu İsa'nın en eski kayıtlarının onu ilahi terimlerden ziyade insani terimlerle tasvir ettiğine ikna etmeye çalışırken, ona gerçek kanıtlardan bazılarını gösteriyor. Çalışma odasında bu konuyu tartışıyorlar ve rafından Gnostik İnciller adlı bir kitap çıkarıyor; bu kitabın "eski belgelerin büyütülmüş pasajları gibi görünen fotoğrafları" içerdiği söyleniyor. Daha sonra Sophie'ye şunu bildirir: "Bunlar Nag Hammadi ve Ölü Deniz parşömenlerinin fotokopileridir... en eski Hristiyan kayıtlarıdır" (s. 245). Ölü Deniz Tomarlarının aslında en eski Hristiyan kayıtları arasında yer almadığını zaten görmüştük. Şunu da belirtmeliyim ki Teabing'in bahsettiği The Gnostic Gospels kitabı hiçbir şekilde antik belgelerin fotoğraflarını içermiyor, çok satan yazar Elaine Pagels'in (aynı zamanda daha önce bahsettiğim Dan Burstein kitabı Secrets of the Code'da da uzun uzadıya alıntılanan) Nag Hammadi metinleri üzerine bir çalışmasıydı. Yine de Teabing önemli bir noktaya değiniyor: Nag Hammadi Kütüphanesi'nin keşfi Gnostik yazılar içeriyordu ve bunlardan bazıları İsa'nın ilk Kilise'de nasıl tasvir edildiğini anlamak açısından önemli. Ancak görünen o ki bu, İsa'nın insani açıdan tasviri değil. Bir kez daha Nag Hammadi Kütüphanesi'nin ilk etapta nasıl keşfedildiğini ele alarak başlasak iyi olur. Bu keşif, Da Vinci Şifresi'nin iddiaları açısından Ölü Deniz Parşömenleri'nden daha merkezi bir öneme sahip olduğundan, onu biraz daha ayrıntılı olarak ele alacağım. Bu da tamamen tesadüfi bir keşifti ve Ölü Deniz Parşömenlerinin keşfiyle benzerlikler taşıyordu. Ancak bu olay bir buçuk yıl önce ve dünyanın farklı bir yerinde gerçekleşti; Ölü Deniz yakınlarındaki Yahudiye çölünde değil, Nil yakınındaki Mısır çölünde.

--- SAYFA 62 ---

ÖLÜ DENİZ YAZMALARI VE NAG HAMMADİ KÜTÜPHANESİ 37 Buluntu, Aralık 1945'te, yedi Bedevi tarla işçisinin, Yukarı Mısır'da Nil boyunca uzanan Jabal al-Tarif adlı uçurumun yakınında, nitrat açısından zengin bir gübre olan sabakh'ı kazarken ortaya çıktı.4 Gübre, Kahire'nin yaklaşık üç yüz mil güneyinde ve Lüksor ile Krallar Vadisi'nin kırk mil kuzeyinde, bölgenin en büyük köyü olan Nag Hammadi nehrinin karşı tarafında, küçük el-Kasr mezralarının yakınında yetiştirdikleri ürünler için kullanıldı. Buluntu yapıldıktan sonra sorumlu olan ve daha sonra keşfin ayrıntılarını açıklayan grubun liderine, unutulmaz bir şekilde Muhammed Ali adı verildi. Ancak kazmasını kazara toprağın altında sert bir şeye vurarak bulan kişi aslında Ali'nin küçük erkek kardeşiydi. Bunun bir insan iskeleti olduğu ortaya çıktı.5 Biraz kazı yaptıklarında, iskeletin yanında, yaklaşık yarım metre yüksekliğinde, üstünde bitümle kapatılmış bir kase bulunan büyük bir toprak kavanoz ortaya çıkardılar. Muhammed Ali ve arkadaşları, içinde şeytani bir cin olabileceği korkusuyla kavanozu açmaya isteksizdi. Biraz daha düşündüklerinde, içinde altın da olabileceğini fark ettiler ve daha fazla uzatmadan kazmalarıyla ona saldırdılar. Cin ve altın yok; yalnızca bir grup okuma yazma bilmeyen Bedevinin pek işine yaramayan, deri kaplı bir grup eski kitap. Ali, herkesin adil bir pay alması için kitapları parçalayarak bulduklarını paylaştırdı. Ancak diğerlerinin onlardan pay almak istemedikleri belliydi ve o da arsayı türbanına sardı, eve döndü ve onları hayvanların tutulduğu ek binaya bıraktı. O gece, annesinin akşam yemeği için ateş yakmak amacıyla kırılğan yaprakların bir kısmını kullandığı anlaşılıyor. Hikaye bu noktada gerçek hayatın araya girmesiyle biraz karmaşıklılaşıyor ama neredeyse gerçek dışı bir şekilde. Muhammed Ali ve ailesi uzun süredir bir aşiretle kan davası içindeydi.

--- SAYFA 63 ---

38 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER komşu bir köyde. Her şey yaklaşık altı ay önce, Ali'nin babasının, bazı ithal Alman sulama makinelerinde gece bekçisi olarak hizmet ederken, davetsiz bir misafiri vurup öldürmesiyle başlamıştı. Ertesi gün Ali'nin babası da davetsiz misafirin ailesi tarafından öldürülmüştü. Kavanozun içindeki eski kitapları bulmalarından birkaç hafta sonra Muhammed Ali ve kardeşlerine, babalarının katilinin yol kenarında, şeker kamışı pekmeziyle dolu bir tencerenin yanında uyuduğu söylendi. Kazılarını yakaladılar, adamı hala uyurken buldular ve onu hackleyerek öldürdüler. Daha sonra göğsünü parçaladılar, hala sıcak olan kalbini çıkardılar ve yediler; bu, kan intikamının nihai eylemiydi. Hikâyenin kötü yanı -aslında pek çok olumsuz yanı vardı- öldürdükleri adamın yerel bir şerifin oğlu olmasıydı. Bu sırada Muhammed Ali, buldukları bu eski kitapların bir değeri olabileceğini düşünmeye başlamıştı ve kendisi ve kardeşleri bu soğukkanlı cinayetin baş şüphelileri olacağından, evinde ipucu aranacağından korkuyordu. Kitaplardan birini fırtına bitene kadar saklaması için yerel Kıpti rahibine verdi. Anlaşıldığı üzere, bu yerel rahibin gezici bir İngilizce ve tarih öğretmeni olan ve haftada bir kez evinde kalıp bölgedeki dar görüşlü okulları dolaşan bir kayınbiraderi vardı. Tarih öğretmeni kitabın aslında önemli bir buluntu olabileceğini fark etti -bir miktar para kazandıracak kadar önemli- ve onu satmaya çalışmak için Kahire'ye gitti. Tamamen başarılı bir girişim değildi: kitaba yetkililer tarafından el konuldu. Ancak sonunda onu Kıpti Müzesi'ne satmasına izin verildi. Müze müdürü kitabın ne olduğu konusunda iyi bir fikre sahipti ve uzun lafın kısası, Paris'te tanıdığı, aslında önerdiği gibi oldukça iyi tanınan genç bir Fransız antik çağ bilimcisi Jean Doresse ile birlikteydi.

--- SAYFA 64 ---

ÖLÜ DENİZ Yazmaları ve NAG HAMMADI KÜTÜPHANESİ 39 Bayan Doresse olmadan önce Bayan Doresse ile evlenmesi üzerine yönetmen kalan ciltlerin çoğunun izini sürmeyi ve müze için almayı başardı. □□□□□□ □□□□□□ □□□ □ Bu eski kitap koleksiyonu neydi? Kısa cevap, modern zamanlarda ortaya çıkan kayıp Hristiyan yazılarının en önemli koleksiyonu olduğu ve çoğu daha önce bilinmeyen toplam kırk altı farklı inceleme olduğudur.⁶ Bu koleksiyon, İsa hakkında daha önce herhangi bir Batılı bilim adamı tarafından görülmemiş birkaç İncil'i, antik çağda var olduğu bilinen ancak neredeyse bin beş yüz yıldır kaybolan kitapları içeriyordu; bunlar arasında görünüşte öğrencisi Philip gibi kişiler tarafından yazılan İsa hakkındaki İnciller de vardı (Leigh Teabing, Meryem'in önemini tartışırken alıntı yapıyor). Magdalene), ilahi alemin başlangıcı ve dünyanın yaratılışı hakkında mistik spekülasyonlar, varoluşun anlamı ve kurtuluşun ihtişamı üzerine metafizik düşünceler, önemli dini öğretilerin açıklanması ve yanlış ve sapkın görüşleri nedeniyle diğer Hristiyanlara yönelik polemik saldırılar. Belgeler eski bir Mısır dili olan Kıpti dilinde yazılmıştır. Ancak her birinin orijinal olarak Yunanca yazıldığını düşünmek için sağlam nedenler var. Deri ciltli kitapların kendileri dördüncü yüzyılın ikinci yarısında üretildi. Bunu biliyoruz çünkü deri ciltlerin sırtları hurda kağıtlarla sağlamlaştırılmıştı ve hurda kağıtların bir kısmı MS 341, 346 ve 348 tarihli makbuzlardan gelmişti. Dolayısıyla kitapların MS 348'den bir süre sonra üretilmiş olması gerekir. Kitapların tarihi elbette ki kitaplarda bulunan belgelerin tarihiyle aynı değil; tıpkı masamda duran İncil'in 1998'de üretilmiş olması ama içindeki belgelerin yaklaşık bin dokuz yüz yıl önce yazılmış olması gibi. Bu yüzden

--- SAYFA 65 ---

40 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER de Nag Hammadi metinleriyle birlikte: bunlar ilk olarak bu kitapların yapıldığı dördüncü yüzyılın sonundan çok önce yazılmıştı. Bunların çoğunun en geç ikinci Hristiyan yüzyılda var olduğu anlaşılıyor. Bu kitapları kimin yazdığını ya da neden Luksor'un kuzeyinde, Nil'in kıvrımının hemen üzerindeki Cebel el-Tarif uçurumunun altına saklandıklarını tam olarak bilmiyoruz. Ünlü Hristiyan keşiş Aziz Pachomius tarafından dördüncü yüzyılda kurulan bir Hristiyan manastırının sadece üç mil uzakta bulunması anlamlıdır. Akademisyenler bu kitapların manastırın kütüphanesinden gelmiş olabileceğini düşünme eğilimindeydiler; bu görüş, ciltlerindeki hurda kağıtların içeriğiyle de destekleniyor. Peki keşişler neden kitapları elden çıkardı? Daha sonraki bir bölümde daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, dördüncü yüzyılın sonlarında Yeni Ahit kanonunun oluşum tarihinde önemli bir an yaşandı. Önceki bölümde tanıştığımız güçlü İskenderiye piskoposu Athanasius, MS 367'de, kendi yetkisi altındaki Mısır'daki kiliselere, kutsal metinlerin ana hatlarını net bir şekilde ortaya koyduğu bir mektup yazdı.⁷ Bu, kayıtlı herhangi birinin, şu anda kanonumuzda bulunan yirmi yedi kitabın ve yalnızca bu yirmi yedi kitabın kutsal kitap olarak kabul edilmesi gerektiğini belirttiği ilk seferdi. Üstelik Athanasius diğer "sapkın" kitapların okunmaması konusunda ısrar etti. Nag Hammadi yakınındaki Pachomian manastırının keşişlerinin yukarıdan gelen sıcaklığı hissedip güçlü İskenderiye piskoposunun emirlerine uymak için kütüphanelerini temizlemeleri mümkün mü? Eğer öyleyse neden kitapları saklamak yerine yakmadılar? Bu kitapları gerçekten sevmiş olmaları ve kutsal metin tercihlerinin gidişatı değişene ve gelecek kuşaklar için kutsal metinlerden oluşan kütüphanelerinde yeniden bulunabilene kadar onları güvende tutmak için saklamaya karar vermiş olmaları mümkün mü? Asla bilemeyeceğiz.

--- SAYFA 66 ---

ÖLÜ DENİZ PARLAMALARI VE NAG HAMMADI KÜTÜPHANESİ 41 1945 yılında Mısır'ın Nag Hammadi yakınlarında keşfedilen Gnostik kitaplar (üstte) ve bulundukları yer (solda). ! # \$ % & □□ □ In The Da Vinci Code Leigh Teabing refers to the Gospel of Philip and other books of this collection as "Gnostic Gospels." Bu ne anlama gelir? Gnosticism is a term that scholars have used for a broad range of religions known from the second and third Christian centuries. It is derived from the Greek word gnosis, which means "knowledge." These religions are called Gnostic because they emphasize the need for true knowledge for salvation; more specifically, they require true self-knowledge. Sadece insanlar gerçekten kendilerine geldiklerinde

--- SAYFA 67 ---

42 CONSTANTINE, THE NEW TESTAMENT, AND OTHER GOSPELS know themselves that they can be delivered from the evils of this world. Ve ortaya çıktığı üzere, bu dünyadaki kötülükler bizim maddi varoluşumuzla ilgilidir, çünkü Gnostiklere göre madde dünyasının kendisi doğası gereği kötüdür ve (kötü, maddi) bedenlerimizin içinde hapsolmuş ruhlar tarafından kaçılması gerekir. Bu kaçış gerçekte kim olduğumuzu bilerek gelir. Her ne kadar farklı Gnostik gruplar arasında oldukça geniş bir inanç ve uygulama yelpazesi olsa da (tıpkı bugün kendilerine Hristiyan diyen gruplar arasında olduğu gibi), antik çağdaki çoğu Gnostik'in bir takım önemli ilkeleri benimsediği görülmektedir: 1. Dünya. Yahudi kıyametçilerin ikici olduklarını, gerçekliğin iki temel bileşeninin olduğuna inandıklarını gördük: iyi ve kötü. Gnostikler daha da aşırı düalistlerdi; iyi olan ruh dünyasının aksine fiziksel dünyanın kendisinin doğası gereği kötü olduğuna inanıyorlardı. 2. İlahi alem. Dolayısıyla gerçek Tanrı bu maddi dünyayı yaratmadı. O tamamen ruhtur. Gnostiklerin anlattığı (bazıları Nag Hammadi risaleleri arasında korunan) mitlere göre, gerçek Tanrı sonsuzlukta başka ilahi evlatlar yaratmış ve onlar da çiftler halinde yavrular üretmişlerdir. Ancak ilahi varlıklardan biri (genellikle adı "bilgelik" anlamına gelen dişi bir tanrı olan Sophia olarak anılır) diğerlerinden ayrıldığında ve kendiliğinden başka bir ilahi varlık yarattığında ilahi alemde bir felaket meydana geldi. İlahi alemin dışında doğan ikincisi kötüydü. With his minions who also came into being, he created the material world as a place of imprisonment for the one who had fallen (Sophia). 3. İnsanlar. Sophia was thus captured and imprisoned in this material world in the bodies of humans. Many humans have this spark of the divine within them. Bu insanlar kaçmayı özleyiyor

--- SAYFA 68 ---

ÖLÜ DENİZ YAZMALAR VE NAG HAMMADI KÜTÜPHANESİ 43 bu dünya. Diğer insanların içinde kıvılcım yoktur; onlar da öldüklerinde varlıkları sona eren diğer hayvanlar gibidirler. 4. Kurtuluş. İnsanın içindeki ilahi kıvılcım ancak nereden geldiğini, buraya nasıl geldiğini ve nasıl geri dönebileceğini öğrenerek kaçabilir. Başka bir deyişle, bu kötü maddi dünyadan kurtuluş ancak bilginin (gnosis) özgürleştirilmesiyle sağlanır. 5. Kilise. Pek çok Gnostik, Mesih'e iman eden ve iyi işler yapan Hristiyanların öldüklerinde bir nebze de olsa kurtuluşa sahip olabileceklerini ileri sürdü (varlığı sona eren diğer insanların aksine). Ancak gerçek ve görkemli ölümden sonraki yaşam, yalnızca içlerinde ilahi kıvılcımı taşıyan ve kurtuluşun sırlarının tam bilgisine ulaşan Gnostiklere gelecektir. 6. İlahi kurtarıcı. Ancak bu bilgi yalnızca bu dünyayı anlamakla elde edilemez. Bilgi, yukarıdan kurtuluş bilgisini getiren ilahi bir kurtarıcı tarafından dünyanın dışından gelmelidir. Hristiyan Gnostiklere göre (kurtuluşla ilgili farklı açıklamalara sahip Hristiyan olmayan Gnostikler de vardı), bu bilgiyi getirmek için yukarıdan gelen Mesih'tir. Farklı Gnostikler Mesih'i farklı şekillerde anladılar. Bunlardan bazıları, ilahi bir varlık olan İsa'nın bir insan gibi görünerek yeryüzüne geldiği, ancak ilahi bir varlık olarak aslında etten ve kemikten olmadığı konusunda ısrar eden öğreticilerdi. Diğer Gnostikler, Mesih'in, vaftiz edildiğinde İsa'nın bedenine giren ilahi bir varlık olduğuna inanıyorlardı; İsa'nın bedeninde yaşarken takipçilerine kurtuluş getirebilecek gerçeği öğretti. Daha sonra ölümünden önce İsa'yı terk etti. Bu nedenle İsa çarmıhta şöyle seslendi: "Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?" Bu Gnostiklere göre ilahi unsur gerçekten de İsa'yı çarmıhta terk etmişti.

--- SAYFA 69 ---

44 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Bu çeşitli ilkeleri ortaya koymamın nedeni herkesin antik Gnostisizm konusunda bir başlangıç kitabına sahip olmasının önemli olduğunu düşünmem değil, Leigh Teabing'in Da Vinci Şifresi'nde Nag Hammadi'nin Gnostik İncilleri olarak adlandırılan İncillerin, Yeni Ahit İncillerinin aksine İsa'yı ilahi olarak değil, esas olarak bir insan figürü olarak tasvir ettiğini iddia etmesidir. Umarım Nag Hammadi Kütüphanesi hakkındaki bu tartışmadan iki şey netlik kazanmıştır. Bir yandan Teabing, bu Gnostik belgelerdeki İsa'nın görüşünün Yeni Ahit'te bulduklarımızla çeliştiğini iddia ederken haklıdır. Ancak öte yandan bu metinlerdeki farklılığın İsa'nın benzersiz bir insan olarak tasvir edilmesinde yattığını söylerken kesinlikle yanılıyor. Aslında durum tam tersidir. Teabing'den alıntılanan Philip İncili ve diğerleri (Da Vinci Şifresi için önemli olan ve Nag Hammadi'de değil başka yerlerde bulunan Meryem İncili dahil) dahil olmak üzere bu metinler, İsa'nın insanlığını hiç vurgulamıyor. Bu metinlerden bazıları Mesih'i insana benzeyen ilahi bir varlık olarak hayal ediyor gibi görünüyor. Daha da fazlası, İsa'nın kendisinin bir insan olduğunu anlıyor; ancak o, bir insan olarak değil, kurtuluş getiren bilgiyi öğrenme yeteneğine sahip olanlara insanlık durumunun gerçekliğini açığa vurarak kurtuluşu getiren ilahi Mesih'in geçici ikametgahı olarak önemlidir. Kısacası Leigh Teabing, Ölü Deniz Parşömenleri ve Nag Hammadi Kütüphanesi'ndeki keşiflerin, ilk Hristiyanların İsa'yı nasıl tasvir ettiğini anlamak açısından önemli olduğu konusunda haklı. Eleştirel tarihçiler için bu belgeler değerli kaynak materyaller sağlar.

--- SAYFA 70 ---

ÖLÜ DENİZ YAZMALAR VE NAG HAMMADI KÜTÜPHANESİ 45 İsa'nın ve onun ölümünden sonraki yıllardaki ilk takipçilerinin ortamlarını anlamak için riyal. Ancak bu ortamlar hakkında bize neler söylediklerini bilmek önemlidir. Antik kaynakları yanlış okumak veya yanlış anlatmak, onları tamamen gözden kaçırmak kadar ciddi bir hatadır. Ve görünen o ki Teabing, bu modern arkeolojik keşiflerin önemini değerlendirirken birçok temel hata yapıyor. Ölü Deniz Tomarları Hristiyan değil Yahudilere aittir ve esas olarak bize İsa'nın ortaya çıktığı ortam hakkında bir fikir vermesi açısından önemlidir. Ancak onun karakteri hakkında herhangi bir şeyi vurgulamak bir yana, aslında İsa'dan söz etmiyorlar. Nag Hammadi belgelerinden bazıları ise Hristiyan ve İsa'dan bahseder. Bu koleksiyona Gnostik bir bakış açısını temsil ediyor gibi görünen kanonik olmayan İnciller de dahildir. Ancak bu belgeler, Mesih'i bir insan olarak tasvir etmekten çok, onun ilahi nitelikleriyle daha çok ilgilenmektedir. Bir sonraki bölümde bu diğer İncillerden bazılarını, yani Yeni Ahit'te yer almayan ilk İncil metinlerini inceleyeceğiz. Bu inceleme, Leigh Teabing'in, ilk kilise döneminde bastırılan İncillerin, İsa'yı dört kanonik anlatımdan daha insani bir şekilde tasvir ettiğini iddia etme konusunda ne kadar mesafeli olduğunu daha da ortaya çıkaracaktır. Tam tersi: İsa'yı insan olarak tasvir eden Yeni Ahit İncilleri'dir, diğer İnciller ise onu insanüstü bir varlık olarak tasvir etmekte çok daha ileri gitmektedir. Bu sadece Nag Hammadi'de bulunan belgeler için değil aynı zamanda modern zamanlarda yeniden keşfedilen diğer İnciller (Gnostik ve diğer İnciller) için de geçerlidir.

--- SAYFA 71 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 72 ---

Üçüncü Bölüm " # \$ d Gördüğümüz gibi, Leigh Teabing'in Da Vinci Şifresi'nde gündeme getirdiği önemli tarihsel konulardan biri eski bir "örtbas etme"yi içeriyor. Ona göre ilk kilise, İsa adamını ilahi bir figür haline getirmeye çalışıyordu. Ancak Teabing'in iddiasına göre, ilk İncillerin çoğu İsa'yı tanrısal değil, tamamen insan olarak tasvir ettiğinden, bunun kilise açısından ele alınması zor bir durum olduğu ortaya çıktı. Sorunun çözümü açtı: Teabing'in iddiasına göre kilise, İsa'yı ilahi olarak tasvir eden Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dan oluşan dört İncil'i seçti ve tarihsel olarak daha doğru olan daha önceki tüm kayıtları yok etti. Teabing'in misafir odasında Sophie Neveu'ya açıkladığı gibi: "İsa Mesih şaşırtıcı etkiye sahip tarihsel bir figürdü, belki de dünyanın şimdiye kadar gördüğü en esrarengiz ve ilham verici liderdi. . . . Hayatı, ülkedeki binlerce takipçi tarafından kaydedildi. . . . Yeni Ahit için seksenden fazla İncil değerlendirildi ve buna rağmen sadece göreceli olarak birkaç tanesi dahil edilmek üzere seçildi; aralarında Matta, Markos, Luka ve Yuhanna vardı. (s. 231; vurgu orijinal metinde)

--- SAYFA 73 ---

48 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Bir süre sonra, Teabing'in çalışmasında konuşma devam ediyor, ancak konu İncillerde tasvir edildiği şekliyle İsa ile Meryem arasındaki ilişki hakkındaki temel soruya geliyor: Teabing, "Bahsettiğim gibi," diye açıkladı, "ilk Kilise'nin dünyayı ölümlü peygamber İsa'nın ilahi bir varlık olduğuna ikna etmesi gerekiyordu. Bu nedenle, İsa'nın yaşamının dünyevi yönlerini anlatan herhangi bir İncil, Ne yazık ki ilk editörler için, özellikle rahatsız edici bir dünyevi tema, İncillerde tekrarlanmaya devam etti. Durdu. "Daha spesifik olarak onun İsa Mesih'le olan evliliği." (s. 244; vurgular orijinal metinde) Teabing'in anlatımında birçok tarihsel hata var. Daha sonraki bir bölümde göreceğimiz gibi, İsa'nın sözleri ve eylemleri yaşamı boyunca hiçbir şekilde "binlerce" olarak kaydedilmedi; tam tersine, kendisi yaşarken herhangi birinin hayatındaki gerçekleri kaydettiğine dair hiçbir kanıt yok. Yeni Ahit'e dahil edilmesi düşünülen seksen İncil de yoktu. Ve Matta, Markos, Luka ve Yuhanna Yeni Ahit'e dahil edilenler "arasında" değillerdir; yalnızca onlar dahil edilmiştir. Teabing'in yorumları, bu olgusal hataların yanı sıra, dikkate alabileceğimiz bir dizi ilginç tarihsel soruyu da gündeme getiriyor: Bugün (Yeni Ahit dışında) gerçekte başka hangi İnciller mevcuttur? İsa'yı ilahi değil de insan olarak mı tasvir ediyorlar? Ve onun Mary Magdalene ile evli olduğunu mu gösteriyorlar? Bu bölümde bize ulaşan diğer İncillerden birkaçını ele alacağız. Daha önce de belirttiğim gibi Teabing, Yeni Ahit'te yer almak için yarışan başka seksen İncil olduğunu iddia ederken yanılıyor. Gerçek şu ki, başka kaç İncil'in yazıldığını bile bilmiyoruz; kesinlikle yapmıyoruz

--- SAYFA 74 ---

Bildiğimiz en az birkaç düzine olmasına rağmen bugün elimizde seksen tane var. Bu İncillerin çoğu, örneğin 1945'te ortaya çıkarılan Nag Hammadi Kütüphanesi'nde tesadüfen keşfedildiğinden nispeten yakın zamanlarda elde edilebilmiştir. Teabing'in haklı olduğu noktalardan biri, kilisenin dört İncil'i kutsal sayması ve diğerlerini hariç tutması, bunların kullanımını yasaklaması ve (bazen) onları yok etmesidir; böylece kilise tarihi boyunca çoğu Hristiyan yalnızca İsa'nın anlatımlarına erişebilmiştir. Yeni Ahit kitaplarında kayıtlıdır. Ancak bu, Yeni Ahit dışındaki diğer İncillerin tarihsel açıdan daha doğru olduğu anlamına gelmediği gibi, Mecdelli Meryem ile evli olan daha insani bir İsa'yı tasvir ettikleri anlamına da gelmez. Tam tersine: önceki bölümde belirtildiği gibi, bu diğer İncillerin çoğu, İsa'yı, kanondaki dört İncil'den çok daha ilahi terimlerle tasvir eder ve kanonik olmayan İncillerin hiçbirinde, bırakın takipçisi Mecdelli Meryem ile evli olmak bir yana, İsa'nın evli olduğuna dair herhangi bir atıf yoktur. Gelecek bölümlerde bu konuların çoğuna değineceğiz. Şimdilik, İsa'yı nasıl tasvir ettiklerini görmek için kanonik olmayan en eski İncillerimizden birkaçına bir göz atmalıyız: insan olarak mı yoksa insanüstü olarak mı? Burada hayatta kalan en eski kanonik olmayan İncillerimizin tümünü ele almaya çalışmayacağım; bunlar başka yerlerde de bulunabilir.¹ Amacım sadece kanon dışında bulunabilecek kitap türlerinin kısa bir örneğini vermek. Oldukça insani bir İsa göstermesi beklenebilecek bir hikayeye başlayacağım; zira bu, İsa'nın genç bir çocuk olarak ve o zamanlar bir genç olarak katıldığı çeşitli maceraların bir anlatımıdır. Ne yazık ki Teabing'in tezi için, bu ilk anlatım bile bir insan yerine insanüstü bir İsa'nın tasvir edilmesiyle ilgilidir.

--- SAYFA 75 ---

50 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER § " Thomas'ın Çocukluk İncili (Nag Hammadi yakınında keşfedilen Thomas'ın Kıpti İncili ile karıştırılmamalıdır) İsa'nın genç bir çocuk olarak yaşamını konu alır.2 Kitap, bazı bilim adamları tarafından ikinci yüzyılın başlarına tarihlenmektedir ve bu da onu Yeni Ahit dışından günümüze ulaşan en eski İncillerden biri yapmaktadır. Bu anlatıdaki hikayeler bize eğlenceli anlatımlar sunmaktadır. İsa'nın çok genç yaşta başlayan faaliyetlerine ilişkin anlatının arkasında bugün bile bazı Hristiyanların ilgisini çeken bir soru yatıyor: "Eğer İsa bir yetişkin olarak mucizeler yaratan Tanrı'nın Oğlu idiyse, çocukken nasıl biriydi?" Biraz yaramazlıktan fazlası olduğu ortaya çıktı. Anlatı, İsa'nın beş yaşında bir çocukken Şabat günü bir dere kenarında oynamasıyla açılıyor. Küçük bir baraj yaparak çamurlu suyun bir kısmını toplar, sonra suyun arıtılmasını emreder ve su hemen arıtılır. Daha sonra İsa derenin kıyısında kilden serçeler yapar. Ama bir Yahudi adam oradan geçiyor ve ne yaptığını görüyor; bir şey yapmış ve böylece Şabat yasasını (çalışmama) çiğnemiş. Adam bunu babası Joseph'e söylemek için kaçır. Yusuf gelir ve İsa'yı Şabat'a saygısızlık ettiği için azarlar. Ancak çocuk İsa işlediği günahı dolaylı özür dilemek ya da tövbe etmek yerine ellerini çırpıp serçelere gitmelerini söyler. Canlanırlar ve cıvı cıvı uçarlar, böylece her türlü suiistimal kanıtını yok ederler (Inf. Thom. 2). İsa henüz küçük bir çocukken yaşamın yazarıdır ve insan kurallarına ve düzenlemelerine bağlı değildir. İsa'nın doğaüstü güçleriyle kasabadaki diğer çocuklar için yararlı ve eğlenceli bir oyun arkadaşı olacağı beklenebilirdi. Ancak çocuğun çok öfkeli olduğu ve kızılmaması gerektiği ortaya çıktı. Birlikte oynadığı bir çocuk almaya karar verir

--- SAYFA 76 ---

DİĞER İNCİLLER 51 İsa'nın topladığı temiz suyu dağıtmak için söğüt ağacının dalını bir araya getirdik. Bu, genç İsa'yı kızdırır ve şöyle bağırır: "Seni adaletsiz, saygısız aptal! Su birikintileri sana ne zarar verdi? Bak, şimdi sen de bir ağaç gibi kuruyacaksın ve asla yaprak, kök veya meyve vermeyeceksin." Ve İsa'nın şu sözü altın kadar değerlidir: "O çocuk bir anda tamamen kurudu" (Enf. Thom. 3:1-3). İsa eve geri döndü ama "kurumuş çocuğun ana babası, kaybettiği gençliğinin yasını tutarak onu alıp götürdü." Daha sonra Yusuf'un yanına giderek şöyle itiraz ederler: "Senin nasıl bir çocuğun var ki, böyle şeyler yapar?" (Enf. Thom. 3:3). Cevap okuyucu için açıktır: Yusuf'un henüz öfkesini kontrol etmeyi öğrenmemiş doğaüstü bir çocuğu vardır. Bir sonraki anlatımda da bu durum tekrar görülüyor: Sokakta kazara başka bir çocuk ona çarptığında, İsa öfkeyle döner ve şöyle der: "Yolunda daha ileri gitmeyeceksin." Çocuk düşerek ölür (Inf. Thom. 4:1). (İsa daha sonra onu, çeşitli vesilelerle lanetlediği diğer kişilerle birlikte ölümden diriltir.) Ve İsa'nın gazabı yalnızca diğer çocuklara yönelik değildir. Yusuf okumayı öğrenmesi için onu okula gönderir, ancak İsa alfabeyi okumayı reddeder. Öğretmeni ona işbirliği yapması için yalvarır, ta ki İsa küçümseyen bir meydan okumayla cevap verene kadar: "Eğer gerçekten bir öğretmensen ve harfleri iyi biliyorsan, bana Alfa'nın gücünü söyle, ben de sana Beta'nın gücünü söyleyeyim." Biraz tedirgin olan öğretmen çocuğun kafasına kelepçe vurur; bu, şanlı bir öğretmenlik kariyerinin en büyük hatasıdır. İsa onu anında kurutur. Yusuf çok acı çeker ve İsa'nın annesine acil bir emir verir: "Onu dışarı çıkarmayın; onu kızdıran ölür" (Inf. Thom. 14:1-3). Anlatının bir noktasında, İsa'nın itibarı, bir şeyler ters gittiğinde onun suçlanmasına neden oluyor. Bir grup çocukla çatıda oynuyor ve onlardan biri olan Zenon adında bir çocuk var.

--- SAYFA 77 ---

52 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER kazara takılır, çatıdan düşer ve ölür. Diğer çocuklar korkar ve kaçarlar; Ancak İsa aşağıya bakmak için çatının kenarına gitti. Zenon'un ebeveynleri olay yerine vardıklarında ne düşünecekler? Yerde ölü olan çocukları var ve onun üstündeki çatıda duran İsa var. Bu doğaüstü yeteneğe sahip çocuğun yine hile yaptığını düşünüyorlar. İsa'yı çocuklarını öldürmekle suçluyorlar ama bu sefer o masum! Ve böylece çatıdan atlıyor, çocuğun yanına iniyor ve onunla konuşuyor: "Zenon! Kalk ve söyle bana: Seni yere mi attım?" Oğlan ölümden dirilir ve şöyle der: "Hiç de değil, Tanrım! Beni sen düşürmedin ama sen kaldırdın!" (Enf. Thom. 9:1-3). Zaman geçtikçe İsa güçlerini iyilik için kullanmaya başlar. Kardeşini ölümcül bir yılan ısırmasından kurtarır, hastaları iyileştirir, daha önce soldurduğu ya da öldürdüğü herkese sağlık ve hayat verir. Ve ev işlerinde ve marangozhanede son derece becerikli olduğunu kanıtlıyor: Joseph bir tahtayı yanlış kestiğinde ve önemli bir müşteriyi kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında, İsa hatalarını mucizevi bir şekilde düzeltmek için oradadır. Anlatım, Luka'nın 2. bölümünden alındığı şekliyle Yeni Ahit okuyucularının aşına olduğu bir anlatı olan, İsa'nın Tapınakta, etrafı yazıcılar ve Ferisilerle çevrili on iki yaşında bir çocuk olmasıyla sona ermektedir. Bu İncil ne kadar merak uyandırıcı olsa da, ilk Hristiyanlardan birinin, genç İsa'nın yaşamının tarihsel olarak doğru bir anlatımını düşünebileceğimiz bir şeyi verme girişimini açıkça temsil etmiyor. Buradaki hikayelerin kelimenin tam anlamıyla genç İsa'nın başına gelenler olarak mı anlaşılması gerektiğini, yoksa hayal gücünün eğlenceli uçuşları mı olduğunu bilmek zor. Her iki durumda da burada resmedilen İsa yalnızca bir insan değildir; o insanüstü bir harika çocuk.

--- SAYFA 78 ---

DİĞER İNCİLLER %53 Petrus İncili adı verilen çok farklı bir anlatıda genç İsa'nın hayatı değil, son saatleri anlatılmaktadır. Elimizde bu İncil'in tam metni yok, sadece 1886'da yukarı Mısır'da gömülü sekizinci yüzyıldan kalma bir Hristiyan keşişin mezarında keşfedilen bir parçası var. Bununla birlikte parçalı anlatım çok eskidir ve muhtemelen ikinci yüzyılın başlarına kadar uzanır; bu da Petrus İncili'ni İsa'nın hayatına (aslında onun ölümü ve dirilişine) ilişkin Yeni Ahit dışından hayatta kalan en eski anlatımlardan biri haline getirir. Bir kez daha, bu kayıta çok insani bir İsa bulmayı bekleyebiliriz, ancak bunun yerine onun insanüstü niteliklerini daha da fazla vurgulamaktadır.³ Elimizdeki İncil parçası şu sözlerle başlıyor: "Fakat ne Yahudiler ne de Hirodes ya da yargıçlarından hiçbiri onun ellerini yıkamadı. Yıkamak istemedikleri için Pilatus ayağa kalktı." Bu iki nedenden dolayı önemli bir başlangıçtır. Bu, parça başlamadan hemen önce İncil'in Pilatus'un ellerini yıkadığına dair bir hikaye içerdiğini gösteriyor; bu hikaye bizim Yeni Ahit İncillerimiz arasında yalnızca Matta'da bulunur. Ve bu, Matta'daki anlatımdan bariz bir farklılığı ortaya koyuyor; burada kimsenin ellerini yıkamayı reddetmesi hakkında tek bir kelime bile söylenmiyor. Burada "Yahudilerin kralı" Hirodes ve onun Yahudi yargıçları (Romalı vali Pilatus'un aksine) kendilerini İsa'nın kanından masum ilan etmeyi reddediyorlar. Bu, anlatının geri kalanının önemli bir yönünü aydınlatıyor; burada İsa'nın ölümünden Romalılar değil Yahudiler sorumluydu. Bu parçalı İncil, Yeni Ahit'e giren İncillerden çok daha şiddetli bir şekilde Yahudi karşıtıdır. Anlatı Arimathealı Yusuf'un İsa'nın bedenini istemesi, İsa'yla alay edilmesi ve çarpmıha gerilmesiyle devam eder. Bu açıklamalar kanonikte okuduklarımıza hem benziyor hem de benzemiyor

--- SAYFA 79 ---

54 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER İnciller. Örneğin 10. ayette diğer İncillerde olduğu gibi İsa'nın iki suçlu arasında çarımha gerildiği söylenmektedir; ama sonra "sanki hiç ağrısı yokmuş gibi sessizdi" şeklindeki alışılmadık ifadeyi buluyoruz. Bu son ifade pekâlâ öğretisel bir şekilde ele alınabilirdi; belki de İsa'nın hiç ağrısı olmadığı için hiç ağrısı yokmuş gibi görünüyordu. Bir diğer önemli ayet İsa ölmek üzereyken gelir; "Fedakarlık çığlığını" Markos'un anlatımındakilere benzer ama aynı olmayan sözlerle söylüyor: "Gücüm, ey güç, beni terk ettin" (ayet 19; çapraz başvuru Markos 15:34); daha sonra bedeni çarımha kalmasına rağmen "kaldırıldığı" söylenir. İsa burada, bazı Gnostik Hristiyanların görüşü olan, ölümünden önce ilahi Mesih'in kendisinden ayrılmasından yakınıyor mu? İsa öldükten sonra anlatım, onun cenazesini ve ardından birinci şahıs olarak öğrencilerinin sıkıntısını anlatarak devam ediyor: "Oruç tuttuk ve Şabat'a kadar gece gündüz yas tutup ağlayarak oturduk" (ayet 27). Matta İncili'nde olduğu gibi Yahudi liderler Pilatus'tan mezarı koruyacak askerler isterler. Ancak bu İncil daha ayrıntılı ayrıntılar sağlar. Sorumlu yüzbaşının adı Petronius'tur ve birkaç askerle birlikte mezarın önüne devasa bir taş yuvarlar ve onu yedi mühürle mühürler. Daha sonra çadırlarını kurup nöbet tutuyorlar. Daha sonra anlatının belki de en çarpıcı pasajı geliyor; İsa'nın dirilişi ve mezardan çıkışının gerçek anlatımı; diğer ilk İncillerimizin hiçbirinde bulunmayan bir anlatım. Mezarı görmek için Kudüs ve çevre mahallelerden bir kalabalık geldi. Gece saatlerinde büyük bir ses duyarlar ve göğün yarıldığını görürler; iki adam büyük bir ihtişamla iniyor. Mezarın önündeki taş kendiliğinden yuvarlanır ve iki adam içeri girer. Nöbet tutan askerler, inanılmaz manzarayı görmek için dışarı çıkan yüzbaşını uyandırır. Mezardan üç adam çıkar; ikisinin başları uzanıyor

--- SAYFA 80 ---

DİĞER İNCİLLER 55 göğ. Başlı göklerin ötesine uzanan üçüncüyü destekliyorlar. Arkalarında bir haç ortaya çıkıyor. O zaman gökten bir ses konuşuyor: "Uyuyanlara vaaz verdin mi?" Haç "Evet" diye yanıt verir (41-42 ayetler). Dev bir İsa ve yürüyen, konuşan bir haç; bu, İsa'nın insani niteliklerine odaklanan ölçülü bir anlatım değildir. Askerler Pilatus'a koşup olup biteni ona anlatırlar. Yahudi liderler, Yahudi halkının İsa'yı öldürmekle ne yaptıklarını anladığında taşlanacaklarından korktukları için hikayeyi gizli tutması için ona yalvarıyorlar. Pilatus askerlere susmalarını emreder, ancak bu ancak Yahudi liderlere İsa'nın çarımha gerilmesinin kendisinin değil onların hatası olduğunu hatırlattıktan sonra olur. Ertesi gün şafak vakti, Mecdelli Meryem, ne olduğunu bilmeden, İsa'nın bedeni için daha uygun bir cenaze töreni sağlamak üzere birkaç kadın arkadaşıyla birlikte mezara gider, ancak kendisine Rab'bin dirildiğini ve gittiğini söyleyen göksel bir ziyaretçi dışında mezar boştur. (Kayıтта Meryem'den söz edilen tek yer burasıdır; burada onun İsa'yla "özel" bir ilişkisi olduğu konusunda başka bir şey söylenmemiştir.) Daha sonra el yazması, görünüşe göre İsa'nın bazı havarilerine görünüşünü anlatan bir hikayenin ortasında bitiyor (belki de Yuhanna 21:1-14'te bulunana benzer): "Ama ben, Simun Petrus ve kardeşim Andrew ağlarımızı aldık ve denize gittik; ve bizimle birlikte Levi'nin oğlu da vardı. Tanrı olan Alphaeus. (ayet 60). Burada el yazması kopuyor. Bu metin, şu son satırdan dolayı Petrus İncili olarak anılmaktadır: Petrus olduğunu iddia eden biri tarafından birinci şahıs ağzından yazılmıştır. Fakat aslında Simon Peter tarafından yazılmadığı açıktır, çünkü ikinci yüzyılın başlarında (bu nedenle daha önce bahsedilen artan Yahudi karşıtlığı) Petrus'un ölümünden çok sonra yazılmış gibi görünmektedir. Yine de bu, İsa'nın son günlerine ilişkin kanonik olmayan ilk kayıtlarımızdan biridir. Ne yazık ki Leigh Teabing'in durumu

--- SAYFA 81 ---

56 KONSTANTİN, YENİ AHİT VE DİĞER İNCİLLER tezi, İsa'nın insanlığını yüceltmez ve bırakın evlenmeyi, İsa ile Meryem'in yakınlığı hakkında hiçbir şey söylemez. Meryem, İsa'nın ölümünden sonra (arkadaşlarıyla birlikte) mezara gelen ilk kişidir; tıpkı Yeni Ahit'e giren İncillerde olduğu gibi. Teabing, elbette, Nag Hammadi Kütüphanesi'nin keşfinden önce bilinen Thomas'ın Bebeklik İncili'ni veya Petrus'un İncili'ni doğrudan tartışmıyor ancak bu buluntuda ortaya çıkarılan "Gnostik" İncillerden bahsediyor. Daha yeni keşfedilen bu İnciller onun Mecdelli Meryem ile evli olan insan İsa hakkındaki tezini doğruluyor mu? Nag Hammadi Kütüphanesi'nde İsa'nın ölümüyle ilgili en ilginç anlatımlardan biri, İncil değil, kıyamet (yani gerçeğin vahiyi) olarak adlandırılan bir metinde geçmektedir; Her ne kadar takma ad olsa da, iddiaya göre bu da Peter'a ait. Bu anlatımın en ilginç özelliklerinden biri, açıkça Gnostisizme saldıran, yani sonunda Yeni Ahit kanonuna hangi kitapların dahil edileceğine karar veren Hristiyan türlerine karşı çıkmak için yazılmış bir Gnostik belge olmasıdır. Ancak görünen o ki, İsa'nın tanrısal olduğunu düşündükleri için onlara karşı çıkmak yerine, İsa'nın insan olduğunu savundukları için onlara karşı çıkıyor. Yani bu kitap, Leigh Teabing'in Gnostik İncillerin daha insani, daha az tanrısal bir İsa'yı resmettiği yönündeki iddialarına tam anlamıyla ters düşmektedir. Kitap, Petrus'a, gerçeğe küfredip kötüyü öğreten, "kör ve sağır" birçok sahte öğretmen bulundğunu bildiren "Kurtarıcı"nın öğretileriyle başlıyor.⁴ Petrus,

--- SAYFA 82 ---

DİĞER İNCİLLER 57 ise gizli ilim yani irfan verilecektir (Kıyamet Pet. 73). İsa Petrus'a rakiplerinin "algıdan yoksun" (yani irfansız) olduğunu söylemeye devam ediyor. Neden? Çünkü "ölü bir adamın ismine sınıksı sarılıyorlar."⁵ Başka bir deyişle, kurtuluş için önemli olanın İsa'nın insan ölümü olduğunu düşünüyorlar. Bu yazara göre böyle bir şeyi savunanlar "gerçeğe küfrediyor ve kötü öğretiyi ilan ediyorlar" (Kıyamet Pet. 74). Aslında ölü olduğunu itiraf edenler ölümsüz hayata değil, ölüme tutunurlar. Bu ruhlar ölüdür ve ölmek için yaratılmıştır. Her ruh hakikatten ya da ölümsüzlükten gelmez. Çünkü bu çağların her ruhuna ölüm verilmiştir. Sonuç olarak her zaman bir köledir. Arzuları ve onların ebedî yok oluşları için yaratılmıştır, ki bunlar uğruna var olmuş ve içinde var olmuşlardır. Onlar (ruhlar), kendileriyle birlikte ortaya çıkan maddi varlıkları severler. Ama ölümsüz ruhlar bunlar gibi değildir, Ey Petrus. Fakat, kıyamet henüz gelmedikçe o (ölümsüz ruh), gerçekten bir ölümlüye benzeyecektir. (Kıyamet Pet. 75) Dünyadaki Gnostikler ise diğer insanlar gibi görünebilirler ama farklıdır, maddi şeylere tutunmazlar, arzularına göre yaşamazlar. Yaygın olarak bilinmese de ruhları ölümsüzdür: "Başkaları, anlamadıkları şeylerden söz etseler de gizemleri anlamazlar. Yine de gerçeğin gizeminin yalnızca kendilerine ait olduğunu söyleyerek övüneceklerdir" (Apoc. Pet. 76). Kimdir bu anlamayanlar, doğruyu öğretmeyenler? "Ve bizim sayımız dışında olup, sanki yetkilerini Tanrı'dan almışlar gibi kendilerine 'piskopos' ve aynı zamanda 'diyakoz' adını veren başkaları da olacaktır... Bu insanlar kuru kanallardır" (Apoc. Pet. 79). Bu, Hristiyan kiliselerinin liderleri için pek övgü niteliğinde değildir: Onlar bilgi ve bilgelik pınarları değil, kurumuş nehir yataklarıdır.

--- SAYFA 83 ---

58 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER Peki, maddi şeylere perçinlenmeyen, kilisenin cahil liderleri tarafından yanlış algılanan, ölümsüz ruhların erişebildiği bu bilgi nedir? Bu, Mesih'in kendisinin gerçek doğası ve çarmıha gerilmesi hakkındaki bilgidir; bunun, yalnızca yanlışlıkla Mesih'in günahlar yüzünden insan olarak ölmesine gönderme yaptığı düşünülür. Fakat gerçekte gerçek Mesih'e acı, ıstırap ve ölüm dokunamaz. O, hepsinin ötesindedir. Çarmıha gerilen ilahi İsa değil, yalnızca onun fiziksel kabuğuydu. Büyüleyici bir sahnede, Peter'in çarmıha gerilmeye tanık olduğu söyleniyor ve gördükleri karşısında kafasının karıştığını itiraf ediyor: Bunları söylediğinde, görünüşe göre onun [!] onlar tarafından ele geçirildiğini gördüm. Ben de dedim ki, "Ne görüyorum, ya Rab? Aldıkları sen misin? ... Bu çarmıhın üstünde sevinen ve gülen kişi kim? Peki ayaklarına ve ellerine çekiçle vurdukları başka biri mi?" İsa daha sonra çarmıha gerilmenin gerçek anlamını gösteren şu çarpıcı cevabı veriyor: Kurtarıcı bana şöyle dedi: "Haçın üzerinde mutlu ve gülerken gördüğün kişi, yaşayan İsa'dır. Ama ellerine ve ayaklarına çivi çakılan kişi, onun fiziksel kısmıdır, bu da onun yerine geçendir. Onun benzerliğini utandırıyorlar. Ama ona ve bana bak." (Kıyamet Pet. 81) Mesih'in kendisi değil, yalnızca onun fiziksel, insani benzerliği öldürülür. Yaşayan İsa ölümü aşar -kelimenin tam anlamıyla çarmıhı aşar- çünkü o, onun üzerindedir, kendisine zarar verebileceklerini düşünenlere, içindeki ilahi ruhun acı çekip ölebileceğini düşünenlere güler. İsa'nın ruhu acının ve ölümün ötesindedir, tıpkı onun gerçekte kim olduğunu anlayanların, gerçekte kim olduklarını bilenlerin ruhları gibi; fiziksel bir benzerlikte bedenlenmiş, acı çekemeyen veya ölemeyen ruhlar. Daha sonra vizyon şöyle devam ediyor:

--- SAYFA 84 ---

DİĞER İNCİLLER 59 Ve bize yaklaşmak üzere olan, ona benzeyen, hatta çarmıhın üzerinden gülen birini gördüm; o saf bir ruhla doluydu ve o Kurtarıcıydı. . . . Ve bana şöyle dedi: "Güçlü ol! Çünkü çarmıha gerdikleri kişinin ilk doğan olduğunu, iblislerin evi olduğunu ve içinde yaşadıkları kil kabın Elohim'e (yani bu dünyanın Tanrısı) ait olduğunu ve yasa altındaki çarmıha ait olduğunu vahiy yoluyla bilmen için bu sırlar sana verildi. Ama onun yanında duran, yaşayan Kurtarıcı'dır, onun yakaladığı ilk kısımdır. Ve serbest bırakıldı. O ona zulmedenlere sevinçle bakıyor... Bu nedenle onların algı eksikliğine gülüyor. Aslında bu nedenle acı çeken kişi kalmalı, çünkü serbest bırakılan şey benim maddi olmayan bedenimdi. (Kıyamet Pet. 82) Beden sadece bir kabuktur, bu dünyanın yaratıcısına ait [= Elohim; Eski Ahit'te Tanrı anlamına gelen İbranice bir kelime. Gerçek benlik içimizdedir ve fiziksel acıyla dokunulamaz. Bu, İsa ve onun takipçileri arasında gerçek bilgiye sahip olanlar için geçerlidir. Bu gerçek irfana sahip olmayanlar İsa'yı öldürebileceklerini düşünüyorlar. Ancak yaşayan İsa her şeyin üstüne çıkıp onları küçümseyerek gülüyor. Ve onun alay konusu olan gerçekte kim? İnsan İsa'nın ölümünün kurtuluşun anahtarı olduğunu düşünenler. Saçma bir bakış, gülünç bir bakış, gülünç bir bakış. Kurtuluş bedende gelmez; bedenden kaçarak gelir. Ölü İsa kurtarmaz; yaşayan İsa kurtarır. Anlamayan sözde inanlılar İsa'nın ölümünden yararlananlar değiller; bununla alay ediyorlar. Ve dolayısıyla bu İncil, İsa'yı Yeni Ahit'in İncillerinden daha insani olarak tasvir etmez; İsa'nın gerçek anlamı onun insanlığını tamamen aşar. Peki ya Nag Hammadi Kütüphanesi'ndeki İnciller de dahil olmak üzere diğer kitaplar: Leigh Teabing'in iddiasını destekliyorlar mı?

--- SAYFA 85 ---

60 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER " Şüphesiz, Nag Hammadi Kütüphanesi'ndeki en ünlü İncil Thomas'ın Kıpti İncilidir (yukarıda bahsedilen Thomas'ın Çocukluk İncili ile karıştırılmamalıdır). Önemi göz önüne alındığında, onun mesajını açmak için ele aldığımız diğer İncillere kıyasla daha fazla zaman harcayacağım. Thomas'ın İncili hakkında, İlk keşfedilen temel konular arasında, bunun "Gnostik" bir İncil olarak en iyi şekilde anlaşılıp anlaşılmayacağı sorusu yer almaktadır. Benim görüşüme göre, Thomas İncili, okuyucuları için Gnostik sistemi açık ve tutarlı bir şekilde ortaya koymasa da, 2. bölümde anlattığım gibi, bir Gnostik sistemi varsaymaktadır. Bu İncil'de İsa, bu kötü maddi dünyadan kurtuluşu getirebilecek gizli bilginin ilahi açıklayıcısıdır. Burada sadece bir insan öğretmen olarak değil, ilahi bir vahiy olarak tasvir edilmiştir. Bu tasvir, Gnostik bir dünya anlayışına ve onun içindeki yerimize dayanmaktadır. Tomas İncili'nde bulunan öğretileri tanımlamadan önce, bir bütün olarak İncil'in karakteri hakkında bir şeyler söylemeliyim.6 Petrus İncili'nin aksine, Thomas İncili tam bir metindir: İsa'nın 114 sözünden oluşur ve neredeyse hiçbir şey içermez. Aksi takdirde burada İsa hakkında anlatılan hiçbir hikaye yok: mucize yok, yolculuk yok, deneme yok, ölüm yok, diriliş yok, herhangi bir türde anlatım yok. Sözlerin çoğu sadece "İsa dedi. . . " ve ardından aynı şekilde başlayan başka bir ayet gelir. Bazı durumlarda İsa ile öğrencileri arasında bir ileri geri hareket olur; burada bir şey söylerler veya sorarlar ve İsa yanıt verir veya o bir şey söyler ve onlar da yanıt verir. Sözlerin toplanmasında belirgin bir düzenleme modeli yoktur; birkaçı

--- SAYFA 86 ---

aynı konuyu ele alarak veya aynı sloganları kullanarak bir arada dururlar, ancak çoğunlukla sıralama tamamen rastgele görünür. Thomas İncili'nde bulunan sözlerin yarısından fazlası, Yeni Ahit İncillerinde bulunan sözlerle benzer (79, The Coptic Gospel of Thomas'ın açılışı, (sayfanın ortasında) şu sözlerle başlar: "Bunlar, yaşayan İsa'nın söylediği gizli sözlerdir ve Didymus Judas Thomas bunları yazdı."

--- SAYFA 87 ---

62 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER 114, tek sayımla). Bazı durumlarda bu benzerlikler oldukça yakındır. Örneğin burada hardal tohumuyla ilgili çok iyi bilinen benzetmeyi bulabilirsiniz: Öğrenciler İsa'ya, "Cennetin krallığının neye benzediğini bize söyle" dediler. Onlara, "Hardal tanesi gibidir. Tohumların en küçüğüdür. Ama işlenmiş toprağa düştüğünde büyük bir bitki verir ve gökteki kuşlara barınak olur" dedi. (20 diyor; bkz. Markos 4:30-31)7 Ve Yeni Ahit'tekinden biraz daha kısa bir biçimde, körlerin körlere yol göstermesiyle ilgili yorum: İsa şöyle dedi: "Eğer kör bir adam kör bir adamı yönetirse, ikisi de çukura düşer." (34 diyor; bkz. Matta 15:14) Ancak bu sözlerin büyük bir kısmı, (birkaç belirli ifade dışında) kanonik İncillerde İsa'nın dudaklarından çıkan sözlerle hiç benzemiyor. Oldukça çarpıcı iki örnek vermek gerekirse: İsa şöyle dedi: "Bu gök geçecek, onun üzerindeki de yok olacak. Ölümler canlı değil ve yaşayanlar da ölmeyecek. Ölüyü tükettiğiniz günlerde, onu canlıya dönüştürdünüz. Işıktayken yaşamaya geldiğinizde ne yapacaksınız? Bir olduğunuz gün iki oldunuz. Ama iki olduğunuzda ne yapacaksınız?" (11 der) Öğrencileri dediler ki: "Sen bize ne zaman açıklanacaksın ve seni ne zaman göreceğiz?" İsa şöyle dedi: "Utanmadan soyunduğunuzda, giysilerinizi alıp küçük çocuklar gibi ayaklarınızın altına koyduğunuzda ve üzerlerine bastığınızda, o zaman yaşayanın oğlunu göreceksiniz ve korkmayacaksınız." (37 diyor) Bu tuhaf sözlerden ne anlam çıkarılabilir? Ne demek istiyorlar? Bu İncil'i çözmeye, yazarın amacını ve altında yatanları ortaya koyan çarpıcı başlangıcına bakarak başlayabiliriz.

--- SAYFA 88 ---

DİĞER İNCİLLER 63 sözler derlemesinin önemini ve bununla bağlantılı olarak kişinin sonsuz yaşamı nasıl elde edebileceğini anlatıyor: Bunlar, yaşayan İsa'nın söylediği ve Didymus Yahuda Tomas'ın yazdığı gizli sözlerdir. Ve buyurdu ki: "Bu sözlerin tefsirini bulan, ölüme uğramayacaktır." (1 diyerek) Burada kaydedilen sözlerin gizli olduğu iddia ediliyor; açık, kendi kendini açıklayıcı veya sağduyulu değildirler. Gizlidirler, gizemlidirler ve kafa karıştırıcıdır. İsa bunları söyledi ve Didymus Yahuda Tomas bunları yazdı. Ve sonsuz yaşama sahip olmanın yolu onların gerçek anlamını keşfetmekten geçer. Bu, İsa'nın insan olarak ölümünün ve dirilişinin kurtuluş için önemini vurgulamayan bir İncildir. Aslında burada İsa'nın ölümü ve dirilişi anlatılmamakta, vurgulanmamaktadır. Kurtuluş, Mesih'in tutkusuna inanarak değil, onun sözlerini yorumlayarak gelir. Eğer bu sözleri doğru anlamak sonsuz yaşamın şartıysa, bunları nasıl yorumlayacağız? Daha önce de belirttiğim gibi, benim görüşüme göre (ki bu aynı zamanda Leigh Teabing'inki gibi görünüyor), Thomas İncili'nin arkasında bir tür Gnostik dünya görüşü yatmaktadır. Thomas'ın bu dünya görüşünü geliştirmeye, mitolojik temellerini açıklamaya ya da karmaşıklıklarını açıklamaya çalıştığı söylenemez. Ancak benim okuduklarıma göre, bu İncil'deki sözler, yazarın yazdığı Gnostik ortam duygusuyla yaklaşıldığında en iyi anlamı taşır. Örneğin 1. söz, İsa'nın gizli sözlerinin yorumunu bulan kişinin ölüm yaşamayacağını iddia etmektedir. Bu nedenle sözler gizlidir (halka açık değil, sadece bilenler için) ve onların yorumlanması (ne demek istediklerini bilmek) bu dünyanın ölümünden kaçışı sağlayan şeydir. 2'nin yaklaşık olduğunu söylemek

--- SAYFA 89 ---

64 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER arıyor ve buluyor. Bilgi aranır ve bu dünya hakkında bildiğinizi sandığınız her şeyin yanlış olduğunu anladığınızda sıkıntıya düşersiniz. Ama sonra bu dünya hakkındaki gerçeğin farkına varırsınız ve hayrete düşersiniz. Ve bu gerçekleştiğinde, en sonunda geldiğiniz ilahi aleme geri dönersiniz ve diğer ilahi varlıklarla birlikte var olan her şeye hükmedersiniz. Ya da başka bir deyişle, "Dünyayı anlayan yalnızca bir ceset bulmuştur, cesedi bulan ise dünyadan üstündür" (söz 56) ifadesiyle. Bu maddi dünya aslında ölüdür; içinde yaşam yoktur. Hayat ruhu içerir. Dünyanın gerçekte ne olduğunu - ölümü - bir kez anladığınızda, dünyadan üstün olursunuz, onun üzerine çıkarsınız. Bu nedenle bu idrake ulaşan kişi "ölümü yaşamayacak" (1 diyor). Bu maddi dünyanın değersizliğini anlayıp ondan kaçmak, maddenin (bedenin) elbisesini çıkarıp onun kısıtlamalarından kurtulmak gibidir. Dolayısıyla etkili bir kurtuluş imgesi: "Utanmadan soyunduğunuzda, giysilerinizi alıp küçük çocuklar gibi ayaklarınızın altına koyduğunuzda ve üzerlerine bastığınızda, o zaman yaşayanın oğlunu göreceksiniz ve korkmayacaksınız" (söz 37). Kurtuluş, bedenden kaçmak demektir. Bu İncil'e göre insan ruhları bu maddi dünyada değil, yukarıdaki dünyada ortaya çıkmıştır: İsa şöyle dedi: "Size 'Nereden geldiniz?' derlerse onlara deyin: 'Biz ışıktan, ışığın kendiliğinden olduğu yerden geldik. . .' Eğer size 'Sen misin' derlerse, 'Biz onun çocuklarıyız ve yaşayan babanın seçilmişleriyiz' deyin." (50 der) Böylece bu dünyadan geldik. yukarıda düşmanlığın, bölünmenin, karanlığın olmadığı ışık dünyası; biz tek Tanrı'dan geldik ve O'nun seçilmişleriyiz ve nihai varış noktamız O'dur:

--- SAYFA 90 ---

DİĞER İNCİLLER 65 İsa şöyle dedi: "Ne mutlu yalnızlara ve seçilmişlere, çünkü siz krallığı bulacaksınız. Çünkü siz ondansınız ve ona geri döneceksiniz." (49 der) Bu maddi dünyanın ruhların esaret yeri olarak ortaya çıkması gerçekten hayret vericidir, ama ne kadar hayret verici olsa da aksinin olması kesinlikle imkânsız olurdu, maddenin yaratılışıyla insan ruhunun ortaya çıkması: "Eğer et, ruhtan meydana geldiyse, bu bir mucizedir. Ama eğer ruh, bedenden meydana geldiyse, bu bir mucizeler harikasıdır. Doğrusu ben, bu büyük zenginliğin bu kadar büyük bir zenginliğe sahip olmasına hayret ediyorum." [yani ruh] bu yoksullukta [yani maddi dünyayı/bedeni] yuva edindi" (29 diyor). Bu maddi dünyaya hapsolmuş ruhlar için bu, sarhoş olup sağlıklı düşünememek veya kör olup görememek gibidir. Bu İncil'e göre, İsa, kurtuluş için gerekli olan ayıltıcı bilgiyi veya parlak kavrayışı sağlamak için yukarıdan geldi ve burada mahsur kalanlar buna çok ihtiyaç duyuyorlardı: İsa şöyle dedi: "Dünyanın ortasında yerimi aldım ve onlara beden olarak göründüm. Hepsini sarhoş buldum; hiçbirini susamadım. Ve ruhum insanoğullarına acı çekti, çünkü onların yürekleri kör ve gözleri yok... Ama Şu an sarhoşturlar, şaraplarını silttikleri zaman tevbe ederler." (28 diyor) O halde neden "ölüler yaşamıyor ve yaşayanlar da ölmeyecek" (11 diyor)? Çünkü ölümler maddeden ibarettir ve madde değil ruh olan hiçbir zaman ölmez. Nasıl oluyor da "bir olduğun gün iki oldun" (11 diyor)? Çünkü bir zamanlar birleşik bir ruhtunuz ama bir bedene hapsoldüğünüz için bir değil iki şey oldunuz; bir beden ve bir ruh. Ruhun kaçması gerekiyor, sonra yeniden bir olacak.

--- SAYFA 91 ---

66 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Dolayısıyla bu kurtuluş, bu dünyaya gelen kurtuluş olmayacaktır; bu dünyadan kurtuluş olacaktır. Dünyanın kendisi, bu maddi varoluş, iyi yaratılmış bir şey değildir (Ortodoks Hristiyanların öğretilerinin aksine). Bu kozmik bir felakettir ve kurtuluş ondan kaçmak demektir. Bu nedenle Tanrı'nın krallığı bu dünyaya gelen bir şey, aslında bu madde dünyasında olduğu söylenebilecek fiziksel bir varlık değildir. İçinizde manevi bir şey var: Sizi yönlendirenler size, "Bakın, saltanat göklerde" derse, o zaman gökteki kuşlar sizden önce gelir. Eğer sana, "Denizdedir" derlerse, balık senden önce gelir. Aksine, krallık sizin içinizdedir ve sizin dışınızdadır. . . . Kendini tanıdığında. . . Yaşayan Baba'nın oğulları olanın siz olduğunuzu anlayacaksınız. (3 diyor) Dünya bir kaçış yeri olduğuna göre kimse maddi şeylere bağlanmamalı: "Sabahtan akşama, akşamdan sabaha ne giyeceksin diye kaygılanmayın" (36 diyor). Bunun yerine, bu dünyadan kaçmak için dünyanın sunduğu her şey, sağlayabileceği tüm zenginlikler reddedilmelidir: "Dünyayı bulan ve zengin olan, dünyadan vazgeçsin" (110 diyor). O halde, İncil'in en özlü sözü olan "Geçip giden olun" (42. ayet) ayetinde de belirtildiği gibi, dünyada hiçbir şeye bağlanmamak gerekir. Bu sözler, burada ve şimdi insan yaşamını -ya da bir insan İsa'yı- vurgulamak şöyle dursun, bu dünyanın insan tuzaklarından kaçma ihtiyacını vurguluyor. İsa'nın getirdiği kurtuluşun anahtarı, gerçekte kim olduğunuzun doğru bilgisine, irfanına sahip olmaktır: Kendinizi tanıdığınızda, o zaman tanınacaksınız ve Tanrı'nın oğulları olduğunuzu anlayacaksınız.

--- SAYFA 92 ---

DİĞER İNCİLLER 67 yaşayan baba. Ama kendinizi tanımazsanız, yoksulluk [yani maddi dünya/beden] içinde yaşarsınız ve o yoksulluk sizsiniz. (3b der) Bu bilgiyi, insan ruhunun ilahi, İsa'nın kendisi kadar ilahi ve aslında İsa ile bir olduğu bilgisini sağlayabilecek olan İsa'nın kendisidir: "Ağzımdan içen benim gibi olacak. Ben de o olacağım ve gizli olan şeyler ona açıklanacak" (söyleme 108). İsa, ilahi ruhların geldikleri âlemle yeniden birleşmesi için gerekli bilgiyi getiren kişidir. Bu nedenle İsa "ayırıcı" değil (72 diyor) birleştiricidir. Hiçbir çatışmanın, hiçbir bölünmenin olmadığı ilahi alemle yeniden birleşmiş, bir olma vurgusu, metnin birliğe, tekliğe ve dayanışmaya bu kadar güçlü bir şekilde vurgu yapmasının nedenidir: "İlk olanların çoğu sonuncu olacak ve onlar bir ve aynı olacaklar" (4 diyor); "Ne mutlu yalnızlara ve seçilmişlere, çünkü krallığı bulacaksınız" (22 diyor). Veya İsa'nın havarileri "O zaman çocuklar gibi krallığa mı gireceğiz?" diye sorduğunda belirttiği gibi: İkiyi bir yaptığınızda, içini dışarıya gibi, dışını da içi gibi yaptığınızda ve yukarıdakini aşağıdaki gibi yaptığınızda ve erkeği ve dişi bir ve aynı yaptığınızda, böylece ne erkek ne de kadın dişi olmaz; ve göz yerine göz, el yerine el, ayak yerine ayak ve benzerlik yerine bir benzetme yaptığınızda, o zaman krallığa gireceksiniz. (22 diyor) Her şeyi, parçaların değil, yalnızca bir bütünün olduğu, yukarı ve aşağısı olmayan, dışarı ve içi olmayan, erkek ve dişinin olmadığı orijinal birliğine geri döndürmek. İlahi alemden ayrılmış, ayrılmış olanlar için kurtuluşun olduğu yer burasıdır. Belki de kitabın muhtemelen en tuhaf ve kesinlikle en tartışmalı kısmını anlamlandırabilecek şey bu fikirdir.

--- SAYFA 93 ---

68 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER Tomas İncili, 114'te, Mecdelli Meryem'in belirgin bir şekilde yer aldığı -ama kesinlikle İsa'nın karısı ve sevgilisi olarak değil: Simon Petrus onlara şöyle dedi: "Meryem bizi bıraksın, çünkü kadınlar yaşamaya layık değildir." İsa şöyle dedi: "Onu erkek yapmak için ben ona önderlik edeceğim; öyle ki, o da siz erkeklere benzer yaşayan bir ruh olsun. Çünkü kendini erkek yapan her kadın, göklerin krallığına girecektir." Bu söz, özellikle Gnostisizmin kadınlara ve onların kilisedeki liderlik rollerine ortodoks Hristiyanlara göre daha açık olduğunu görmeye eğilimli olan erken Hristiyanlığın feminist tarihçileri arasında büyük bir şaşkınlığa neden oldu (bu ciltteki 8. bölüme bakın). Fakat bu ayet—kadınların (Meryem dahil) krallığa girebilmeleri için erkek olmaları mı gerekiyor? Antik dünyada, yani bu metnin dünyasında insanların cinsiyet ilişkilerini genel olarak bizden farklı anladıklarını bilmeden ayetin ne anlama geldiğini anlamak neredeyse imkansızdır. Bugün kadın ve erkeği aynı şeyin iki farklı türü olarak düşünme eğilimindeyiz. İnsanlar var ve onlar ya erkek ya da kadın. Antik dünyada cinsiyetler bu şekilde tasavvur edilmiyordu. Eski insanlar için erkek ve kadın iki farklı insan türü değildi; bunlar insanın iki farklı derecesiydi.⁸ Tıp yazarlarından, filozoflardan, şairlerden ve diğerlerinden bildiğimiz gibi, Yunan ve Roma dünyasındaki kadınların kusurlu erkekler olduğu anlaşıldı. Bunlar tam olarak gelişmemiş adamlardı. Anne karnında penisleri gelişmedi. Doğumdan sonra tam olarak gelişmediler; kasları gelişmedi, sakalları gelişmedi, sesleri kalınlaşmadı. Kadınlar tam anlamıyla zayıf cinsiyetti. Ve kadınları itaatkar ve zorunlu olarak erkeklere tabi kılan güç ve tahakküm ideolojisinin nüfuz ettiği bir dünyada.

--- SAYFA 94 ---

DİĞER İNCİLLER 69 Tüm dünyanın bir mükemmellik sürekliliği doğrultusunda işlediğine inanılıyordu. Cansız şeyler canlı olanlardan daha az mükemmeldir; bitkiler hayvanlardan daha az mükemmeldir; hayvanlar insanlardan daha az mükemmeldir; kadınlar erkeklerden daha az mükemmeldir; insanlar tanrılardan daha az mükemmeldir. Kurtuluşa sahip olmak, Tanrı ile bir olmak, insanların mükemmelleşmesini gerektiriyordu. Ancak bir kadının mükemmelleşmesi, öncelikle süreklilik boyunca bir sonraki aşamaya geçmesi ve bir erkek olması anlamına geliyordu.⁹ Ve böylece, yukarı ve aşağı, içeri ve dışarı, erkek ve dişi diye bir şeyin olmayacağı şekilde her şeyin birleştirilmesini öngören Thomas İncili'nin kurtuluşu, tüm ilahi ruhların köken yerlerine dönmesini gerektirir. Ancak kadınların bu kurtuluşa ulaşabilmesi için öncelikle erkek olmaları gerekmektedir. İsa'nın açıkladığı bilgi bu dönüşüme izin verir, böylece onun öğretisini anlayarak kendini erkek yapan her kadın krallığa girecektir. Bazı Gnostik metinler ilahi dişillik kutlarken (göreceğimiz gibi), bu metin dişillik eril olabilmesi için kendisini aşması gerektiğini vurguluyor gibi görünüyor. Bu, Leigh Teabing'in vurgulamak isteyeceği bir mesaj değil! İsa'nın bu metinde iyi bir insan öğretmen olarak değil, hem kadınlara hem de erkeklere kurtuluş için gerekli bilgiyi getiren ilahi bir vahiy olarak tasvir edildiğini vurgulamalıyım. "Kadından doğmamış birini (yani sadece insan gibi görünen İsa'yı) gördüğünüzde, yüzüstü yere kapanın ve ona ibadet edin. O, sizin babanızdır" (15 diyor). Veya İncil'in ilerleyen kısımlarında söylediği gibi, "Hepsinin üzerindeki ışık benim. Çağrı benim. Hepsi benden çıktı ve hepsi bana uzandı. Bir tahta parçasını yar, oradayım. Taşı kaldır, beni orada bulacaksın" (77 diyor). İsa her şeyde her şeydir, dünyaya nüfuz eden ve yine de gelen

--- SAYFA 95 ---

70 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER, kurtuluş için gerekli öz-bilgiyi elde ederek cennetteki yuvasına dönebilmesi için insan ruhunu karanlıktan çıkarabilen dünyanın ışığı olarak dünyaya gönderilmektedir. Bu bölümde Yeni Ahit'in dışından gelen en eski İncillerimizden sadece dördünü ele aldık. Daha sonraki bir bölümde, İsa'nın hayatında ve ilk Kilise tarihinde Mecdelli Meryem'in rolüne baktığımızda son derece önemli birkaç tanesini -Filipus ve Meryem İncillerini- ele alacağız. Ve tabii ki dikkate almadığımız ve dikkate almayacağımız başka İnciller de vardı; her ne kadar Leigh Teabing, İsa hakkında kendi yaşamından kalma "binlerce" rapora dayanarak seksen tanesini bildiğimizi söylerken yanılıyor olsa da. Ancak bu diğer İnciller, burada ele aldıklarımızdan daha sonra yazılmış olma eğilimindedirler ve hatta ele aldıklarımızdan daha efsanevi veya mitolojiktirler. Teabing, Yeni Ahit'e dahil edilmeyen pek çok İncil'in bulunduğunu ve şu ya da bu Hristiyan grup tarafından kutsal sayılan İnciller arasında yalnızca dört İncil'in sonunda kanona girmesine izin verildiğini söylerken haklıydı. Ve diğer İncillerin daha sonra kilise babaları tarafından Hristiyan kullanımından men edildiğini söylerken haklıdır. Ancak eğer bu diğer İnciller Yeni Ahit'e dahil edilmiş olsaydı, İsa hakkında onu daha insani bir açıdan tasvir eden bir görüşe sahip olacağımızı söylerken yanılıyor. Aslında durum tam tersidir. Kanonik olmayan İnciller İsa'yı daha tanrısal olarak tasvir etme eğilimindedir.

--- SAYFA 96 ---

DİĞER İNCİLLER 71 Peki nasıl oldu da Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dan oluşan dört İncil Yeni Ahit'e dahil edildi, ama diğerleri dışarıda bırakıldı? Teabing'in iddia ettiği gibi bu gerçekten imparator Konstantin'in işi miydi? Bir sonraki bölümde ele alacağımız soru budur.

--- SAYFA 97 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 98 ---

Dördüncü Bölüm %d Leigh Teabing'in, Yeni Ahit'teki dört İncil'in -Matta, Markos, Luka ve Yuhanna- İsa'nın yaşamının orijinal kayıtları ya da ilk Hristiyanların erişebildiği tek İncil olmadığını söylerken haklı olduğunu gördük. Diğer İnciller geniş çapta mevcuttu ama Yeni Ahit'e girmediler - Teabing'in kanonda bir yer için yarışan "seksen İncil" olduğunu bu kadar kesin bir şekilde ifade etmesi hatalı olmasına rağmen. Peki Yeni Ahit'e dahil edilen kitaplar nasıl seçildi? Neden sonunda sadece dört İncil kanonun bir parçası olarak kabul edildi ve diğerleri dışarıda bırakıldı? Bu süreç nasıl gerçekleştirildi? Bu kararları kim aldı? Hangi gerekçeyle? Peki ne zaman? Teabing'e göre cevap çok açık: Kararları veren dördüncü yüzyıl imparatoru Konstantin'di. Teabing, misafir odasında Sophie Neveu ile yaptığı konuşmada bu görüşünü açıkça ifade ediyor:

--- SAYFA 99 ---

74 KONSTANTİN, YENİ AHİT VE DİĞER İNCİLLER "Yeni Ahit için seksenden fazla müjde dikkate alındı, ancak yine de yalnızca görelî olarak birkaç tanesi dahil edilmek üzere seçildi; Matta, Markos, Luka ve Yuhanna bunların arasında." "Hangi müjdelerin dahil edileceğini kim seçti?" Sophie sordu. "Aha!" Teabing coşkuyla içeri girdi. "Hristiyanlığın temel ironisi! Bugün bildiğimiz şekliyle İncil, pagan Roma imparatoru Büyük Konstantin tarafından derlendi." (s. 231) Teabing'in daha sonra belirttiği gibi, Konstantin'in, İsa'nın insandan çok tanrısal olduğu yönündeki görüşüne kutsal metinlerden kanıt sağlamak için bu "yeni" İncil'i yaratması gerekiyordu. Bu, daha sonra Yeni Ahit'in kanonunun (kutsal kitapların toplanması) oluşmasına ve dahil edilmek üzere seçilmeyen diğer tüm kutsal kitapların yok edilmesine yol açtı: "Konstantin, tarih kitaplarını yeniden yazmak için cesur bir hamleye ihtiyacı olacağını biliyordu. Bundan Hristiyan tarihinin en derin anı geldi. ... Konstantin, Mesih'in insani özelliklerinden söz eden İncilleri atlayan ve yeni bir İncil yaptırdı ve finanse etti. Kendisini tanrısal kılan müjdeleri süsledi. Daha önceki müjdeler yasa dışı ilan edildi, toplandı ve yakıldı." (s. 234) Teabing'in kanonun oluşumuna ilişkin komplocu görüşü merak uyandırıcıdır, ancak bazı kitapların Yeni Ahit'e nasıl dahil edildiği ve diğerlerinin nasıl hariç tutulduğuna dair gerçek sürece aşina olan tarihçi için bu, gerçeklerden çok kurguyla doludur. Tarihsel gerçek şu ki, İmparator Konstantin'in kutsal kitap kanonunun oluşumuyla hiçbir ilgisi yoktu: Hangi kitapların dahil edileceğini veya hariç tutulacağını seçmedi ve kanonun dışında bırakılan İncillerin yok edilmesini emretmedi (imparatorluk kitaplarının yakılması söz konusu değildi). Yeni Ahit kanonunun oluşumu, Konstantin'den yüzyıllar önce başlayan ve onun ölümünden çok sonrasına kadar sona ermeyen uzun ve yorucu bir süreçti. Tarihsel kayıtlarımıza göre bildiğimiz kadarıyla imparator sürece dahil değildi.

--- SAYFA 100 ---

YENİ AHİT KANONU 75 Bu bölümde Hristiyan kutsal metinlerinin kanonunun gerçekte nasıl ortaya çıktığını, sürecin ne zaman gerçekleştiğini ve bu sürece kimin dahil olduğunu görmek için bu süreci baştan sona ele alacağız. Leigh Teabing'in Hristiyan kanonunun oluşumuna ilişkin görüşü bir noktada kesinlikle doğrudur: Kanon, İsa'nın ölümünden hemen sonra gökten ortaya çıkmamıştır. Teabing'in Sophie Neveu'ya söylediği en unutulmaz sözlerden birinde bunu ifade ettiği gibi: Teabing gülümsedi. "... Kutsal Kitap hakkında bilmeniz gereken her şey büyük kanon doktoru Martyn Percy tarafından özetlenebilir." Teabing boğazını temizledi ve "İncil gökten faks yoluyla gelmedi" dedi. "Affedersiniz?" "İncil insan ürünüdür canım. Tanrı'nın değil. İncil sihirli bir şekilde bulutlardan düşmedi." (s. 231) Hristiyanlara tam ve tamamlanmış bir biçimde görünmek yerine, kanon, Hristiyanların yazılmış çeşitli kitapları incelediği ve hangilerinin kendi kutsal kutsal metinlerine dahil edilmesi ve hangilerinin hariç tutulması gerektiğine karar verdiği uzun bir sürecin sonucuydu. Yıllar, hatta asırlar süren bir süreçti bu. Bu (Teabing'in görüşünün aksine) tek bir kişinin, hatta tek bir grubun (örneğin bir kilise konseyinin) kararı değildi; bu, uzun süren ve bazen de kin dolu tartışmaların, münazaraların ve anlaşmazlıkların sonucuydu. Süreç Konstantin'in zamanından çok sonrasına kadar tamamlanamadı ama yüzyıllar önce başladı. Bugün bize tuhaf gelebilir ama antik dünyada dinlerin kutsal kitaplara sahip olması alışılmadık bir durumdu.

--- SAYFA 101 ---

76 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER inanç ve uygulamaya rehberlik eder. Yahudilik dışında Roma İmparatorluğu'na dağılmış dinlerin hiçbirinin kitapları bu şekilde kullanmadığı görülüyor. Bu, dinlerin inançları ve uygulamalarının olmadığı anlamına gelmiyor; vardı; ancak bunların kökleri, ilahi olarak verilmiş bir dizi "talimat" olarak kabul edilen kutsal metinlere dayanmıyordu. Homeros'un kültürel açıdan temel kitapları olan İlyada ve Odysseia bile bu şekilde görülmüyordu. Bunun yerine oldukları gibi kabul edildiler: tanrıların mitolojik tanımlarıyla dolu çok iyi hikayelerden oluşan bir grup. Ancak neye inanılacağı ve nasıl davranılacağı konusunda yol gösterici olarak kullanılmadılar. Eski dinlerde kutsal kitapların bulunmadığı kuralının tek istisnası Yahudilikti. Yahudilerin, Tanrı tarafından verildiğine inandıkları bir grup kitabı (bir kanon) vardı; onlara Tanrı'nın kim olduğunu anlatan, tarih boyunca halkıyla (Yahudiler) nasıl etkileşimde bulunduğunu gösteren, onlara Tanrı'ya nasıl ibadet edecekleri konusunda rehberlik eden ve onlara topluluk içinde nasıl birlikte yaşayacakları konusunda talimat veren kitaplar vardı. İsa'nın günlerinde, Yahudi kutsal metinlerinin kanonu (Hristiyanların sonunda Eski Ahit adını verecekleri) henüz kesinleşmemişti: farklı Yahudiler çeşitli kitapları yetkili olarak kabul ediyordu. Ancak kanonun kalbi olan Tevrat ("yasa" veya "rehberlik" anlamına gelen İbranice bir kelime) üzerinde geniş bir fikir birliği vardı; bu kitap şu anda Yahudi kutsal kitabının ilk beş kitabını içeriyor: Yaratılış, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye. Bazen Pentateuch ("beş tomar" anlamına gelir) adı verilen bu beş kitap, tüm Yahudiler tarafından Tanrı'dan gelen kutsal vahiy olarak kabul edildi. Bu kitaplarda, Tanrı'nın dünyayı nasıl yarattığına, İsrail milletini nasıl kendi özel halkı olarak çağırdığına ve Yahudi halkının ataları, İbrahim, Sara, İshak, Rebeka, Yakup, Rahel, Musa vb. dahil olmak üzere inancın ataları ve ana reisleri ile nasıl etkileşime girdiğine dair hikayeler bulunabilir. Daha da önemlisi bu kitaplar

--- SAYFA 102 ---

YENİ Ahit'in 77. kanonu, Tanrı'nın Sina Dağı'nda Musa'ya verdiği yasaları, Yahudilerin Tapınakta kurban sunarak ve belirli yemek yasalarına ve bayramlara (Şabat günü dahil) riayet ederek Tanrı'ya nasıl ibadet edeceklerine ilişkin yasaları ve ayrıca onların birbirlerine karşı davranışlarını belirleyen yasaları içeriyordu.¹ Geriye dönüp baktığımızda, Hristiyanların eninde sonunda bir kutsal metin kanonuna sahip olmaları neredeyse kaçınılmaz görünüyor, çünkü Hristiyanlık, Yahudi dinini kabul eden Yahudi bir öğretmen olan İsa ile başladı. Tora onun geleneklerini takip etti, kanunlarına uydu ve onun anlamını kendi takipçilerine öğretti. İlk Hristiyanlar elbette İsa'nın takipçileriydi; bu, Hristiyanların başlangıçtan beri Tanrı tarafından verilen kitapları içerdiğini kabul ettikleri kutsal bir kanona, Yahudi kutsal yazılarının kanonuna sahip oldukları anlamına geliyordu. Bu onları, kitapların çoğunlukla bu şekilde işlemediği Roma İmparatorluğu'nda olağandışı kılıyordu ama benzersiz de değildi: Hristiyanlar bir kanona sahip olarak sadece Yahudilerin önderliğini takip ediyorlardı. Ancak Hristiyanlar Yahudi köklerinden kopacaklardı ve bunu yaptıklarında doğal olarak kendilerine ait kutsal metinler toplamaya başladılar; bunlar en sonunda ayrıştırılacak ve daha sonra Yeni Ahit olarak bilinecek ayrı, kendine özgü bir Hristiyan kutsal kitabına dahil edilecekti.² Yeni Ahit kanonuna doğru hareket, Yeni Ahit döneminde, yani ilk Hristiyan yüzyılında başladı. Burada hepimizin aynı kronolojik sayfada olduğundan emin olmak için bazı temel tarihleri vermek yararlı olabilir. Nasıralı İsa, muhtemelen MS birinci yüzyılın 20'li yaşlarının sonlarında kamu hizmetine başladı. Muhtemelen MS 30 civarında Romalılar tarafından idam edildi. İlk Hristiyan kitapları bundan kısa bir süre sonra yazıldı. Hala hayatta kalan en eski Hristiyan yazıları, elçi Pavlus'un yazdığı yazılardır.

--- SAYFA 103 ---

78 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER MS 50-60 civarı. Yeni Ahit'in İncilleri, İsa'nın hayatına dair hayatta kalan en eski anlatımlarımızdır ve muhtemelen MS 70 ile 95 yılları arasında yazılmıştır. Yeni Ahit'in diğer kitapları da hemen hemen aynı zamanlarda yazıldı; sonuncusu muhtemelen MS 120 gibi geç bir tarihte yazılmış olan 2 Peter'di. Ve böylece Yeni Ahit kitapları ve Yeni Ahit'te yer almayan diğer bazı erken Hristiyan literatürü kabaca MS 50 ile 120 yılları arasında yazılmıştır. Zaten bu dönemde, Hristiyanların bazı belirgin Hristiyan otoritelerini Yahudi İncilindeki kitaplarla aynı seviyede görmeye başladıkları anlaşılıyor. Kanıtlar Yeni Ahit'in bazı yazılarında mevcuttur. Başlangıç olarak, İsa'nın sözlerinin ve öğretilerinin başlangıçta kutsal metinler kadar yetkili olduğunun düşünüldüğüne dair öneriler var. İsa'nın kendisi de öğretme tarzıyla bu anlayışı teşvik etmiş olabilir. Matta İncili gibi en eski kayıtlarımızdan bazılarına göre, İsa Musa'nın Yasasını yorumlarken kendi öğretilerini Musa'nın verdiği yasalarla aynı kefeye koymuştu.³ Örneğin Musa şöyle demişti: "Öldürmeyin." İsa bunu "Başkasına bile kızmayın" şeklinde yorumladı. Musa, "Zina etmeyin" diye emretti. İsa şöyle yanıt verdi: "Yüreğinizde bir kadına şehvet bile beslemeyin." Musa, "Yalan yere yemin etmeyin" diye talimat verdi. İsa ısrarla şunu söyledi: "Hiçbir şekilde yemin etmeyin!" İsa'nın kendi yorumları, takipçileri tarafından Musa'nın kanunları kadar geçerli olarak kabul edildi (bkz. Matta 5:21-48). Bunun daha fazla kanıtı daha sonra Yeni Ahit döneminde gelir. Elçi Pavlus tarafından yazıldığı iddia edilen 1. Timoteos kitabında (birçok bilim adamı, Pavlus'un daha sonraki bir takipçisi tarafından takma adla, Pavlus'un adına yazıldığını düşünmektedir) yazar şu talimatı verir:

--- SAYFA 104 ---

YENİ Ahit KANON 79, Hristiyan okuyucularına vaizlerine para ödemeleri gerektiğini söyler ve ardından bunu kanıtlamak için "kutsal yazılardan" alıntı yapar (1 Tim. 5:18).⁴ İlginç olan iki pasajdan alıntı yapmasıdır: biri Musa'nın Yasasından, diğeri İsa'nın sözlerinden ("Bir işçi işe alınmaya layıktır"—bkz. Luka 10:7). Burada İsa'nın sözlerinin kutsal yazılarla aynı düzeyde olduğu kabul ediliyor. Takipçilerinin yazıları da öyle. Yeni Ahit'in yazılacak son kitabı, belirttiğim gibi, 2 Petrus'tu. Yeterince ilginçtir ki, bu yazar (Petrus'un kendisi yazılmadan çok önce öldüğü için yine takma isim kullanıyor gibi görünüyor), "Pavlus'un mektuplarını" yanlış yorumlayan sahte öğretmenlerden söz ediyor, "tıpkı Kutsal Yazıların geri kalanında olduğu gibi" diyor (2 Pet. 3:16). Öyleyse, bu bilinmeyen Hristiyan yazarın Pavlus'un mektuplarını "kutsal yazı" olarak aldığı anlaşılıyor. Demek istediğim şu ki, birinci yüzyılın sonu ve ikinci yüzyılın başında -Konstantin'den yüzlerce yıl önce- Hristiyanlar zaten bazı kitapları kanonik otorite olarak kabul ediyor ve hangi kitapların bu şekilde kabul edileceğini seçiyordu. & ' (Bu hareketi bir grup kitabı kanonik otoriteler olarak kabul etmeye iten şey neydi? Yukarıdaki alıntılardan görülebileceği gibi, Hristiyanlar hem neye inanacaklarını hem de hayatlarını birlikte nasıl sürdüreceklerini belirlemek için belirli metinlerden alıntı yapmaya alışmışlardı. İsa öldüğünde ve artık havarilerine talimat veremeyecek duruma geldiğinde, onun öğretilerinin gelecek nesiller için derlenmesi gerekiyordu ve havariler ölmeye başladıktan sonra, kendi yazılarının toplanması gerekiyordu. takip edilecek gerçek öğretilerin deposu.

--- SAYFA 105 ---

80 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Bu durum özellikle Hristiyanlığın birinci yüzyılda ortaya çıkmaya başlayan, ancak ikinci yüzyılda şaşmaz bir açıklıkla ortaya çıkan muazzam çeşitliliği nedeniyle geçerliydi. İsa'nın takipçileri olduklarını iddia edenler arasında temsil edilen inancın son derece değişken yorumları göz önüne alındığında, modern dünyadaki Hristiyanlığın son derece çeşitli olduğunu düşünüyoruz ve öyle de düşünmeliyiz. Roma Katolikleri ile Baptistler, Yunan Ortodoksları ile Mormonlar, Yehova Şahitleri ile Piskoposluklar veya New England Presbiteryenleri ile Appalachian yılan terbiyecileri arasındaki farkı bir düşünün. Hristiyan gruplar arasındaki farklılıklar bugün ne kadar önemli olsa da, kilisenin ilk yüzyıllarında bildiğimiz Hristiyan gruplar arasındaki farklılıklarla karşılaştırıldığında sönük kalırlar. Örneğin, sadece ikinci yüzyılda, günümüz Hristiyanlarının çoğuna son derece tuhaf gelecek her türlü şeye inanan İsa'nın gerçek öğretilerini takip ettiklerini iddia eden insanları tanıyoruz. Elbette tek Tanrı'ya inanan Hristiyanlar da vardı, ancak diğerleri iki Tanrı (Eski Ahit'in Tanrısı ve İsa'nın Tanrısı) olduğunu söylüyordu; bazıları ise 12 tanrı, 30 tanrı ya da 365 tanrı olduğunu söylüyordu! Dünyanın tek gerçek Tanrı tarafından yaratıldığını söyleyen Hristiyanlar vardı, ancak diğerleri onun ikincil bir tanrı tarafından yaratıldığını belirtti; bazıları ise bunun kötü bir varlık tarafından yaratıldığını söyledi. İsa'nın hem tamamen insan hem de tamamen tanrısal olduğunu ileri süren Hristiyanlar vardı; başka bir grup ise, gördüğümüz gibi, onun o kadar insani olduğunu ve ilahi olamayacağını söyledi; yine de diğerleri onun insan olamayacak kadar tanrısal olduğunu söylüyordu; diğerleri onun iki varlık olduğunu söyledi: insan İsa ve ilahi Mesih. İsa'nın ölümünün dünyanın kurtuluşunu sağladığına inanan Hristiyanlar vardı; diğerleri İsa'nın ölümünün hiçbir şey olmadığını söyledi

--- SAYFA 106 ---

YENİ Ahit KANON 81 dünyanın kurtuluşuyla ilgilidir; yine başka bir grup İsa'nın asla ölmediğini söyledi. Daha önce de belirttiğim gibi, bu farklı Hristiyan gruplar - özellikle de bu öğretilerin daha tuhaf olanlarına bağlı olanlar - kimin haklı kimin haksız olduğunu görmek için basitçe Yeni Ahit'e başvuramazlardı çünkü Yeni Ahit yoktu. Bu grupların her birinin, İsa'nın kendi havarilerinden geldiğini iddia ettiği kutsal kitapları (İnciller, Elçilerin İşleri, mektuplar, kıyametler) vardı ve bu kitapların, neye inanacaklarını ve nasıl davranacaklarını bilmek isteyen Hristiyanlar için kutsal metin otoritesi olarak kabul edilmesi gerektiğinde ısrar ettiler. Kutsal yazılar için verilen mücadele aslında bir savaştı; tüm gelecek nesiller için Hristiyanlığın doğasını belirlemeyi amaçlayan rakip Hristiyan grupları arasındaki bir çatışma. Savaşı yalnızca bir grup kazandı; Hristiyan inancının (Nicea Konseyi'nden ortaya çıkan inanç) nasıl olacağını belirleyen ve hangi kitapların kutsal kitaplara dahil edileceğine karar veren de bu gruptu. Leigh Teabing'in söylediğinin aksine bu, İmparator Konstantin'in verdiği bir karar değildi. Bu metin, Hristiyan inanç ve uygulamalarına ilişkin ilk tartışmaları kazanan Hristiyan liderler tarafından dile getirildi.⁵ Daha önceki bir bölümde tanıştığımız "kilise tarihinin babası" Eusebius'un anlattığı bir anekdotu inceleyerek sürecin nasıl işlediğine dair bir fikir edinebiliriz. Orada belirtildiği gibi Eusebius, İsa'nın günlerinden kendi zamanına (Konstantin dönemine) kadar Hristiyan kilisesinin on ciltlik bir tarihini yazdı. Bu tarihte, ilk Hristiyanlar ve onların teoloji ve din konusundaki çatışmaları da dahil olmak üzere çatışmaları hakkında birçok hikaye anlattı.

--- SAYFA 107 ---

82 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER kutsal yazıların kanonu. Bir hikaye kutsal metinlerin oluşumunun tüm sürecini aydınlatıyor. 3. bölümde hayatta kalan en eski İncillerden biri olan Petrus İncili'ni tartıştım. Bu İncil'in 1886'da keşfedilmesinden önce, onun varlığını Eusebius'un Kilise Tarihi'ndeki bir pasajdan biliyorduk. Eusebius, ikinci yüzyılın ikinci yarısında yaşamış, bir zamanların ünlü Antakya piskoposu Serapion'dan bahsediyor. Serapion, Suriye genelindeki kiliseler üzerinde yargı yetkisine sahipti ve zaman zaman sürüsünü takip etmek için turlar yapıyordu. Bir ara Rhossus köyündeki kiliseyi ziyaret etti ve oradaki Hristiyanların ibadet hizmetlerinde Petrus'un yazdığı bir İncil'i kullandıklarını öğrendi. Serapion bunda hiçbir zorluk görmüyordu; eğer havari Petrus bir İncil yazmışsa, o zaman kilisede okumak kesinlikle kabul edilebilirdi. Ancak seyahatinden Antakya'ya döndüğünde, birkaç muhbir öne çıkıp ona sözde Petrus İncili'nin sahte bir teoloji içerdiğini anlattı. Aslında bunun, İsa'nın tam anlamıyla bir insan olarak tasvir edilmediği, öğretici bir İncil olduğunu iddia ettiler (daha önce öğreticilikle ilgili tartışmamıza bakınız). Bunu öğrendikten sonra Serapion kitabın bir kopyasını kendisi için aldı ve aslında öğretici bir şekilde yorumlanabilecek birçok pasajın olduğunu gördü. "Petrus'un Sözde İncili Üzerine" adlı küçük bir broşür yazdı ve bunu, kitabı artık toplumsal hizmetlerinde kullanmamaları yönünde talimatlarla birlikte Rhossus'taki Hristiyanlara gönderdi. Bu ilginç bir hikaye çünkü Hristiyanların bir kitabın kutsal yazıların bir parçası olarak kabul edilip edilmeyeceğine ve kilisede eğitim ve rehberlik amacıyla kullanılmaya uygun olup olmadığına nasıl karar verdiklerini ortaya koyuyor. Hem Rhossus hem de Serapion Hristiyanları, havari bir kitabın, yani İsa'nın en yakın takipçilerinden biri (ya da en azından onun bir arkadaşı) tarafından yazılan bir kitap olduğu konusunda hemfikir idi.

--- SAYFA 108 ---

YENİ Ahit Kanonu 83 takipçi) kabul edilebilirdi. Ama daha da önemlisi, bir kitabın "ortodoks" olması, yani Mesih'in öğretisinin doğru bir yorumunu temsil etmesi gerekiyordu. Bunu yapmayan bir kitap açıkça havarilere ait değildi, zira İsa'nın ve onun öğretisinin gerçek anlamını aktarma konusunda havarilerin kendilerine güvenilebilirdi. Serapion'un görüşüne göre, Petrus'un İncili olarak adlandırılan İncil ortodoks değildi; dolayısıyla Peter tarafından yazılmış olamaz. Bu nedenle Hristiyan ibadet hizmetlerinin bir parçası olarak kullanılmayacaktı. Başka bir deyişle kanonun dışında bırakılacaktı. Bütün bunlar Konstantin'den 150 yıl önce gerçekleşti. \$) Peki Leigh Teabing'in iddia ettiği gibi, Yeni Ahit'e dahil edilen dört İncil hakkında nihai kararı vermenin Konstantin'in sorumluluğunda olduğu doğru mu? Dördüncü yüzyılın başlarında Konstantin'in kutsal metinlerin son kanonuna dahil edilmek üzere içlerinden dördünü seçtiği, hâlâ geniş çapta kabul gören çeşitli İnciller var mıydı? Bu bile tarihsel olarak doğru bir görüş değildir. İkinci yüzyılda Hristiyanların çoğunluğu tarafından Petrus İncili gibi bazı "sapkın" metinler dışlanmakla kalmamış, aynı zamanda Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dan oluşan dört katlı İncil kanonunun kendisi de Konstantin'den çok önce oluşturulmuştu. İkinci yüzyılın bazı kilise yazarları aracılığıyla dört katlı İncil kanonunun başlangıcının izini sürebiliyoruz. Dönemin en ünlü yazarlarından biri, tarihte Justin Martyr (şehit bir isim değil, tanımlayıcı bir unvandır) olarak bilinen bir şahsiyetti ve 2. yüzyılın ikinci yarısında, tam da Serapion'un Papa'ya mektubunu yazdığı sıralarda Hristiyan olarak idam edilmişti.

--- SAYFA 109 ---

84 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Rhossus Hristiyanları. Justin'in, Hristiyanlığı küçümseyen kültürlülere, yaygın kanaatin aksine, Hristiyanlığın imparatorluğun birliğine bir tehdit olmadığını ve Hristiyanların bazen iddia edildiği gibi sosyal ahlaki kötü şöhretli ihlalcileri olmadığını açıklamaya çalıştığı kapsamlı yazılarına sahip olduğumuz için şanslıyız. Justin, aslında Hristiyanların tek gerçek Tanrı tarafından verilen tek gerçek dini temsil ettiğini ileri sürüyordu. Justin, iddiasını ortaya koyarken bazen İnciller de dahil olmak üzere daha eski Hristiyan metinlerinden alıntılar yapıyor. Ancak bu kitaplara asla isim vermez; bunun yerine onlara yalnızca "Havarilerin Anıları" adını verir. Ve asla sadece dört kişi olduklarını belirtmiyor. Yaklaşık otuz yıl sonra, MS 180 civarında yazan, Irenaeus adında bir başka önemli Hristiyan yazardı. Justin ve Irenaeus'u ayıran otuz yıl, Hristiyanlık tarihi açısından önemli yıllardı; çünkü o yıllarda çeşitli Gnostik sapkınlıklar (her biri kendi teolojisine sahip) gelişmeye başlamıştı ve önde gelen Hristiyan öğretmeni Marcion (Justin ve Irenaeus tarafından baş kafir olarak kınanmıştı) öğretilerini her yere yaymıştı. Marcion, insanları Yahudilerin gazaplı Tanrısından kurtarmak için İsa'yı dünyaya gönderen Yahudilerin Tanrısı ve İsa'nın Tanrısı olmak üzere iki Tanrı olduğunda ısrar etti (bir hayal gibi: Marcion bir doketistti).⁶ Gnostiklerin ve Marcion'un (ve diğer sözde sahte öğretmenlerin) muhalifleri, okuyucularını dinin "gerçeği" konusunda ikna etmeyi nasıl başardılar? Yani, Hristiyan liderler başkalarının teolojik görüşlerine nasıl karşı çıkacak ve kendi görüşlerini İsa ve takipçilerinininki gibi tanıtacaklardı? Elbette en kolay yol, onların görüşlerinin İsa'nın kendi elçileri tarafından yazılan kitaplarda desteklenmesini talep etmektir. Justin ve Irenaeus zamanları arasında Gnostikler ve Marcion gibi sapkın sahte öğretmenlerin artan tehdidi göz önüne alındığında, şunu görmek şaşırtıcı değil:

--- SAYFA 110 ---

YENİ Ahit KANON 85 Irenaeus'un kutsal yazıtlarda hangi kitapların yer aldığı konusunda çok daha sabit bir fikri var. Aslında Irenaeus için yalnızca dört İncil vardır: Matta, Markos, Luka ve Yuhanna. Dört İncil'den yalnızca birini seçen kişi (örneğin, Marcion yalnızca Luka'yı kullanmıştır; bazı Gnostikler yalnızca Yuhanna'yı kullanmıştır) veya başka herhangi bir İncil'i (örneğin Petrus İncili veya Thomas İncili'ni) içeren herkes yoldan çıkmıştır. Irenaeus görüşünü nasıl savunuyor? Dünyanın dört köşesi olduğuna ve bunların üzerinden dört rüzgarın estiğine ve Hristiyan müjdesinin hakikatini taşıdığına dikkat çeker; bu nedenle bu dört sütun, Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın sütunları üzerine inşa edilmelidir. Dünyanın dört köşesi, dört rüzgar ve dört İncil - daha doğal ne olabilir?⁷ # " * İlk kanon listemiz yaklaşık Irenaeus zamanından itibaren gelir; yani bir yazarın (bu isimlidir) Hristiyan kanonunun bir parçası olarak kabul edilmesi gerektiğine inandığı kitapların bir listesi. Bu liste, yani Murator Kanonu, onu Milano'daki bir kütüphanede keşfeden on sekizinci yüzyıl bilgini L. A. Muratori'den alınmıştır. Listeyi içeren el yazması hazırlanmıştır. ancak listenin kendisi ikinci yüzyılın sonlarında Roma'da yazılmış gibi görünüyor.⁸ El yazmasındaki metnin başlangıcı ne yazık ki kaybolmuştur. Ancak parçanın başlangıç şekli göz önüne alındığında, başlangıçta tanımladığı kitaplar hakkında çok az şüphe olabilir: ". . . yine de o oradaydı ve bu yüzden [onları anlatısına] yerleştirdi. Luka'ya göre İncil'in üçüncü kitabıdır."⁹ Yazar, Luka'nın kim olduğunu anlatmaya devam ediyor ve ardından "İncillerin dördüncüsü" olan "Yuhanna'nın"ından söz ediyor. Bu liste,

--- SAYFA 111 ---

86 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER Başka bir deyişle, üçüncüsü ve dördüncüsü Luka ve Yuhanna olmak üzere dört İncil'i ele alarak başlıyoruz. Listenin Matthew ve Markos'u tartışarak başladığı oldukça açıktır; ikinci tartışma yalnızca son cümlelerin son kısmında korunmuştur. Yani Murator Kanonu, sonunda Yeni Ahit'e giren dört İncil'i içeriyor, başkalarını içermiyor. Yuhanna'yı tartıştıktan sonra kanon, Havarilerin İşleri'ni ve ardından Pavlus'un mektuplarını adlandırır; yedi kiliseye (Korintliler, Efesliler, Filipililer, Koloseliler, Galatyalılar, Selanikliler ve Romalılar) gönderilen dokuz mektuptan bahseder; bunlardan ikisine (Korintliler ve Selanikliler) iki kez, sonra dördünü kişilere (Filimon, Titus ve ikisi Timoteos'a) yazmıştır. Başka bir deyişle bu kanon, Pavlus'un on üç mektubunun tamamını içerir. Bununla birlikte, her ikisi de "Marcion'un sapkınlığını ilerletmek için Pavlus adına uydurulan" "Laodikyalılara" ve "İskenderiyelilere" mektubu açıkça reddeder. Unutulmaz bir görselle bunların "Katolik kilisesine kabul edilemeyeceğini, çünkü safranın balla karıştırılması uygun olmadığını" belirtiyor. (Bu kitapların yakılmaması gerektiğine dikkat edin; sadece okunmamaları ya da muhtemelen kopyalanmamaları gerekiyordu.) Kanon daha sonra Yahuda'nın mektubunu, Yuhanna'nın iki mektubunu, Süleyman'ın Bilgeliği'ni (açıkça Yeni Ahit'e girmemiş bir kitap), Yuhanna'nın Kıyametini ve Petrus'un Kıyametini (daha önce tartıştığımız Petrus'un Kıpti Kıyametiyle karıştırılmamalıdır) kabul edilebilir olarak listeler. önceki bölüm), bazı Hristiyanların ikincisinin kilisede okunmasına istekli olmadıklarını göstermektedir. Hermas'ın Çobanı adlı bir kitabın okunması gerektiğini, ancak kutsal metin olarak kilisede okunmaması gerektiğini savunuyor çünkü "Hermas bunu çok yakın zamanda, bizim zamanımızda, Roma şehrinde, kardeşi piskopos Pius işgal ederken yazdı.

--- SAYFA 112 ---

Yeni Ahit Kanonu 87, Roma şehri kilisesinin [piskoposluk] başkanlığını yapıyor" (73-76. satırlar). Başka bir deyişle, bu yakın zamanda üretilmiş ("bizim zamanımıza" yakın) bir havari tarafından değil (ancak yeni bir piskoposun kardeşi tarafından). Bu nedenle kanona dahil edilemez. Liste, reddedilen diğer kitapları göstererek sona ermektedir: "Arsinous, Valentinus veya Miltiades'in hiçbir şeyini kabul etmiyoruz; Katafrigyalıların Asyalı kurucusu Basilides ile birlikte Marcion için yeni bir mezmur kitabı. . . ." Böylece liste başladığı gibi cümlelerin ortasında sona eriyor. Topamlar toplandığında, bu ikinci yüzyıl yazarı, sonunda Yeni Ahit'e giren yirmi yedi kitaptan yirmi iki veya yirmi üçünü kabul etti. Hariç tutulanlar İbraniler, Yakup, 1 ve 2 Petrus ve Johannine mektuplarından biridir (elimizdeki üç mektuptan ikisini kabul eder, ancak hangisi olduğunu belirtmez). Ayrıca Süleyman'ın Hikmeti'ni ve geçici olarak bazı görüş ayrılıklarına dikkat çekerek Petrus'un Kıyametini kabul eder. Ve son olarak bazı kitapları ya sapkın oldukları için (Pavlus'un İskenderiyelilere ve Laodikyalılara yazdığı mektupların Markionite sahtekarlıkları ve Gnostiklere ve Montanistlere atfedilen diğer sahtecilikler) ya da onun kanoniklik kriterlerini karşılamadıkları için reddeder. \$ Nedir bu kriterler? Görünüşe göre bunlar, ikinci ve üçüncü yüzyıllarda geniş bir yazar yelpazesinde kullanılan dört kriterin aynısı. Bir kitabın kutsal metinler listesine kabul edilebilmesi için şu özelliklere sahip olması gerekiyordu: 1. Eski. Kutsal bir otoritenin geçmişinin İsa'nın zamanına yakın bir tarihe dayanması gerekiyordu. Ve böylece Hermas'ın Çobanı göreceli olarak yeni bir yapım olduğu için başarılı olamadı.

--- SAYFA 113 ---

88 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER 2. Apostolik. Bir otoritenin bir havari tarafından ya da en azından havarilerin bir arkadaşı tarafından yazılması gerekiyordu. Ve böylece Murator Kanonu Luka (Pavlus'un arkadaşı tarafından yazılmış) İncillerini, Yuhanna'yı ve Pavlus'un yazılarını kabul eder. Ancak Markionlular tarafından Pavlus adına yapılan sahtekarlıkları reddediyor. Benzer bir kriteri Petrus İncili'nde de gördük: Başlangıçta havariyel kökeni nedeniyle Rhossus Hristiyanları tarafından kabul ediliyordu; Ancak bunu Peter'in yazmış olamayacağına karar verildiğinde, dava mahkeme tarafından reddedildi. 3. Katolik. Kitapların kanona kabul edilebilmesi için yerleşik kiliseler arasında yaygın bir kabul görmesi gerekiyordu. Başka bir deyişle, Yunanca'da "evrensel" anlamına gelen "Katolik" olmaları gerekiyordu. Peter'in Kıyametinin durumuyla ilgili olarak Murator Kanonunda gevezelik etmenin nedeni budur. 4. Ortodoks. Ancak en önemli kriter kesinlikle bir kitapta ortaya konulan görüşlerin doğasıyla ilgiliydi. Aslında diğer kriterler de bir dereceye kadar bu kriterin hizmetçileriydi. Çünkü eğer bir kitap ortodoks değilse, kesinlikle havariyel ("belli ki", yani yargıyı veren kişiye göre), eski (yakın zamanda uydurulmuş olmalı) ya da katolik (çünkü diğer ortodoks kiliselerin hiçbirinin bununla bir ilgisi olmayacaktı) değildi. Dolayısıyla Petrus İncili'ndeki Serapion. Bunu Peter'in yazmadığını nereden biliyordu? Çünkü öğretisel Kristolojiye benzeyen bir şey içeriyordu ve açıkçası Peter böyle bir şey yazmış olamaz. * ! *) Yeni Ahit yazıtlarının kesin hatlarıyla ilgili Hristiyan çevrelerde uzun süre tartışmalar devam etti.

--- SAYFA 114 ---

YENİ Ahit Kanonu 89 İkinci yüzyılın sonlarında Murator kanonunun yaratılışından sonra. Yine de, Leigh Teabing'in iddialarına rağmen, Ortodoks kilisesindeki neredeyse herkes dört İncil'in, Elçilerin İşleri'nin, on üç Pavlus mektubunun, 1. Petrus ve 1. Yuhanna'nın dahil edilmesi gerektiği konusunda hemfikir. Ancak diğerleri hakkında kapsamlı anlaşmazlıklar vardı. Sorunların Konstantin zamanına kadar bile çözülmediği, dördüncü yüzyılın başlarındaki "kilise tarihinin babası" Eusebius'un yazılarından açıkça anlaşılmaktadır; Eusebius, Kilise Tarihi'nin bir noktasında kanonu tartışmayı tercih eder ve sorunların hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde, Murator'un Kanonundan bir buçuk yüzyıl sonra bile çözülmediğini gösterir.¹⁰ Eusebius'un beyan ettiği niyet, "Yeni Ahit'in yazılarını özetlemektir" (Kilise Tarihi). 3.25.1). Ancak Eusebius'un belirttiği gibi önemli konuların çoğu tartışılmaya devam ettiğinden, bunun karmaşık bir mesele olduğu ortaya çıktı. Ve böylece dört kitap kategorisi ortaya koyuyor. İlkine "kabul edilen" kitaplar adını veriyor - ortodoks gelenek içinde tüm taraflarca kabul edilen kitaplar anlamına geliyor (şu anda ilgilendiği tek kitap): Dört İncil, Elçilerin İşleri, Pavlus'un mektupları (aralarına İbranileri de dahil ediyor), 1. Yuhanna ve 1. Petrus ve "eğer gerçekten doğru görünüyorsa" diyor Yuhanna'nın Kıyameti. Açıkçası, kabul edilen kitaplar bile evrensel olarak kabul edilmiyor, çünkü Kıyamet hakkında şöyle yorum yapıyor: "Hangileri hakkında uygun zamanda farklı görüşler sunacağız." İkinci kategorisi "tartışmalı" kitapları içeriyor, yani bunlar pekâlâ kanonik olarak değerlendirilebilir, ancak durumları bazıları tarafından tartışılıyor. Bu gruba Yakup, Jude, 2 Peter ve 2 ve 3 John dahildir. Eusebius daha sonra "sahte" olduğunu düşündüğü kitaplara isim verir; bu kelime tipik olarak "sahte" anlamına gelir, ancak bu bağlamda "gerçek dışı, ancak bazen kanonik olarak kabul edilir" anlamına gelir.

--- SAYFA 115 ---

90 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Bunlar arasında Pavlus'un Elçileri, Hermas Çobanı, Petrus'un Kıyameti, Barnabas Mektubu, Havarilerin Didache'si ve İbranilere Göre İncil gibi kitaplar yer alır. Tuhaf bir şekilde, Eusebius bu gruba "eğer doğru görünüyorsa" Yuhanna Kıyameti'ni de dahil ediyor; tuhaf çünkü bunun "sahte" yerine "tartışmalı" olarak listelenmesi beklenebilir. Son olarak Eusebius sapkın olan ve kilisede kabul edilmemesi gereken kitapların bir listesini verir: Petrus, Thomas ve Matthias'ın İncilleri ve Andreas ve Yuhanna'nın Elçilerin İşleri. + ,) ! Yani, tüm "ortodoks" Hristiyanlar arasında Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın dört İncilin kanonik kutsal metinler olduğu konusunda hemfikir olmasına rağmen, kanon Konstantin'in zamanında bile kesinleşmemişti. Konstantin'in bu kararlar hiçbir ilgisi yoktu. Aslında herhangi bir antik kaynaktan, Konstantin'in Hristiyan kanonunun oluşumunda herhangi bir rol oynadığına dair tek bir ipucu vardır ve Leigh Teabing, Sophie Neveu'ya yaptığı yorumda şunu söylerken ima ediyor olabilir: "Konstantin, Mesih'in insani özelliklerinden söz eden İncilleri atlayan yeni bir İncil yaptırdı ve finanse etti" (s. 234). Konstantin'in Hayatı adlı eserinde Eusebius, 331 yılında imparatorun, imparatorluk şehri Konstantinopolis'te inşa ettirdiği kiliseler için Hristiyan İncil'inin elli el yazması hazırlanmasını bizzat Eusebius'tan talep ettiğini anlatır. Bu kitaplar "iyi parşömen üzerine okunaklı bir şekilde ve kullanışlı, taşınabilir bir biçimde, sanatlarında ustalaşmış profesyonel yazıcılar tarafından yazılacaktı."¹¹ Eusebius'un kitabı.

--- SAYFA 116 ---

YENİ Ahit CANON 91 Codex Sinaiticus, tüm Yeni Ahit'in hayatta kalan en eski el yazması. Bu dördüncü yüzyıl el yazması, birkaç yüzyıl boyunca bazı Hristiyanlar tarafından Yeni Ahit'in bir parçası olarak kabul edilen Hermas Çobanı ve Barnabas Mektubu'nu (ilk sayfası burada resimde görülmektedir) içermektedir.

--- SAYFA 117 ---

92 KONSTANTİN, YENİ Ahit VE DİĞER İNCİLLER, İncillerin bu emrini alır almaz, bunu hemen yerine getirdiğini ve görünüşe göre bu kutsal yazıların kopyalarının yapıldığı yer olarak kendi evi olan Caesarea kilisesindeki scriptorium'u (yazı kopyalama odası) kullandığını belirtmektedir. İncillere ilişkin bu emir, Konstantin'in hangi İncillerin hariç tutulacağına (İsa'nın insanlığını vurgulayanlar) veya hangilerinin dahil edileceğine (yalnızca tanrısallığını vurgulayanlar) ilişkin herhangi bir kararını içermiyordu ve Teabing'in iddiasının aksine, bunun diğer İncillerin yakılmasına yol açtığını gösteren hiçbir şey de yoktu. Konstantin'in kiliseleri için bazı İncillere ihtiyacı vardı ve bunları, kendi kilisesi bunları sağlayacak donanımına sahip olan Eusebius'tan sipariş etti. Hem Konstantin hem de Eusebius bu İncillere hangi kitapların uygun şekilde dahil edileceğini açıkça bildikleri için içerikleri endişe verici değildi: kesinlikle en azından her yerde Ortodoks Hristiyanlar tarafından kabul edilen dört İncil ve muhtemelen başka kitaplar da. Görünen o ki, Codex Sinaiticus ve Codex Vaticanus adı verilen, tam da bu dönemden günümüze ulaşan iki muhteşem İncil el yazması var. Bazı bilim adamları bunların Eusebius'un Konstantin'in isteğini yerine getirmek için hazırladığı kopyalardan ikisi olduğunu düşünmüşlerdir. Gördüğümüz gibi Leigh Teabing, "İncil'in gökten faks yoluyla gelmediği" konusunda ısrar etmekte haklıydı. Yeni Ahit uzun bir süre içinde ve Hristiyanlar arasında hangi kitapların dahil edilip hangilerinin hariç tutulacağı konusunda çok sayıda ve uzun süren anlaşmazlıklar sonucunda ortaya çıktı. Ancak Teabing, Konstantin'in bu konuyla bir ilgisi olduğunu düşünmekte yanılıyor...

--- SAYFA 118 ---

YENİ Ahit Kanonu 93 veya aslında herhangi bir şahsiyet, hatta bir imparator bile Hristiyan İncil'ini bir gecede "yeniden yazabilir". Kanonun oluşumu Konstantin'den yüzyıllar önce başlamıştı ve Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dan oluşan dört katlı İncil kanonunun kuruluşu neredeyse onun zamanından 150 yıl önce mevcuttu. Öte yandan, Konstantin'in zamanında bile meselenin ne kendisi ne de onun çağırıldığı (ve aslında kanon meselesiyle ilgilenmeyen) İznik Konsili tarafından nihai çözüme kavuşturulmamış olması da aynı derecede çarpıcıdır. Bu, Eusebius'un bile kapalı bir kutsal metin kanonuna sahip olmaması durumunda görülebilir: bazı kitapların statüsü hala ele geçirilmeye açıktı. Ve gelecek onlarca yıl boyunca da böyle olacaklardı. Yirmi yedi kitaptan oluşan kanonumuza, Yeni Ahit kitaplarının yazılmasından üç yüz yıl veya daha fazla süre sonra karar verilmediğini öğrenmek bazı insanlar için şok etkisi yaratıyor. Aslına bakılırsa, tanıdığımız herhangi birinin kitaplarımızı Yeni Ahit kitapları olarak listelediği ilk sefer (bu yirmi yedi kitap ve diğerleri değil), Konstantin'in ölümünden yaklaşık elli yıl sonra, dördüncü yüzyılın sonuna yaklaştı. Daha önceki bir bölümde, gençliğinde İznik Konseyi'nde önemli bir ses olan Athanasius'la tanışmıştık. Daha sonra İskenderiye piskoposu olacak ve dünya çapında Hristiyan âleminde güçlü bir şahsiyet olacaktı. Piskopos olarak her yıl, kendi yetki alanı altındaki Mısır kiliselerine bir mektup yazarak Paskalya kutlamalarının tarihini belirledi (bu, takvimlerin bu tür şeyleri yıllar önceden göstermesinden önceydi) ve onlara uygun gördüğü pastoral tavsiyeleri verdi. Athanasius, MS 367'de yazdığı bu türden otuz dokuzuncu mektubunda, kilisede okunması uygun olduğunu düşündüğü kitapların bir listesini kanonik kutsal yazılar olarak tavsiyelerinin arasına ekledi. Yirmi yedi kitabımızı sıraladı.

--- SAYFA 119 ---

94 KONSTANTİN, YENİ Ahit ve DİĞER İNCİLLER Yeni Ahit, ne eksik ne fazla. Bu, Hristiyan İncilinin kanonunun oluşumunun sonunun başlangıcını işaret ediyordu. Birkaç on yıl boyunca bu konu hakkında tartışmalar devam etti, ancak sonunda Hristiyanların çoğu Athanasius tarafından ortaya konan kanonla aynı fikirde oldu; böylece bir bakıma hangi kitapların Yeni Ahit kutsal metinlerinin kanonunu oluşturacağı ve hangi kitapların oluşturmayacağı konusunda yetkili beyanı sağlayan o oldu.

--- SAYFA 120 ---

İkinci Bölüm d

--- SAYFA 121 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 122 ---

Beşinci Bölüm ve d Gördüğümüz gibi, Da Vinci Şifresi'nin başında Dan Brown, "bu romandaki sanat eserleri, mimari, belgeler ve gizli ritüellere ilişkin tüm tanımlamaların doğru olduğunu" bir "gerçek" olarak belirtmektedir (s. 1). Bu kitapta benim ilgilendiğim sanat eserleri, mimari ya da gizli ritüeller değil, Brown'un tanımladığı belgelerdir. Sorun şu ki, okuyucularının çoğunun, örneğin Yeni Ahit'te bulunmayan diğer İnciller, kutsal kitap kanonunun oluşumu veya Konstantin'in Hristiyan İncilini şekillendirmedeki rolü hakkında söylediklerini değerlendirecek hiçbir temeli olmayacak. Bu nedenle, mümkün olduğunca kayıtları düzleştirmenin ve tarihsel gerçeği edebi kurgudan ayıracak şekilde eleştirel tarihle ilgilenmenin önemli olduğunu düşündüm. Görünen o ki, Brown'ın, Kâse uzmanı Leigh Teabing'in ağzından çıkan ilk Hristiyan belgeleri hakkında ileri sürdüğü şeylerin çoğu, onun kurgusal anlatısının dokusuna yerleştirilmiştir ve tarihsel kayıtların bir parçası olarak ona güvenilemez. Hiçbir yerde bu, onun tarihsel İsa'yı anlamak için hayatta kalan kaynakları tanımlamasından daha doğru değildir. Yapacağımız gibi

--- SAYFA 123 ---

Daha sonraki bir bölümde İsa'nın gerçekte nasıl biri olduğu ve gerçekte ne yaptığı (en önemlisi, Mecdelli Meryem ile evlenip seks yaptığı ve bir çocuk doğurduğu) hakkında çok sayıda ifade, romanın tarihsel arka planını oluşturur. Bu tarihsel iddialar olmasaydı anlatı temelini kaybederdi. İsa hakkındaki bu ifadelerin sözde belgelere dayandığı iddia ediliyor. Romanın temel argümanı, Yeni Ahit'teki dört İncil'in, İsa'nın yaşamının tarihsel açıdan doğru bir açıklamasını sağlama konusunda güvenilemeyeceği, ancak güvenilir başka açıklamaların da mevcut olduğudur. Bunlar, İsa'nın kendi zamanındaki yaşamıyla ilgili binlerce rapor nedeniyle var olmuştur. Leigh Teabing'in Sophie Neveu ile yaptığı konuşmada söylediği gibi: İsa Mesih şaşırtıcı etkiye sahip tarihsel bir figürdü, belki de dünyanın şimdiye kadar gördüğü en esrarengiz ve ilham verici liderdi. . . . Hayatı, ülkedeki binlerce takipçi tarafından kaydedildi. . . . Yeni Ahit için seksenden fazla İncil değerlendirildi ve buna rağmen sadece göreceli olarak birkaç tanesi dahil edilmek üzere seçildi; aralarında Matta, Markos, Luka ve Yuhanna vardı. (s. 231) Daha önce, Hristiyan İncil'inde yer almak için yarışan en az seksen İncil olduğu yönündeki ikinci iddianın doğru olmadığını görmüştük. Peki ya eskisi? İsa'nın yaşamı boyunca ürettiği bu binlerce rapora ne oldu? Teabing daha sonra Konstantin'in Yeni Ahit'in kanonunu oluşturmasıyla bunların bir tarafa yönlendirildiğini ve daha sonra yok edildiğini iddia eder: "Konstantin, İsa'nın ölümünden neredeyse dört yüzyıl sonra İsa'nın statüsünü yükselttiği için, O'nun ölümlü bir insan olarak yaşamını anlatan binlerce belge zaten mevcuttu. Tarih kitaplarını yeniden yazmak için Constantine cesur bir darbeye ihtiyacı olacağını biliyordu. Bundan Hristiyan tarihinin en derin anı doğdu. . . . Konstantin, Mesih'in insani özelliklerinden bahseden ve onları süsleyen müjdelerin çıkarıldığı yeni bir İncil sipariş ettirdi ve finanse etti.

--- SAYFA 124 ---

İSA'NIN TARİHSEL KAYNAKLARI O'nu tanrısal kılan 99 müjde. Daha önceki İnciller yasa dışı ilan edildi, toplandı ve yakıldı." (s. 234) Ancak Teabing'in iddiasına göre, bu daha önceki belgelerin tamamı yok edilmemiş. Sion Tarikatı olarak bilinen gizemli tarikat, Magdalalı Meryem'in kalıntılarıyla birlikte bu kayıtlardan binlercesini yüzyıllar boyunca güvende tuttu. Bu binlerce belge "dört devasa sandıkta" saklanıyor ve "Purist Belgeler" olarak adlandırılıyor. Teabing'in daha sonra Sophie'ye açıkladığı gibi, bu hazine "İsa'nın ilk takipçileri tarafından yazılan ve O'na tamamen insan bir öğretmen ve peygamber olarak saygı gösteren binlerce sayfalık, değiştirilmemiş, Konstantin öncesi belgelerden oluşuyor. Ayrıca, Vatikan'ın bile var olduğuna inandığını kabul ettiği bir el yazması olan efsanevi 'Q' Belgesinin de hazinenin bir parçası olduğu söyleniyor. İddiaya göre bu, İsa'nın öğretilerini anlatan, muhtemelen kendi eliyle yazılmış bir kitap." Sophie inanmıyor ve soruyor: "Mesih'in Yazıları mı?" Teabing, "Elbette," dedi. "İsa neden hizmetinin tarihçesini tutmadı? O günlerde çoğu insan bunu yapıyordu." (s. 256) Dan Brown'un anlatısındaki belgeleri gerçeğe dayalı bir şekilde sunduğu iddiasına rağmen, burada yine tarihsel gerçek yerine kurguyla karşı karşıyayız. En bariz kurgusal iddialarla ilgili olarak şunu söyleyebilirim: (1) İsa'nın binlerce takipçisinin, yaşamı boyunca onun hayatı hakkında yazılar yazdığı doğru değil. Bildiğimiz kadarıyla kimse yapmadı. Takipçilerinin neredeyse tamamı büyük olasılıkla okuma yazma bilmiyordu. (2) Onun zamanındaki çoğu insan da kendi hayatlarının bir kaydını tutmadı. Çoğu kişi yazamıyordu bile. (3) Buna bağlı olarak, bunu destekleyecek hiçbir kanıt yoktur.

--- SAYFA 125 ---

100 İSA VE MERYEM MAGDALİN, İsa'nın kendisinin hizmetinin kaydını tuttuğunu öne sürüyor. Tam tersine, bildiğimiz kadarıyla İsa hiçbir zaman hiçbir şey yazmamıştır. (4) Q belgesi İsa tarafından yazılmış bir kaynak değildir; bilim adamlarının bir zamanlar İsa'nın ölümünden yaklaşık yirmi yıl sonra yazılan ve Matta ve Luka tarafından İncilleri için kaynak olarak kullanılan (daha sonra göreceğimiz gibi) sözlerini içerdiğine inandıkları varsayımsal bir belgedir. Şunu belirtmeliyim ki, Dan Brown'un kendi kurgusal anlatımının bir parçası olarak erken dönem Hristiyanlık belgeleriyle ilgili uydurma iddialara karşı çıkmıyorum; sorun onun erken Hristiyanlık belgelerine ilişkin açıklamasının tarihsel olarak doğru olduğunu belirtmesidir ve erken Hristiyanlık tarihini bilmeyen okuyucular doğal olarak onun sözüne güvenecektir. Ancak sadece Da Vinci Şifresi'nin olay örgüsünde değil, aynı zamanda İsa hakkındaki ilk belgesel kayıtlarına ilişkin tartışmada da gerçeklerden çok kurgu var. Bir sonraki bölümde İsa'nın kendisi hakkında gerçekte ne bilebileceğimizi göreceğiz; ne söylediğini ve yaptığını (örneğin, evli olup olmadığı, Mecdelli Meryem ile seks yapıp yapmadığı ve ondan bir çocuğu olup olmadığı). Bu bölümde bu tür şeyler hakkındaki bilgimizin kaynaklarıyla daha çok ilgileniyorum. İsa'nın kendi zamanına ait hayatı hakkında yazılmış kayıtlar var mıydı? Yeni Ahit dışında onun hayatındaki gerçekleri bilmemize yardımcı olabilecek kaynaklar var mı? Yeni Ahit'te bulunan belgeler, tarihsel İsa hakkında bilgi edinme arayışımızda işimize yarar mı? Örneğin Yeni Ahit İncilleri tarihi kayıtlar mıdır, yoksa onlar da yalnızca kurgusal anlatılar mıdır? Tarihsel İsa'nın yaşamıyla ilgili olarak elimizde olmayan kaynakları açıklayarak başlamak, ardından hâlâ elimizde olan kaynakları değerlendirmek ve en makul tarihsel anlatıyı oluşturmak için bu kaynakları eleştirel bir şekilde nasıl okuyabileceğimizi görmek bizim için yararlı olabilir.

--- SAYFA 126 ---

İSA 101'İN TARİHSEL KAYNAKLARI - Vurgulamam gereken ilk şey, girişte belirttiğim bir nokta: İsa (ya da geçmişteki herhangi biri) hakkında bir şey söyleyen herkesin bir bilgi kaynağı olması gerekir. Bu çok açık görünebilir, ancak belki de herkes için o kadar da açık değildir, çünkü her zaman İsa hakkında pek çok şey söyleyen pek çok insan vardır - vaizler, televizyon misyonerleri, tarihçiler, ilahiyatçılar, Pazar okulu öğretmenleri, Mormon misyonerleri, hatta yan taraftaki adam bile. Nasıl oluyor da herkes İsa'nın kim olduğu hakkında bu kadar çok şey biliyor ya da bu kadar çok fikre sahip oluyor? Gerçek şu ki, insanlar bir kaynaktan öğrenmedikçe İsa hakkında hiçbir şey bilemezler. Daha doğrusu iki seçenek var (bu yine geçmişteki her şey için geçerli): Ya bir kaynaktan bir şeyler öğrenmişler ya da bunu kendileri uydurmuşlar. Sorun elbette çoğu insanın İsa hakkındaki iddialarını destekleyecek antik tarihsel kaynaklara sahip olmamasıdır. Çoğu insan bildiklerini ya da bildiklerini sandıkları şeyleri başka insanlardan (örneğin bir bakandan ya da bir TV programındaki konuşan bir kişiden) öğrenmiştir. Peki bu insanlar bu bilgiyi nereden edindiler? Genellikle başka insanlardan. Ve bilgilerini nereden aldılar? Başkalarından. Ve böylece devam ediyor. Sonuçta her şey ya tarihi bir kaynağa ya da uyduran birine dayanıyor. Ancak tarihi kaynaklar bile insanlar tarafından yazılmıştır. Bu tarihi kaynakların yazarları bu bilgileri nereden aldılar? Aynı seçenekler; ya başkalarından ya da kendi hayal güçlerinden. Bir kaynağın eski olması gerçeği onu mutlaka güvenilir kılmaz; bu onu bugünkü kaynaklardan daha eski hale getiriyor. Bu konu üzerinde uzun uzun düşünen hiç kimse bundan gerçekten şüphe duymuyor; sadece pek çok insan bu konu hakkında hiç düşünmemiş. Çünkü makul şüphenin ötesinde biliyoruz

--- SAYFA 127 ---

102 İSA VE MERYEM MAGDALİN, İsa'nın zamanına yakın eski kaynakların bile bazen bilgi uydurduğunu (ya da bu bilgiyi uyduran başkalarına güvendiğini) söylemiştir. Aksi takdirde, 3. bölümde zaten tartıştığımız tüm hikayeler tarihsel olarak doğru olurdu; İsa'nın, Thomas'ın Bebeklik İncili'nde olduğu gibi, gerçekten de beş yaşındayken oyun arkadaşlarına vurarak dolaştığı ya da Petrus İncili'nde olduğu gibi, gerçekten de bir gökdelen kadar yüksek olan ve onu takip eden yürüyen, konuşan bir haçla birlikte mezarından çıktığı anlatılırdı. Ancak herkes bu anlatıların kurgu olduğunu kabul ediyor. Bu da demek oluyor ki bunlar birilerinin uydurduğu hikayeler. İsa hakkındaki tüm hikayeler sonuçta şu veya bu kaynağa dayandığından, doğal olarak hangi kaynakların tarihsel olarak güvenilir olduğu sorusu ortaya çıkıyor. Kurgusal fantezi uçuşları yerine gerçek tarihsel bilgiler veren kaynaklar var mı? Ve hangi kaynaklara tarihsel olarak güvenilebileceğini nasıl bileceğiz? Bunlar, tarihçilerin İsa'nın yaşamına ilişkin gerçekleri belirlemeye çalışırken boğuştuğu sorulardır. Bu gerçekler yalnızca söylentilere veya tarihsel hayallere dayandırılmaz. Güvenilir kaynaklara dayanmaları gerekiyor. Peki hangi kaynaklar var ve onlardan tarihsel bilgiyi nasıl elde edebiliriz? Birazdan göreceğimiz gibi, Leigh Teabing'in ima ettiğine rağmen, İsa'nın hayatı hakkında bilgi edinmek için sahip olduğumuz en eski ve en iyi kaynaklar Yeni Ahit'in dört İncili olan Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dır. Bu sadece Yeni Ahit ve onun tarihsel değeri hakkında yüksek görüşe sahip olan Hristiyan tarihçilerin görüşü değildir; Bu, kendini adamış Evanjelik Hristiyanlardan katı ateistlere kadar her türden antik çağ tarihçisinin görüşüdür. Başka bir deyişle, bu görüş yalnızca birkaç saf ve hüsnükuruntun taraflı bir bakış açısı değildir; bu, gerçekte neyin var olduğunu belirleme sorunu üzerinde çalışan yüzlerce (hatta binlerce) bilim insanının ulaştığı sonuçtur.

--- SAYFA 128 ---

İSA'NIN TARİHSEL KAYNAKLARI 103 tarihi İsa'nın hayatında meydana geldi; bu bilim adamları (Teabing ve mucidi Dan Brown'un aksine), İncil'in dilleri olan Yunanca ve İbranice'nin yanı sıra Latince, Süryanice ve Kipti gibi diğer ilgili dilleri de öğrenmiş, kadim dillerdeki eski kaynakları okuyan ve bunların içini dışını bilen bilim adamları. Daha güvenilir başka kaynakların olmasını isteyebiliriz ama sonuçta bize en fazla ve en iyi bilgiyi sağlayanlar kanon içinde bulunan kaynaklardır. Bu kaynakların sorunsuz olduğunu söylemek istemiyorum. Aslında göreceğimiz gibi sorunlarla dolular. Fakat bunlar akıllıca kullanıldığında İsa'nın gerçekte söyledikleri ve yaptıkları hakkında önemli bilgiler verebilirler. İsa'nın hayatına ilişkin bu anlatımları ele almadan önce, hayatta kalan diğer kaynaklar, yani Yeni Ahit kanonunun dışında kalanlar hakkında ne söyleyebiliriz? Ne yazık ki, belirttiğim gibi, İsa'nın elinden tek bir kelime bile alamıyoruz. Ve Leigh Teabing'in iddialarının aksine, çağdaşlarının onun hakkında yazdığı binlerce belgeye sahip değiliz. Yüzlercemiz, hatta düzinelercemiz bile yok. Aslında elimizde İsa'nın hayatına dair tek bir görgü tanığının yazdığı bir belge yok. Bu mantık dışı görünebilir: Kesinlikle bu kadar önemli biri -bu kadar çok takipçisi, müttefiki ve düşmanı olan biri, bu kadar muhteşem işler yapan ve muhteşem öğretiler sunan biri, tarih boyunca milyonlarca takipçisi olan büyük bir dünya dinine ilham veren biri- Roma İmparatorluğu'nun konuştuğu bir kişi olmalı. Elbette insanlar onun hakkında yazdı. Elbette kendi gününden bir şeyimiz var!

--- SAYFA 129 ---

104 İSA VE MERYEM MAGDALENE Ama hayır, ne yazık ki elimizde hiçbir şey yok. Bir müritten anlatım yok (birazdan Yeni Ahit İncillerine bakacağız), Ferisiler ya da Sadukiler arasındaki bir düşmandan hiçbir anlatım yok, Ölü Deniz Parşömenleri arasında hiçbir şey yok, herhangi bir Roma vatandaşı ya da imparatorluk otoritesi tarafından hiçbir şey anlatılmıyor. O dönemde ne doğum kaydı, ne mucizeleri, ne duruşmasının tutanakları, ne de ölümüyle ilgili yazılı bir kayıt var. Bütün kaynaklarımız sonradan. İsa'nın hayatıyla ilgili bu (daha sonra) kanonik olmayan kaynakları pagan olanlar (Yunanlı, Romalı ya da Yahudi ya da Hristiyan dışındaki herhangi bir yazar anlamına gelir), Yahudi olanlar ve Hristiyan olanlar olarak bölmek gelenekseldir. Pagan kaynaklarımız arasında İsa'nın ne söylediğini ve ne yaptığını bilmemize yardımcı olabilecek hiçbir şeyin bulunmadığını öğrenmek çoğu insan için şaşırtıcıdır. Belirttiğim gibi, İsa'nın hizmeti birinci yüzyılın 20'li yıllarında gerçekleşti. Araştırmamızı birinci yüzyılın tamamıyla, yani İsa'nın yaşamının yaklaşık otuz yılı ve sonrasındaki yetmiş yılla sınırladığımızı varsayalım. Bize onun hakkında bir şeyler söyleyebilecek hangi pagan kaynakları hayatta kaldı? Anlaşılan o ki, bu döneme ait onun hakkında herhangi bir şey söyleyen tek bir pagan kaynağı yok. Bu, birinci yüzyıldan kalma hiçbir pagan yazımızın olmadığı anlamına gelmez. Tam tersine tarihçilerin, din uzmanlarının, filozofların, şairlerin, idarecilerin, doğa bilimcilerin yazıları; kişisel mektuplar (yüzlerce); ve halka açık yerlere yazıtlar asıldı. Bu geniş kaynakların hiçbirinde İsa hakkında herhangi bir tartışma yoktur. Aslında onun adı 1. yüzyıldaki hiçbir pagan kaynağında bile geçmemektedir. Pagan kaynaklarında İsa'ya dair ilk atıf, MS 112 yılına kadar, adı Pliny olan bir Roma eyaletinin valisinin yazılarında geçmiyor.1

--- SAYFA 130 ---

İSA'YLA İLGİLİ TARİHSEL KAYNAKLAR 105 Roma İmparatoru Trajan Pliny, kendi eyaletinde yasa dışı bir şekilde "İsa'ya bir tanrı olarak tapınmak" için bir araya gelen "Hristiyanlar"ın bulunduğunu belirtir. İsa'nın kendisi hakkında söylediği tek şey bu. Bu, pagan bir kaynaktan ondan ilk kez söz ediyoruz ve ölümünden seksen yıl sonra geçiyor. Birkaç yıl sonra Romalı tarihçi Tacitus İsa'dan bahseder ve kendisi hakkında birkaç şeye işaret eder; yani Yahudiye'de yaşadığını, burada imparator Tiberius'un hükümdarlığı sırasında (MS 26'dan 36'ya kadar Yahudiye'yi yöneten) Romalı vekil Pontius Pilatus tarafından baş belası olarak çarmıha gerildiğini belirtir. Araştırmamızı İsa'nın hayatından sonraki ilk yüz yılla sınırlandırırız, pagan kaynaklarımız arasında ona dair kesin atıflar yalnızca bunlardır. Eğer İsa'nın gerçekte ne söylediğini ve yaptığını bilmek istiyorsak burada anlatılacak pek bir şey olmadığı açıktır. Ne de olsa bir Yahudi olduğu için, birinci yüzyılın Hristiyan olmayan Yahudi kaynaklarında İsa'nın daha sık tartışıldığını bulmayı bekleyebilirsiniz. Ne yazık ki burada da pek bir şey yok. Elbette o döneme ait pagan kaynaklar kadar çok sayıda Yahudi kaynağı yok ama bazıları var; bunlar arasında üretken Yahudi filozof İskenderiyeli Philo ve Yahudi tarihçi Flavius Josephus'un yazıları da var. Philo İsa'dan asla bahsetmez; Josephus dışında o zamanın başka hiçbir Yahudi kaynağı da bunu yapmıyor. Josephus, en başından (Adem ve Havva) kendi zamanına, yani birinci yüzyılın sonlarına doğru (bu açıklamayı MS 93'te yazmıştır) kadar olan yirmi ciltlik Yahudi tarihi de dahil olmak üzere, birçoğu bugün hala hayatta olan bir dizi eserin yazarıydı. Bu tarihte çok sayıda önemli Yahudi şahsiyetten söz eder; bunlar arasında kendi zamanına yakın dönemden birkaçı da vardır (İsa adında başka kişiler de vardır). Ve ortaya çıktığı üzere,

--- SAYFA 131 ---

106 İSA VE MERYEM MAGDALİN Nasıralı İsa'dan iki kez söz eder. Bir referansta, "mesih olarak adlandırılan İsa'nın kardeşi" olan Yakup adında bir adamdan bahsediyor. Bu referansta onun hakkında söylediği tek şey bu. Ancak diğer referansta daha kapsamlı bilgi verir: İsa'nın "muhteşem işler" yapan biri olarak bilindiği, hem Yunanlılar hem de Yahudiler arasında takipçileri olduğu, Yahudi halkının "liderleri" tarafından Pontius Pilatus'a teslim edildiği, çarmıha gerildiği ve takipçilerinin Josephus'un kendi zamanına kadar devam ettiği.² Ne yazık ki Josephus, İsa'nın hayatı hakkında başka bilgi vermez. İsa'nın ölümünden sonraki yüz yıl içinde Hristiyan olmayan kaynaklardan edinebildiğimiz tek şey bunlar. Dolayısıyla eğer İsa'nın gerçekte ne söylediği ve yaptığı hakkında daha fazla bilgi edinmek istiyorsak, zorunlu olarak Hristiyan kaynaklarıyla sınırlı kalacağız. □□□ □□ □□□□ Gördüğümüz gibi Leigh Teabing, İsa'nın zamanından kalma bu tür binlerce kaynağın bulunduğu konusunda ısrar ediyor. Eğer böyle kaynaklar varsa hiçbir hayatta kalamaz. Ancak bu tür kaynakların hiçbir zaman var olmadığını düşünmek için sağlam tarihsel nedenler var. Elimizdeki birkaç kaynaktan öğrenebildiğimiz kadarıyla, İsa'nın takipçilerinin doğası üzerinde bir dakika düşünmek önemlidir. İsa Celile kırsalındandı. Takipçileri çoğunlukla oradaki Yahudi alt sınıflarından köylülerdi; muhtemelen tarım işçileri (tohumlar, bitkiler, ağaçlar ve hasatlarla ilgili tüm benzetmelerine dikkat edin), balıkçılar ve benzerleri. Bu insanlar onun hayatının hikâyelerini mi yazdılar? Sorun şu ki, eski tarihçiler İsa'nın zamanındaki nüfusun büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmediğini, ne okuyabildiğini ne de yazabildiğini fark etmişler. Antik çağda okuryazarlık düzeylerini belirlemek zordur, ancak en güvenilir modern çalışma Columbia Üniversitesi profesyonelleri tarafından yapılmıştır.

--- SAYFA 132 ---

İSA İÇİN TARİHSEL KAYNAKLAR 107 fessor William Harris, antik dünyanın en iyi zamanlarında (örneğin, Sokrates ve Platon'un dönemi olan MÖ 5. yüzyılda Atina'da), halkın yalnızca yüzde 10-15'inin işlevsel olarak okuryazar olduğunu (okuyabildiğini ve sözleşmeler gibi basit belgeleri imzalayabildiğini) belirtmektedir.³ Şu anda modern Batı'da deneyimlediğimiz gibi yüksek okuryazarlık oranları duyulmamıştı. Antik çağda, herkesin okuma ve yazma yapabilmesini sağlamak için gereken devasa kaynakları ayırmanın hükümet (ya da özel) kurumlarının aklına asla gelmeyeceği bir dönemde (yaygın okuryazarlık ancak sanayi devrimiyle ortaya çıktı). Bu, en iyi durumda bile nüfusun yüzde 85-90'ının okuma yazma bilmediği anlamına geliyor. Okuma ve yazma becerisine sahip olanlar (ikincisi daha kapsamlı bir eğitim gerektirir), çocuklarını eğitmek için gerekli kaynaklara ve boş zamana sahip olan üst sınıflardı. Çoğu insanın geçimini çiftçiler, balıkçılar veya zanaatkarlar sağladığı ve mektuplarını öğrenmeye ihtiyacı olmayan kırsal Celile gibi bir bölgede okuryazarlık oranları çok daha düşüktü.⁴ Peki ya İsa'nın takipçileri? Onların okuryazarlığına dair tek açık referans Elçilerin İşleri kitabında bulunur; bu kitap, önde gelen öğrencilerden ikisinin, Petrus ve Yuhanna'nın aslında okuma yazma bilmediğini gösterir (Elçilerin İşleri 4:13). Peki ya diğerleri? Hikayenin onlar için farklı olduğunu düşünmek için çok az neden var. Ve dolayısıyla, takipçileri tarafından yazılan, İsa'nın kendi gününe ait olduğu iddia edilen binlerce rapora sahip olmamakla kalmıyoruz, aynı zamanda bu binlerce, hatta yüzlerce, düzinelerce veya daha fazla raporun asla var olmadığını düşünmek için zorlayıcı nedenler de var. . . herhangi. Elimizdeki anlatıların tümü daha sonraki yazarlardandır. Çarpıcı bir şekilde, bu yazarların İsa'nın doğrudan takipçileri arasında yer almadıkları görülüyor. Birazdan daha detaylı olarak inceleyeceğimiz Yeni Ahit'in dört İncil'i'ni ele alalım. Bunlar yüksek eğitilmiş ve iyi kişiler tarafından Yunanca yazılmıştır.

--- SAYFA 133 ---

108 İSA VE MERYEM MAGDALİN, İsa'nın ölümünden yaklaşık otuz ila altmış yıl sonra yazarları eğitmişti. Ancak İsa'nın takipçileri Aramice konuşan Celileli köylülerdi ve bırakın Yunanca uzun açıklamaları nasıl yazacaklarını (hatta okumayı) bilmeyi, açıkça Yunanca bile konuşamıyorlardı. Görünüşe göre Yeni Ahit İncilleri, onun zamanındaki en yakın takipçileri tarafından değil, onlarca yıl sonra, anlatılarını ölümünden bu yana aradan geçen yıllarda dolaşımda olan sözlü geleneklere dayandıran daha yüksek eğitilmiş Hristiyanlar tarafından yazılmıştır.⁵ Peki bu İncillere dönmeden önce, Yeni Ahit dışında başka hangi Hristiyan kaynakları mevcuttur? En önemlileri, daha önce tartıştığımız İnciller de dahil olmak üzere diğer İncillerdir; Thomas'ın Çocukluk İncili, Petrus İncili, Thomas'ın Kıpti İncili vb. gibi metinlerin nispeten erken dönem raporlarıdır. Ve "nispeten" erken derken, bunların İsa'nın ölümünden yaklaşık iki yüz yıl sonra yazıldığını kastediyorum. Bunlar çağdaş hesaplar değil, hatta ona yakın bile değiller. İsa'nın ölümünden onlarca yıl, muhtemelen bir yüzyıl veya daha uzun bir süre sonra ortaya çıktılar. Üstelik, gördüğümüz gibi, bu anlatımlar son derece efsanevidir; İsa'nın gerçekte nasıl biri olduğuna karar vermek ve gerçekte ne söylediğini ve yaptığını belirlemek için sahip olmak isteyeceğimiz türde bir tarihsel kayıt değildir. Bu aynı zamanda daha sonraki bir bölümde ele alacağımız belgeler olan Philip ve Meryem İncilleri için de geçerlidir; bunlar İsa'nın Mecdelli Meryem ile olan ilişkisinden söz eder, ancak bunlar aynı zamanda ikinci (veya üçüncü) yüzyılın daha sonraki eserleridir; İsa'nın kendi zamanında (hatta o döneme yakın) hayatındaki olaylara görgü tanığı olarak orada bulunan kişiler tarafından yazılan anlatımlar değildir. Bu nedenle, İsa'nın hayatı hakkında bilgi edinmek isteyen tarihçiler, kaynaklarımızın doğası gereği büyük ölçüde kanon içinde meydana gelenlerle sınırlıdır; buna Thomas'ın İncilleri gibi birkaç kanonik olmayan anlatımın da eklenmesi mümkündür.

--- SAYFA 134 ---

İSA 109 ve Petrus'A AİT TARİHSEL KAYNAKLAR. Bir sonraki bölümde bu kaynakların İsa'nın gerçekte ne söylediğini ve yaptığını belirlemek için nasıl kullanılabileceğini göreceğiz. Ancak oraya geçmeden önce kutsal kitapların kanonunda yer alan kaynaklar hakkında birkaç şey daha söylemeliyiz. Doğal olarak Yeni Ahit'in diğer kitaplarının İsa'nın yaşamına ilişkin gerçekleri ortaya koymak için kullanılıp kullanılmayacağını merak edebilirsiniz. Sonuçta Yeni Ahit'in yirmi yedi kitabı vardır ve bunlardan yalnızca dördü İncil'dir. Peki ya diğer yirmi üçü? Ne yazık ki bu diğer kitaplar, başka nedenlerle ve farklı konularla ilgili yazıldıklarından, İsa'nın hayatı hakkında çok az bilgi veriyor. Pavlus'un yazılarında İsa'nın söylediği ve yaptığı şeylere ara sıra göndermeler vardır (Yeni Ahit'te on üç harf onun adını taşır), Pavlus bize İsa'nın bir kadından doğduğunu (elbette bu veri pek kullanışlı değildir, çünkü alternatifi hayal etmek zor), on iki takipçisi ve birkaç erkek kardeşi olduğunu (bunlardan birinin adı Yakup'tu), Yahudilere hizmet etti, Rab'bin Sofrası'nı başlattı, yetkililere teslim edildi ve çarmıha gerildi.⁶ Ve Pavlus bunu söylüyor. İsa'nın, biri vaizlere para ödemekle, diğeri de boşanmamakla ilgili olan birkaç sözünden bahsedin (1 Korintliler 9:14; 7:11). Ancak bunun ötesinde Pavlus, İsa'nın hayatı ve öğretileri hakkında pek bir şey söylemiyor. Ve diğer Yeni Ahit yazarları daha da azını söylüyorlar: Takip ettikleri başka gündemler vardı ve İsa'nın yaşamının ayrıntılarını vermekle ilgilenmiyorlardı. Ve böylece, hoşumuza gitsin ya da gitmesin, ister Hristiyan inançlı olalım, ister olmayalım, ister tarihçi, ister televizyoncu, vaiz, ister Pazar okulu öğretmeni, ister sıradan sıradan halk olalım.

--- SAYFA 135 ---

Durumumuz ne olursa olsun ve kişisel inançlarımız ne olursa olsun, İsa'nın hayatı (ve onun Mecdelli Meryem ile iddia edilen evliliği gibi şeyler) hakkında bilgi sahibi olmaya ilgimiz var, İsa'nın ne söylediğini ve yaptığını öğrenmeye çalışırken az çok Yeni Ahit İncilleriyle sınırlı kalıyoruz. Ancak görmüş olduğumuz gibi, bu anlatımlar bile gerçekte ne olduğunu bilmek isteyen tarihçiler için sorunsuz değildir. Bu noktaya kadar Leigh Teabing kesinlikle haklıdır: Bu İnciller sadece gerçekte ne olduğunu bildiren tarafsız tarihsel kayıtlar değildir. Yeni Ahit İncilleri - İsa'nın hayatına dair en eski ve en iyi anlatımlarımız olmasına rağmen - anlattıkları anlatılara kendi bakış açılarını koymak isteyen daha sonraki takipçiler tarafından yazılmıştır. Çoğu insan - okuyucu Da Vinci Şifresi ve diğer pek çok kişi muhtemelen bunun farkında değiller, ancak sadece Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın İsa'nın söylediği ve yaptığı şeyler hakkında tarihsel olarak doğru anlatımlar sunduğunu varsayıyorlar. Ancak bilim adamları uzun zamandır durumun böyle olmadığını, bu İncillerin bile tarihsel kaynaklar olarak sorunlu olduğunu kabul etmişlerdir (her ne kadar inananların İsa'nın yaşamının ve ölümünün önemi hakkında ne düşüneceklerini gösteren kilisenin teolojik belgeleri kadar sorunlu görülmeseler de). Bu anlatılanlar görgü tanıklarının, aslında İsa'yı görmek için orada bulunan kişilerin, anlattıkları ve anlattıklarını söyledikleri şeyler değil mi? Aslında, sanıldığının aksine, bu İncillerin görgü tanıkları tarafından yazıldığı iddia edilmiyor.

--- SAYFA 136 ---

İSA'YLA İLGİLİ TARİHSEL KAYNAKLAR 111 Biz bu kitaplara elbette Matta, Markos, Luka ve Yuhanna diyoruz. Ve yüzyıllar boyunca Hristiyanlar bunların aslında bu kişiler tarafından yazıldığına inanmışlardır: İsa'nın iki öğrencisi, vergi tahsildarı Matta (bkz. Matta 9:9) ve "sevgili öğrenci" Yuhanna (Yuhanna 21:24) ve havarilerin iki arkadaşı, Petrus'un sekreteri Markos ve Pavlus'un yol arkadaşı Luka. Sonuçta bu kitapların başlıklarında yer alan isimler bunlar. Ancak çoğu insanın fark etmediği şey, bu başlıkların daha sonra, ikinci yüzyıl Hristiyanları tarafından, kitapların yazılmasından onlarca yıl sonra, bunların havariyel kökenli olduklarını iddia edebilmek için eklendiğidir. Daha sonra Hristiyanlar bunu neden yapsın? Yeni Ahit kanonunun oluşumuna ilişkin daha önceki tartışmamızı hatırlayın: yalnızca havariyel olan kitaplar dahil edilebildi. Geniş çapta okunan ve güvenilir olarak kabul edilen, ancak aslında Yeni Ahit İncillerinin dördü gibi isimsiz olarak yazılan İncillerle ne ilgisi vardı? Kanona dahil edilebilmeleri için havarilerle ilişkilendirilmeleri gerekiyordu ve bu nedenle onlara havari isimleri eklendi. Ancak kitapların kendisi anonimdi (isim eklenmemiştir). Bunu aklınızda tutarak bunları kendiniz okuyun, göreceksiniz. Bu kitapların hiçbir yerinde yazarların "Sonra İsa ve ben Kudüs'e gittik ve oradayız..." gibi bir şey söylediği birinci şahıs anlatıları yok. Bu kitaplar her zaman başkalarının ne yaptığı hakkında üçüncü şahıs ağzından bahseder; hatta İsa'nın hizmetine katılanlar tarafından yazıldığı iddia edilen Matta ve Yuhanna İncilleri bile.⁷ Ve başlıklar açıkça kitapların orijinal parçaları değildir. İlk İncil'e "Matta'ya göre İncil" adını veren kişi, yazardan başkasıydı, bize kitabın kimin yazdığını söyleyen biriydi. Yazar kitabına bir başlık vermiş olsaydı bu başlığı vermezdi.

--- SAYFA 137 ---

112 İSA VE MERYEM MAGDALENE kitabın "kime göre" olduğunu söyledi; buna "İsa Mesih'in İncili" gibi bir ad verirdi. Üstelik, belirttiğim gibi, bu dört yazarın hepsi, İsa'nın kendi müritleri olarak sahip olduğu Aramice konuşan köylüler değil, birinci yüzyılın sonuna doğru yaşayan, yüksek eğitilmiş, Yunanca konuşan Hristiyanlardır. Bu elbette İncillerin yanlış olduğu anlamına gelmez. Bunlar görgü tanığı olmayan kişiler tarafından daha sonra yazılmış olabilir ve İsa'nın yaşamına ilişkin tarihsel gerçekleri hâlâ koruyor olabilir. Ancak bu kitapların, bazı tarihi gerçekleri vermenin yanı sıra, İsa hakkında önemli dini iddialarda bulunmak amacıyla gerçekleri değiştirdiğini düşünmek için de sağlam nedenler var. Ancak şimdilik kitapların İsa'nın kendi takipçileri tarafından değil, daha sonraki Hristiyanlar tarafından yazıldığını belirtmek yeterli. İsa hakkında söylediklerinde bile kaynakların olması gerektiğine göre (çünkü onun hakkında bir şey söyleyen herkesin ya bir kaynağı olması gerekir ya da bunu uydurmuştur), bu bilgileri nereden aldılar? Neyse ki yazarlardan biri olan Luka (gerçek kimliklerini bilmesek de onları geleneksel isimleriyle anmaya devam edeceğim), İncil'inin başında kaynak olarak neyi kullandığını belirtiyor: İsa hakkında daha önceki yazılı anlatımlar ve onun hakkında dolaşımda olan sözlü gelenekler (Luka 1:1-4). Bu daha önceki yazılı kaynakların çoğunun ortadan kaybolmuş olması talihsiz bir durumdur. Ama iz bırakmadan kaybolmadılar. Akademisyenler, Luka ve onun müjdeci arkadaşı Matta'nın elindeki iki kaynağı bildiklerine inanıyorlar.⁸ Yeterince çarpıcı olan ilki, Markos İncili'dir. On dokuzuncu yüzyıldan bu yana, Yeni Ahit bilginleri Markos'un muhtemelen MS 65 veya 70 civarında yazılan ilk İncilimiz olduğunu ve on veya on beş yıl sonra yazan Matta ve Luka'nın İsa hakkındaki hikayelerinin çoğu için Markos'u kullandıklarını kabul ettiler. Bu yüzden üçü de Gos-

--- SAYFA 138 ---

İSA'NIN TARİHSEL KAYNAKLARI 113 peller aynı hikayelerin çoğunu, çoğu zaman tamamen aynı kelimelerle anlatır. İsa'nın yaşamıyla ilgili bu üç anlatım arasında nasıl bu kadar kelimesi kelimesine mutabakat olabilir? İki bazı hikayeleri için üçüncüsünü kopyalıyorlardı. Ancak Matta ve Luka'nın Markos'ta bulunmayan başka ortak hikayeleri de var. Bunlar nereden geldi? Artık kayıp olan İncil'in teorisi Q'nun devreye girdiği yer burasıdır. Bu, Leigh Teabing'in iddia ettiği gibi, İsa'nın hizmetinin kroniği olarak kendi eliyle yazdığı bir İncil değildi. Q, Yeni Ahit bilginleri tarafından, Matta ve Luka'da bulunup Markos'ta bulunmayan, Rab'bin Duası ve Mutluluklar da dahil olmak üzere, İsa'nın en unutulmaz öğretilerinin çoğunu içeren, (Markos ve Yuhanna olmasa da) hem Matta hem de Luka'nın elinde bulunan varsayımsal bir kaynağa atıfta bulunmak için kullanılan isimdir. (Q, Almanca "kaynak" anlamına gelen Quelle kelimesinin kısaltmasıdır.) O halde Matta, Markos ve Luka'nın hikayelerinde bu kadar benzer olmasının nedeni, aynı kaynaklardan bazılarını kullanmalarıdır. Ancak Matta ve Luka'nın her birinin başka hiçbir İncil'de bulunmayan benzersiz hikayeleri vardır. O halde bilim adamları, bu yazarların her birinin artık hayatta kalmayan diğer kaynaklara, İsa'nın söylediği ve yaptığı şeylere ilişkin daha önceki yazılı ve sözlü anlatımlara erişime sahip olduğunu, genellikle M (Matta'nın özel kaynağı) ve L (Luka'nın özel kaynağı) olarak adlandırıldığını öne sürdüler. Peki ya John? Yuhanna İncili diğer üçünden çok farklıdır. Tutku anlatımının (İsa'nın acı çekmesi ve ölümünün öyküsü) dışında, Yuhanna'da bulunan İsa'nın sözlerinin ve eylemlerinin çoğu yalnızca Yuhanna'da bulunur, tıpkı önceki üç İncil'dekilerin çoğunun Yuhanna'da bulunmaması gibi. O halde John'un elinde artık hayatta kalmayan başka yazılı ve sözlü kaynaklar da olmalıydı.⁹

--- SAYFA 139 ---

114 İSA VE MERYEM MAGDALİN Dört İncilimizin arkasında yatan yazılı kaynakları tartıştım. Peki şimdi kaybolan bu yazılı kaynaklar hikayelerini nereden aldılar? Sonuçta, İsa'nın takipçileri onun yaşamı boyunca söylediği ve yaptığı şeyleri yazmadıkları için, İsa hakkındaki hikayelerin onun hakkında dolaşan sözlü geleneklere dayanması gerekir. Başka bir deyişle, İsa'nın ölümünden sonra (hatta öncesinde) öğrencileri, hatırladıkları haliyle onun hayatı hakkında hikayeler anlattılar; daha sonra bu hikayeleri anlattıkları insanlar hikayeleri başkalarına anlattılar ve bu diğerleri daha fazla insana hikayeler anlattı, onlar da başkalarına hikayeler anlattı. İsa'nın yaşamıyla ilgili anlatıların sözlü dolaşımı S.52, Yuhanna İncili'nin bir parçası (18:31-33, 37-38) Mısır'ın kumlarındaki bir çöp yığnında keşfedilmiştir. Kredi kartı büyüklüğündeki bu parça, MS 125-150 yıllarına tarihlenen, Yeni Ahit'in hayatta kalan en eski el yazmasıdır. Burada hem ön hem de arka resim gösterilmektedir.

--- SAYFA 140 ---

İSA'NIN TARİHSEL KAYNAKLARI 115 Birileri hikayeleri yazma zahmetine girene kadar (örneğin, Mark ve Q) yıllar, on yıllar boyunca devam etti. Sonuç olarak, hayatta kalan en eski yazılı anlatımlarımız ve bunların bağımlı olduğu yazılı kaynaklar, yıllar boyunca, on yıllar boyunca kulaktan kulağa dolaşan hikâyelere dayanmaktadır. İsa'nın yaşamında gerçekte ne olduğunu bilmek isteyen tarihçiler için özel sorunlara neden olan da budur. Elimizde onun kendi dönemine ait yazılı kayıtlar yok, yalnızca uzun yıllardır dolaşımda olan hikayeleri duymuş kişilerin yazdığı daha sonraki anlatımlar var. Peki kulaktan kulağa dolaşan hikayelere ne olur? Siz veya çocuklarınız hiç parti oyunu telefonu oynadınız mı? Çocukların hepsi bir daire şeklinde oturur, bir çocuk yanında oturana bir hikaye fısıldar, o da yanındakine anlatır ve bu şekilde çemberin etrafında sıra ilk çocuğa gelinceye kadar devam eder ve o zaman hikaye farklı olur. (Her seferinde farklı bir hikaye olmasaydı, oynamak oldukça anlamsız bir oyun olurdu.) Sadece bir oturma odasında, hepsi aynı zaman ve yerden gelen ve hepsi aynı dili konuşan bir düzine çocuk arasında değil, aynı zamanda farklı ülkelerde yaşayan, farklı diller konuşan, farklı bağlamlarda yaşayan, farklı ihtiyaçlar ve farklı sorunlarla yaşayan yüzlerce insan arasında telefon oynadığınızı ve hepsinin kendi durumlarının ışığında hikayeler anlattığını hayal edin. Hikâyelere ne olacaktı? Bazıları göreceli olarak aynı kalabilir, ancak birçoğu değişecek ve büyük ölçüde değişecektir. Bu duruma uygun olarak başka hikayeler uydurulur ve sonra onlar da değiştirilene kadar anlatılır ve yeniden anlatılırdı. İsa'nın ölümünden sonraki yıllar ve onyıllar boyunca Roma İmparatorluğu'nda dolaşan, yazıya geçirilmeden önce anlatılan hikayelerin başına böyle bir şey gelmiş olabilir mi? Antik çağ bilim adamları böyle bir şeyin olabileceğinden emin olmakla kalmıyor, aynı zamanda bunun gerçekten de gerçekleştiğini gösteren kanıtlara da sahipler.

--- SAYFA 141 ---

116 İSA VE MERYEM MAGDALİN gerçekleşir. Kanıtlar, yazıya geçirilmeye başlanan hikâyelerde yatmaktadır. Belirttiğim gibi bazı İnciller İsa'nın hikâyesini kelimesi kelimesine aynı şekilde anlatır (çünkü aynı kaynakları kullanırlar). Ancak sahip olduğumuz çeşitli hesaplardaki birçok hikaye farklıdır. Bazı hikayeler, şu ya da bu ayrıntının değişmesi nedeniyle biraz farklıdır. Ancak bazı hikayeler çok farklı. Ve bazı hikayelerin uydurma olduğu çok açık. Herkes bu konuda hemfikir; aksi takdirde İsa'nın beş yaşındayken oyun arkadaşlarına vurma alışkanlığı olduğunu ve mezarından gerçekten bir gökdelen gibi çıktığını söylemek zorunda kalacaklardı. Ama bunlar olmadı. Peki hikayeler nereden geldi? Bunların uydurulmuş olması gerekiyordu. Yeni Ahit İncillerinin anlatımları bile kökten değiştirilmiş, hatta uydurulmuş hikayeler içerir. Farklı İncillerde bulunan hikayeleri okuyup bunları birbirleriyle ayrıntılı olarak karşılaştırdığınızda bu daha da netleşir. İsa doğduğunda ailesi aslen Nasıra'dan mı (Luka'da olduğu gibi) yoksa Beytüllahim'den mi (Matta'da olduğu gibi) geldi? Yusuf ve Meryem onun doğumundan sonra Mısır'a mı kaçtılar (Matta'da olduğu gibi) yoksa yaklaşık bir ay sonra (Luka'da olduğu gibi) Nasıra'ya mı döndüler? Tüm insanların vergilendirileceği dünya çapında bir nüfus sayımı varsa (Luka'da olduğu gibi), neden başka hiçbir antik kaynak bundan bahsetmiyor (Matthew dahil)? Ve Luka'nın tanımladığı gibi, herkesin vergiye kaydolmak için atalarının evine döndüğü, böylece Yusuf'un atası Davut'un bin yıl önce doğduğu Beytüllahim'e döndüğü bir nüfus sayımını nasıl hayal edebiliriz? Bugün böyle bir nüfus sayımı olsa ve bin yıl önce atalarınızın evine dönmek zorunda kalsanız nereye gidersiniz? Peki ya İsa'nın ölümü? Yuhanna neden İsa'nın Fısıh yemeğinin hazırlandığı gün öldüğünü belirtirken (Yuhanna 19:14) Markos neden onun yemek yendikten sonraki gün öldüğünü belirtiyor (Markos 14:12; 15:25)? Mark neden

--- SAYFA 142 ---

İSA 117'YE AİT TARİHSEL KAYNAKLAR, Kireneli Simon'un İsa'nın çarmihini taşıdığını gösteriyor (Markos 15:21) ama Yuhanna, İsa'nın haçı tüm yol boyunca kendisinin taşıdığını mı gösteriyor (Yuhanna 19:27)? Markos neden İsa'nın sanki şoktaymış gibi tüm süreç boyunca hiçbir şey söylemediğini belirtirken Luka hem çarmıha gerilirken hem de çarmıhta asılıyken çok sayıda konuşma yaptığını belirtiyor? Peki ya İsa'nın hizmeti? Yuhanna'ya göre İsa, kamu hizmetinin çoğunu tam da bunu yaparak harcarken (Yuhanna 4:54; 20:31) Matta neden İsa'nın kimliğini kanıtlayacak bir işaret göstermeyi reddettiğini belirtiyor (Mat. 12:38-39)? Öğrenciler neden Markos'un İncili'nde İsa'nın kim olduğunu hiç anlamıyorlar da Yuhanna'nın İncili'nde bunu hemen anlıyorlar? İsa neden Markos'ta kendi kimliğini hiç tartışmıyor ama Yuhanna'da neredeyse tüm konuşmalarını başka hiçbir şeyi tartışarak geçirmiyor? İsa, Yuhanna'daki hizmetinde yaptığı neredeyse ilk şey olmasına rağmen, daha önceki üç İncil'de neden hayatının sonunda Tapınağı temizliyor? Neredeyse sonsuza kadar İncillerimiz arasındaki farklılıklara işaret etmeye devam edebiliriz, ancak bunun yerine sizi sadece konuyla ilgili diğer tartışmalara yönlendireceğim.¹⁰ Burada sadece şunu vurgulamak istiyorum: İncillerimiz İsa'nın hayatıyla ilgili sözlü geleneklere dayandığından, elimizdeki anlatılar, birinci yüzyılın sonuna doğru Hristiyan yazarlar bunları yazana kadar, her yıl anlatıldıkça ve yeniden anlatıldıkça zaman içinde değişen hikayeleri temsil eder. Bu, İsa ve takipçileri hakkındaki hikayeleri içerir; sadece erkek takipçileri, on iki havarisi değil, aynı zamanda Mecdelli Meryem dahil kadın takipçileri de. Kaynaklarımızın doğası göz önüne alındığında, İsa'nın insanlarla nasıl etkileşimde bulunduğunu gerçekte nasıl bilebiliriz? Mesela kadınlara nasıl davrandığını nasıl bilebiliriz? Ya da Magdalalı Meryem'le ne ölçüde ilişkisi vardı? Ya da hiç evli olup olmadığı? Ya da hiç seks yapıp çocuk yapıp yapmadığını? Yeni Ahit'in gerçeği göz önüne alındığında

--- SAYFA 143 ---

118 İSA VE MERYEM MAGDALENE İnciller bizim en güvenilir kaynaklarımızdır ve yine de tarihsel açıdan sorunludur; İsa'nın hayatında gerçekte ne yaptığını, söylediğini ve deneyimlediğini nasıl tespit edebiliriz? Açıkçası, eğer bu tür kaynaklardan güvenilir bilgi elde etmeyi bekliyorsak, bazı oldukça katı tarihsel ölçütlere sahip olmamız gerekir. Bir sonraki bölümde, bilim adamlarının İsa'nın yaşamına ilişkin gerçekleri belirleme girişimlerinde hangi kriterleri tasarladıklarını açıklayacağım ve ardından takip eden bölümde bu gerçeklerin, Da Vinci Şifresi'nde yer alan, İsa'nın sözde evli olduğu ve kendisinden çocuk sahibi olduğu Meryem Magdalalı da dahil olmak üzere kadın takipçileriyle yakın temasta olduğu yönündeki iddialarla nasıl bağlantılı olduğunu göstereceğim.

--- SAYFA 144 ---

Altıncı Bölüm & "d Da Vinci Şifresi'nin tamamında tarihi İsa hakkında ifadeler vardır; onun ölümlü bir peygamber olduğu, Mecdelli Meryem ile evli olduğu, ondan bir çocuk doğurduğu, ölümünden sonra kilisede hizmetini nasıl sürdüreceğine dair talimatlar verdiği vb. söylenir. Teabing, oturma odasındaki konuşmalarının başında Sophie'ye bilgi verirken: "Canım," dedi Teabing, "tarihin o ana kadar, İsa takipçileri tarafından şu şekilde görülüyordu: ölümlü bir peygamber. . . büyük ve güçlü bir adam ama yine de bir adam. Bir ölümlü." "Tanrı'nın Oğlu değil mi?" Teabing, "Doğru," dedi. "İsa'nın 'Tanrı'nın Oğlu' olarak atanması İznik Konseyi tarafından resmen önerildi ve oylandı." (s. 233) Daha sonra, İsa'nın yalnızca ölümlü bir peygamber olmadığını, daha sonraki kilise yazarlarının bunu örtbas etme girişimlerine rağmen, en önemlisi Mecdelli Meryem ile olan ilişki de dahil olmak üzere ciddi, insan ilişkileri olan tam bir insan olduğunu belirtir:

--- SAYFA 145 ---

Teabing, "Bahsettiğim gibi," diye açıkladı, "ilk Kilise'nin dünyayı, ölümlü peygamber İsa'nın ilahi bir varlık olduğuna ikna etmesi gerekiyordu. Bu nedenle, İsa'nın yaşamının dünyevi yönlerini anlatan tüm İncillerin İncil'den çıkarılması gerekiyordu. Ne yazık ki, ilk editörler için, özellikle rahatsız edici bir dünyevi tema, İncillerde tekrar tekrar tekrarlanıyordu: Mecdelli Meryem." Durdu. "Daha spesifik olarak onun İsa Mesih'le olan evliliği." (s. 244) Harvard'lı sembololog Robert Langdon da İsa'nın muhtemelen evli olduğunu savunuyor: "İsa'nın evli bir adam olması, İsa'nın bekar olduğuna dair standart İncil görüşümüzden çok daha mantıklı." "Neden?" Sophie sordu. Langdon, "Çünkü İsa bir Yahudiydi" dedi. . . . "Yahudi geleneğine göre bekarlık kınanıyordu ve Yahudi bir babanın yükümlülüğü, oğluna uygun bir eş bulmaktır. Eğer İsa evli olmasaydı, İncil'deki İncillerden en azından biri bundan bahsedirdi ve O'nun doğal olmayan bekarlık durumu hakkında bazı açıklamalar sunardı." (s. 245) Teabing ve Langdon'a göre, İsa sadece Mecdelli Meryem ile evli değildi, aynı zamanda Hristiyan kilisesini kurma görevini Petrus'un değil onun sürdürmesini planlamıştı. Teabing, kanonik olmayan İncillerden birindeki önemli bir pasajı yorumluyor: "İncillerin bu noktasında İsa, yakında yakalanıp çarmıha gerileceğinden şüpheleniyor. Bu yüzden Mecdelli Meryem'e, kendisi gittikten sonra kilisesini nasıl sürdüreceğine dair talimatlar veriyor... Bu değiştirilmemiş müjdelere göre, Mesih'in Hristiyan Kilisesi'ni kurma talimatlarını verdiği kişi Petrus değildi. Mecdelli Meryem'di." (s. 247-48) Meryem yalnızca İsa'nın kilisedeki hizmetini sürdürmekle kalmadı, aynı zamanda İsa'nın soyunun canlı tutulacağı kişiydi. Çünkü aslında çocuğunu taşıyordu: "Tarikata göre," diye devam etti Teabing, "Çarmıha gerildiği sırada Mecdelli Meryem hamileydi. Güvenlik için."

--- SAYFA 146 ---

İsa'nın doğmamış çocuğunun TARİHSEL İSA 121'i, Kutsal Topraklardan kaçmaktan başka seçeneği yoktu." (s. 255) İsa ve Meryem hakkındaki bu iddiaların herhangi birinde tarihsel bir gerçek var mı, yoksa bunlar sadece Da Vinci Şifresi'nin edebi kurgusunun bir parçası mı? Sorunun özüne inmenin tek yolu daha temel bir soru sormaktır: Tarihsel İsa hakkında nasıl bir şeyler biliyoruz? Geçen bölümde gördüğümüz gibi, İsa ya da geçmişteki herhangi biri hakkında bir şeyler öğrenmek için başvurabileceğimiz tek yol, bilgi kaynaklarımızı incelemektir. Gördüğümüz gibi, İsa ile ilgili başlıca kaynaklarımız Yeni Ahit'in İncilleri ve muhtemelen onun hayatı hakkında da faydalı bilgiler sağlayabilecek kanonik olmayan İncil kayıtlarından birkaçıdır. Ancak bu kaynaklar eleştirmeden kullanılamaz, çünkü gördüğümüz gibi, en eski kaynaklarımız bile (örneğin, Markos ve varsayımsal Q belgesi) anlattıkları olaylardan onlarca yıl sonra yazılmıştı ve İsa'nın hayatı hakkında anlattıkları ve yeniden anlattıkları hikayeleri değiştiren insanlar arasında her yıl dolaşımda olan sözlü geleneklere dayanıyordu. Bu, tüm kaynaklarımızın yarım kilo tuzla alınması gerektiği anlamına gelir. Onlar hakkında tarihsel olarak güvenilir bilgiler elde etmek istiyorsak, onlara dikkatli, dikkatli ve metodik bir şekilde yaklaşmamız gerekir; çünkü peşinde olduğumuz şey, İsa'nın yaşamının değiştirilmiş anlatımları değil, orijinal bilgilerdir: İsa'nın gerçekten söylediği, yaptığı ve hayatında deneyimlediği şeyler. Leigh Teabing ya da Robert Langdon (ya da Dan Brown ya da tarihsel İsa hakkında herhangi bir şey söyleyen herhangi biri) gibilerin iddialarını değerlendirmek için bu tür bilgileri nasıl öğrenebiliriz? Aslında tüm hayatlarını İsa'nın hayatında gerçekte ne olduğunu nasıl bilecekleri sorunuyla uğraşmaya adanmış bilim adamları var. Bunlar, antik dünyanın yüksek eğitimli bilim adamlarıdır ve kitaplarındaki tüm kaynakları okurlar.

--- SAYFA 147 ---

Orijinal diller (Yunanca, Aramice, Latince, vb.), kadim kayıtlarımızda İsa'dan bahsedilen her şeye aşinadırlar ve tarihsel olarak neyin güvenilir olup neyin olmadığını belirlemek için tüm materyali elemek için yöntemler geliştirmişlerdir. Bu uzmanlar tarafından üretilen bilimsel çalışmaların büyük bir kısmı heyecan verici olmaktan uzaktır; sert, titiz, ayrıntılı, son derece incelikli konulardır ve çoğunlukla bu alandaki diğer bilim adamlarının kullanımına ve ilgisini çekmektedir. Ancak bilim adamlarının ulaştığı sonuçlar aslında uzman olmayan bir izleyici kitlesi için büyüleyici olabilir. Burada yapmaya çalışacağım şey, bu oldukça basit sunumun arkasında ciddi miktarda kan, ter ve katıksız çalışmanın yattığı anlayışıyla, bilim adamlarının İsa'nın yaşamını yeniden yapılandırmak için tasarladıkları yöntemleri basit ve anlaşılır terimlerle ortaya koymaktır. - & # Akademisyenler, İsa'nın hayatında gerçekte ne olduğunu anlamaya yardımcı olmak için hayatta kalan kaynaklarımızla birlikte kullanılacak çeşitli kriterler üzerinde genel olarak hemfikiridir. Aşağıdaki dört kriter en önemlileri arasındadır.1 % İsa hakkındaki hikayeler -Mecdelli Meryem ve diğerleriyle bir miktar ilişkisinin olduğu hikayeler de dahil olmak üzere- hikayeleri anlatan insanların inançları, dünya görüşleri ve bakış açıları ışığında zaman içinde anlatıldıkça ve yeniden anlatıldıkça değiştirildiği için, ilk kaynaklar genel olarak daha sonraki kaynaklara göre radikal bir şekilde değiştirilme olasılığı daha az olan bilgiler sağlayacaktır. Bunun nedeni açıktır: En eski kaynaklarda

--- SAYFA 148 ---

Anlatımları değiştirmek için daha sonraki kaynaklara göre daha az zaman olmuştur. Bu nedenle, İsa'nın hayatında gerçekte ne olduğunu ortaya çıkarmak için çalışan bilim adamları, örneğin, Markos ve Q'yu Yuhanna ve Tomas'tan daha yaygın olarak kullanma eğilimindedirler. Bu son ikisi, ilk ikisinden onlarca yıl sonra oluşturuldu ve bu nedenle tarihsel olarak güvenilir bilgileri saklama olasılıkları daha düşük. Yine de, tüm kaynaklarımız nispeten geç tarihli olduğundan (yani, İsa'nın kendisiyle çağdaş olmadıklarından), en eskilerin söylediklerini tarihsel olarak güvenilir olarak kabul etmek yeterli olmayacaktır. Onlar da yeniden anlatma sürecinde değiştirilen hikayeleri içerir. Dolayısıyla başka kriterler de gerekli. □ □ □□ □□□□□□□□□□ İsa'nın hayatındaki olayları yeniden yapılandırmaya çalışan bilim adamları, onun hakkında bağımsız olarak aynı bilgiyi sağlayan ilk kaynakları bulduklarında önemli ölçüde yardım alırlar. Eğer iki ya da daha fazla bağımsız kaynak İsa'nın yaşamındaki bir şey hakkında aynı açıklamayı veriyorsa, bu durumda bu kaynaklardan hiçbirini bunu uydurmuş olamaz, ancak bu durumda bilgi daha eski bir kaynaktan, muhtemelen İsa'nın yaşamına ilişkin gerçek bir tarihsel veriden gelmiş olmalıdır. Ancak bu kriterin işe yaraması için kaynakların birbirinden bağımsız olması gerektiğini vurgulamak önemlidir. Örneğin Matta, Markos ve Luka'da bulunan bir hikaye varsa, bu üç kaynaktan bağımsız olarak doğrulanan bir veri olmayacaktır, çünkü Matta ve Luka hikayeyi Markos'tan almış olacaktır. Bu durumda hikaye için elimizde birden fazla değil, tek bir kaynak var. Ancak, diyelim ki Mark, Q ve Thomas'ta bulunan ve hepsi birbirinden bağımsız olan bir hikaye varsa, bu hikaye hepsinin erişebildiği daha eski bir kaynaktan gelmiş olmalıdır. Birkaç örnek vereyim. (1) Bağımsız kaynaklarda İsa'nın kardeşleri olduğu söylenir: Pavlus, Markos, Yuhanna ve hatta

--- SAYFA 149 ---

124 İSA VE MERYEM MAGDALENE Josephus. Çözüm? İsa'nın muhtemelen kardeşleri vardı. (2) İsa, Markos, Q ve Yuhanna'da Vaftizci Yahya ile bağlantılıdır. O halde İsa'nın gerçekten de Yuhanna'yla bir bağlantısı olduğu anlaşıyor. (3) Markos, L (Luka'nın özel kaynağı), Yuhanna ve Thomas'ta İsa'nın kadınlarla açıkça ilişki kurduğu söyleniyor. Çözüm? İsa hakkındaki hikayeler, hikayeleri anlatan kişilerin bakış açıları, dünya görüşleri ve ilgileri ışığında açıkça değiştiğine göre, kaynaklarımızda bulunan ve bu bakış açılarının, dünya görüşlerinin ve ilgi alanlarının özüne aykırı olan, onun hakkında bulunan bilgilerle ne yapacağız? Hristiyanların İsa hakkında söylemek istediklerine aykırı görünen bu tür hadislerin, onların uydurdukları gelenekler olmadığı açıktır. Ve dolayısıyla bu tür gelenekler özellikle değerlidir, çünkü bunlar icat edilmiş gelenekler değil, İsa'nın hayatında gerçekten meydana gelen şeyleri temsil ediyor gibi görünmektedir. Örneğin, İsa'nın Nasıra'dan geldiği bağımsız olarak kanıtlanmıştır (Mark, Yuhanna). Ve bu, Mesih'in Beytullahim'den geldiği varsayıldığından (ki bu yüzden onun orada doğduğuna dair hikayelerimiz var) Hristiyanların onun hakkında söylemek istedikleriyle çelişiyor. Peki neden Hristiyanlar onun Nasıra'dan geldiğini söylesin ki? Hristiyanlıktan önce Nasıra, neredeyse hiç kimsenin adını bile duymadığı, tek atlı bir kasabaydı. İsa'nın hikayelerini anlatan Hristiyanlar, onun Celile'nin ormanlarındaki küçük, bilinmeyen ve uğursuz bir köyden geldiğini iddia etmekten hiçbir sonuç alamadılar. Ve onu oraya yerleştiren hikayeler muhtemelen orijinaldir; o da oradan geliyordu. Ya da İsa'nın Yahya tarafından vaftiz edilmesini düşünün: İlk Hristiyanlar, vaftiz töreninde vaftiz eden kişinin vaftiz edilen kişiden ruhsal açıdan üstün olduğunu anlamışlardı. O halde bir Hristiyan neden makyaj yapsın?

--- SAYFA 150 ---

TARİHSEL İSA 125 İsa'nın başka biri tarafından vaftiz edildiği fikri nedir? Bu, Yahya'nın İsa'dan üstün olduğu anlayışına açık olmaz mıydı? İsa'ya saygı duyan Hristiyanlar böyle bir hikaye uydurmayacaklarına göre, muhtemelen bu gerçekten olmuş bir şeydir. □ ' () * Son olarak, bilim adamları günümüzde tarihsel İsa'yı inceleyen herkesin vardığı sonucu çok ciddiye alıyorlar: Onun birinci yüzyılda Filistin'de yaşayan bir Yahudi olduğu. İsa'nın söyledikleri ve yaptıkları hakkında bu bağlama makul bir şekilde uymayan hikayeler varsa, o zaman bu hikayelerin tarihsel olarak doğru olduğunu düşünmek neredeyse imkansızdır. (Sonuçta Langford'un kendisi de, İsa'nın muhtemelen bekar bir Yahudi olmayacağını belirtirken bu tarihsel kritere benzer bir şeye başvuruyor.) Örneğin, İsa'nın başka bir bağlamda daha anlamlı olan sözleri, muhtemelen İsa'nın kendi yaşamından ziyade, o diğer bağlamdan kaynaklanmaktadır. Örneğin, Thomas'ın Kıpti İncili'nde veya Nag Hammadi Kütüphanesi'nin diğer yazılarında bulunan İsa'nın sözlerinin bir kısmı kesin bir Gnostik eğilime sahiptir. Sorun şu ki, Gnostisizmin birinci yüzyılın ilk yirmi yılında, özellikle de Celile kırsalında zaten bulunabileceğini öne sürecek hiçbir kanıtımız yok. O halde, bu Gnostik sözler daha sonraki gelenekler olmalı ve başka bir bağlamda (örneğin ikinci yüzyılda, Mısır veya Suriye gibi bir yerde) İsa'nın dudaklarına yerleşmiş olmalıdır. Bu, Thomas'ın tüm sözlerinin mahkeme dışında reddedilmesi gerektiği anlamına gelmiyor. Örneğin bu İncil'de bile İsa, Markos'un (bağımsız olarak) anlattığı hardal tohumu benzetmesini anlatır. Bu deyişte özellikle Gnostik bir şey yoktur ve iki bağımsız kaynaktan bulunur, bunlardan biri çok eskilere aittir. Çözüm? İsa bunu pekala söylemiş olabilir.

--- SAYFA 151 ---

126 İSA VE MERYEM MAGDALİN O halde bunlar, bilim adamlarının İsa'nın hayatı hakkında sahip olduğumuz en eski kaynakları incelemek için kullandıkları ana kriterlerden bazılarıdır. Onun ne söylediğini ve yaptığını bilmek, yalnızca "birinin sözüne güvenmek" ya da İncil kaynaklarımızda onun hakkında söylenen her şeyi (veya herhangi bir şeyi) kabul etmek meselesi değildir. İsa'nın her sözü, yaptığı iddia edilen her şey ve yaşadığı söylenen her şey (örneğin, evli olduğu iddiası da dahil), bunların makul bir şekilde onun yaşamının tarihsel koşullarına atfedilip atfedilemeyeceğini görmek için bu kriterlere tabi tutulmalıdır. İsa'nın bu kriterleri karşılamayan sözleri ve eylemleri kesinlikle tarihsel olarak kabul edilemez. Kısacası, İsa hakkında bilgi sahibi olmak salt tahmin, yaratıcı hayal gücü ya da hüsnükuruntu meselesi değildir. Hayatında gerçekte ne olduğunu belirlemek için kaynaklarımıza eleştirel bir gözle bakma meselesi. Bir sonraki bölümde Da Vinci Şifresi'nde İsa'nın evli olduğu, Mecdelli Meryem ile cinsel ilişkiye girdiği ve kilisesini kurma niyetinde olduğu yönündeki iddiaları ele alacağız. Ancak oraya gitmeden önce, İsa'nın yaşamı hakkında daha geniş anlamda bilinebilecekleri özetlemek önemlidir, çünkü genel olarak yaşamının karakteri, birçok ayrıntıyı anlamamızda önemli bir rol oynayacaktır. Leigh Teabing, birçok kez, Konstantin'den önce İsa'nın, onu ilahi olarak tasvir eden Yeni Ahit İncilleri dışında, "ölümlü bir peygamber" olarak tanındığı konusunda ısrar ediyor. Gördüğümüz gibi Teabing birkaç noktada yanılıyor. Yeni Ahit'in İsa'yı yalnızca ilahi olarak tasvir ettiğini düşünmekte yanılıyor, tıpkı burada da birçok pasajda İsa'nın ölümlü olarak tasvir edildiği gibi. Ve

--- SAYFA 152 ---

O, daha önceki İsa anlayışının Konstantin'le birlikte değiştiğini düşünmekte yanılıyor: Konstantin'in, İsa'nın insan olmanın yanı sıra aynı zamanda ilahi olduğu duygusunun gelişmesiyle neredeyse hiçbir ilgisi yoktu. Bu, Konstantin'in zamanından yüzyıllar önce gerçekleşti. Ancak Teabing önemli bir konuda haklı: İlk ve en iyi kaynaklarımız gerçekten de İsa'nın ölümlü bir peygamber olduğunu anlıyor. Hatta daha da önemlisi onun kesin kehanetlerde bulunan bir peygamber olduğunu anlıyorlar. İsa, 2. bölümde incelediğimiz Ölü Deniz Parşömenleri'ndeki Esseneler topluluğu gibi, Tanrı'nın bu dünyadaki kötü güçleri devirmek ve yeryüzünde artık acı ve ıstırapın olmayacağı yeni bir krallık kurmak için tarihin akışına yakında müdahale edeceğini anlayan kıyamet yanlısı bir Yahudiydi. İsa'nın bir kıyametçi olduğu yönündeki bu görüş, göstereceğim gibi, hayatta kalan en eski kaynaklarımızın dikkatli bir incelemesinden kaynaklanmaktadır. Ve Da Vinci Şifresi'ndeki bazı iddiaların (örneğin, İsa'nın evli ve cinsel açıdan aktif olduğu) değerlendirilmesi açısından da kilit öneme sahiptir. 2. bölümde Yahudi kıyamet dünya görüşünün bazı özelliklerini gördük. Bu görüşe sahip olan Yahudiler, gerçekliğin iki temel bileşeninin olduğunu, iyinin güçleri ve kötünün güçleri olduğunu, bir tarafta Tanrı ve meleklerinin, diğer tarafta ise Şeytan ve cinlerinin bulunduğunu ileri sürüyorlardı. Bu ikilik, mevcut kötü çağın yerini, Tanrı'nın kendi krallığını getireceği ve yüce yöneteceği gelecek güzel bir çağın alacağı tarihsel bir şemada işlendi. Bu krallığın gelişi, Tanrı'nın bir yargılama eylemiyle kötülüğün güçlerini yok edeceği ve insanların da bu kötü çağda Tanrı'nın mı yoksa kötülüğün güçlerinin yanında mı yer aldıklarına göre yargılanacağı dehşet verici bir olayı içerecekti. Üstelik bu Yahudiler tüm bunların çok yakında gerçekleşeceğini inanıyorlardı.

--- SAYFA 153 ---

128 İSA VE MERYEM MAGDALİN Yirminci yüzyılın başlarından bu yana birçok bilim adamı bunun tarihsel İsa'nın kendisinin görüşü olduğunu kabul etmiştir. Kanıtlar, yukarıda ortaya koyduğum kriterlerin ışığında incelendiği üzere, İsa'nın hayatına ilişkin ilk kaynaklarımızdan - hayatta kalan Hristiyan İncillerinden - gelmektedir.2 İsa'nın bir kıyametçi olarak gelenekleri, hepsi birbirinden bağımsız olan Markos, Q ve M ve L gibi (Yuhanna ve Tomas dahil daha sonraki anlatımlarımızda olmasa da) en eski anlatımlarımızda bulunur. Bu geleneklerde İsa, Tanrı'nın yakında gökten, kötülüğün güçleri arasında ortalığı kasıp kavuracak, Tanrı'ya karşı duran her şeyi yok edecek ve bu kötü çağda Tanrı'nın yanında yer alanlar için Tanrı'nın iyi krallığını getirecek olan esrarengiz "İnsanoğlu" lakabıyla adlandırdığı bir yargıcı göndereceğini öngörüyor. Örneğin, İsa'nın en eski (bağımsız olarak doğrulanmış) kaynaklarımızda söylediklerini düşünün: Bu zina ve günahkar nesilde kim benden ve benim sözlerimden utanırsa, İnsanoğlu da Babasının görkemi içinde kutsal meleklerle birlikte geldiğinde o kişiden utanacaktır. . . . Size doğrusunu söyleyeyim, burada duran bazıları var ki, Tanrı'nın Krallığının iktidara geldiğini görmeden ölümü tatmayacaklar. (Markos 8:38-9:1) Ve o günlerde, bu sıkıntıdan sonra güneş kararacak, ay ışık vermeyecek, yıldızlar gökten düşecek ve gökteki güçler sarsılacak; ve sonra İnsanoğlu'nun bulutlar üzerinde büyük güç ve görkemle geldiğini görecekler. Sonra meleklerini gönderecek ve seçtiklerini dünyanın ucundan göğün ucuna kadar dört yelden toplayacak. . . . Size doğrusunu söyleyeyim, bütün bunlar gerçekleşmeden bu nesil yok olmayacak. (Markos 13:24-27, 30) Çünkü nasıl çakan şimşekler göğün bir yanından öbür yanına kadar dünyayı aydınlatıyorsa, İnsanoğlu da kendi gününde öyle olacaktır. . . . Ve Nuh'un günlerinde nasıl olduysa, İnsanoğlu'nun günlerinde de öyle olacak. Nuh'un cennete girdiği güne kadar yiyor, içiyor, evleniyor ve evleniyorlardı.

--- SAYFA 154 ---

TARİHİ İSA 129 gemi ve tufan gelip hepsini yok etti. İnsanoğlu'nun ortaya çıkacağı gün de aynı şey olacaktır. (Luka 17:24 aracılığıyla Soru; 26-27, 30; çapraz başvuru Matta 24:27, 37-39) Ve hazırlıklı olun, çünkü İnsanoğlu'nun geleceği saati bilmiyorsunuz. (Luka 12:39 aracılığıyla Soru; Mat. 24:44) Deliceler nasıl toplanıp ateşle yakılıyorsa, çağın sonunda da aynısı yapılacak. İnsanoğlu meleklerini gönderecek ve onlar, günahın her nedenini ve kötülük yapan herkesi onun krallığından toplayacak ve onları ateş fırınına atacaklar. Orada ağlayış ve diş gıcırdaması olacaktır. O zaman doğrular babalarının krallığında güneş gibi parlayacaklar. (M, aracılığıyla Matta 13:40-43) Ama kendinize dikkat edin ki, kalpleriniz vahşi yaşam, sarhoşluk ve bu hayatın kaygılarına yenik düşmesin ve o gün, kurulmuş bir tuzak gibi ansızın karşınıza çıkmasın. Çünkü bu, yeryüzünde oturanların hepsine gelecektir. Gerçekleşmek üzere olan tüm bu şeylerden kaçmak ve İnsanoğlu'nun huzurunda durmak için dua ederek, her zaman uyanık olun. (L, Luka 21:34-36 aracılığıyla) Geleneklerimizde buna benzer pek çok söz vardır: Burada sadece birkaç örnek seçtim. İsa'nın bu kıyametle ilgili sözlerinin en eski kaynaklarımızdan olduğunu (ne kadar erken olursa o kadar iyi olduğunu hatırlayın), bağımsız olarak doğrulandığını ve bağlamsal olarak tamamen inandırıcı olduklarını (benzer görüşlerin İsa'nın kendi zamanındaki Ölü Deniz Parşömenleri'nde bulunduğunu hatırlayın) vurgulamalıyım. Dahası, İsa'nın kıyametle ilgili bazı sözleri, ilk Hristiyanların İsa'nın dudaklarına dökülmüş olsaydı söyleyeceklerinin tam tersiydi. Q'dan gelen şu sözleri düşünün: Doğrusu size söylüyorum, yenilenen dünyada, İnsanoğlu kendi ihtişamlı tahtına oturduğunda, siz [öğrenciler] de İsrail'in on iki kabilesini yargılayacak şekilde on iki taht üzerinde oturacaksınız. (Mat. 19:28; çapraz başvuru Luka 22:30) Daha sonraki bir Hristiyan neden bu sözü uydurmadı? İsa'nın on iki öğrencisinin hepsiyle konuştuğuna dikkat edin ve

--- SAYFA 155 ---

130 İSA VE MERYEM MAGDALİN gelecek olan krallıkta hepsinin hükümdar olacaklarını belirtir. Fakat bu, İsa'nın ölümüyle ilgili olaylar meydana geldikten sonra, daha sonraki Hristiyanlar için on iki havari hakkında ileri sürmek açıkça zor bir iddia olurdu; çünkü Hristiyanlar, İsa'nın havarilerinden biri olan Yahuda İskariot'un İsa'ya ihanet ettiğini biliyorlardı. Yahuda gelecekteki krallığın yöneticilerinden biri mi olacak? Elbette Hristiyanlar böyle düşünmezdi. O halde neden İsa'nın öyle olacağını belirten bir sözünü sakladılar? Belli ki bu, İsa'nın gerçekten söylediği bir şeydi ve onlar, kendi bakış açılarının ışığında onu değiştirmeden, olduğu gibi korudular. Daha sonra İsa'nın kıyamet mesajının Da Vinci Şifresi'nde onun hakkında öne sürülen iddialarla nasıl bağlantılı olduğunu göreceğiz. Şimdilik bilim adamlarının onun tebliği hakkında neler tespit ettiğini biraz daha ayrıntılı olarak görmek önemli. Burada sadece İncillerin İsa hakkında söylediklerini özetlemediğimi hatırlamak önemlidir. Daha sonraki İncil yazarları onun hakkında biraz farklı bir görüşe sahiptiler; çünkü onlar, anlayışlarını, bu gelenekleri alıp yazmadan önce onlarca yıldır ağızdan ağza dolaşan İsa hakkındaki geleneklere dayandırıyorlardı. Burada, yukarıda belirttiğim kriterleri kullanarak, en eski kaynaklarımızın eleştirel bir değerlendirmesine dayanarak, tarihsel İsa'nın gerçekte ne söylediği ve yaptığıyla ilgileniyorum. Daha sonraki kaynaklarda bulunan gelenekler (örneğin, Yuhanna İncili'nde İsa'nın kendisini tanrısal olarak nitelendirdiği iddiaları) en eski kaynaklarımızda bulunmaz ve ilk Hristiyanların onun hakkında söylemek istediklerine hiç de aykırı değildir. Bu nedenle tarihsel veriler olarak güvenilir değildir. Ama diğer ma-

--- SAYFA 156 ---

Geleneklerimizde bulunan kaynaklar güvenilir ve özetlemek istediğim bunlardır. Tarihsel İsa'nın, Tanrı'nın yaklaşan krallığından bahsettiği açıktır. Onun öğretisi, hayatta kalan en eski İncil kaydımız olan Markos'ta özetlendiği gibi: Zaman doldu ve Tanrı'nın krallığı neredeyse geldi; Tövbe edin ve müjdeye inanın! (Markos 1:15) İsa bu ayette ve rahatlıkla kendisine atfedilebilecek diğer sözlerde Tanrı'nın yaklaşan krallığından bahsederken, ruhsal bir krallıktan (ya da öldüğünüzde cennete gitmekten) değil, Tanrı'nın burada, yeryüzündeki gerçek fiziksel varlığından söz ettiği anlaşılıyor. Soru'da muhafaza edilen bir sözde söylediği gibi: İbrahim'i, İshak'ı, Yakup'u ve krallıktaki tüm peygamberleri gördüğünüzde ağlayacak ve diş gıcırdatacaksınız, ama siz kovuldunuz; İnsanlar doğudan, batıdan, kuzeyden ve güneyden gelip Tanrı'nın krallığında sofraya oturacaklar. (Luka 13:23-29 aracılığıyla Soru; çapraz başvuru Matta 8:11-12) Tanrı'nın gerçek, fiziksel krallığına ilişkin bu tür atıflar, İsa ile ilgili ilk kayıtlarımızda bulunur. Kendisinden önce ve sonra yaşayan diğer kıyamet uzmanları gibi İsa da, açıkça, Tanrı'nın, egemenliğini, ikamet ettiği göksel alemden yeryüzüne kadar genişleteceğini düşünüyordu. Burada gerçek, fiziksel bir krallık, Tanrı'nın kendisinin sadık halkını yöneteceği, yemenin, içmenin ve konuşmanın olacağı, tahtlarda oturan insan yöneticilerin (on iki havari) ve krallığın insan üyelerinin ziyafetlerde yemek yiyeceği cennet gibi bir dünya olacaktı. Yaklaşan bu krallık, İsa'nın hem Matta hem de Tomas'ta biraz farklı biçimlerde bulunan bu benzetme de dahil olmak üzere birçok benzetmesinde belirttiği gibi, yeryüzünde büyük bir yargılamayı içerecektir:

--- SAYFA 157 ---

132 İSA VE MERYEM MAGDALİN Yine cennetin krallığı denize atılan ve her çeşit balığın toplandığı bir ağa benzer. Dolunca onu karaya çıkardılar ve oturup iyi balıkları seçip kaplara koydular, kötü balıkları ise çöpe attılar. Çağın sonunda da böyle olacak. Melekler gelip kötülerini doğruların arasından ayıracak ve onları kızgın fırına atacaklar. Orada insanlar ağlayacak ve dişlerini gıcırdatacaklar. (Mat. 13:47-50) Ya da Matta'nın özel kaynağı M'de bulunduğu gibi: Deliceler nasıl toplanıp ateşle yakılıyorsa, çağın sonunda da öyle olacak. İnsanoğlu meleklerini gönderecek ve onlar, günahın her nedenini ve kötülük yapan herkesi onun krallığından toplayacak ve onları ateş fırınına atacaklar. Orada ağlayış ve diş gıcırdaması olacaktır. O zaman doğrular babalarının krallığında güneş gibi parlayacaklar. (Mat. 13:40-43) Gördüğümüz gibi, yaklaşan bu hüküm, İsa'nın İnsanoğlu olarak adlandırdığı şahsın meydana getirdiği kozmik bir olay olacaktır: Ve o günlerde, bu sıkıntıdan sonra, güneş karacak, ay ışık vermeyecek, yıldızlar gökten düşecek ve gökteki kudretler sarsılacak; ve İnsanoğlu'nun bulutlar üzerinde büyük güç ve görkemle geldiğini görecekle. Sonra meleklerini gönderecek ve seçtiklerini dünyanın ucundan göğün ucuna kadar dört yelden toplayacak. (Markos 13:24-27) Peki, yaklaşan saldırıdan sağ kurtulup O'nun krallığına girecek olan bu seçilmişler kimlerdir? Şu anda içinde yaşadığımız çağ kötü olduğundan ve kötü güçlerin kontrolü altında olduğundan, şu anda yüksek ve kudretli olan insanlar, İnsanoğlu geldiğinde yargılanacak olanlardır. Gelecek olan güzel krallığı miras alacak olanlar, yoksullar, mazlumlar ve ezilenlerdir. Çünkü Tanrı, kendisini savunanların ve bunun sonucunda da baskıya uğrayanların yanındadır.

--- SAYFA 158 ---

TARİHSEL İSA 133 bu dünyayı kontrol eden kötü güçlerdir. İsa'nın söylediği gibi: Ve insanlar doğudan ve batıdan, kuzeyden ve güneyden gelecekler ve Tanrı'nın krallığında dinlenecekler; ve işte, sonuncu olanlar birinci olacak, birinciler de sonuncu olacak. (Luka 13:29-30; bu Q olabilir; bkz. Matta 20:16) Bu nedenle İsa, kamu hizmetinde dışlanmışların tarafını tuttu. Tanrı'nın krallığı geldiğinde miras alacak olanlar onlardı. Bu krallık zenginler ve güçlüler için değil, fakirler ve yoksullar için gelecekti. Ve bu nedenle İsa, takipçilerini zenginlik ya da şöhret için çabalamamaya, kendilerini başkalarına hizmet eden yaşamlara adamaya teşvik etti; çünkü gelecek krallıkta yüceltilecek olanlar şu anda alt düzeyde olanlardı. Böylece, hayatta kalan en eski kaynağımızdan İsa'nın şöyle dediği kaydedilmiştir: Eğer biri birinci olmak isterse, o herkesin sonuncusu ve herkesin hizmetkârı olacaktır. (Markos 9:35) Ayrıca şunu da biliyorsunuz ki, milletlere hükmettikleri sanılanlar, onlar üzerinde tam yetkiye sahipler ve onların kudretli yöneticileri, büyük yetkilerini onlar üzerinde kullanıyorlar. Ama aranızda öyle olmayacak. Ama aranızda kim büyük olmak isterse hizmetkarınız olur, aranızda birinci olmayı dileyen ise herkesin kölesi olur. (Markos 10:42-44) Bir sonraki bölümde İsa'nın kadınlarla ilgili görüşünü ele aldığımızda bu sözler konuyla alakalı olacaktır. Çünkü İsa'nın zamanındaki kadınlar, bugünkü standartlarımıza göre, erkeklerin (babalarının veya kocalarının) otoritesi altında ikinci sınıf kişiler olarak ezilen, aşağı kabul edilenler arasındaydı.

--- SAYFA 159 ---

134 İSA VE MERYEM MAGDALİN onun dünyasında güce sahiptir. Fakat İsa'ya göre krallığı miras alanlar güçsüzler olacaktı. Bu tersine dönme teması, İsa'nın en tanınmış öğretilerinden bazılarında, Mutluluklar olarak adlandırılan ve ne yazık ki onlardan alıntı yapan insanlar tarafından orijinal kıyamet bağlamlarından koparılmaya eğiliminde olan bazı öğretilerde işlenir. Mutluluk sözleri, çeşitli kaynaklarımızda İsa'ya atfedilen ve İsa'nın belirli insan gruplarına kutsamalar söylediği bir grup sözdür (kutsanmışlık teriminin kendisi Latince beatus'tan gelir, "kutsanmış"). Bu sözlerin en bilinenleri Matta'nın Dağdaki Vaazında bulunur ve şöyle başlar: Ne mutlu ruhen fakir olanlara, çünkü onların cennetin krallığıdır; ne mutlu yas tutanlara, çünkü onlar teselli bulacaklar; ne mutlu uysal olanlara, çünkü onlar dünyayı miras alacaklar; Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara, çünkü onlar doyurulacak. (Mat. 5:3-6) Bu, Roma'daki San Callisto yer altı mezarından, antik çağlardan (İsa'nın ölümünden yaklaşık iki yüzyıl sonrasına kadar) günümüze ulaşan en eski İsa resimlerinden biridir.

--- SAYFA 160 ---

TARİHSEL İSA 135 Pek çok okuyucunun bu sözlerde fark etmediği şey fiil zamanlarıdır. Belirli insan gruplarının şu anda neler yaşadıklarını ve gelecekte neler yaşayacaklarını anlatıyorlar. deneyimleyecek mi? Ne zaman? Belirsiz, uzak ve belirsiz bir anda değil; bir ara gökyüzünde. Krallık geldiğinde bu gerçekleşecek. Şimdi zavallı, fakir ve mazlum olanlar, o zaman mükâfatlarını alacaklardır. Matta'daki bu sözlerin bir kısmı aslında Q'dan türetilmiştir. İlginç bir şekilde, Luka'nın versiyonunda bunlar iç mücadelelerden çok fiziksel zorlukları vurgulama eğilimindedir. Örneğin, Luka'da İsa "ruh bakımından fakirleri" kutsamak yerine, "siz yoksulları" (yani kelimenin tam anlamıyla yoksul olanları) kutsar. Luka'da İsa, "doğruluk için aç ve susuz" olanlardan bahsetmek yerine, "aç ve susuz" olanlardan söz eder. Bu durumlarda Luka'nın anlatımının İsa'nın söylediklerine daha yakın olduğunu düşünmek için iyi nedenler var. Öncelikle, Thomas'ın İncili'nde bağımsız olarak doğrulanan sözlerin çok benzer bir biçimini buluyoruz: Ne mutlu yoksullara, çünkü cennetin krallığı sizindir. (Gosp. Thom. 54) Ne mutlu aç olanlara, çünkü arzulayanın karnı dolacaktır. (Gosp. Thom. 69) Nefret edildiğinde ve zulme uğradığında ne mutlu sana; zulme uğradığınız hiçbir yer bulunmayacak. (Gosp. Thom. 68) İlginç bir şekilde, Luka'nın Beatitudes versiyonunda, bu çeşitli kıyamet kutsamalarının ardından bir dizi kıyamet acısı olan benzerleri gelir: Ama vay halinize zenginler, çünkü [şimdi] rahatınız var; Vay halinize, şimdi tok olan sizler, çünkü aç kalacaksınız. Vay halinize, şimdi sevinenlerin, çünkü yas tutacak ve ağlayacaksınız. Ve

--- SAYFA 161 ---

136 İSA VE MERYEM MAGDALENE Herkes senin hakkında iyi konuştuğunda vay haline; çünkü atalarınız da sahte peygamberlere böyle davrandı. (Luka 6:24-26) Bu belirli kıyamet hükümleri diğer kaynaklarımızda bağımsız olarak doğrulanmamıştır, ancak bu bölümde daha önce gördüğümüz ana temalarla kesinlikle örtüşmektedir. İsa, radikal bir tersine dönüş getirecek olan İnsan Evladı'nın ortaya çıkışıyla birlikte bir yargı gününün geleceğini öğretmişti: mevcut durumda varlıklı olanlar kınanacak ve acı çekenler kutsanacaktı. Bu kıyamet mesajı, İsa'nın sözlerine kulak vermeyen ve Tanrı'ya istediği gibi dönmeyen herkes için yakın bir yıkıma ilişkin bir uyarı içeriyordu. Peki bu ne zaman gerçekleşecek? İnsanoğlu ne zaman gelecekti? Krallık ne zaman gelecekti? Uzak bir gelecekte mi, yıllar, on yıllar, yüzyıllar ya da bin yıl sonra mı olurdu? Tam tersine, zamanının diğer Yahudi kıyametçilerinin çoğu gibi, İsa da Tanrı'nın krallığının gelişinin yakın olduğunu anlamış görünüyor. Hayatta kalan en eski İncilimizde söylediği gibi: Bu zina ve günahkâr kuşakta kim benden ve benim sözlerimden utanırsa, İnsanoğlu da Babasının görkemi içinde kutsal meleklerle birlikte geldiğinde o kişiden utanacaktır. Size doğrusunu söyleyeyim, burada bulunanlardan bazıları, Tanrı'nın Krallığının iktidara geldiğini görmeden ölümü tatmayacaklar. (Markos 8:38-9:1; vurgu eklenmiştir) Doğrusu size derim ki, bütün bunlar gerçekleşene kadar bu nesil ölmeyecektir. (Markos 13:30; vurgu eklenmiştir) Uyanık olun, tetikte olun. Çünkü o zamanın ne zaman olduğunu bilmiyorsun. Bu, yolculukta olan bir adamın evinden çıkıp kölelerine kendi işleri üzerinde yetki vermesi ve kapıcıya nöbet tutmasını emretmesi gibidir. Bu nedenle dikkatli olun, çünkü evin efendisinin ne zaman geleceğini bilemezsiniz, akşam mı, gece yarısı mı, şafak vakti mi yoksa sabah mı, yoksa aniden geldiğinde sizi uyurken bulur. Ama sana söylediğimi herkese söylüyorum: İzle! (Markos 13:33-37)

--- SAYFA 162 ---

TARİHİ İSA 137 Ya da Soru'da söylediği gibi: Ama şunu anlamalısınız ki, eğer ev sahibi hırsızın geleceği saati bilseydi, onun evinin duvarında bir delik açmasına izin vermezdi; ve siz de hazırlıklı olun; çünkü İnsanoğlu beklemediğiniz bir saatte gelecek. (Luka 12:39-40; Matt. 24:43-44) Bu çağın sonunun yaklaşması bir sonraki bölümde de önemli olacak; bunun, İsa'nın şimdiki zamandaki toplumsal ilişkiler anlayışını -aile ve evlilik anlayışı da dahil olmak üzere- nasıl etkilediğini göreceğimiz ve İsa'nın kendi hayatını ve muhtemelen evli olup olmadığı ve cinsel ilişkiye girip girmediği sorusunu ele alacağız. Özetle, hayatta kalan en eski kaynaklarımızın eleştirel bir incelemesine dayanarak, kendisinden önceki Ölü Deniz Parşömenleri topluluğunun üyeleri (ve burada tartışmadığımız ama aynı zamanda daha önceki bir kıyametçi olan Vaftizci Yahya gibi) ve kendisinden sonraki ilk nesil takipçilerinin çoğu (örneğin, havari Pavlus) gibi İsa'nın, Tanrı'nın yakında tarihin akışına müdahale ederek yok edecek bir hüküm eylemiyle müdahale edeceğini öngören bir kıyamet peygamberi olduğu anlaşılıyor. karşısında duran ve onun iyi, ütöpik krallığını buraya, dünyaya getiren tüm kötülükler. Bu bölümde tarihçilerin, İncil kaynaklarındaki değişiklikleri temsil eden bu materyallerin büyük çoğunluğunun aksine, elimizde bulunan İncil kaynaklarındaki hangi materyallerin tarihsel olarak güvenilir olarak kabul edilebileceğini belirlemeye nasıl çalıştıklarını açıklamak için biraz zaman harcadım.

--- SAYFA 163 ---

138 İSA VE MERYEM MAGDALİN Bu gelenek, birinci yüzyılın ikinci yarısından başlayarak, onun ikinci nesil takipçilerinin bazıları tarafından, İsa'nın hikayelerini yazıya geçirilmeden önce anlatan ve yeniden anlatan Hristiyanların geleneğidir. Şunu vurgulamak için tarihçilerin bu tür çalışmaları nasıl yürüttüklerini görmek önemlidir: İsa hakkında bilgi sahibi olmak, bir taraftan sadece tahminden ibaret değildir, diğer taraftan ise yaratıcı bir fikir bulma meselesi değildir. Birisinin -herkesin!- İsa hakkında spekülasyon veya sansasyonel bir iddia ortaya atması her zaman kolaydır: İsa evliydi! İsa'nın bebekleri vardı! İsa bir sihirbazdı! İsa bir Marksistti! İsa silahlı bir devrimciydi! İsa eşcinseldi!3 Ve insanların, ister sansasyonel ister ihtiyatlı olsun, İsa hakkında istedikleri herhangi bir iddiada bulunma haklarının tamamen dahilinde olduğunu inkar etmiyorum. Ancak tarihçilerin bu tür iddiaları kabul etmeleri için kanıtlara bakmaları gerekiyor. Elimizdeki tek güvenilir kanıt en eski kaynaklarımızdan gelir ve bunları ne görüldüğü gibi kabul edebiliriz ne de kaynakların bizim söylemelerini istediğimiz şeyi söylemesini sağlamak için satır aralarını okuyabiliriz. Yerleşik kriterleri ve tarihsel ilkeleri takip ederek eleştirel bir şekilde kullanılmaları gerekir. Bu yapıldığında, tarihsel olarak makul olan, İsa'yı -sözlerini, eylemlerini ve deneyimlerini- kendi zaman çerçevesine uyan, onun bizim zamanımıza mükemmel bir şekilde uyduğunu anlamaya çalışmadan, İsa'ya dair bir anlayışa ulaşırız. Ortaya çıkan İsa resmi birçok açıdan modern kulaklara tuhaf gelebilir. Çünkü İsa, kendi nesli içinde mevcut kötü çağın sonunu öngören bir Yahudi kıyametçisi gibi görünüyor. Bu, Pazar okulunda öğrendiğimiz veya vitrayda gördüğümüz İsa olmayabilir veya sansasyonel iddialara dayanan popüler kurguda çığırkanlık yapan İsa olmayabilir. Ama tarihin İsa'sı gibi görünüyor.

--- SAYFA 164 ---

Bir sonraki bölümde, İsa'ya ilişkin bu tarihsel olarak yeniden inşa edilmiş görüşün, Leigh Teabing ve Robert Langdon'ın Da Vinci Şifresi'ndeki, İsa'nın yalnızca kadın takipçilerinin değil, aynı zamanda çarmıha gerildikten sonra ona bir çocuk doğuran bir karısı ve sevgilisi olan Magdalalı Meryem'in de olduğu yönündeki iddialarıyla nasıl bağlantılı olduğunu görmek için bir sonraki adımı atacağım.

--- SAYFA 165 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 166 ---

Yedinci Bölüm & ' (' (d Da Vinci Şifresi'ndeki önemli tarihi figürlerden biri, İsa'nın ilk takipçilerinden biri olan Mecdelli Meryem'dir. Anlatı boyunca öğrendiğimiz gibi, Meryem sadece İsa'nın takipçilerinden biri değildi; o, onun karısı ve sevgilisiydi; onunla birlikte bir çocuk doğurdu; bu çocuk, bugüne kadar devam eden, gizli bir toplum olan Sion Tarikatı'nın üyeleri tarafından korunan bir aile soyunu başlatacak bir çocuktur. Şunu belirtmeliyim ki Mecdelli Meryem ve İsa hakkındaki bu anlayış Dan Brown'un kurgusunun özgün bir katkısı değildir. Brown, "bilgisinin" büyük bir kısmı için 1980'lerin daha önceki en çok satan kitaplarından biri olan Kutsal Kan, Kutsal Kase adlı kitaba bağımlıydı; Brown romanında bundan açıkça söz eder ancak Mecdelli Meryem (ve Sion Tarikatı) hakkında söyleyeceklerinin çoğunun ana kaynağı olarak kabul etmez.¹ Bununla birlikte, her iki kitaba da aşına olan herkes bu bağımlılığın yüksek derecesini görecektir. Kutsal Kan, Kutsal Kase, antik çağ ya da Orta Çağ bilim adamları tarafından değil, sansasyonel ama tarihsel olarak itibarsızlaştırılmış görüşlerle ortaya çıkan bağımsız araştırmacılar Michael Baigent, Richard Leigh ve Henry Lincoln tarafından yazılmıştır.

--- SAYFA 167 ---

142 İSA VE MERYEM MAGDALENE Meryem, İsa, Kâse ve Sion Tarikatı.² Benim asıl ilgi alanım Da Vinci Şifresi ve onun temsil ettiği görüşler olduğundan, doğrudan Kutsal Kan, Kutsal Kase ile ilgilenmeyeceğim; bunun dışında Dan Brown'ın, Robert Langdon ve Sophie Neveu'nun Kâse arayışına ilişkin kurgusal anlatımında bu konudaki iddiaların çoğunu toptan devraldığını söylemek istiyorum. Bu iddiaların birçoğu Mecdelli Meryem ve onun "İsa Mesih ile evliliği" ile ilgilidir (s. 244). Bu evliliğin kanıtı olarak İngiliz aristokrat ve Kâse arayıcısı Leigh Teabing, Yeni Ahit'e dahil edilmeyen bir İncil'e, Philip'in İncili olarak bilinen Nag Hammadi risalesine başvuruyor; burada "Kurtarıcı'nın arkadaşı Mecdelli Meryem'dir" deniyor. Teabing daha sonra şunu beyan eder: "Herhangi bir Aramice bilginin size söyleyeceği gibi, o günlerde arkadaş kelimesi tam anlamıyla eş anlamına geliyordu" (s. 246). Teabing, kanonik olmayan başka bir Gnostik İncil'den, Meryem İncili'nden alıntı yaparak devam ediyor; burada havari Petrus ve Levi, İsa'nın Meryem'e gerçeği açıklayıp açıklayamayacağı konusunda tartışıyorlar. Teabing şöyle açıklıyor: "İncillerin bu noktasında, İsa yakında yakalanacağından ve çarmıha gerileceğinden şüpheleniyor. Bu yüzden Mecdelli Meryem'e, kendisi gittikten sonra kilisesini nasıl sürdüreceğine dair talimatlar veriyor... Bu değiştirilmemiş müjdelere göre, Mesih'in Hristiyan Kilisesi'ni kurmak için talimat verdiği kişi Petrus değildi. Mecdelli Meryem'di." (s. 247-48) Teabing, Hristiyan kilisesi tarihi açısından Meryem'in önemini vurgulamak amacıyla, Sophie Neveu'ya Yahudi "Benjamin Kabilesi"nin soyağacını gösterir; şecerede Magdalalı Meryem'in olduğunu fark eder ve şaşkınlığını ifade eder: "Benjamin Hanesi'nden miydi?" Teabing, "Gerçekten," dedi. "Mecdelli Meryem kraliyet soyundan geliyordu" (s. 248). Bu şu anlama gelir: o

--- SAYFA 168 ---

İsa, Mecdelli Meryem ve Meryem'den doğan her çocuğun çok saf bir kraliyet soyuna sahip olacağına işaret ediyor. İşte bu yüzden kilise liderleri onun İsa ile olan ilişkisini gizlemeye çalıştı: "Mecdelli Meryem'in ilk kilisenin erkekleri için oluşturduğu tehdit potansiyel olarak yıkıcıydı. O sadece İsa'nın Kiliseyi kurma görevini verdiği kadın değildi, aynı zamanda Kilisenin yeni ilan edilen tanrısının ölümlü bir soy ürettiğine dair fiziksel kanıta da sahipti. Kilise, Magdalene'nin gücüne karşı kendini savunmak için onun imajını sürdürdü. fahişe ve İsa'nın onunla evliliğine dair kanıtları gömdü, böylece Mesih'in devam eden bir soya sahip olduğu ve ölümlü bir peygamber olduğu yönündeki olası iddiaları boşa çıkardı." (s. 254) Ancak gizemli Sion Tarikatı'nın yüzyıllar boyunca koruduğu geleneklere göre örtbas etme tamamen başarılı olmadı: "Tarikata göre," diye devam etti Teabing, "Mecdelli Meryem çarmıha gerildiği sırada hamileydi. İsa'nın doğmamış çocuğunun güvenliği için Kutsal Topraklar'dan kaçmaktan başka seçeneği yoktu. İsa'nın güvendiği amcası Arimathea'lı Joseph'in yardımıyla Mecdelli Meryem gizlice O zamanlar Galya olarak bilinen Fransa, orada Yahudi cemaatinde güvenli bir sığınak buldu ve burada, Fransa'da, adı Sarah olan bir kız çocuğu dünyaya getirdi. (s. 255) Da Vinci Şifresi'nde yapılan diğer açıklamalarda olduğu gibi, bu çeşitli iddialarda da tarihsel gerçeklerden daha çok kurgusalılık vardır. Bazı ifadeler tamamen hatalıdır. Açık bir örnek vermek gerekirse: Filipus İncili'nde Meryem İsa'nın "arkadaşı" olarak anılırken Aramice kelimenin "eş" anlamına geldiğini söylemek yanlıştır. Bir kere kullanılan kelime Aramice değil. Philip'in İncili Kıpti dilindedir. Ve buna rağmen

--- SAYFA 169 ---

Orada “arkadaş” anlamında kullanılan kelime aslında başka bir dilden alınan bir kelimedir, dil yine Aramice değil Yunancadır. Yani Aramice'nin bu sözle hiçbir ilgisi yoktur. Ve tüm bunlara son vermek gerekirse, kullanılan Yunanca sözcük (koin0-nos) aslında “eş” (ya da “sevgili”) değil, “arkadaş” (genellikle arkadaşlar ve birliktelikler için kullanılır) anlamına gelir. Teabing'in öne sürdüğü diğer iddialar da aynı derecede hatalıdır veya en azından herhangi bir tarihsel temele dayanmamaktadır. Ancak bu, ortaya çıkan daha geniş konuların dikkate alınmasına yol açmaktadır. Tarihsel kayıtlara baktığımızda İsa'nın kadınlarla ilişkisi hakkında ne söyleyebiliriz? Evli miydi? Karısı Mecdelli Meryem miydi? Eğer öyleyse, onunla normal bir cinsel ilişkisi var mıydı? Birlikte bir çocukları var mıydı? Bu soruları cevaplamak için edebi kurgu alanından tarihsel gerçek alanına geçmemiz gerekiyor ve bu da sansasyonel iddialardan tarihsel metodolojiye geçiş anlamına geliyor. Önceki bölümde gördüğümüz gibi, İsa'nın hayatında olanları yeniden yapılandırmak zordur. Bunu yapmakla ilgilenen tarihçiler, bunun sadece bir İncil'de veya diğerinde tesadüfen geçen bir ayeti şurada veya burada alıntılayıp daha sonra bu ayeti tarihsel olarak doğru kabul etmek meselesi olmadığını biliyorlar. Tarih yazmak bundan çok daha karmaşıktır. Gerçekleri kurgulardan ayırmak için kaynaklarımızın doğasını dikkate almalı ve onlara katı kriterler uygulamalıyız. Yani, ilk kaynaklarımız İsa ile Meryem'in sevgili ve/veya evli olduklarını iddia etse bile, iddiaların doğru olup olmadığını görmek için bu kaynakları incelememiz gerekirdi. Ancak görünen o ki, Teabing'in iddialarına rağmen, kadim kaynaklarımızdan hiçbiri, bırakın Mecdelli Meryem'le evlenmeyi, İsa'nın evli olduğunu bile göstermiyor. Bu tür iddiaların tümü modern kurgusal rekonstrüksiyonların bir parçasıdır

--- SAYFA 170 ---

İsa'nın hayatına dair bilgiler, hayatta kalan kayıtlardan kaynaklanmamaktadır. Kaynaklarımıza tarihsel yaklaşım, İsa hakkındaki kurgusal iddialar kadar heyecan verici ve sansasyonel olmayabilir (bir sevgilisi vardı! seks yaptı! bebek yaptı!) ama romanlarda yaşananlar kadar heyecan verici olmasa da tarihte gerçekte ne olduğunu bilmek için söylenecek bir şey var. Dolayısıyla tarihsel İsa hakkında, genişten dar kapsamlıya doğru sormak istediğim bir dizi soru var: Onun kadınlarla ilişkisi genel olarak nasıldı? Onun hizmetinde nasıl bir rol oynadılar? Bunlardan herhangi biriyle yakın bir ilişkisi var mıydı? Muhtemelen evli miydi? Peki Magdalalı Meryem ile ilişkisi tam olarak neydi? Evli olduklarına dair herhangi bir tarihsel belirti var mı? Cinsel ilişkiye girdiklerini mi? & Söylenecek ilk şey, İsa'nın takipçilerinin ve kesinlikle en yakın takipçilerinin çoğunun erkek olduğudur. İsa hakkındaki hikayelerin büyük çoğunluğu -hem tarihsel olarak gerçek olduğu kanıtlanabilenler hem de hakkında bazı şüphelerimiz olabilecek olanlar- onun insanlarla olan etkileşimiyle ilgilidir. Bu beklenmedik bir durum değil: Birinci yüzyılda kadınlar tipik olarak hayatlarındaki erkeklerin -babalarının ve/veya kocalarının- otoritesi altındaydı ve evde yapılacak o kadar çok iş varken (yemek hazırlamak, kıyafet dikmek ve onarmak, çocuklara bakmak gibi) gezici bir öğretmenin ardından kırsal alanda başıboş dolaşmalarına çoğunlukla izin verilmezdi.³ Bunlar kadınların faaliyetleriydi; Erkeklerin dışarıda daha fazla kamuya açık bir profili vardı.

--- SAYFA 171 ---

146 İSA VE MERYEM MAGDALİN ev. Bir kadının ev dışında aktif olması, genellikle ya bir erkeğin (baba ya da koca) otoritesi altında olmaması, çünkü diyelim ki yaşlı, bekar bir yetişkin olması ya da ev işleriyle ilgilenmesi için köleler gibi başkaları olan varlıklı üst sınıf bir kadın olması anlamına geliyordu. Ve her ne kadar İsa'nın takipçilerinden seçilmiş birkaçı üst sınıflardan olsa da (ve göreceğimiz gibi muhtemelen öyleydi), büyük çoğunluğu köylüydü. Celile kırsalı gibi bölgelerdeki köylü kadınlar da zorunlu olarak zamanlarının çoğunu evde çalışarak geçirirlerdi; güzel bir vaaz dinlemek için hafta ortasında dışarı çıkmak gibi boş zaman etkinlikleri için (eğer varsa) çok fazla zaman yoktu. Ve bu nedenle, İsa'nın takipçilerinin çoğunun evde sıkışıp kalmaktan ziyade dışarıda dolaşmayı tercih eden erkeklerden oluşması şaşırtıcı değildir. Üstelik, İsa'nın en yakın takipçilerinin tamamının erkek olduğu tarihi kayıtlarımızda köklü bir gelenektir. Bunlar, cinsiyetleri ciddi bir tartışmaya açık olmayan on iki havaridir; İsa'nın çevresindeki çoğunluğu erkeklerden oluşan daha büyük bir topluluktan seçilen on iki adam. Bu yalnızca İsa'nın kamu hizmetine katıldığı fiili durum değil, aynı zamanda kendisinin tasavvur ettiği ideal durumdu. Çünkü görmüş olduğumuz gibi, İsa'nın öğretisinin sağlam temellere dayanan geleneklerinden biri, onun, Tanrı'nın insan araçları aracılığıyla halkını yöneteceği Tanrı'nın krallığının yakın zamanda gelişini beklemesidir. Peki bu insan arabulucular kim olacak? İsa'nın bizim için Q'dan saklanan ve orijinallik açısından tarihsel kriterlerimizi aşan bir deyişini hatırlayın: "Doğrusu size söylüyorum, yenilenen dünyada, İnsanoğlu kendi izzet tahtında oturduğunda, siz de [öğrenciler] İsrail'in on iki kabilesini yargılayacak şekilde on iki tahtta oturacaksınız" (Mat. 19:28; krş. Luka 22:30). Tanrı'nın halkının gelecekteki yöneticilerinin tümü erkek olacak.

--- SAYFA 172 ---

İSA, MERYEM MAGDALENE VE EVLİLİK 147 / "& . Bu, kadınların İsa'nın hizmetinde bulunmadığı anlamına gelmez. Tam tersine, İsa'nın hikayelerinde erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlara belirgin bir şekilde yer verilmesi de, birinci yüzyılda kadınların kamusal faaliyetlerini kısıtlayan ataerkil toplum göz önüne alındığında tahmin edilebileceğinden çok daha fazla, düzenli olarak orada yer alıyorlar. İsa, diğer Yahudi öğretmenler de dahil olmak üzere diğer öğretmenlerden daha fazla. Bu, önceki bölümde açıkladığım çeşitli tarihsel kriterleri kullanarak, hayatta kalan kaynaklarımızın dikkatli bir incelemesinden ortaya çıkmıştır. Malzemenin kısa bir özetini vermek için, aşağıdaki şekilde özetleyebilirim.⁴ İlk kaynaklarımızdan ikisi Markos ve L (Luka'nın özel kaynağı), İsa'nın seyahatlerinde kadınlara eşlik ettiği bağımsız olarak doğrulanmıştır (Markos 15:40-41; Luka). Bu gelenek, yine bağımsız olarak Tomas İncili (örneğin, İncil Thom. 114) ve İsa'nın kadınlarla etkileşimde bulunduğu diğer pasajlar tarafından da desteklenmektedir (örneğin, Luka 10:38-42; Matta 15:21-29). Yani, İsa'nın hizmeti sırasında herhangi bir gelir kaynağı olmadığından, bu kadınlar (bunlardan birinin adı Mecdelli Meryem) kendisinin ve öğrencilerinin yaşaması için ihtiyaç duyduğu parayı sağlıyordu. Bunlar, Mecdelli Meryem de dahil olmak üzere, evde kalmak zorunda kalmayacak olan daha zengin kadınlardı. Birinin adı "[Kral] Hiroides'in kâhyası Kuza'nın karısı Yoanna"dır (Luka 8:2).

--- SAYFA 173 ---

148 İSA VE MERYEM MAGDALENE Meryem ile medeni halinden emin değiliz. Luka bize "kendi kaynaklarından ona [İsa'ya] yardım eden birçok kişinin" bulunduğunu söylüyor. Markos'un isimlendirdiği diğer isimler arasında Salome adında biri ve "küçük Yakup'un ve Joses'in annesi" olarak tanımlanan bir başka Meryem de yer alıyor. Bunun, daha önce Markos 6:3'te Yakup ve Joses adında iki oğlu daha olduğu söylenen İsa'nın annesinden başkası olmaması mümkündür. Her halükarda, İsa'ya seyahatlerinde yalnızca on iki erkek havarinin değil, aynı zamanda bazılarının kendi imkanlarıyla ona yardım eden kadınların da eşlik ettiği açıktır. İsa'ya yalnızca kadınlar eşlik etmekle kalmadı, aynı zamanda kamu hizmeti sırasında onlarla aktif bir şekilde iletişim halinde oldu. Hem Markos'ta hem de Yuhanna'da İsa'nın, doğrudan takipçileri arasında olmayan kadınlarla kamusal diyalog ve tartışmalara katıldığı söylenir (Yuhanna 4:1-42; Markos 7:24-30). Her iki İncil de birbirinden bağımsız olarak, İsa'nın kendisini herkesin önünde yağla mesheden bir kadınla fiziksel temas kurduğu geleneğini kaydeder (Markos 14:3-9; Yuhanna 12:1-8). Markos'un anlatımında bu, Simon adında bir cüzamlının evinde yaşayan, ismi belirtilmeyen bir kadındır (aynı anlatım Luka'da da farklı bir biçimde bulunur; Luka'nın bunu Markos'tan almış olduğu ancak bazı önemli yönlerden değiştirdiği görülmektedir; bkz. Luka 7:36-50); Yuhanna'nın anlatımına göre bu, Marta ile Lazarus'un kız kardeşi Beytanya'lı Meryem'dir ve kendi evindedir. Ayrıca İsa'nın ihtiyaç sahibi kadınlara birçok durumda yardım ettiği söylenir (örneğin Matta 15:21-29). Kanonik İncillerin dördünde de, yaşamının son haftasında İsa'ya Celile'den Kudüs'e kadar eşlik eden kadınların çarmıha gerildiği sırada orada oldukları söylenir (Mat. 27:55; Markos 15:40-41; Luka 23:49; Yuhanna 19:25). Markos'taki en eski gelenekler, yalnızca onların sonuna kadar sadık kaldıklarını ileri sürüyor: tüm erkek müritleri kaçmıştı. Ayrıca, açıktır

--- SAYFA 174 ---

İsa'nın bedeninin artık mezarda olmadığına ilk inananların kadın takipçiler olduğu, kanonik İncillerin dördünden ve Petrus'un kanonik olmayan İncili'nden alınmıştır (Mat. 28:1-10; Markos 16:1-8; Luka 23:55-24:10; Yuhanna 20:1-2; Gosp. Pet. 50-57). Boş mezarda kaç kadının bulunduğu ilişkin bu anlatımların hepsi önemli ölçüde farklılık gösteriyor: Yahya'da olduğu gibi yalnızca Mecdelli Meryem miydi? Yoksa diğer İncillerde olduğu gibi Mecdelli Meryem ve diğer kadınlar mı? Peki başka kadınlarla birlikteyse, hangi kadınlarla? Hangi hesabı okuduğunuza bağlıdır. Her durumda, İsa'nın ölümden dirildiğini ilk ilan edenler bu kadınlardı. Bazı feminist tarihçilerin işaret ettiği gibi, mezardaki kadınlarla ilgili bu geleneğin önemini hafife almak zordur: Bu kadınlar olmasaydı, dirilişin ilanı ve dolayısıyla Hristiyanlık da pekâlâ olmayabilirdi. İsa'nın kadınlarla temasıyla ilgili İncillerimizin yalnızca birinde veya diğerinde bulunan ve bu nedenle, birçok kez doğrulanan hikayelerin gerçek olma ihtimalinin daha yüksek olduğu kriterimizi karşılamayan başka ilginç gelenekler de vardır. Bunlar arasında, yalnızca Luka İncili'nde bulunan, İsa'nın, arkadaşı Beytanya'lı Meryem'i, "kadını" ev işleriyle meşgul olmak yerine, öğretilerine katılma kararı konusunda cesaretlendirdiği unutulmaz an da dahildir (Luka 10:38-42). İsa hakkındaki herhangi bir geleneğin tarihsel olarak kabul edilebilmesi için makul bir şekilde birinci yüzyıl Filistin bağlamına yerleştirilmesi gerektiğine dair kriterimiz ışığında, bu geleneklerin bağlamsal güvenilirliği hakkında ne söyleyebiliriz? Antik dünyada kadınların genel olarak erkeklerden aşağı görüldüğü doğrudur. Ancak istisnalar da vardı: Örneğin Epikürosçular ve Kinikler gibi Yunan felsefe okulları kadınlar için eşitliği savunuyordu. Elbette çok fazla Epikürosçu ya da Kinik yoktu

--- SAYFA 175 ---

150 İSA VE MERYEM MAGDALENİ İsa'nın yakın çevresi olan Filistin'de ve sınırlı kaynaklarımız, kural olarak, imparatorluğun bu kırsal kesiminde kadınların, ev dışında ve babalarının veya kocalarının otoritesinden uzakta sosyal faaliyetlere katılma yetenekleri açısından genellikle daha da kısıtlı olduğunu öne sürebilir. O halde bir Yahudi öğretmen bu tür faaliyetleri teşvik edip teşvik etmesi inandırıcı mıdır? İsa'nın zamanında diğer Yahudi öğretmenlerin kadın takipçileri olduğuna dair elimizde sağlam bir kanıt yok. Ancak Ferisilerin Büyük Kral Herod'un sarayındaki güçlü kadınlar tarafından desteklendiğini ve korunduğunu biliyoruz. Ne yazık ki elimizdeki az sayıdaki kaynak, kendilerini babalarından veya kocalarından bağımsız kılacak zenginliğe veya statüye sahip olmayan alt sınıftaki kadınlar hakkında çok az şey söylüyor. Bununla birlikte, İsa'nın hizmeti sırasında kadınların kendisini açıkça takip etmiş olabileceğine inanmayı kolaylaştıran başka bir husus daha vardır. Bu, onun Tanrı'nın yaklaşmakta olan krallığını duyurmasının özel karakterini içerir. Hatırlarsanız İsa, Tanrı'nın tarihe müdahale edeceğini ve kaderi tersine çevireceğini iddia etmişti. İlki sonuncu, sonuncusu da birinci olacaktı. Zengin olanlar fakirleşecek, fakirler ise zengin olacaktı. Artık yüceltilenler alçaltılacak, alçakgönüllüler ise yüceltilecekti. Mesajının bir sonucu olarak İsa, krallığın bu gibilere ait olacağına dair duyurusunun bir kanunu olarak, toplumun dışlanmışları ve ezilenleriyle ilişki kurdu. Eğer kadınlar, kuralları koyan ve toplumu yöneten erkekler tarafından genel olarak aşağı görülselerdi, İsa'nın onlarla özgürce ilişki kurması ve gelecek krallığı duyurmasından onların özellikle ilgisini çekmesi hiç de mantıksız görünmüyordu.

--- SAYFA 176 ---

Bazı yeni bilim adamları İsa'nın aslında bundan çok daha fazlasını yaptığını, "kökten eşitlikçi bir toplum" vaaz ettiğini, yani toplumsal ilişkileri yönetmek için yeni bir dizi kural icat ederek, kadın ve erkeklere mutlak eşit olarak davranılacağı bir topluluk yaratarak toplumu reform etmeye giriştiğini öne sürdüler.⁵ Ancak bu, kanıtları çok ileri götürüyor ve muhtemelen yanlış yöne götürüyor olabilir, çünkü önerilecek çok az şey var. İsa'nın bu kötü çağda sosyal reformu herhangi bir temel yoldan ilerletmekle ilgilendiğini. Onun görüşüne göre, İnsanoğlu yargılanmak üzere gökten yeryüzüne geldiğinde, günümüz toplumu ve onun tüm gelenekleri çok geçmeden büyük bir durma noktasına gelecekti. İsa, toplumu içeriden dönüştürmek şöyle dursun, insanları toplumun yok oluşuna hazırlıyordu. Ancak Tanrı'nın krallığı geldiğinde barışın, eşitliğin ve adaletin üstün geleceği tamamen yeni bir düzen ortaya çıkacaktı. Ancak bu krallığa yeni sosyal reform programlarının uygulanmasıyla ulaşılamayacak. Bu dünyanın kötü ve baskıcı güçlerini devirecek kozmik bir yargıç olan İnsanoğlu ile birlikte gelecekti. Bu ölçüde (ve yalnızca bu ölçüde vurgulayacağım), İsa kendi zamanında bir toplumsal devrimi teşvik etmemiş olsa da, mesajının kökten devrimci imaları vardı. Takipçilerini bu çıkarımları günümüzde uygulamaya teşvik etmiş olabilir (dolayısıyla kadınlarla olan ilişkisi). Ve her halükarda, bazı kişilerin, özellikle de kendilerini şimdiki çağda ezilen ve baskı altında gören ve gelecek çağda ödüllendirileceklerini düşünenlerin, onun mesajını diğerlerinden daha çekici bulacağı açık olmalıdır. Eğer bu şekilde hissedenen kadınlar olsaydı, toplumlarının ataerkil yapıları göz önüne alındığında, onların İsa'nın kıyamet mesajından ve bu mesajın gelmekte olan krallıktaki yaşam için sunduğu umuttan etkilenmelerine şaşmamak gerekirdi.

--- SAYFA 177 ---

152 İSA VE MERYEM MAGDALİN / & . 0 Artık İsa'nın evli olup olmadığı şeklindeki çetrefilli soruya dönebiliriz. Hem Robert Langdon hem de Leigh Teabing İsa'nın medeni durumundan söz ettiği için Da Vinci Şifresi'nde bu konuyla ilgili hiçbir şüphe yoktur. Teabing'in bir noktada Sophie Neveu'ya söylediği gibi: "İsa'nın evli bir adam olması, İsa'nın bekar olduğuna dair standart İncil görüşümüzden çok daha mantıklı." "Neden?" Sophie sordu. Langdon, "Çünkü İsa bir Yahudiydi" dedi. . . . "Yahudi geleneğine göre, bekarlık kınanıyordu ve Yahudi bir babanın yükümlülüğü, oğluna uygun bir eş bulmaktı. Eğer İsa, Priscilla Yeraltı Mezarından dua eden Hristiyan bir kadını resmediyorsa.

--- SAYFA 178 ---

Evli olmasaydı, İncil'deki İncillerden en azından biri bundan bahsedirdi ve O'nun doğal olmayan bekarlık durumu hakkında bazı açıklamalar sunardı." (s. 245) Ancak bir kez daha tarihsel gerçeklik alanı yerine sansasyonelleştirilmiş kurgusal iddialar alanında gibiyiz. Birazdan Yahudi erkeklerin her zaman evli olup olmadığı ve bekarlığın "mahkum" olup olmadığı genel sorusuna değineceğim. Ama önce tarihçiler İsa'nın medeni durumu hakkında ne söyledi? Zaman zaman tarih bilginlerinin (roman yazarlarının veya "bağımsız araştırmacıların" aksine) İsa'nın evli olmasının muhtemel olduğunu iddia ettiği doğrudur.⁶ Ancak Yeni Ahit ve erken dönem Hristiyanlık bilginlerinin büyük çoğunluğu tam tersi sonuca varmıştır. Bunun çeşitli zorlayıcı nedenleri vardır. En önemlisi, göz ardı edilemeyecek ya da hafife alınamayacak bir gerçektir: İlk Hristiyan kaynaklarımızın hiçbirinde İsa'nın evliliğine ya da karısına dair herhangi bir atıf yoktur. Bu sadece Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın kanonik İncilleri için değil, aynı zamanda diğer tüm İncillerimiz ve bir araya getirilen diğer tüm ilk Hristiyan yazılarımız için de geçerlidir. Pavlus'un, Petrus İncili'nde, Philip İncili'nde, Meryem İncili'nde, Nasıralı İncili'nde, Mısırlıların İncili'nde, Ebionitlerin İncili'nde ve daha birçok yazıda İsa'nın evli olduğuna dair bir ima yoktur. Tarihsel İsa ile ilgili sahip olduğumuz tüm eski kaynakları sıralayın ve hiçbirinde İsa'nın evli olduğundan söz edilmiyor. Ve bu kitapların yazarlarından her birinin, eğer evli olsaydı, İsa'nın evliliğinden veya karısından bahsetmek zorunda kalacağı durumları bir düşünün. Bu kitaplarda İsa'nın annesinden, "babasından" (Yusuf), erkek ve kız kardeşlerinden bahsediliyor. Neden karısının adı hiç geçmiyor? Müritlerinden bahsediliyor; onun diğeri

--- SAYFA 179 ---

154 İSA VE MERYEM MAGDALENE'nin takipçilerinden (diğer kadınlar dahil) bahsedilmektedir. Karısı neden asla olmasın? Üstelik müritlerinin eşlerinden de zaman zaman bahsediliyor. Ve bir pasajda havarilerin eşlerinden ve İsa'nın yeryüzündeki kardeşlerinin eşlerinden bahsediliyor (1 Korintliler 9:5). Neden İsa'nın karısına olmasın? (Bunun sadece sessizlikten kaynaklanan bir argüman olmadığı birazdan açıklığa kavuşacaktır.) Daha spesifik olarak Mecdelli Meryem'e atıfta bulunarak, eğer İsa gerçekten onunla evli olsaydı, neden bundan hiç bahsedilmedi? Neden kanonik İncillerin hiçbir yerinde özel olarak belirtilmemiştir? Aslında, diğer iki kadın (Joanna ve Susanna) ve birkaç başka kadınla birlikte ismiyle anılan Luka 8:1-3 dışında, bırakın İsa'yla özel bir ilişki içinde olan biri olarak, hizmeti sırasında neden ondan hiç bahsedilmiyor? Neden bu İncillerde İsa ile ilgili hiçbir hikayede yer almıyor? Meryem İncili gibi özel biri olarak düşünülen İncillerde bile neden İsa'nın evli olduğu biri değil de önemli bir vahiy verdiği biri olarak bahsediliyor? Daha da önemlisi, neden olduğu gibi, Mecdelli Meryem olarak tanımlanıyor? Akademisyenler, onu, İsa'nın annesi Meryem ve Marta ile Lazarus'un kız kardeşi Bethany Meryemi de dahil olmak üzere, Yeni Ahit'te adı geçen diğer Meryem'lerden ayırmak için ona Mecdelli denildiği konusunda geniş çapta hemfikirdir. Magdalene onun menşe yerini belirtir: Celile Denizi kıyısındaki bir balıkçı köyü olan Magdala kasabası. Eğer biri bu Meryem'i diğer Meryem'lerden ayırmak istiyorsa, onun nereli olduğunu söylemek yerine neden İsa'nın evli olduğu kişi olduğunu belirtmesin? Üstelik, eğer evliyseler, nasıl oluyor da İsa, kamu görevine gelene kadar memleketini terk ediyormuş gibi tasvir edilmiyor da bu kadın aslında farklı bir kasabadan geliyor (Nasıra'dan ziyade Magdala)?

--- SAYFA 180 ---

İsa, Mecdelli Meryem ve Evlilik 155 Bunlar, İsa'nın Mecdelli Meryem ile evli olup olmadığı bir yana, evli olup olmadığı sorusunu düşünen çoğu bilim insanı için çok büyük zorluklardır. İsa ile ilgili en eski geleneklerimizin hiçbirinde, diğer kadınlarla birlikte onun cenazesi için onun bedenini yağlamak üzere geldiği en son dönem dışında, belirgin bir şekilde yer almaz. Ve belirttiğim gibi, Philip İncili gibi daha sonraki İnciller bile onların evli olduklarını belirtmiyor (bu İnciller hakkında daha fazla bilgi bir sonraki bölümde). Fakat eğer İsa gerçekte evli değilse, evli olmadığını nasıl açıklayabiliriz? Robert Langdon, Yahudi erkeklerin evlenmelerinin beklendiğini ve bekarlığın "mahkum" olduğunu söylerken haklı mı? Ne yazık ki bu da yine Da Vinci Şifresi'nin anlatısal kurgusunun bir parçası; tarihsel gerçeklikte hiçbir temeli yoktur (ya da belki çok daha sonraki Yahudi kaynaklarının taraflı bir şekilde okunmasına dayanmaktadır). Çünkü İsa'nın zamanında ve bulunduğu yerde yaşayan Yahudi erkeklerin bekar olduğunu biliyoruz ve onların bu yüzden "mahkum edilmedikleri" oldukça açıktır. Ve çarpıcı olan şey, bu bekar kalma ve bekar kalma geleneğinin, İsa'nın kendisi ile tamamen aynı ideolojik çevrelerde, Tanrı'nın kötü güçleri devirmek ve kendi iyi krallığını getirmek için tarihe müdahale etmesiyle, içinde yaşadıkları dünyanın yakında büyük bir durma noktasına geleceğini bekleyen birinci yüzyılın Yahudi kıyametçileri arasında bulunabilmesidir. Daha önce de gördüğümüz gibi, özellikle bu zamandan ve yerden bir grup Yahudi kıyametçisini biliyoruz. Bu, Ölü Deniz Parşömenlerini yazan Esseniler grubudur. Anlaşıldığı üzere, bu Essenelerin eski kayıtlarına göre, onlar çoğunlukla bekar ve bekar erkeklerdi. Bu, "hiçbir Essene'nin eş almadığını" belirten birinci yüzyıl filozofu Philo ve Essene'lerin dışlandığını belirten tarihçi Josephus gibi o zamanki Yahudi kaynaklarının ifadesidir.

--- SAYFA 181 ---

156 İSA VE MERYEM MAGDALİNİN evliliği; Öte yandan bu görüş, Essenelerin seksten vazgeçtiklerini ve "hiçbir kadın olmadan" yaşadıklarını belirten Romalı bilge Pliny'nin yazıları gibi Yahudi olmayan kaynaklar tarafından da doğrulanmaktadır.⁷ Bugün bilim adamları İsa'nın kendisinin bir Essene olduğunu düşünmezler. Ancak çarpıcı derecede benzer bir kıyamet dünya görüşüne sahipti. Bu nedenle onun da evli olmaması hiç de şaşırtıcı değil. Ve aslında kendi öğretileri bize onun evli olmadığını düşünmemiz için zemin sağlıyor. İlk İncil kayıtlarımızın bir noktasında İsa, gelecek krallıkta ölümden sonraki hayata inanmayan, ancak ölümün tamamen yok oluş getirdiğini savunan, Sadukiler adı verilen bir grup Yahudi liderle karşı karşıya gelir. İsa onları yanıltıklarına, krallık geldiğinde şu anda hayatta olanların ve hatta çoktan ölmüş olanların bile devam eden bir yaşam olacağına ikna etmeye çalışıyor. Ancak yaşamın şimdiki yaşamdan en az bir önemli açıdan farklı olacağı konusunda ısrar ediyor, çünkü gelecek çağda insanlar "ne evlenir ne de evlendirilir; gökteki melekler gibidirler" (Markos 12:25). Peki bu diriliş varoluşunun şimdiki yaşamla ne ilgisi var? Bu sadece gelecekteki krallıkta işlerin nasıl olacağına dair bir açıklama değil mi? Vurgulamaya değer olan şey, İsa'nın duyurusunun büyük bir kısmının, krallığın ideallerinin burada ve şimdi uygulanmaya başlanması gerektiği konusundaki ısrarını içermesidir. O zaman nefret olmayacak, dolayısıyla insanlar artık birbirini sevmeli; o zaman acı olmayacak, bu yüzden insanlar şimdi acıyı hafifletmek için çalışmalı; o zaman açlık olmayacak, dolayısıyla insanlar artık açları doyurmalı; o zaman savaş olmayacak, dolayısıyla insanlar artık barış için çalışmalı; o zaman hiçbir kötü güç olmayacak, bu yüzden insanlar şimdi kötülüğe karşı çıkmalıdır (örneğin, iblisleri kovarak); o zaman hastalık olmayacak, dolayısıyla insanlar hastaları şimdi iyileştirmeli. İsa'nın Tanrı'nın krallığını görmesinin nedeni budur.

--- SAYFA 182 ---

Şu anda küçücük bir tohum olarak ekilen, ancak tam potansiyele ulaştığında büyük bir bitkiye dönüşecek olan bir "hardal tohumu"dur (bkz. Markos 4:30-32). Krallık böyledir, çünkü şu anda küçük, uğursuz bir başlangıca sahiptir, insanlar kendi yaşamlarında krallığın standartlarını uygulamaya başladıkça, ancak İnsanoğlu kötülüğün güçlerini devirmek ve Tanrı'nın krallığını getirmek için yeryüzünde yargıya vardığında, o zaman bu küçük başlangıç çok büyük bir sonuca sahip olacaktır, çünkü krallık güç içinde tezahür edecektir. İsa, krallığın ideallerinin günümüzde gerçekleşmesi gerektiğine inanıyordu. Ve krallıkta evlilik ve cinsel ilişkinin olmayacağına inanıyordu. Buna apokaliptik arkadaşları olan Esseneler tarafından da inanıldığı açıktı. Bekar ve bekâr kalarak bu vizyonu hayata geçirdiler. Ve İsa'nın da aynısını yapmış olması tümüyle akla yatkın, hatta muhtemeldir. İsa'nın ölümünden sonra takipçilerinin yazılarında başka kanıtlar da var. Elimizdeki en eski Hristiyan yazar, İsa'nın on iki havarisinden biri olmayan ancak ölümünden sonra onun adına kurulan hareketin lideri olan havari Pavlus'tur. İsa (ve ondan önceki Esseneler) gibi, Pavlus da bir Yahudi kıyametçisi olarak yola çıktı. Ve Mesih'e iman ettikten sonra, kıyamet dünya görüşünü terk etmedi, ancak çağın sonunun zaten İsa'nın ölümü ve dirilişiyle başladığına olan inancını göz önünde bulundurarak onu dönüştürdü. Pavlus, İsa, Tanrı'nın krallığını getirmek üzere gökten yeryüzüne hüküm vermek üzere geri geldiğinde kendisinin de hayatta olacağını umuyordu (bkz. 1 Selanikliler 4:13-18; 1 Korintliler 15:50-57), başka bir deyişle, o bir Hristiyan kıyametçiydi. Peki evliliğe bakış açısı neydi? Çarpıcı bir şekilde, bu, İsa'nın kendisinin, yaklaşan sonun ışığında, kişinin evlenmek ve cinsel ilişkilere girmek yerine kendini tamamen krallığın gelişine adanması gerektiğine dair görüşüyle karşılaştırılabilir görünmektedir. Evlilik konusunda tavsiye verirken

--- SAYFA 183 ---

158 İSA VE MERYEM MAGDALİN ve Korint kentindeki iman kardeşleriyle cinsel ilişkiler konusunda Pavlus şunları söylüyor: "Sizden evli olmayanlara ve dul kadınlara, benim gibi bekar kalmalarının iyi bir şey olduğunu söylüyorum" (1 Korintliler 7:8). Peki bu neden? Pavlus'a göre bu, "yaklaşan kriz yüzündendi" (1 Korintliler 7:26), başka bir deyişle, her şeyin yakın sonu. Ve bu nedenle evli olanlar boşanmaya çalışmamalı, evli olmayanlar da evlenmeye çalışmamalıydı (7:27). Bunun yerine, tüm insanların kendilerini başkalarını İsa'ya iman etmeye adanması, onları mevcut toplumsal düzenin yaklaşan yıkımına ve İsa'ya göre "ne evlilik ne de evlenmenin olmadığı" bir krallık olan Tanrı'nın krallığının ortaya çıkışına hazırlamaları gerekiyordu. O halde, İsa'nın kıyametle ilgili mesajı göz önüne alındığında, onun evli olmaması ve bekar kalması hiç de şaşırtıcı değil. Bu, apokaliptik düşünceye sahip Essenelerin kendi zamanında ve onun ölümünden sonra kıyamet düşüncesine sahip takipçisi Pavlus'un takındığı tavidir. İsa'nın bırakın Mecdelli Meryem ile evlenmesini, evli olduğuna dair hiçbir kayıt bulunmadığı göz önüne alındığında, kıyamet bilimci İsa'nın bekar kaldığı oldukça açık görünüyor. . & İsa'nın muhtemelen bekar kaldığı ve bekar kaldığı koşulların ışığında, onun Mecdelli Meryem ile olan ilişkisi hakkında ne söyleyebiliriz? Yıllar boyunca bu ilişki hakkında çok şey yapıldı; yalnızca Da Vinci Şifresi gibi romanlarda ve Kutsal Kan, Kutsal Kase gibi sansasyonel eserlerde değil, aynı zamanda İsa'nın bir fahişe olan Mecdelli Meryem ile evlendiğinin ve düzenli cinsel ilişkiye sahip olduğunun yeniden gösterildiği Scorsese'nin (Kazantzakis'in romanından uyarlanan) İsa'nın Son Günahı gibi filmlerde de çok şey yapıldı.

--- SAYFA 184 ---

İSA, MERYEM MAGDALENE VE EVLİLİK 159 onunla birlikteydi. İsa'nın Meryem'le özellikle yakın bir ilişkisi olduğu yönündeki bu görüşün eski kökleri, daha önce bahsettiğim ve bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak tartışacağım (gerçi bu kaynaklarda bile İsa'nın Meryem'le evli olduğunun veya onunla seks yaptığının asla söylenmediğini vurgulamam gerekir) Philip ve Meryem İncilleri gibi bazı ikinci ve üçüncü yüzyıl kaynaklarımıza dayanmaktadır. Ancak burada ben tarihsel durumla ilgileniyorum, çünkü bu daha sonraki efsanevi anlatılarda değil, hayatta kalan en eski kaynaklarda görülebilmektedir. Onlardan Mecdelli Meryem hakkında ne biliyoruz? Belirtmiş olduğum gibi, Meryem aslında İsa hakkındaki İncil geleneklerinde pek sık görülmez: Meryem'in adı Yeni Ahit İncillerinde sadece on üç kez geçmektedir (örneğin, Petrus'un isminin doksandan fazla geçmesine karşılık) ve bunlar genellikle paralel pasajlardır (örneğin, Matta'nın Markos'tan ödünç aldığı bir hikayede hem Matta hem de Markos onun hakkında aynı şeyi söylemektedir). Birden fazla kaynaktan bağımsız olarak bulunan hikayeleri arıyorsak, çok sayıda kanıtlanmış rivayetin gerçek olma ihtimalinin daha yüksek olduğu varsayımıyla Meryem hakkında şunları söyleyebiliriz. Magdalene adı, belirttiğim gibi, onu, İsa'nın annesi ve tanıdığı Bethany Meryemi (Marta'nın kız kardeşi) dahil olmak üzere diğer Meryem'lerden ayırmak için kullanılıyor. İki ayrı kayıttan onun, Celile'deki seyahatlerinde İsa'ya eşlik ettiği (Markos 15:41; Luka 8:1-3) ve gezici hizmeti için kendi cebinden para sağladığı (diğer kadınlarla birlikte, bazılarının adı belirtilmemiştir) söylenir. En eski İncillerimizin üçü, Matta, Markos ve Luka, onun (diğer kadınlarla birlikte) hayatının son haftasında İsa'yla birlikte Yeruslaim'e geldiğini ve onu çarmıha gerilip gömüldüğünü gördüğünü belirtir (Mat. 27:56, 61; Markos 15:40, 47; Luka 23:55). Ve kanonik İncillerimizin dördü ve İncil'i

--- SAYFA 185 ---

160 İSA VE MERYEM MAGDALİN Petrus, İsa'nın boş mezarını keşfedenin ve orada bulunan bir adamdan, orada bulunan bir melekten veya orada bulunan iki melekten (hangi hikayeyi okuduğunuza bağlı olarak) onun diriltildiğini öğrenenin kendisi olduğunu belirtin. Anlatılardan birinde bunu (Yuhanna İncili) tek başına öğrenir, diğerlerinde ise bazılarının ismi bazen anılan diğer kadınlarla birlikte öğrenir. O (ve diğerleri) daha sonra boş mezara tanıklık ettiler ve bu nedenle dirilişin ilk tanıkları oldular. Bazı anlatılarda İsa aslında dirilişinden sonra öğrencilerine görünmeden önce ona görünmektedir. Ve korkarım ki onun hakkında birçok kez onaylanmış geleneklerde bulabileceğimiz tek şey bu. Daha fazla bilginin olmasını dilemek kolaydır ve hiçbir bilgi olmadığında her zaman daha fazlasını icat etme eğilimi vardır (İsa onunla evlendi! İsa onunla seks yaptı! İsa'nın ondan bir çocuğu vardı!). Ancak tarihçiler yalnızca var olan kanıtlara dayanarak hareket edebilirler ve hiçbir tarihsel kanıt olmadığında uydurma yapmamalıdır. Onun (Leigh Teabing'in iddia ettiği gibi) "Benjamin Kabilesi'nden" olduğunu gösteren hiçbir kanıt yoktur ve öyle olsa bile bu onun kraliyet ailesiyle akraba olduğu anlamına gelmez (pek çok insan Benyamin kabilesinden geliyordu; havari Pavlus da dahil; Filip. 3:5); İsa'nın kilisesinin görevini ona emanet ettiğine (Meryem İncili bile bunu belirtmiyor), onunla evlendiğine, onunla seks yaptığının ya da Fransa'ya seyahat ettiğine dair hiçbir şey yok. Yalnızca tek bir kaynaktan Mecdelli Meryem'e dair başka referanslar da vardır. Örneğin Luka, İsa'nın ondan "yedi cin" çıkardığını söyleyen tek kişidir. Ne yazık ki, Luke'un haklı olduğunu varsayarsak, onun şeytani mülkiyetinin doğasının ne olduğunu bilmiyoruz. Bu iblislerin onu fuhuşa sürüklediği fikri biraz uzak bir ihtimal; İncillerde geçen çoğu cin, insanların konuşmasını engeller, onları hasta eder veya onlara zarar vermeye çalışır.

--- SAYFA 186 ---

İSA, MERYEM MAGDALENE VE EVLİLİK 161 onları ateşlere veya göllere atıyordu. Üstelik bu referansların hiçbirinde -Luka'da bile- Meryem'in fahişe olduğunu gösteren hiçbir şey yok. Bu fikir, bu kaynakların yazılmasından yaklaşık 500 yıl sonra, Papa Büyük Gregory'nin Mecdelli Meryem'in Luka 7:36-50'de bahsedilen kötü şöhretli kadından başkası olmadığını belirttiği bir vaaz sırasında ortaya çıktı. Ancak günümüzde İncil araştırmacıları bu tanımlamayı inandırıcı bulmuyorlar. Luka 7'deki hikaye, İsa'nın isimsiz bir kadın tarafından meshedilmesiyle ilgilidir ve Luka'nın Markos'tan alıp dinleyicilerine biraz heyecan kattığı bir hikayedir. Markos'ta kadın Mecdelli Meryem olarak tanımlanmıyor ve aslında orada şüpheli bir üne sahip bir kadın olarak adlandırılmıyor. Luka'da da kadın Mecdelli Meryem gibi görünmüyor, çünkü bir sonraki hikayede ikincisinden bahsediliyor ve Luka onu sanki ilk kez orada tanıtıyor (Luka 8:2). İlginç bir şekilde, Yuhanna İncili'nde İsa'nın meshedilmesiyle ilgili benzer bir hikaye vardır (her ne kadar Luka'da olduğu gibi Celile'den ziyade Yahudiye'nin Beytanya'sında geçse de); Ancak daha önce de belirttiğim gibi, Yuhanna'da mesh etme işlemi isimsiz bir kadın (veya Magdalalı Meryem) değil, Bethany'li Meryem yapar ve bunu (Luka'da olduğu gibi) Ferisi Simon adında bir adamın evinde değil, kendi evinde yapar. Her halükarda, Bethany Meryem ve Magdalalı Meryem farklı kasabalardan geliyorlar ve aynı kişi olarak tanımlanmamalıdır. Kısacası, en eski ve tarihsel açıdan en güvenilir kaynaklarımızda Mecdelli Meryem hakkında pek bir şey öğrenmiyoruz. İkinci ve üçüncü yüzyılların merak güdüsüyle hareket eden Hristiyanlarının

--- SAYFA 187 ---

İsa ile ilgili gelenekler genişletildi, revize edildi, değiştirildi ve bazen uyduruldu, yaratıcı hayal güçlerini İsa'nın kamu hizmetindeki bu kadına uyguladılar ve onun hakkında tarih dışı başka şeyler söylemeye başladılar. Ve bu icat edilen hikayelerin, Magdalalı Meryem hakkında bilinebileceğinden daha fazlasını öğrenmek isteyen modern okuyucularda yankı uyandırmasına şaşmamak gerek. O halde, onun hakkında modern efsanelerin icat edilmesine şaşmamak gerek; buna, onun aslında İsa'yla evli olduğu, onunla normal bir cinsel ilişkiye sahip olduğu ve ona bir çocuk doğurduğu efsanesi de dahildir; efsane, Kutsal Kan, Kutsal Kase'de bulunmuş ve Da Vinci Şifresi'nde hemen hemen hiç değişmeden devralınmıştır.

--- SAYFA 188 ---

Sekizinci Bölüm % d Da Vinci Şifresi'nde dile getirilen temel konulardan biri, Hristiyanlıkta dışının rolüyle ilgilidir. Hem Leigh Teabing'e hem de Robert Langdon'a göre, Sion Tarikatı olarak bilinen gizli topluluk, Hristiyanlığın başlangıçta dışı olanı (hem insani hem de ilahi dışı olanı) kutlayan bir din olduğunu ve bu kutlamaya tanıklık eden uygulamaları ibadetine dahil ettiğini haklı olarak anlamıştır. Bu görüş, Langdon'ın, günümüzde Sion Tarikatı tarafından sürdürülen ibadet uygulamasının kendine özgü doğası hakkında Sophie Neveu'ya yaptığı ilk açıklamalardan birinde açıkça ortaya çıkıyor: "Sophie," dedi Langdon, "Tarikatın tanrıçalara tapınmayı sürdürme geleneği, ilk Hristiyan kilisesindeki güçlü adamların, dışıyı değersizleştiren ve teraziye eril lehine çeviren yalanlar yayarak dünyayı 'kandırdıkları' inancına dayanıyor. Tarikat, Konstantin ve onun erkek haleflerinin, kutsal dişliliği şeytanlaştıran ve tanrıçayı modern dinden sonsuza dek yok eden bir propaganda kampanyası yürüterek dünyayı anaerik paganizmden ataerik Hristiyanlığa başarıyla dönüştürdüğüne inanıyor. (s.124)

--- SAYFA 189 ---

Romanın ilerleyen kısımlarında, Tarikatın eski tanrıça ibadeti uygulamasını sürdürme yollarından birinin, katılımcıların, grubun erkek ve kadın liderinin kutsal seks eylemine girdiğini gözlemlediği, hieros gamos - kelimenin tam anlamıyla "kutsal evlilik" olarak bilinen ritüel aracılığıyla olduğunu keşfederiz. Sophie de farkında olmadan ve feci bir şekilde bu gizemli ritüeli on yıl önce gözlemlemişti; kendi büyükbabası, Louvre'un küratörü Jacques Saunière'in, kır evlerinin bodrumunda cübbeli, maskeli ve ilahi söyleyen erkekler ve kadınlarla çevrili bir seks eylemine girdiğini görmüştü. Ritüelin ne olduğunu bilmeden en kötüsünü üstlendi ve o zamandan beri onunla tüm iletişimi kesti. Ancak Robert Langdon ve Leigh Teabing'den öğrendiği şey, gözlemlediği şeyin bir tür garip seks kültü değil, dişiliğin gerçek ilkesini ve doğadaki gerçek ilahi olanı gerçekleştirmek için eril ve dişilin birleşmesi ihtiyacını anlayanlar tarafından kutlanan kutsal bir gizem olduğudur. Langdon ve Teabing, bu ritüelin çok eski kökenlere sahip olduğunu ve aslında en eski Hristiyanlığın dişil prensibi anlamaya ve kutlamaya yönelik olduğunu iddia ediyor; dişiliğin Hristiyanlıkta şeytanlaştırılmasının ve böylece kadınların aşağılanması, hem insanlarda hem de tanrısallıktaki erilliğin tamamen baskın ve kutsal hale getirilmesinin ancak dördüncü yüzyılda ataerkil imparator Konstantin'in müdahalesiyle mümkün olduğunu söylüyorlar. Bu, Konstantin öncesi Hristiyanlığın doğru bir tasviri midir? Daha önceki Hristiyan kilisesinde kadınlara yüce roller veriliyor muydu? Erkekler ve kadınlar ilahi prensibi kutladılar mı ve tanrının dişil yönüne mi tapındılar? Bu gizli seks ritüellerini içeriyor muydu? Dişilik prensibi Konstantin ve onun erkek yandaşları tarafından dinde şeytanlaştırıldı mı?

--- SAYFA 190 ---

İLK HİRİSTİYANLIKTA DİŞİLLİK 165 Bu soruların bazılarını yanıtlamak zordur. Hristiyan geleneğinde ilk yıllarında kadınlara önemli bir yer verilip verilmediği ve imparator Konstantin zamanına kadar önemli (ve hatta güç) konumlara sahip olmaya devam edip etmedikleri gibi pratik meseleleri ele alarak başlayabiliriz. / " * Kadınların ilk Hristiyan kilisesinde toplumun geneline göre daha önemli bir rol oynadığı doğrudur. İsa'nın kendisinin kadınlarla yoğun ilişkileri olduğunu zaten gördük. Gezici vaaz etme hizmetini kendi fonlarıyla destekleyen Mecdelli Meryem de dahil olmak üzere kadınlar vardı. İsa kadınlarla halka açık tartışmalar ve anlaşmazlıklar yaşadı. Kadınları herkesin önünde iyileştirdi. Kadın takipçileri vardı ve bunlardan bazıları hayatının son haftasında Celile'den Kudüs'e kadar ona ve erkek öğrencilerine eşlik etmişti. Kadınlar açıkça görülüyordu. Erkek havariler olay yerinden kaçarken onu çarmıha gerilmiş olarak görmüşler ve en eski geleneklerimizin hepsine göre, üçüncü günde mezarını boş bulanlar ve onun ölümden dirilişini duyurmaya başlayanlar da kadınlar olmuş. Kudüs'teki orijinal Hristiyan topluluğunun liderlerinin, İsa'nın erkek kardeşlerinden biri olan Yakup'la birlikte, özellikle de havari Petrus'un (erkek) havari grubunun çekirdek üyeleri olduğu ve görünüşe göre kısa bir süre sonra İsa'ya iman ettiği anlaşıyor.

--- SAYFA 191 ---

166 İSA VE MERYEM MAGDALİN çarmıha gerildikten sonra (1 Korintliler 15:7). Kilisenin pratik düzenlemelerinden erkekler sorumlu tutuldu (Elçilerin İşleri 6). Elçilerin İşleri gibi kaynaklardan bilinen ilk Hristiyan misyonerlerin çoğu erkekti; Barnabas, Philip ve yeni din değiştiren Tarsuslu Pavlus gibi insanlardı (Elçilerin İşleri 8-9). İnanca dönen en önemli kişilerin çoğunun, Romalı yüzbaşı Cornelius gibi (Elçilerin İşleri 10-11) erkek olduğu söylenir. Yeni kilisenin karşı karşıya olduğu temel sorunun (Yahudi olmayan din değiştirenlerin İsa'nın takipçileri olabilmek için Yahudi Kanununa uymaları gerekip gerekmediği) ele alınması çağrısında bulunulan konferansta baş konuşmacıların tümü erkekti (Elçilerin İşleri 15). Ve benzeri. Bu erkek yönelimi, olayın tarihsel gerçeklerinden ziyade Elçilerin İşleri kitabının yazarının önyargılarına bağlanabilir mi? Muhtemelen hayır: Luka İncili'ni de yazan bu yazar, diğer İncillerimizin yazarlarından daha çok, İsa'nın hayatında kadınların rolünü vurgulamasıyla tanınır. Dolayısıyla Elçilerin İşleri'ndeki tasviri belki doğrudur (ya da en azından açık ataerkil propaganda değildir). Yine de kadınların birinci yüzyılın gelişen Hristiyan topluluklarında önemli bir rol oynadığını öne süren karşıt göstergeler var. Bu kanıt, kiliselerin çeşitli sorunlarını tartışmak ve çözümlerine yardımcı olmak amacıyla kiliselere çok sayıda mektup yazan, en eski Hristiyan yazarımız olan elçi Pavlus'un yazılarından gelmektedir. Pavlus'un mektupları boyunca, kadınların topluluklarda erkekler kadar öne çıkmasalar da zaman zaman üstün ve güçlü konumlara sahip oldukları açıktır. + □□□ □□□□□□□□□□ □□□□ Bunun en iyi kanıtı Pavlus'un Romalılara yazdığı mektupta bulunmaktadır.¹ Burada Pavlus cemaatin bazı üyelerini isimleriyle selamlıyor ve bu selamlamalarda kadınların ön plana çıkması dikkat çekicidir.

--- SAYFA 192 ---

İLK HİRİSTİYANLIKTAKİ DİŞİL 167. Pavlus kadınlardan çok erkeklerin adını vermesine rağmen, kilisedeki kadınların hiçbir şekilde erkek meslektaşlarından aşağı olduğu görülmemektedir. Pavlus, Kenhreae kilisesinde bir papaz (veya papaz) olan ve Romalılara mektubun teslimini kendisine emanet ettiği Pavlus'un patronu Phoebe'nin adını verir (16:1-2). Kocasını Aquila ile birlikte Yahudi olmayan misyondan büyük ölçüde sorumlu olan ve evindeki bir cemaati destekleyen Prisca'dan bahseder (3-4 ayetler; onun adının kocasından önce verildiğine dikkat edin). Romalılar arasında çalışan meslektaşı Meryem'i selamlıyor (ayet 6). Pavlus'un müjde için "iş arkadaşları" olarak adlandırdığı kadınların Tryphaena, Tryphosa ve Persis adını verir (vv.; 6, 12). Ve Julia'dan, Rufus'un annesinden ve Nereus'un kız kardeşinden bahsediyor; bunların hepsi bu toplulukta yüksek bir profile sahip gibi görünüyor (13, 15 ayetler). Hepsinden daha etkileyici olanı, "havariler arasında en önde gelen" olarak adlandırdığı Junia'dan söz etmesidir (ayet 7). Havarisel grup, çoğu insanın bildiği on iki adamdan oluşan listeden açıkça daha büyük ve daha kapsayıcıydı. Pavlus'un diğer mektupları da kadınların Hristiyan kiliselerine aktif katılımına dair benzer bir izlenim veriyor. Örneğin Korintoslulara yazdığı mektupta, diğer şeylerin yanı sıra cemaate ilahi ilhamla kehanetlerde bulunmalarına olanak tanıyan "ruhsal armağanlarını" kullanarak ibadet hizmetlerine aktif olarak katılan kadınların olduğunu öğreniyoruz (1 Korintliler 11:4-6). Ve Filipililer'de cemaatin Pavlus'un adıyla andığı yegâne iki üye, Euodia ve Syntyche adlı iki kadındır; bu kadınların anlaşmazlıkları, görünüşe göre toplumdaki önde gelen konumlarından dolayı elçiye biraz endişelendiriyor (Filipililer 4:2). Eğer Hristiyanlık, bazı insanların ileri sürdüğü gibi, tamamen erkek odaklı bir din olsaydı, Pavlus'un kiliselerinde kadınların sahip olduğu belirgin rolleri açıklamak zor olurdu. Fakat Pavlus'un şu konulardaki gerçek öğretileri ışığında durumu nasıl açıklayabiliriz:

--- SAYFA 193 ---

168 İSA VE MERYEM MAGDALİN erkek ve kadınlar? İsa örneğinde, kadınları onun takipçileri olmaya çeken şeyin muhtemelen onun kıyamet mesajı olduğunu gördük: yaklaşan krallıkta, mazlumların ve ezilenlerin güçlü konumlara yükseltileceği yerde, kaderler tersine dönecekti. Kadınlar, özellikle de eski ataerkil toplumlarda ailelerinin erkek üyelerinin kontrolü altında tutulanlar için bu bildiride doğal olarak bir umut mesajı bulabilirlerdi. Gördüğümüz gibi Pavlus da bir kıyamet yanlısıydı. Bu aynı zamanda kadınların onun kiliselerinde oynadığı önemli rolleri, bir anlamda krallığın ideallerini burada ve şimdi uygulamaya koymalarını, toplumlarının ataerkil varsayımlarını tersine çevirmelerini ve kiliselerin daha küçük sosyal ortamlarında erkeklerinkine eşit bir rol oynamalarını da açıklayabilir mi? Pavlus'un kadınlara ilişkin görüşünü anlamak için önemli bir ayet Galatyalılar 3:28'dir; burada "Mesih'e vaftiz edilen" her Hristiyan'ın, şimdiki çağın toplumsal ayrımlarından kurtulma özgürlüğünü zaten deneyimlemeye başladığını belirtir: "Artık Yahudi ya da Yunan yok, artık köle ya da özgür yok, artık erkek ve kadın yok; çünkü hepiniz Mesih İsa'da birsiniz." Bu ayete dayanarak, Hristiyan topluluklarında sosyal konum veya sosyal statüye dayalı hiçbir ayrımın olmaması beklenebilir: tüm insanlar "Mesih'te" eşittir. Ve yine de Pavlus'un diğer yazılarından, onun, İsa gibi, daha iyi bir toplum oluşturmak için bu dünyadaki farklılıkların ortadan kaldırılacağı bir toplumsal devrimi asla teşvik etmediği açıktır. Örneğin Pavlus hiçbir zaman köleliğin kaldırılmasını teşvik etmez; bunun yerine bu dünyada sosyal bir kurum olarak devam edeceğini varsayar (Filimon'a yazdığı mektubuna bakınız). Ve her ne kadar "Mesih'te... erkek ve kadın olmasa da" gerçek şu ki, Hristiyanlar da dahil olmak üzere insanlar, krallık gelene kadar bu dünyada yaşamaya devam ediyorlar. Her ne kadar Paul bu son noktayı ısrarla tavsiye etse de-

--- SAYFA 194 ---

Cinsiyetler arasında hiçbir ayrım olmayacak, günümüzde de bu ayrım varlığını sürdürüyor. Pavlus'un Korint'teki kadınlara kilisede dua ederken ve peygamberlik ederken bunu peçelerini takarak yapmaları gerektiğini söyleyebilmesinin nedeni budur (1 Korintliler 11:2-16). Cemaatteki bazı kadınların, Mesih'te cinsiyet ayrımı olmadığını öne sürdüğünde onu ciddiye aldıkları ve başlarını örtmeden topluluk önünde konuşmaya başladıkları (o dönemde kadınlar için sosyal bir yanlışlıydı) açıkça görülüyordu. Pavlus, tam tersine, eninde sonunda ortadan kaldırılacak olsa bile, ayrımların günümüzde de varlığını sürdürdüğünü konusunda ısrar etti. Bu nedenle kadınlar erkekler gibi giyinmemeli veya davranmamalıdır; başörtüleri olmalı (oysa erkeklerin olmaması gerekir). +                 , Pavlus'un kadınlara ilişkin konumu modern okuyuculara en iyi ihtimalle son derece kararsız gelebilir: kadınlar ve erkekler Mesih'te teorik olarak eşittir, ancak gerçekte değildir. Erkekler erkek gibi, kadınlar da kadın gibi davranmalıdır. Pavlus'un zamanından sonra kiliselerinin farklı liderlerinin bu çelişkili konumun bir veya diğer yönünü vurgulaması dikkat çekicidir. Örneğin, kadınların eşitliğini vurgulayan, kadınların Hristiyan kiliselerinde ve Hristiyan misyonunda erkekler kadar aktif olması gerektiğinde ısrar eden daha sonraki Pauline Hristiyanlarından bazılarını biliyoruz. Bu hiçbir yerde, Pavlus'un Thecla adında bir kadın öğrencisi olduğu iddia edilen kişiyi çevreleyen efsanevi hikayelerden daha açık bir şekilde görülemez. Thecla ile ilgili hikayeler Hristiyanlığın ikinci ve üçüncü yüzyıllarında geniş çapta dolaşıyordu.² Bu hikayelerden, Thecla'nın evlenmek üzere olan pagan bir kadın olduğunu ve bir gün elçi Pavlus'un duyurusunu duyduğunu öğreniyoruz. Hikayeye göre bu bildiri, erkek ve kadın tüm insanların

--- SAYFA 195 ---

170 İSA VE MERYEM MAGDALİN tam bir iffetli hayatlar yaşayacaklardır. Evli olanlar seks yapmamalı; evli olmayanlar evli kalmamalıdır. Bir kişi iffetli olarak Tanrı'nın krallığını miras alabilir. Thecla bu öğretiyi ciddiye alır ve nişanını bozar; bu, eski nişanlısının üzüntüsü ve öfkesine rağmen, onu cezayı hak eden bir Hristiyan olarak Romalı yetkililere teslim eden eski nişanlısını üzer. Bir dizi ilgi çekici ve heyecan verici bölümde Thecla, vahşi hayvanların önüne atıldığında ve neredeyse kazığa bağlanarak yakıldığında doğaüstü bir şekilde zarar görmekten korunuyor. Sonunda Pavlus'la birleşmeyi başarır ve onun iffet öğretisinin ömür boyu savunucusu olur; kendisi de bu iyi haberi yaymak ve başkalarını Pavlus'un inancına döndürmek için bir Hristiyan misyonuna katılır. Bu hikayelerden herhangi birine ne kadar tarihsel güven verilebileceğini bilmek zordur, ancak pek çok okuyucuda yankı uyandırdığı açıktır. Bazı akademisyenler, okur kitlesinin aslında ağırlıklı olarak kadınlardan oluştuğunu, çünkü iffetli bir yaşamın özgür bir yaşam, yani kadının kocasının iradesine ve kapislerine tabi olduğu ataerkil evliliklerin sınırlamalarından özgürleşme olarak görülebileceğini düşünüyor. Bu nedenle Pavlus'un müjdesine bağlılık, erkek egemenliğinin hakim olduğu bir dünyada özgürleştirici bir deneyim olabilir. Elbette ikinci ve üçüncü yüzyıllarda Pavlus'u kadınlar için bu tür bir özgürleşmeye kendini adanmış biri olarak gören çok sayıda Hristiyan vardı. Ancak Pavlus'u tam tersi bir açıdan gören, kadınların hem evliliklerinde hem de kilisede itaat etmesini onaylayan biri olarak gören başka Hristiyanlar da vardı. Pavlus'un bu görüşü zaten Yeni Ahit'in yazılarında görülebilir. Daha önce Yeni Ahit'te Pavlus'un adının altında on üç harfin bulunduğunu belirtmiştim. Ama on dokuzuncu yüzyıldan beri

--- SAYFA 196 ---

İLK HİRİSTİYANLIKTA DİŞİL 171. yüzyıl bilim adamları, bu mektuplardan bazılarının aslında Pavlus tarafından değil, daha sonraki takipçileri tarafından Pavlus adına yazıldığını düşünmek için ikna edici nedenler öne sürdüler. Özellikle, Pavlus'un 1. ve 2. Timoteos ve Titus'un "Pastoral" mektuplarını yazmadığına dair geniş bir bilimsel fikir birliği vardır.³ Çarpıcı olan şey, bu kitapların Pavlus hakkında, din değiştirdiği iddia edilen kadın Thecla'nın hikayelerinde bulunan görüşün tam tersi bir bakış açısına sahip olmasıdır. Çünkü burada kiliselerden sorumlu olanlar erkeklerdir; kadınlar her bakımdan erkeklere itaat etmelidir. Bu mektupların muhtemelen en kötü şöhrete sahip pasajında, "Paul" (yani Pavlus'un adına yazan takma adlı yazar) şunu söylüyor: Bırakın bir kadın sessizce, tam bir teslimiyetle öğrensin. Bir kadının bir erkeğe ders vermesine ya da onun üzerinde yetki kullanmasına izin vermiyorum; sessiz olmalı. Çünkü önce Adem yaratıldı, sonra Havva. Ve Adem yoldan sapmadı ama kadın yoldan saptı ve aşırılığa girdi. Ama eğer onlar imanda, sevgide ve kutsallıkta alçakgönüllülükle kalırsa, çocuk doğurarak kurtulacaktır. (1 Tim. 2:11-15) Pavlus'un bizzat yazdığı mektuplarda ve daha sonraki efsanevi Thecla'nın Elçilerin İşleri'nde, kilise hizmetinde aktif olarak yer alan kadınların anlatımlarını buluyoruz: dua eden, peygamberlik eden ve öğreten (ve Thecla'nın gibi daha sonraki geleneklerde vaftiz eden). Ancak 1. Timoteos'taki bu pasaja göre bunların hepsi yasaktır. Kadınlar tamamen sessiz ve itaatkar olmalı; onların kurtuluşu ancak çocuk sahibi olmaları ile mümkündür.⁴ Burada dikkat çekici iki konuya değinmeliyim: (1) Hristiyan toplumunda daha belirgin bir yer isteyen kadınlar ile kadınların erkeklere tabi olmasını isteyen erkekler (ve tartışmasız kadınlar) arasındaki mücadelelerde eninde sonunda kazanan görüş budur ve (2) kadınların rollerine ilişkin bu kısıtlama ilk olarak İmparator Konstantin ile ortaya çıkmamıştır, fakat zaten mevcuttu.

--- SAYFA 197 ---

172 İSA VE MERYEM MAGDALİN yüzyıllar önce. Bu, bizzat Yeni Ahit'in yazılarında zaten bulunan bir görüştür. Peki Mesih'te cinsiyet eşitliği olduğunu savunan Galatyalılar'ın Pavlus 3:28'inden, erkek egemenliğinde ısrar eden Pastoral mektupların "Pavlus"una nasıl geldik? Pek çok bilim adamı olayın bu şekilde gerçekleştiğini düşünüyor. İlk kiliselerde her şeyin sonunun yaklaştığının düşünüldüğü bir kıyamet coşkusu vardı. Yakında gelecek olan krallıkta tam bir eşitlik olacaktı ve bu eşitliğin, o zaman işlerin nasıl olacağına ilişkin öngöründe bulunarak burada ve şimdi bir düzeyde tezahür etmesi gerekiyordu. Ancak krallık hiçbir zaman gelmedi ve kilise uzun süreliğine yerleşti. Bu, Hristiyanların genel olarak toplumda yerleşik kalıplara göre normal yaşamlarına devam etmelerine yol açtı; bu, diğer şeylerin yanı sıra, kadınların prestijli konumlardan uzaklaştırılması ve erkeklerin hizmetine sunulması anlamına geliyordu. Zamanın geçmesi ve krallığın ortadan kalkmasıyla din ataerkilleşti. Bu nispeten hızlı gerçekleşti, böylece ikinci yüzyılın çoğu Hristiyan kilisesinde kadınlar artık önemli bir rol oynamıyordu. Tekrar ediyorum, bu Konstantin'in verdiği bir karar değildi; onun gününe göre bu karar artık tarih oldu. Bu, ikinci yüzyıldaki tüm Hristiyanların kadınların rolünü reddettiği anlamına gelmiyor. Tam tersine, Thecla ve onun gibi diğerlerinin hikayeleri tam da bazı yerlerde güçlü karşı hareketlerin olması nedeniyle popülerdi. Burada böyle iki yerden bahsedebilirim. + - - Montanist hareket, adını, Tanrı'nın krallığının yakında ortaya çıkacağını öngören, ikinci yüzyılın sonlarında yaşamış bir peygamber olan Montanus'tan almıştır (Chris-İslam dünyasındaki kıyamet hareketi).

--- SAYFA 198 ---

Hristiyanlık hiçbir zaman tamamen ortadan kalkmadı - aslında günümüze kadar devam ediyor) ve bunun sonucunda hayatlarını katı ahlaki ilkelere göre hazırlıklı bir şekilde yaşamaları gerektiği konusunda Hristiyanları uyardı. İlk başlarda Montanus, Maximilla ve Priscilla adında iki kadın peygamberi takipçi olarak edindi; bu peygamberler, iddiaya göre Ruh'un ilhamıyla yaptıkları ilahi sözlerde eşit derecede önemli görülüyordu. Bu kadınların kendilerini, ortaya çıkmak üzere olan kıyamet senaryosunun kilit figürleri olarak gördükleri açık. Maximilla'nın bir zamanlar öngördüğü gibi, "Benden sonra artık kehanet olmayacak, sadece Son olacak."5 Bu kadınların hareketteki merkezi konumu göz önüne alındığında, Montanist çevrelerde bir tür cinsiyet eşitliğinin açıkça ortaya çıkacağı düşünülebilir. Ancak görünen o ki, sosyal gerçeklik (kadın peygamberler) ile ideolojik vurgu (kadınların ikincil konumu) arasında çok az bir ilişki var. Montanist davaya dönen en ünlü kişi, Hristiyan antik çağının en büyük kadın düşmanlarından biri olan alingan ve üretken Hristiyan savunucusu, polemikçisi ve sapkınlık avcısı Kartacalı Tertullian'dı (MS 160-225). Tertullianus, kilisede liderlik rolleri üstlenebileceklerine inanan kadınlara yönelik saldırısında hırslıydı; Genel olarak kadınlara ilişkin görüşleri, kadınları kendilerini çekici kılmak için güzel giysilerle veya takılarla süslememeye teşvik ettiği (çünkü aslında Tanrı'nın önünde değillerdir) yazdığı bir risalenin girişinde görülebilir. Burada her kadının Havva'nın soyundan olduğunu ve her birinin ataları gibi, erkeği (yani erkekleri) rahatsız etmek için dünyaya gelen tüm günahlardan kişisel olarak suçlu olduğuna dikkat çekiyor: Her birinizin bir Havva olduğunuzu bilmiyor musunuz? Tanrı'nın bu cinsiyetiniz hakkındaki hükmü bu çağda da varlığını sürdürüyor: Suçluluk duygusu da zorunlu olarak yaşamalıdır. Sen şeytanın kapisısın: sen o yasak ağacın mührünü açarsın: sen ilahi kanundan ilk kaçarsın:

--- SAYFA 199 ---

Şeytanın saldıracak kadar cesur olmadığı onu [yani Adem'i] ikna eden sizsiniz. Tanrı'nın imajını o kadar kolay yok ettin ki dostum. Senin çölün yüzünden, yani ölüm, Tanrı'nın Oğlu bile ölmek zorunda kaldı. Pekî süslenmeyi düşünüyor musunuz?6 Çok özgür bir görüş değil. Demek istediğim şu ki, bir dinde kadınları önde gelen rollerde bulabilsek bile, bu mutlaka kadınların kadınlıklarından dolayı kutlandığı veya öne çıkan kadınların olduğu her yerde ilahi dişiliğin bulunabileceği anlamına gelmez. Bazen durum tam tersidir. + & Konstantin'den önceki yüzyıllarda, muhtemelen Hristiyanlığın kadınların en çok ön plana çıktığı kolu, daha önce tartıştığımız çeşitli Gnostik dinlerdi. Gnostisizmin tek bir şey olmadığını yeniden vurgulamalıyım; pek çok farklı dinin ortak birkaç temel noktası vardı; örneğin bu maddi dünyanın kötü, ruhsal alemin iyi olduğuna dair dualistik inanç ve bu kötü varoluştan kurtuluşu getirebilecek şeyin ilahi olarak verilen bilgi (gnosis) olduğu fikri. Bununla birlikte, bazı Gnostik dinlerde kadınların önemli roller oynadığı ve ilahi dişiliğin bir dereceye kadar kutlandığı görülmektedir. Da Vinci Şifresi'nde anlatılan hieros gamos'tan farklı olmayan ritüellerin kutlandığına dair kanıtlar bile var. Ancak çoğu durumda kanıtlar belirsizdir ve yorumlanması zordur. Çeşitli Gnostik din biçimlerinin muhalifleri, eserlerinin daha sonra ortodoks olduğu ilan edilen kilise babalarıydı.7 Bu yazarlar bazen, tek gerçek Tanrı'nın değil, hem eril hem de dişil çok sayıda tanrının yaşadığı ilahi aleme ilişkin tuhaf (ortodoks) anlayışları nedeniyle Gnostiklere saldırdılar. Üstelik Gnostiklere saldırdılar

--- SAYFA 200 ---

Kadınların kendi topluluklarında önemli, liderlik rolleri üstlenmelerine izin verildiği gerekçesiyle. Hayatta kalan Gnostik yazılardan bile ara sıra kadınların ve dişil prensibin önemine dair kısa bir fikir ediniriz. Bu yazıların bir kısmı, gördüğümüz gibi, Da Vinci Şifresi'nde, özellikle de daha önce değinilen iki İncil'de, Meryem İncili ve Philip İncili'nde alıntılanmıştır. Burada bu yazılara daha yakından bakmamız iyi olur. Meryem İncili muhtemelen ikinci yüzyılda (geç?) bir zamanda yazılmıştır.8 Metnin tamamına sahip olmasak da, açıkça ilgi çekici bir İncildi, çünkü burada, diğer şeylerin yanı sıra, Mecdelli Meryem'e İsa'nın havarileri arasında yüksek bir statü atfedilmektedir. Aslında metnin sonunda elçi Levi, yoldaşlarına İsa'nın "onu bizden daha çok sevdiğini" itiraf ediyor. Meryem'in İsa'yla olan özel ilişkisi, her şeyden önce, havarilerden gizlenen şeylerin doğasına ilişkin bir açıklamayı bir görüntüde yalnızca ona açıkladığı durumda görülür. İncil kendisini iki kısma ayırır. İlkinde, İsa dirilişinden sonra tüm havarilerine günahın doğası hakkında bir vahiy verir, son bir kutsama ve öğüt verir, onları müjdeyi duyurmakla görevlendirir ve sonra ayrılır. Onun gidişine üzüldüler ama Meryem onları teselli ediyor ve onun söyledikleri üzerinde düşünmeye teşvik ediyor. Daha sonra Petrus ondan İsa'nın kendisine doğrudan söylediklerini anlatmasını ister. İncil'in ikinci bölümünde kendisine bahsedilen vizyonu anlatır. Ne yazık ki elyazmasında dört sayfa kaybolmuştur ve bu nedenle onun açıklamasının yalnızca başını ve sonunu biliyoruz. Ancak görünen o ki görü, insan ruhunun nasıl büyüyebileceğini anlatan İsa ile yaptığı bir konuşmayı içeriyordu.

--- SAYFA 201 ---

176 İSA VE MERYEM MAGDALENE, sonsuz huzurunu bulmak için dünyanın dört egemen gücünü aşarak yükselirler. Ruhun kaderinin bu tanımı, diğer Gnostik metinlerde bulunan kurtuluş anlatılarıyla ilgilidir. İncil, iki havarinin -Andrew ve Peter- Meryem'in vizyonuna ve onun bunu deneyimlediği iddiasına meydan okumasıyla devam eder; Ancak bu, Levi'nin İsa'nın en sevdiği kişi olduğuna işaret etmesi ve onları, kendisinin emrettiği gibi müjdeyi vaaz etmeye teşvik etmesiyle sona erer. Bunu yaptıkları söylenir ve İncil burada biter.9 O halde burada, Mesih'in kurtuluş getirebilecek özel bir vahiy verdiği kişi olarak Meryem'in (bir kadın) önemini vurgulayan bir metin bulunmaktadır. Leigh Teabing'in Da Vinci Şifresi'nde bu metni tamamen yanlış aktardığını muhtemelen belirtmeliyim: İncillerin bu noktasında İsa, yakında yakalanıp çarmıha gerileceğinden şüpheleniyor. Bu yüzden Mecdelli Meryem'e kendisi gittikten sonra kilisesini nasıl sürdüreceğine dair talimatlar verir. . . . Bu değiştirilmemiş İncillere göre, Mesih'in Hristiyan Kilisesi'ni kurma talimatlarını verdiği kişi Petrus değildi. Mary Magdalene'di. (s. 247-48) Aslında bu doğru bir tanımlama değil. Meryem İncili'nde kaydedilen tartışma, İsa'nın çarmıha gerilmesinden önce değil, sonra gerçekleşir ve Meryem'e verilen vahiy, kilisesini nasıl sürdüreceği değil, ruhun kurtuluşunu nasıl bulacağıyla ilgilidir. Yine de bu, bir kadına özel önem verilen en az bir Gnostik yazıdır. Aynı zamanda bu önemin tartışmasız ve açıkça kutlanan bir şey olmadığını da belirtmeliyim. Durum tam tersi: Kitap büyük ölçüde Mary'nin vizyonuna güvenilip güvenilemeyeceğiyle ilgili çünkü bu bir kadına verildi. Görünen o ki, bu metni üreten Gnostik topluluğun bazı üyeleri bu soruyu bir şekilde, diğerleri ise başka bir şekilde yanıtladılar.

--- SAYFA 202 ---

İLK HİRİSTİYANLIKTA DIŞIL 177 Filip'in İncili Da Vinci Şifresi'nde en belirgin şekilde yer alan ikinci bir Gnostik metin, Philip'in İncili olarak bilinir.10 Bu kitap, 1945'te Nag Hammadi Kütüphanesi'ndeki belgelerden biri olarak keşfedilene kadar neredeyse tamamen bilinmiyordu. Her ne kadar muhtemelen üçüncü yüzyılın başlarına ait bir Gnostik eser olarak kolayca tanınsa da, kitabın ayrıntılarını anlamak oldukça zordur. Bunun nedeni kısmen nasıl oluşturulduğudur: Daha önce var olan vaazlardan, incelemelerden ve teolojik meditasyonlardan alıntılanan mistik düşüncelerin bir koleksiyonudur ve burada İsa'nın öğrencisi Philip'in adı altında bir araya getirilmiştir. Bu düşünceler, herhangi bir gerçek anlatı bağlamı olmadan, göreceli olarak yalıtılmış bir şekilde verildiğinden yorumlanması zordur.11 Metnin en açık vurgularından biri, anlayabilenler ile anlayamayanlar arasındaki, ekzoterik (herkesin erişebileceği) bilgi ile ezoterik (yalnızca içeridekilerin erişebileceği) bilgi arasındaki, olgunlaşmamış yabancılar ("İbraniler" olarak adlandırılan sıradan Hristiyanlar) ile olgun içeridekiler (Gnostikler, "İbraniler" olarak adlandırılan) arasındaki karşıtlıktır. "Yahudi olmayanlar"). Anlamayanlar, yalnızca dışsal bilgiye sahip olan yabancılar, pek çok yargısında yanılıyorlar; örneğin, bakireden doğum (ayet 17) veya İsa'nın dirilişi (ayet 21) gibi kavramları, daha derin gerçeklerin sembolik ifadeleri yerine tarihsel gerçeğin gerçek ifadeleri olarak almakta. Eserin büyük bölümünde Hristiyan ayinleri belirgin bir şekilde yer alıyor. Beşi açıkça adlandırılmıştır: vaftiz, meshetme, Efkaristiya, kurtuluş ve gelin odası (ayet 68). Bu ritüellerin yazar için ne kadar derin bir anlam taşıdığını bilmek zor. Ancak özellikle ilgi çekici olanı gelin odasının kutsallığıdır. Bu, bir tür eril ve dişil birlikteliğine, toplumun inanan üyeleri tarafından girilen seks eyleminin ritüelleştirilmiş bir kutlamasına, tıpkı hieros gamos gibi.

--- SAYFA 203 ---

178 İSA VE MERYEM MAGDALENE Da Vinci Şifresi mi? Akademisyenler bu soru üzerinde ikiye bölünmüş durumda. İncil'de kutsal törenle ilgili herhangi bir açıklamanın bulunmadığı göz önüne alındığında, gerçek şu ki onun ne olduğunu gerçekten bilmiyoruz. Philip İncili'nin Da Vinci Şifresi'nde belirgin bir şekilde yer alan iki pasajı vardır. Daha önce bahsettiğim biri: "Her zaman efendinin yanında yürüyen üç kişi vardı: Annesi Meryem ve kız kardeşi ve onun arkadaşı olarak adlandırılan Magdalalı. Onun kız kardeşi, annesi ve arkadaşının her biri birer Meryem'di." Leigh Teabing, "arkadaş" anlamına gelen Aramice kelimesinin aslında "eş" anlamına geldiğini iddia ediyor ve bunu İsa ile Mecdelli Meryem'in evli olduğunu göstermek için kullanıyor. Ancak gördüğümüz gibi, metin Aramice değil Kıpti dilinde yazılmıştır ve "arkadaş" kelimesi (Yunancadan alınan bir kelime, koino-nos) aslında "eş" değil, "arkadaş", "arkadaş" veya "ortak" anlamına gelir. Diğer pasaj daha da ilgi çekici ama alıntı yapmadan önce belirtmem gereken bir sorun var. Philip İncili'ni içeren el yazması yer yer aşınmış, bu nedenle kelimelerin eksik olduğu yerlerde çok sayıda delik var. Bu özellikle bir pasajı etkiledi: [Yazıdaki boşluk] Mecdelli Meryem'in arkadaşı [boşluk], havarilerin [boşluktan] [boşluktan] daha fazla onu [boşluğunu] öpüyor. Belli ki İsa Meryem'i bir yerde öpüyor ama nerede olduğunu söylemek imkansız. Metin, Meryem İncili'ndekine benzer bir çizgide devam ediyor ve erkek havariler arasında, İsa'nın Meryem'i neden onlardan daha çok sevdiğine dair bir tartışmayı içeriyor: Ona, "Onu neden hepimizden daha çok seviyorsun?" dediler. Kurtarıcı cevap verdi ve onlara şöyle dedi: "Neden seni onun gibi sevmiyorum?"

--- SAYFA 204 ---

Bir kez daha, İsa'nın kadına olan sevgisini erkeklerinkinden daha çok kutlayanların olduğu açıktır, ancak onun Meryem'e olan sevgisini, erkek öğrencilerine olan sevgisinden tür olarak farklı görmek muhtemelen yanlış olacaktır (yani, bu romantik bir aşk değildir); bu, derece yerine farktır. Her halükarda, ataerkil dinin destekçileri olan ve Tanrı'nın kendisini (örneğin, anne ve baba değil) bir "baba" olarak gören ortodoks kilise babalarının, hem ilahi alemin hem erkek hem de kadın olmak üzere birçok tanrıdan oluştuğuna dair görüşlerinde ve hareketlerinde kadınlara atfedilen önemde Gnostikleri neden yoldan çıkmış olarak anladıklarını anlamak kolaydır. Bununla birlikte, dişillik üzerindeki bu vurguların Konstantin'den önceki Hristiyan hareketinde bir bütün olarak yaygın olduğunu söylemek kesinlikle doğru değildir (Leigh Teabing ve Robert Langdon'ın Da Vinci Şifresi'ndeki iddiası); onlar Hristiyanlığın bir kolundaydılar - "Gnostik" başlığı altında yer alan çok çeşitli gruplardan birkaçı - ve dinin her yerinde değillerdi. Ve bu görüşler Konstantin sahneye çıkmadan yıllar önce marjinalleştirilmişti. Hristiyanlıktaki dişil prensibi alıp şeytanlaştırmanın sorumlusu o değildi. Ancak bu bizi ikinci bir dizi soruya götürüyor: İlk Hristiyan kiliselerinde kadınların tartışmalı rolünün dışında, dişillik ilkesine tapınıldığına veya Hristiyanların kutsal hieros gamos ritüeliyle meşgul olduğuna dair kanıtımız var mı?) " % * Bu da cevaplanması gereken karmaşık bir soru dizisi, çünkü kaynaklarımız çok seyrek ve çok belirsiz.

--- SAYFA 205 ---

Başlangıç olarak, ilk yüzyıllarda Hristiyanların çoğunun ilahi dişiliğe tapınmaya kararlı olduklarını gösteren çok az şey var. İsa'nın kendisinden başlayarak, en eski kayıtlarımız onun Tanrı'yı "babası" olarak gördüğünü ve ona bu şekilde tapındığını gösteriyor. En eski İncillerimizde "baba", İsa'nın ağzında Tanrı için kullanılan yaygın bir sıfattır (örneğin, yalnızca Matta İncili'nde kırk beş kez geçer); bu kaynaklarda hiçbir zaman Tanrı'dan "anne", "kız kardeş" veya başka bir kadın lakabı olarak bahsetmez. Ve bu hiç de sürpriz olmamalı: İsa, gelecek krallıkta evlilik veya cinsel aktivite olmayacağına inanan erkek bir Yahudi kıyametçiydi. İsa cinsel farklılığı kutlamadı çünkü bunun eninde sonunda ortadan kalkacağına inanıyordu. Gnostikler arasında geniş çapta tercih edilen bir yazar olan Paul için de aynı şey geçerli. Pavlus, Mesih'te erkek ve dişinin olmadığına inanıyordu. Ona göre gelecek çağda cinsiyet farklılıkları ortadan kalkacak. Muhtemelen o çağda, Tanrı'nın insanı yarattığı ama henüz erkeği kadından ayırmadığı (ki bu daha sonra, Havva'yı Adem'in kaburga kemiğinden yarattığında) başlangıçtaki insan durumuna geri döneceklerini düşünmüştü. Başka bir deyişle insanlar çift cinsiyetli olacaktır. Burada da dişilliğin kutlanması söz konusu değil, dişilliğin (erillikle birlikte) ortadan kaldırılacağı beklentisi var. Benzer bir vurguyu, dişil olanın daha yüksek düzeyde kutlandığı Gnostik kaynaklarda bile buluyoruz - örneğin, ilahi alemin hem eril hem de dişil tanrılardan oluştuğuna dair Gnostik inançta ve bazı insanların içindeki ilahi kıvılcımın aslında bu madde dünyasına hapsolmuş dişil tanrı Sophia'nın bir parçası olduğu fikrinde (2. bölümdeki tartışmama bakın). Ancak burada bile bizzat dişiliğe yönelik tutarlı bir övgü yoktur. Thomas'ın Gnostik İncili'ndeki şu sözü hatırlayın:

--- SAYFA 206 ---

Simon Peter onlara şöyle dedi: "Meryem bizi bıraksın, çünkü kadınlar yaşama layık değildir." İsa şöyle dedi: "Onu erkek yapmak için ben ona önderlik edeceğim; öyle ki, o da siz erkeklere benzer yaşayan bir ruh olsun. Çünkü kendini erkek yapan her kadın, göklerin krallığına girecektir." (Gosp. Thom. 114) Burada (yine) kadınların kurtuluştaki rolü hakkında bir tartışmamız var, ama daha da önemlisi, kadınlığı kutlamak değil, onun yok edilmesi gerektiği konusunda ısrar ediyoruz: Krallığa yalnızca erkekler girebilir (3. bölümdeki tartışmama bakın). Ya da Tomas'ın, Pavlus'un duygularını yansıtabilecek başka bir sözünü ele alalım: Sonunda ne erkek ne de dişil olacak, yalnızca tek bir tam insan olacak: İsa onlara şöyle dedi: "İkisini bir yaptığınızda, içini dışarıya gibi ve dışını da içi gibi yaptığınızda ... ve erkeği ve dişi bir ve aynı yaptığınızda, böylece erkek erkek ya da kadın dişi olmasın . . . o zaman krallığa gireceksiniz." (Gosp. Thom. 22) Diğer Gnostik gruplar şüphesiz dişil olanı kutladılar, ancak bilim adamları metinlerin nasıl okunacağı konusunda keskin bir şekilde bölünmüş durumdalar.¹² Dişil tanrıların varlığı ve kadınların yüksek profili, dişil ilahi olanın kutlandığına mı işaret ediyor? Kadınlara verilen belirgin rolün, dişilliğin önemi konusunda yaygın bir anlayışa yol açmadığı Montanizm gibi Hristiyanlığın diğer alanlarından gelen kanıtları da gözden kaçırmamak gerekir. \$ Son olarak, örneğin hieros gamos'un eski eşdeğerlerinde olduğu gibi, dişilliğin ritüelistik kutlamaları var mıydı? Philip'in İncili'ni üreten toplulukta böyle bir ritüelin muhtemelen canlandırıldığını gördük.

--- SAYFA 207 ---

182 İSA VE MERYEM MAGDALİN gizemli “gelin odası” kutlanıyordu. Bununla birlikte, bu türden bazı ritüellere yapılan en açık atıf, kadınsı olanı yüceltmiyor, bunun yerine açıkça onu aşağılıyor. Ne yazık ki, Gnostiklerinkiler de dahil olmak üzere her şeyden önce "sapkınlıklara" saldırmaya niyetli olan Epiphanius adlı dördüncü yüzyılda yaşamış bir ortodoks kilise babasının yazılarında görüldüğü gibi, bu referansın biraz ihtiyatla ele alınması gerekiyor. Epiphanius, Phibionitler adı verilen (ve başka isimlerle de anılan) bir Gnostik grubun uygulamalarını uzun süre reddederek, bazı açılardan Sophie Neveu'nun kır evinin bodrumunda tanık olduklarına çok benzeyen bir seks ritüelini ayrıntılarıyla anlatıyor.¹³ Epiphanius'a göre, geceleri ve yalnızca grubun içindeki kişiler için düzenlenen gizli bir ritüelde, Phibionitlerin hepsi kendi eşlerinden başka biriyle eşleşip ritüel sekse giriyor; ancak doruğa ulaştığında erkek kadından çekilir ve menisini ellerinde toplarlar. Daha sonra “Bu Mesih'in bedenidir” diyerek onu birlikte yerler. Fırsat buldukça kadının hayız kanını da toplayıp, “Bu İsa'nın kanıdır” diyerek birlikte tüketirler. Kadın yanlışlıkla hamile kalırsa (cinsel birleşme girişimi başarısız olduğunda), fetüs kürtaajla alınır ve “mükemmel Fısh” adını verdikleri ortak bir yemekte yenir. Epiphanius, bu cinsel ilişkiye giren çiftlerin bunu göksel alemlerde meydana gelen olayları kopyalamak ve böylece bu ölümlü bedenlerde sıkışıp kalarak geldikleri göksel evlerine geri dönmelerini sağlamak için yaptıklarını iddia ediyor. Bu tanımlamayla ilgili ilginç şeylerden biri, Sion Tarikatı'nın ritüelinin iddia edildiği gibi kadınsı olanı kutlamak yerine, onu karalıyor gibi görünmesidir. İnkâr edilen şey kesinlikle kadına ait hamile kalma ve çocuk doğurma işlevleridir, çünkü seks eyleminin amacı kadın için değildir.

--- SAYFA 208 ---

hamile kalmalarını ve bebek doğurmamalarını sağlar. Bu nedenle kadınların seks eylemindeki rolü, onları kadın yapan şeyin ne olduğuna (adet kanına sahip olmaları dışında) odaklanmaz; Epiphanius'un, topluluğun daha üst konumdaki liderlerinden bazılarının (bunların hepsi erkektir) kendi odalarının mahremiyetinde İsa'nın bedenini yiyebilmek için ritüel mastürbasyon yaptıklarını belirtmesi şaşırtıcı değildir. Epiphanius'un bu ritüel hakkında söylediklerinin çoğuna güvenmek çok zordur; bazı bilim adamları bunun herhangi bir tarihsel temeli olup olmadığından şüphe duymaktadır.¹⁴ Onun ayrıntıları nereden öğrenmiş olabileceğini görmek kesinlikle zordur; bunlar, giriş ücreti karşılığında genel halkın gözlemlemesi için değil, içeridekiler için gizli ritüeller olurdu; ve hatta grupların kitapları (Epiphanius'un okuduğunu iddia ediyor) nasıl yapılır kılavuzları olmazdı. Bu ritüellere benzer bir şey gerçekleşmiş olabilir ya da açıklamanın tamamı Epiphanius'un kendi verimli ve biraz da röntgenci hayal gücünden kaynaklanıyor olabilir. Tarihçilerin erken Hristiyanlıkta kadının rolünü ve “dişil”in önemini nasıl değerlendireceklerini bilmek çok zordur. Ancak bazı şeyleri kesin olarak söyleyebiliriz. Hristiyan hareketinin başlangıcında kadınlar daha sonra olduğundan daha önemli bir rol oynadılar. İsa'nın hizmetinde ve Pavlus'la ilişkilendirilen ilk Hristiyan topluluklarında iyi bir şekilde temsil ediliyorlardı. Ancak en sonunda ataerkil güçler, örneğin kadınlara erkeklere itaat etmeleri talimatının verildiği Pastoral mektuplarda da görüldüğü gibi, güçlerini Hristiyanlıkta duyurdular. Hatta bunların kutsal metinlerdeki otoritesi bile

--- SAYFA 209 ---

Ancak talimatlar, Thecla'nın hikayelerinde, Montanist harekette ve ikinci ve üçüncü yüzyılların bazı Gnostik gruplarında görülebileceği gibi, her yerdeki tüm Hristiyan kadınları susturmadı. Ancak Tertullian ve Montanistlerin durumunda gördüğümüz gibi, kadınların öne çıktığı her yerde kadınlığa yönelik yüksek bir değerlendirmenin olduğunu söylemek doğru değil. Gnostiklerin çeşitli grupları muhtemelen kadınların en büyük otoriteyi kullanmaya devam ettiği ve ilahi olanın dışıl yönünün en tutarlı şekilde kutlandığı yerlerdir. Ancak burada bile Gnostiklerin dışıl olanı tekdüze bir şekilde takdir edip etmediğine ya da kadınların ya daha çok erkeklere benzemek ya da eril ve dışıl arasında hiçbir farkın olmadığı bir duruma ulaşmak için kendi dışılıklerini aşmaları gerektiğine inanıp inanmadıklarına dair soru işaretleri vardır. Her halükarda, bu toplulukların ibadet yaşamlarında bu çeşitli kadınlık anlayışlarının ne ölçüde tezahür ettiği ve gerçek kadınlarda bulunan ilahi dışıllığın veya dışılık ilkesinin kendisinin herhangi bir ritüel kutlamasının olup olmadığı açık değildir. Açık olan bir şey var ki, Konstantin öncesi Hristiyanlık anaerkil bir din değildi, ancak Roma imparatorunun müdahalesinden sonra ataerkilleştirildi. Da Vinci Şifresi'ndeki iddialara rağmen, ataerkillik Hristiyanlığın büyük bölümünde dördüncü yüzyılın başlarından çok önce zafer kazanmıştı ve Konstantin'in kendisinin bununla hiçbir ilgisi yoktu.

--- SAYFA 210 ---

\$ Bu kitabı başladığım gibi kişisel bir notla bitirmek istiyorum. 1988 yılında Chapel Hill'deki Kuzey Carolina Üniversitesi'nde yeni öğretmenlik pozisyonuma geldiğimde ilk dersim "Efsane, Gelenek ve Tarihte İsa" adlı bir dersti. Şans eseri, dönem Martin Scorsese'nin The Last Temptation of Christ filminin sinemalarda vizyona girmesiyle başladı. Öğrencilerimin filmi görmelerini ve sınıfta öğrendiklerine dayanarak filmin eleştirisini yazmalarını isteyerek bu anın avantajını kullanmak istedim. Bu tür bir gereklilik, New Jersey'deki Rutgers Üniversitesi'nde öğretmenlik yaparken geldiğim Kuzeydoğu'da sorun olmazdı. Ama Güney'de, İncil Kemer'i'nin tokasında kaba bir uyanış öğretisiyle karşı karşıyaydım. Muhafazakar dini geçmişe sahip birkaç öğrenci filmi izlemenin kendileri için günah sayılacağına inandıklarından, talebimi protesto etmek için küçük bir öğrenci ayaklanması yaşandı. Gitmeyi reddettiler ve dersten kalmayı tercih edeceklerini belirttiler. O zamanlar buna inanmanın biraz zor olduğunu düşünmüştüm. Bunlar bir filmi eleştiremeyeceğinizi anlamaları gereken genç yetişkinlerdi.

--- SAYFA 211 ---

Bir kitabı okumadan, bir dersi almadan eleştiremeyeceğiniz gibi, görmeden de eleştiremezsiniz. Ancak filmi oldukça eleştirdiler ve reddettiler. Sonunda bu zorunluluğu iptal ettim (onları dini inançlarını ihlal eden bir şeye zorlamanın muhtemelen bazı anayasal hakların ihlali olduğunu düşündüm) ve bunun yerine bunu gönüllü bir olay haline getirdim: öğrenciler isterlerse benimle filmi izlemeye gelebilirler ve ardından bunu pizza yerken tartışırdık. Anlaşılan o ki, filmi ilk izlediğimde pek beğenmemiştim (sonradan her izlediğimde daha da çok sevdim). Öğrencilerimin çoğu da bundan hoşlanmadı. Onlara göre sorun, İsa ile Mecdelli Meryem arasındaki cinsel ilişkiydi (sırasıyla Willem Dafoe ve Barbara Hershey tarafından canlandırılıyor; hâlâ onun Magdalene'sinin şimdiye kadarki en iyisi olduğunu düşünüyorum), bunun çok ileri gittiğini düşünüyorlardı. Bu beni çok fazla rahatsız etmedi; İsa ve Meryem'in gerçekten seks yaptığını düşündüğümde değil, bunun filmin kurgusal yapısının bir parçası olduğu için ve bunun sorun olmadığını düşündüm. Beni rahatsız eden şey, İsa'nın genel olarak kim olduğu konusunda karar veremeyen, bir kez onun mesih olduğunu düşünen, başka bir kez İnsanoğlu olduğunu düşünen, başka bir kez Tanrı'nın Oğlu olduğunu düşünen biri olarak tasvir edilmesiydi. Bu bana Scorsese'nin (veya romanı yazan Kazantzakis'in) İsa'nın kim olduğuna karar veremediğini ve dolayısıyla kendi belirsizliklerini karakterin omuzlarına yüklediğini söylemenin ucuz bir yolu gibi geldi. Sanırım filmi izleyen insanların İsa'nın gerçekten böyle olduğuna karar vereceğine dair bir hisse kapılmışım -karakteri konusunda tamamen kararsızdı- oysa ben onu oldukça farklı görüyordum, başından beri kim olduğunu çok iyi bilen biri olarak. O sırada Monty Python'un The Life of Brian filmi ilk vizyona girdiğinde verdiğim tepkiyi hatırladım. parçaları düşündüm

--- SAYFA 212 ---

Sonsöz 187'si son derece komikti - gerçi itiraf etmeliyim ki son çarpmıha gerilme sahnesinde gülerken kendimi müthiş suçlu hissettim, çarpmıhta asılıyken hepsi "Always Look on the Bright Side of Life" şarkısını söylüyorlardı. Ancak birinci yüzyıldaki Filistin'in, dünyanın yaklaşan sonu için şunu, bunu veya diğer senaryoyu öngören Yahudi kıyamet çılgınlarıyla dolu olarak tasvir edilmesi beni daha da rahatsız etti. Filmi izleyenlerin gerçekten de böyle olduğunu düşünebileceğini ve yine İsa'nın "tarih" anlayışının bundan etkilenebileceğini düşündüğümü hatırlıyorum. Sanırım artık daha yaşlıyım ve daha akıllıyım, çünkü bugünlerde The Last Temptation of Christ ve The Life of Brian'ı neredeyse hiç çekinmeden seviyorum ve bunları ara sıra öğrencilere gösteriyorum (bazı nedenlerden dolayı artık daha az protesto alıyorum). Ancak birkaç ay önce Mel Gibson'ın The Passion of the Christ kitabı beni yine aynı sebepten dolayı erteledi. İsa'ya aktarılan temel mesaj bana saldırgan geldi. Bu durumda, "Daha fazla acı, daha fazla kazanç" gibi bir şeydi: İnsanların kefareti etmesi gereken çok fazla günahı var, bu yüzden İsa, gözlerimizin önünde kanlı bir posaya kadar dövülerek tüm gücüyle bu işe devam ediyor. Peki neden? Çünkü yapması gereken tam da buydu. Onun acısı bizim kazancımızdır. Bu bana İncillerin İsa'nın son saatlerini tasvir etme şekliyle çelişiyor gibi geliyor ve mesajı biraz itici bulmadan edemiyorum. Yine de eninde sonunda o filmde de vazgeçebileceğimi düşünüyorum. Bu örneklerin her birinde, şu ya da bu nedenle, insanların geçmişin sinematik tasviri nedeniyle geçmiş hakkında yanlış izlenime kapılmamalarından endişe duyduğumu gördüm. Belki bu bir tarihçi olarak tuhafliklarımdan sadece biridir. Ancak gerçek şu ki tarihi filmler, insanların geçmiş hakkında düşünmesinin başlıca yollarından biridir. İtiraf etmeliyim ki, her ne kadar uzmanlık alanlarımdan biri olarak erken dönem olaylarını benimsemem de.

--- SAYFA 213 ---

188 Sonsöz Roma İmparatorluğu'nda, I Claudius'un BBC yayınından çok keyif aldım (ve bazı şeyler öğrendim). Ve Colleen McCullough'un (Roma'daki İlk Adam, vb.) romanlarından Marius, Sulla ve Julius Caesar zamanlarındaki Roma cumhuriyeti hakkında bazı şeyler öğrendim. Mesleğim tarihçi olmama rağmen izlediğim filmlerden ve okuduğum kitaplardan kendi geçmişe dair görüşlerim bile etkileniyor. Bu, hayatlarında başka şeylerle uğraşan, antik dünyadaki olaylarla genellikle tarihçilerin ve antik çağ bilim adamlarının çalışmaları aracılığıyla değil, kitaplar ve filmler aracılığıyla yalnızca ara sıra temas kuran insanlar için ne kadar da doğru olsa gerek. Bazen kendime, biz tarihçilerin tuhaf bir grup olduğumuzu hatırlatmam gerekiyor. Birkaç ölü dil öğreniyoruz (benim durumum tipik: Yunanca, Latince, Süryanice, İbranice, Kipti); Yeni Ahit'in yazıları veya ilk kilise babalarının eserleri gibi metinleri karmaşık ayrıntılarla inceliyoruz; diğer tarihçilerin bu belgeler üzerine ürettiği çalışmaları okumak için sayısız saatler harcıyoruz. Açıkçası çoğu insan böyle değil. Çoğu insanın antik çağ dünyasına en iyi ihtimalle ılımlı bir ilgisi vardır ve ilgileri güçlü bir film ya da sayfaları çeviren bir roman dışında ciddi bir şekilde artmaz. Da Vinci Şifresi, son dönemdeki diğer kitaplardan çok daha fazla işe yaradı. Hikayenin kendisi hızlı tempolu, karmaşık, ilgi çekici ve büyüleyici. Ve geçmişin, özellikle de Hristiyan antik çağının tartışıldığı tarihsel anlar, kurguya o kadar iyi entegre edilmiş ki, İsa, Mecdelli Meryem, imparator Konstantin, Hristiyan İncil'inin oluşumu ve kanonik olmayan İnciller hakkında bilgi toplamak neredeyse hiç çaba gerektirmiyor gibi görünüyor. Tarihi öğrenmenin ne harika bir yolu; tamamen acısız!

--- SAYFA 214 ---

Sonsöz 189 Sorun şu ki, böyle bir kitabı okuyan insanlar tarihsel gerçeği edebi kurgudan ayırmanın hiçbir yolunu bilmiyorlar. Yazarın kendisi, hangi tarihsel iddiaların romanın karakterleri ve konusu kadar kurgusal olduğunu söyleyerek size yardımcı olmayacaktır. Ve birçok yerde kendisi de bilmiyor olabilir. O bir romancı, tarih bilgini değil. Ve başlangıç noktama dönersek, bu kitabı bu yüzden yazmak istedim. Bu sadece hataları düzeltmek ve ardından Dan Brown'a ne kadar başarılı olduğuna dair bir not vermek değildi. Birisi durumu düzeltmediği sürece dindar insanların inançlarında bir kırılma yaşayabileceğinden korktuğum için değildi. Ve kesinlikle kitabı bir kurgu eseri olarak kınamak değildi. Bir kurgu eseri olarak gerçekten hoşuma gitti ve arkadaşlarıma tavsiye ettim (diğer sekiz milyon kişi gibi). Aslında amacım biraz daha mütevazıydı. Da Vinci Şifresi, profesyonel tarihçilerin fena halde başarısız olduğu bir yerde o kadar başarılı oldu ki, insanların erken dönem Hristiyanlık hakkındaki bir dizi tarihsel soruyla ilgilenmesini sağladı. Bunlar benim de ilgilendiğim şeyler. Ve Da Vinci Şifresi'nden bahsetmek bunları konuşmamı mümkün kıldı. Onlarla ilgilenmemin sebeplerinden biri de ilginç olmalarıdır. Bazı insanlar için geçmişte neyin ilginç olabileceğini görmek için Da Vinci Şifresi gerekir; yalnızca geçimini sağlamak için ölü dilleri okuyan donuk profesörler için değil, aynı zamanda İsa, Mecdelli Meryem, imparator Konstantin ya da Yeni Ahit dediğimiz kitapları nasıl edindiğimiz hakkında bir şeyler bilmeyi ilginç bulabilecek ortalama insanlar için de. Eğer Dan Brown tüm gerçekleri doğru anlamış olsaydı, bu kitabı yazmam için hiçbir zorlayıcı neden olmayacaktı. Ama yapmadı. Bazıları onun tarihsel hatalardan dolayı suçlanabileceğini (ve suçlanması gerektiğini) düşünebilir: bu böyle olmazdı.

--- SAYFA 215 ---

Ölü Deniz Parşömenlerinin herhangi bir Hristiyan belgesi içermediğini, Philip İncili'nin Aramice olmadığını ya da İsa'nın kendi zamanından kalma, onun faaliyetlerini kaydeden binlerce belgenin bulunmadığını öğrenmek için çok fazla ödev (belki birkaç saat). Ama diğer yandan Dan Brown'un kurgu yazdığını da vurgulamam gerekiyor. Her ne kadar "belgelere ilişkin açıklamaların... doğru" olduğunu iddia etse de aslında öyle değil. Görünüşe göre bu da kurgunun bir parçası. Bazı açılardan bu noktanın farkına varmak, kurguyu yaratıcı, yaratıcı ve (bazıları düşünebilir) tarihin gerçekte olduğu gibi gerçekliğine karşı daha az hesap verebilir hale getirerek daha keyifli hale getirebilir. Ancak aynı zamanda, Kâse arayışına ilişkin kurgusal bir anlatıma değil, tarihsel kayıtlara dayanarak, geçmiş hakkında bilgi sahibi olmak isteyen insanlara da kapılar açabilir. Ve bazılarımız için tarihi kayıtlar gerçekten önemlidir; bunun nedeni muhtemelen tarihin bazı açılardan diğer güzel hikayelere benzemesidir. Bu, bağ kurabileceğimiz karakterlerle, bir şekilde parçası hissettiğimiz olay örgüsü ve alt olay örgüleriyle dolu, tekrar tekrar anlattığımız bir anlatıdır. Geçmiş, bizim de içinde yaşayabileceğimiz, şimdiki yaşamımızı şekillendirebilecek bir hikayedir. Kendimize ve dünyadaki yerimize dair algımıza katkıda bulunan gerçek bir hikaye. Ve bu nedenle, geçmişte olup bitenler hakkındaki gerçeği bilmek bizim için önemli görünüyor. Görünüşe göre bu, Da Vinci Şifresi'ndeki karakterlerin paylaştığı bir tarih görüşü. Geçmişe dair versiyonlarının tarihsel olarak doğru olup olmadığını, tarihsel iddialarının doğru mu yoksa edebi hayal ürünü mü olduğunu bilmek için daha fazla neden var.

--- SAYFA 216 ---

d Birinci Bölüm 1. Erken Hristiyan zulmü hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bart D. Ehrman, After the New Testament: A Reader in Early Christianity (New York: Oxford University Press, 1999), bölüm. 3; ve Bart D. Ehrman ve Andrew S. Jacobs, Hristiyanlığın Geç Antik Çağ 300-450 C.E.: A Reader (New York: Oxford University Press, 2004), bölüm. 2. 2. Yahudiler elbette pagan tanrılara da tapınmıyorlardı, ancak Yahudiler kabul edilebilir bir istisna olarak görülüyordu, çünkü çok eski ve saygıdeğer bir ibadet biçimine sahiplerdi ve başkalarının tanrılara tapınmasına engel olmuyorlardı. 3. Bu açıklama için bkz. Ehrman ve Jacobs, Hristiyanlık in Geç Antik Çağ, s. 30-43. 4. James Carroll, Constantine's Sword: The Church and the Jewish (Boston: Houghton Mifflin, 2001), s. 171. 5. Markos'un kendisi, "Tanrı'nın Oğlu" olarak İsa'nın kendisinin ilahi olduğunu düşünmemiş olabilir. Ancak daha sonraki yüzyıllarda Markos'un anlayışı kesinlikle bu şekildeydi. Bkz. Bart D. Ehrman, Yeni Ahit: Erken Hristiyan Yazılarına Tarihsel Bir Giriş, 3. baskı. (New York: Oxford University Press, 2004), s. 69-70. 6. Bkz. Ehrman ve Jacobs, Geç Antik Çağda Hristiyanlık, s. 155-66. 7. Bkz. Ehrman ve Jacobs, Geç Antik Çağda Hristiyanlık, s. 251-55.

--- SAYFA 217 ---

İkinci Bölüm 1. Leigh Teabing için elbette Mezdelli Meryem "Kâse"dir ve Nag Hammadi Kütüphanesi ondan söz eder. Ancak onun İsa'nın tohumunu taşıyan kişi olduğundan hiç söz etmez. Ve Ölü Deniz Parşömenlerinde ondan hiç bahsedilmiyor. 2. Ölü Deniz Parşömenleri hakkında çok yararlı bir bilgi özeti için bkz. Joseph A. Fitzmyer, *Responses to 101 Questions on the Dead Sea Scrolls* (New York: Paulist Press, 1982). En güncel güvenilir araştırma James Vanderkam tarafından yapılmıştır, *The Anlamı of the Dead Sea Scrolls: They Significance for Understanding the Bible, Judaism, Jesus, and Christian* (San Francisco: HarperSanFrancisco, 2002). Arkeolojik sorular için bkz. Jodi Magness, *The Archaeology of Qumran and the Dead Sea Scrolls* (Grand Rapids: Eerdmans, 2002). 3. Bazı bilim adamları, Mağara 7'de bulunan belgeler arasında Yeni Ahit belgelerinin parçalarının da bulunduğunu iddia etmişler ancak neredeyse tüm uzmanları ikna edememişlerdir. Bkz. Fitzmyer, 101 Soru, s. 16, 104-10. 4. Bu açıklamayı, editoryal olarak yalnızca küçük değişikliklerle, *Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew* (New York: Oxford University Press, 2004), s. 52-55 adlı kitabımdan aldım. Ayrıntılar için James A. Robinson'a borçluyum, "Giriş", İngilizce Nag Hammadi Kütüphanesi, 4. rev. ed. (Leiden: Brill, 1996). 5. İskeletle ilgili bu bilgi genellikle yayınlanan raporlarda bulunmaz; Burada, İngiltere'nin Hereford kentindeki Scriptorium Konferansı'nda, daha sonra Nag Hammadi yakınındaki bölgeyi araştırmaktan sorumlu olan arkeolojik ekibin başkanı olan Bastiaan van Elderen (Mayıs 1998) ile yaptığım özel konuşmaya güveniyorum. 6. Robinson'un yetkili anlatımına bakınız, "Giriş", İngilizce Nag Hammadi Kütüphanesi. Bu yazılarla ilgili çok sayıda çalışma arasında muhtemelen en popüler ve etkili olanı Elaine Pagels'in *The Gnostic Gospels* (New York: Random House, 1979) adlı eseridir. 7. Mektubun çevirisi için bkz. Bart D. Ehrman ve Andrew S. Jacobs, *Christian in Late Antiquity 300-450 C.E.: A Reader* (New York: Oxford University Press, 2004) s. 422-27. 192 26-40. SAYFALARA NOTLAR

--- SAYFA 218 ---

Üçüncü Bölüm 1. Örneğin, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make It into the New Testament* (New York: Oxford University Press, 2004) adlı kitabımdaki koleksiyona bakın. 2. Buradaki tartışmamın büyük bir kısmı *Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew* (New York: Oxford University Press, 2004), s. 204-5 adlı kitabımdan alınmıştır. 3. Bu incelemenin büyük bir kısmı *Lost Christianities*, s. 18-20'den alınmıştır. 4. Aşağıdaki tartışmanın çoğunu *Lost Christianities*, s. 185-87'den aldım. 5. *Coptic Apocalypse of Peter*'in çevirileri Birger Pearson'a aittir, *Nag Hammadi Codex VII*, ed. Birger Pearson (Leiden: Brill, 1996). 6. Bu tartışmanın çoğunu *Lost Christianities*, s. 55-64'ten aldım. 7. *The Nag Hammadi Library*'de bulunan Thomas Lambdin'in İngilizce çevirisini takip ediyorum, 4. rev. ed., ed. James A. Robinson (Leiden: Brill, 1996). 8. Bkz. Bart D. Ehrman, *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings*, 3. baskı. (New York: Oxford University Press, 2003), bölüm. 24. 9. Birinci yüzyılın Yahudi filozofu Philo'nun şu sözlerini karşılaştırın: "Çünkü ilerleme aslında erkeğe dönüşerek kadın cinsiyetinden vazgeçmekten başka bir şey değildir, çünkü kadın cinsiyeti maddi, pasif, bedensel ve duyularla algılanabilirken, erkek aktif, rasyonel, maddi olmayan ve akla ve düşünceye daha yakındır" (Çıkış'taki Sorular, 1.8). Ayrıca bkz. Dale B. Martin, *The Corinthian Body* (New Haven: Yale University Press, 1995), s. 33. Dördüncü Bölüm 1. İsa da dahil olmak üzere bazı Yahudiler başka kitapları da kutsal saydılar; örneğin peygamberlerin yazıları ve Mezmurlar. 2. Yeni Ahit'in Hristiyan kanonunun oluşumu hakkında daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Bart D. Ehrman, *Lost Christianities: The NOTES TO PAGES 49-77* 193

--- SAYFA 219 ---

Kutsal Yazılar ve Hiç Bilmediğimiz İnançlar İçin Savaşlar (New York: Oxford University Press, 2004), bölüm. 11. 3. Özellikle Dağdaki Vaaz'a bakın, Matta 5-7. 4. Bart D. Ehrman, The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings, 3. baskıdaki tartışmaya bakınız. (New York: Oxford University Press, 2004), bölüm. 23. 5. Bu anlaşmazlıkların daha kapsamlı bir tartışması için Lost Christianities kitabım, bölüm 2'ye bakın. 11. 6. Marcion ve onun görüşleri hakkında kapsamlı bir tartışma için bkz. Lost Christianities, bölüm. 5. 7. Irenaeus, Sapkınlıklara Karşı, 3.11.7. 8. Aşağıdaki tartışmanın bir kısmını Lost Christianities, s. 240-44'ten aldım. 9. Bruce M. Metzger'in çevirisi, The Canon of the New Testament: It's Origin, Development, and Significance (Oxford: Clarendon Press, 1987), s. 305. 10. Eusebius'un bu tartışmada (potansiyel olarak) kutsal kitapların kategorilerini tanımlama şekliyle meşhur kafa karıştırıcı veya kafası karışık. Bkz. Metzger, Canon, s. 201-7. 11. Eusebius, Konstantin'in Hayatı, 4.36. Bkz. Bruce M. Metzger ve Bart D. Ehrman, The Text of the New Testament: It's Transmission, Corruption ve Restoration, 4. baskı. (New York: Oxford University Press, 2004). Beşinci Bölüm 1. Bunun ve diğer tüm kanonik olmayan kaynaklarımızın daha kapsamlı bir tartışması için bkz. Bart D. Ehrman, Jesus: Apocalyptic Prophet of the New Millennium (New York: Oxford University Press, 1999), bölüm. 4.2. Önceki notta bahsedilen çalışmada daha kapsamlı bir tartışma yapıyorum. 3. William V. Harris, Ancient Literacy (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989). 4. Birinci yüzyıldaki Yahudi okuryazarlığı için bkz. Catherine Hezser, Yahudi Okuryazarlığı in Roma Filistin (Tübingen: Mohr Siebeck, 2001). 5. Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Ehrman, Jesus: Apocalyptic Prophet, bölüm. 3. 194 78-108. SAYFALARA NOTLAR

--- SAYFA 220 ---

6. Bir kadın olarak doğdu (Gal. 4:4), on iki takipçisi (1 Kor. 15:5) ve birkaç erkek kardeşi (1 Kor. 9:5) vardı; bunlardan birinin adı Yakup'tu (Gal. 1:19), Yahudilere hizmet etti (Romalılar 15:8), Rab'in Sofrası'nı başlattı (1 Korintliler 11:22-24), yetkililere teslim edildi (1 Korintliler 11:22) ve çarmıha gerildi (1 Korintliler 2:2). 7. Bu, Yuhanna 21:24 için bile geçerlidir; burada yazar "bu şeylere tanıklık eden" bir görgü tanığından söz eder ama ondan kendisinden başka biri olarak söz eder. Bundan sonra ne söylediğine dikkat edin: "ve onun (görgü tanığının) ifadesinin doğru olduğunu biliyoruz." Kendisi görgü tanığı olduğunu iddia etmiyor, görgü tanığının söylediklerini aktaran bir yazar. 8. Bu kaynaklar hakkında daha fazla bilgi ve bunların varlığına dair kanıtlar için bkz. Bart D. Ehrman, The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings, 3. baskı. (New York: Oxford University Press, 2004), bölüm. 6. 9. Bkz. Ehrman, Yeni Ahit: Tarihsel Bir Giriş, bölüm. 10. 10. Bkz. Ehrman, Jesus: Apocalyptic Prophet, bölüm. 2. Altıncı Bölüm 1. Bu kriterlerin daha ayrıntılı bir açıklaması ve gerekçesi için bkz. Bart D. Ehrman, Jesus: Apocalyptic Prophet of the New Millennium (New York: Oxford University Press, 1999), bölüm. 6. 2. Daha derinlemesine bir analiz için bkz. Ehrman, Jesus: Apocalyptic Prophet, bölümler. 8-11. 3. Bu iddiaların tümü, tarihsel İsa'yı inceleyen bilim adamları (ve bilim adamı olmayanlar) tarafından ortaya atılmıştır. Kitabım Jesus: Apocalyptic Prophet, s. 21-22'ye bakın. Yedinci Bölüm 1. Michael Baigent, Richard Leigh ve Henry Lincoln, Holy Blood, Holy Grail (New York: Delta, 1982). 2. Şahsen tanıdığım yüzlerce profesyonel Yeni Ahit bilgini arasında - geçimini sağlamak için bu metinleri inceleyen ve bunu yapmak için gerekli olan eski dillerde eğitim almış kişiler.

--- SAYFA 221 ---

yani benim bildiğim kadarıyla kitabın iddialarını tarihsel olarak güvenilir bulan tek bir kişi bile yok. 3. Erken Hristiyanlık döneminde ve yakın çevresinde kadınlara ilişkin muazzam bir literatür bulunmaktadır. En erişilebilir olanlardan biri Ross Kraemer'in *Her Share of the Blessings: Women's Religions Among Pagans, Jewish, and Christians in the Greco-Roman World* (New York: Oxford University Press, 1992) adlı kitabıdır. Ayrıca bkz. Ross Kraemer ve Mary Rose D'Angelo, *Women and Christian Origins* (New York: Oxford University Press, 1999). 4. Bunların çoğu *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings*, 3. baskıdaki değerlendirmemden alınmıştır. (New York: Oxford University Press, 2004), bölüm. 24. 5. En ilgi çekici ve etkili inceleme Elizabeth Schüssler Fiorenza'nın *In Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins* (New York: Crossroad, 1983) adlı eseri olmuştur. 6. En önemlisi William E. Phipps, *Was Jesus Married: The Distortion of Sexuality in the Christian Tradition* (Lanham, MD: University Press of America, 1986). 7. *Anchor Bible Dictionary*'de John Collins'in Esseneler hakkındaki makalesine bakın, ed. David Noel Freedman (New York: Doubleday, 1992), cilt. 2, s. 619-26. Sekizinci Bölüm 1. Aşağıdaki tartışmaların çoğu kitabım *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings*, 3. baskıdan alınmıştır. (New York: Oxford University Press, 2004), bölüm. 24. 2. Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Bart D. Ehrman, *Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew* (New York: Oxford University Press, 2003), bölüm. 2. Hikayelerin yeni bir çevirisi Bart D. Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did not Make It into the New Testament* (New York: Oxford University Press, 2003), s. 113-21'de bulunabilir. 3. Kanıt için bkz. Bart D. Ehrman, *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings*, 3. baskı. (New York: Oxford University Press, 2003), bölüm. 23. 4. Bazı okuyucular, 1. Timoteos'taki ayetlerin, Pavlus'un yazdığı bir mektupta bulunanlara çarpıcı biçimde benzediğini fark edeceklerdir.

--- SAYFA 222 ---

1 Korintliler yazdı. Ancak Pavlus'un aslında 1 Korintliler kitabını yazmadığını düşünmek için nedenler var. 14:34-35, bu ayetler onun mektubuna daha sonraki bir yazar tarafından 1. Tim hakkındaki bilgisine dayanarak eklenmiştir. 2:11-15. Bkz. Ehrman, *Yeni Ahit: Tarihsel Bir Giriş*, s. 402. 5. Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Bart D. Ehrman, *Jesus: Apocalyptic Prophet of the New Millennium* (New York: Oxford University Press, 1999), s. 16-17 ve orada alıntılanan kaynakça. 6. S. Thelwall'un çevirisi, *İznik Öncesi Hristiyan Kütüphanesi*'nde, eds. Alexander Roberts ve James Donaldson, cilt. 11 (Edinburgh, T. & T. Clark, 1869), s. 304-5. 7. Gnostik düşünce ve kaynaklarına ilişkin standart bir inceleme: Kurt Rudolph, *Gnosis: The Nature and History of Gnosticism*, çev. ve ed. R.M. Wilson (San Francisco: Harper & Row, 1984); Daha kısa bir tartışma için bkz. Ehrman, *Lost Christianities*, bölüm. 6. 8. Aşağıdakiler için *Kayıp Kutsal Yazılar*, s. 35. 9. Bir çeviri için bkz. George MacRae ve R. McL. Wilson, *İngilizce Nag Hammadi Kütüphanesi*'nde, ed. James A. Robinson, s. 524-27. 10. Burada *Lost Scriptures*, s. 38. 11. Bir çeviri için bkz. Wesley W. Isenberg'in çevirisi, James A. Robinson, *İngilizce Nag Hammadi Kütüphanesi*, 4. rev. ed. (Leiden: Brill, 1996), s. 139-60. 12. Karen King tarafından düzenlenen makale koleksiyonunda bulunan görüşlerin çeşitliliğine bakın, *Images of the Feminine in Gnosticism*, 2. baskı. (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2000). 13. *Lost Christianities*'deki tartışmama bakın, s. 198-201. 14. *Lost Christianities*'deki tartışmama bakın, s. 198-201. 173-183. SAYFALARA İLİŞKİN NOTLAR 197

--- SAYFA 223 ---

Bu sayfa kasıtlı olarak boş bırakılmıştır

--- SAYFA 224 ---

) d Havarilerin İşleri: yazarlık, 166; 86, 89'un kanonlaştırılması; ilk kiliseler hakkında, 166 evlat edinenler, 19, 21 İskenderiyeliler, 86, 87 Andrew, Acts of, 90 Andrew (havari), 55, 176 androjenlik, 180 kıyametçilik, 31-35; kıyamet kitapları, 56; erken dönem kilisesi, 172; yakınlık, 34; İsa'nın hizmetinde, İsa'nın 127-37 havarisi: cinsiyeti, 146; İsa'nın çarmıha gerildikten sonra ortaya çıkışı, 55; eşleri, 154; kadınlar dahil, 167. Ayrıca bkz. belirli havariler Arius, 21-23 Arsinous, 87 Athanasius: kanon üzerine, 40, 93-94; İsa'nın tanrısallığı/insanlığı üzerine, 22, 23 Baigent, Michael, 141-42 vaftiz, 11 Barnabas, Epistle of, 90, 91 Barnabas (öğrenci), 166 Basilides, 87 Beatitudes, 113, 134-36 Benjamin, Kabile (Evi), 142-43, 160 İncil bursu, xx-xxiv, 121-26, 138 gelin odası kutsallığı, 177-78, 181-83 İsa'nın kardeşleri, 153-54 kutsal yazı kanonu: Athanasius'un etkisi, 40; dahil edilmeyen kitaplar, 86 (ayrıca bkz. kanonik olmayan kaynaklar); Konstantin'in etkisi, 23-24, 73-74, 81, 89, 90, 92; dahil edilme kriterleri, 87-88; Erken Hristiyanlıktan, 85-

--- SAYFA 225 ---

200 DİZİN kutsal metin kanonu (devam) 87; dörtlü kutsal yazı, 85, 93; dördüncü yüzyıl, 88-90; İnciller, 49, 83-85, 93, 111; motivasyonu, 19-20, 79-81; kanonlaşma süreci, 74-79. Ayrıca bkz. İnciller Cataphrygians, erken Hristiyanlıkta 87 kilise, 165-66 Codex Sinaiticus, 91, 92 Codex Vaticanus, 92 Koloseliler, 86 "yoldaş" kullanımı ve çevirisi, 143-44, 178 Konstantin: vaftiz, 5, 11; dönüşüm, 8-13; Nicea Konseyi, 4, 13, 23; kanon üzerindeki etkisi, 4, 24, 26, 73-74, 81, 89, 90, 92; erken Hristiyanlığın kadınsı yönleri üzerindeki etkisi, 4, 24, 164, 179, 184; İsa'nın anlaşılması üzerindeki etkisi, 4, 127; 23-24 ile ilgili yanılgılar; dini inançlar, 4-5, 9; İncillere el konulması, 90-92; heykel kalıntıları, 12; kadınların kültürel statüsü, 171-72 kaynaklardaki çelişkiler, xxi, xxii-xxiii Korintliler, mektuplar, 86, 169, 196n. 4 Cornelius, 166 Nicea Konseyi: kanonizasyon sorunları, 93; Konstantin'in çağırısı, 4, 13, 23; inanç, 81; İsa'nın tanrısallığı/ölümlülüğü üzerine, 18, 20, 23 çarmıha gerilme: filmde tasvir edilmiştir, 187; kadınlar mevcut, 148, 159-60, 165 Cynics, 149-50 Dead Sea Scrolls, 26-35, 29 ölüm: kıyametçiler üzerinde, 32; Thomas İncili, 63, 64 Şeytan, 32, 33 Havarilerin Didache'si, 90 Didymus Judas Thomas, 61, 63 Diocletianus, 8, 9, 12 İsa'nın havarileri: cinsiyeti, 146; İsa'nın çarmıha gerildikten sonra ortaya çıkışı, 55; eşleri, 154; kadınlar dahil, 167 docetist: İsa'nın tanrısallığı üzerine, 20; Gnostisizm'de, 43; Markion, 84; İsa'nın çektiği acılar üzerine, 54; sapkınlık olarak görülüyor, 21 Doresse, Jean, 38-39 düalizm: kıyametçilikte, 32-33, 35; Gnostisizm'de, 42, 174 Ebionitler, İnciller, 153 Milano Fermanı, 11 Mısırlılar, İnciller, 153 Efesliler, 86 Epikürcüler, 149-50 Epiphanius, 182-83 Essenler: Kıyamet, 32, 34; bekarlık, 155-56, 157, 158; Qumran belgeleri, 30 Eusebius: kanonlaştırma süreci hakkında, 81-83; Konstantin hakkında, 9, 90, 92; kanon üzerindeki etkisi, 88-90, 93 Eve, 173

--- SAYFA 226 ---

INDEX 201 kadın etkisi: Konstantin'in etkisi, 4, 24, 164, 179, 184; erken Hristiyanlıkta, 179-83. Ayrıca bkz. kadın kurgusu, Da Vinci Şifresi as, xii- xiii, xx, 188-90 din özgürlüğü, 11 Galatyalılar: kanonizasyonu, 86; İlk Kilise Döneminde Kadınlara Bakış, 168, 172 Cinsiyet Sorunları: Gnostisizm'de, 184; Thomas İncili'nde, 67-69; İskenderiyeli Philo, 193n. 9; cinsiyet farklılıklarının tanınması, 180. Ayrıca bkz. kadın gnosis, 66-67 The Gnostic Gospels (Pagels), 36 Gnosticism, 41-44; karşı koyma girişimleri, 84, 87; dişiliğin kutlanması, 181, 184; Peter'in Kıpti Kıyameti, 56, 57-59; cinsiyet sorunları, 67-69; Thomas İncili, 60, 63; İnciller, 41, 142; yazılara etkisi, 125; Paul ve, 180; tarafından kullanılan kutsal yazılar, 85; kadınlar, 174-79, 184 Tanrı: Arius'un öğretileri, 21; 18-19'un ilahi doğası; kıyametçilikte düalizm, 33; İsa'nın 16-17, 20, 22'yle ilişkisi; kararı, 33-35; Patripassianizm ("Baba acı çeker"), 21; Erken Hristiyanlıkta çoktanrıcılık, 80 İncil: kanonlaşma süreci, 83-85, 89; öykülerde yapılan değişiklikler, 115-17; Konstantin ve, 4, 24, 26; belgeleme tarihleri, 78, 121; Ölü Deniz Parşömenleri ve, 26, 35; 115-16 arasındaki tutarsızlıklar; İsa'nın tanrısallığı/ölümlülüğü üzerine, 15, 18; dörtlü kutsal yazı, 85, 93; Mary Magdalene hakkında, 159; sayısı, 48-49; İsa hakkında birincil kaynaklar olarak, 102-3, 109-10, 121; içindeki sorunlu konular, 110-18; Yunanca yazılmıştır, 107-8, 112. Ayrıca bkz. özel kitaplar Yunan dili, 107-8, 112 Büyük Gregory, 161 Harris, William, 107 İbraniler, Gospel of, 87, 89, 90 Hermas, 86-87 hieros gamos ritüeli ("kutsal evlilik"): gelin odası kutsallığı ve, 177-78, 181-83; Da Vinci Şifresi, 164; tarihsel kanıtı, 174 Kutsal Kan, Kutsal Kase (Baigent, Leigh & Lincoln), 141-42, 158, 162 Kutsal Kase, xvii-xviii, 26 Antakyalı Ignatius, 17 cehalet, 106-8 kıyametin yakınlığı, 34 Irenaeus, 83-85 Isaiah, 28, 29 İsrail, 27

--- SAYFA 227 ---

202 DİZİN Yakup (kitap), 87, 89, 165-66 Yakup (İsa'nın kardeşi), 106 İsa: evlat edinenlerin görüşü, 19-20, 21; kadının meshetmesi, 161; kıyametçilik, 34-35, 127-37, 150-51, 156; Arius'un öğretileri, 21-23; Athanasius'un öğretileri, 22, 23; Konstantin'in tasviri üzerindeki etkisi, 4, 127; çağdaşların yaşamla ilgili anlatımları, 99, 103-4, 110; ölüm, 53-56, 58-59, 80-81, 148, 187; ilahi/ölümlü tasviri, 4, 14-23, 43, 44, 49, 56, 70, 74, 80, 92, 130; doketistlerin görüşü, 20, 21; erken tasvir, 134; babalık, 120-21; toplumsal cinsiyet meseleleri hakkında, 180, 181; 36, 43, 63-67, 69-70'in gnostik görüşü; Tanrı'nın ilişkisi, 16-17, 20, 22; medeni durum, 152-58; gelecek dünyada evlilik ve seks üzerine, 156-57; Mecdelli Meryem'in 98, 108, 120-21, 137, 141-62, 175, 178-79 ile ilişkisi; Pavlus'un 78-79'dan alıntısı; kehanetleri, 127; irfan sağlayıcısı olarak, 67; bakanlığın tuttuğu kayıtlar, 99-100; diriliş, 53-56; öğretilerin kutsal metinlerdeki durumu, 78-79; kaynaklar, 97-118 (ayrıca bkz. kaynaklar, tarihi); kadının statüsüne bakış, 133-34; hizmetteki kadınlar, 147-51, 165; gelen yazılar, eksikliği, 103; gençlik, 50-52 Yuhanna, Elçilerin İşleri, 90 Yuhanna, Kıyamet, 86, 89, 90 Yuhanna, Mektuplar, 86, 87, 89 Yuhanna, İncil'i: yazarlık, 111-12, 195n. 7; kanonizasyon, 85-86, 88, 89, 93; diğer İncillerle tutarsızlıklar, 116-17; İsa'nın tanrısallığı üzerine, 16-17, 18; hayatta kalan en eski el yazması kalıntısı, 114; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153; birincil kaynak olarak, 102-3, 123; kaynaklar, 113-14; İsa'nın hizmetindeki kadınlar hakkında, 148-49 Yahya (öğrenci), 107 Vaftizci Yahya, 32 Yusuf (İsa'nın babası), 153 Arimathea'lı Yusuf, 143 Josephus, Flavius, 105-6, 155-56 Yahudilik: Yahudilik karşıtlığı, 53, 55; kıyametçilik, 31-35; Ölü Deniz Parşömenlerinin keşfi, 27-28; İsa hakkındaki Yahudi kaynakları, 105-6; Hristiyanlara yönelik zulüm, 7; kutsal yazılar, 76 Yahuda, Mektup, 86, 89 hüküm, zaman, 33-34 Justin Martyr, 83-84 bilgi (gnosis), 43 Langdon, Robert (karakter): hieros gamos ritüeli üzerine, 164; İsa'nın medeni durumu hakkında, 120, 152; evlilik ve bekarlık hakkında, 155

--- SAYFA 228 ---

DİZİN 203 ilk Hristiyanların dilleri, 30, 108, 122 Laodikyalılar, 86, 87 İsa'nın Son Günahı (Kazantzakis), 158-59, 185-87 Leigh, Richard, 141-42 Levi: Petrus İncili'nde, 55; Mary Magdalene hakkında, 175, 176 Licinius, 11 Brian'ın Hayatı (film), 187 Lincoln, Henry, 141-42 İsa'nın çağdaşlarının okuryazarlığı, 106-8 L (Luka'nın özel kaynağı), 113; kıyametçilik, 129; İsa'nın hizmetindeki kadınlar hakkında, 147 Rab'bin Duası, 113 Luka, İncil: Kıyamet, 128-29, 131, 133, 137; yazarlık, 111-12; Güzellikler, 135-36; 85-86, 88, 93'ün kanonlaştırılması; diğer İncillerle farklılıklar, 116; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153; L (Luka'nın özel kaynağı), 113, 129, 147; Mary Magdalene hakkında, 159-61; birincil kaynak olarak, 102-3; kaynaklar, 112-13, 129, 147; İsa'nın hizmetindeki kadınlar hakkında, 147-49 Marcion, 84, 85, 86, 87 Markionites, 88 Markos, Gospel of: apokaliptizm, 128, 131, 132, 133, 136; yazarlık, 111-12; 86, 93'ün kanonlaştırılması; diğer İncillerle tutarsızlıklar, 116-17; İsa'nın tanrısallığı üzerine, 16, 18; İsa'nın meshedilmesi üzerine, 161; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153; Mary Magdalene hakkında, 159-60; hardal tohumu benzetmesi, 157; kaynak olarak, 102-3, 112-13, 123; İsa'nın hizmetindeki kadınlar hakkında, 147, 148-49 evlilik: İsa'nın Mecdelli Meryem ile evlendiği iddiası, 48, 148, 154; İsa, 156-57; Langdon bekarlık üzerine ve, 155; Pavlus, 157-58, 169-70; "kutsal evlilik" (bkz. hieros gamos ritüeli) Meryem, İncil, 175-76; İsa'nın tanrısallığı/insanlığı üzerine, 44; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153; İsa'nın Mecdelli Meryem ile ilişkisi üzerine, 108, 159; Mary Magdalene'in medeni durumu hakkında, 154; Mecdelli Meryem'in ilk kilisedeki rolü üzerine, 142, 160 Mecdelli Meryem: İsa'nın "arkadaşı" olarak, 142, 143-44, 178; şeytani mülkiyet, 160-61; Meryem İncili'nde (bkz. Meryem İncili); Philip İncili, 178'de; İsa'nın savunması, 68; İsa'nın evliliği, 48, 148, 154; İsa'nın hizmeti, 165; İsa'nın ilişkisi, 98, 108, 120-21, 137, 141-62, 175, 178-79; "Magdalene" tanımı,

--- SAYFA 229 ---

204 DİZİN Mecdelli Meryem (devam) 154, 159; hamilelik, xviii, 120-21; fuhuş, 161; kalır, 99; ilk kilisedeki rolü, 142, 160; İsa'nın mezarında, 55, 56 Meryem (İsa'nın annesi), 148, 153, 178 Beytanya Meryemi, 148, 149, 161 erken Hristiyanlığın erkekliği, 4, 24, 171-72, 179, 183, 184 maddi dünya, 64-66 anaerkillik, 184 Matta, İncil: kıyametçilik, 128-29, 132, 133, 137; yazarlık, 111-12; kanonizasyon, 86, 93; diğer İncillerle tutarsızlıklar, 116-17; İsa'nın yetkisine göre, 78; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153; Mary Magdalene hakkında, 159-60; M (Matta'nın özel kaynağı), 113, 129, 132; birincil kaynak olarak, 102-3; Dağdaki Vaaz, 134-35; 112-13, 129, 132 kaynakları; İsa'nın hizmetinde kadınlar hakkında, 148-49 Matthias, Gospel of, 90 Maxentius, 9, 10 Maximian, 8, 9 Maximilla, İsa'nın hizmetinde 173 erkek, 145-46, 165-66 Miltiades, 87 M (Matta'nın özel kaynağı), 113; kıyametçilik, 129, 132 Montanistler, 87, 172-74, 181, 184 Muratori, L.A., 85 Muratorian Canon, 85-86, 88, 89 hardal tohumu benzetmesi, 62, 125, 157 Nag Hammadi Kütüphanesi, 36-44; İsa'nın ölümüyle ilgili kayıt, 56; kitap halinde, 26; keşfi, 192n. 5; Philip İncili, 177; Mary Magdalene, 192n. 1; Kanonik olmayan İnciller, 49 Nasıralıların İncili, 153 Neveu, Sophie (karakter), 3, 4-5 Yeni Ahit. Bkz. kanonik olmayan kutsal metin kaynakları, 48-49; okuma ve kopyalamanın durdurulması, xxiii-xxiv, 86; xxiii-xxiv, 49, 74, 98-99'un imhası; İsa'nın hayatı üzerine, 121; yasaklanması, 24, 49. Ayrıca bkz. Thomas, Bebeklik İncili sözlü gelenekler: değişiklikler, 115-16, 117; 108, 112'ye dayanan İnciller; İsa hakkında orijinal kaynak olarak, 114-16 kutsal metinlerin ortodoksluğu, 83 paganizm: Konstantin, 9; İsa hakkındaki pagan kaynakları, 104-5; Hristiyanlara yönelik zulüm, 7-8, 11; dini inançlar, 5-6

--- SAYFA 230 ---

INDEX 205 İsa'nın Çilesi (film), xvi, 187 erken Hristiyanlığın ataerkilliği, 4, 24, 171-72, 179, 183, 184 Patripassianizm ("Baba acı çeker"), 21 Pavlus, Elçilerin İşleri, 90 Pavlus, Mektuplar: yazarlık, 170-71; kanonlaştırma, 86, 89; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153. Ayrıca bkz. Pavlus'un (havari) özel mektupları: kıyamet, 157, 168; İsa'nın tanrısallığı/ölümlülüğü üzerine, 15-16; toplumsal cinsiyet meseleleri hakkında, 181; İsa'nın yaşamı ve hizmeti üzerine, 109; misyoner olarak, 166; İsa'dan alıntı, 78-79; cinsiyet farklılıklarının tanınması, 180; İlk Kilise Döneminde Kadınlara Bakış, 166-69, 171; yazılar, 77-78, 88 Pentateuch, 76-77 Zulüm, Büyük, 8 Hristiyanlara yönelik zulüm, 7-8, 11 kıyametçilikte karamsarlık, 33 Petrus, Kıyamet, 86, 87, 90 Petrus, Kıpti Kıyamet, 56- 59 Petrus, Mektuplar: kanonlaştırma, 89; belgeleme tarihi, 78, 79; ihtilafı durum, 89; yasaklanması, 87 Petrus, İncili, 53-56; İsa'nın tartışılması, 108-9; İsa'nın kadın takipçileri hakkında 149; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153; Mary Magdalene hakkında, 159-60; yasaklanması, 81-83, 88, 90 Petrus (havari): okuma yazma bilmeme, 107; İsa'nın görünüşü, 55; Mary Magdalene hakkında, 68, 176; ilk kilisedeki rolü, 165 Petronius, 54 Ferisiler, 32, 150 Fhibionitler, 182-83 Philemon, 86 Philip, İncili, 177-79; İsa'nın tanrısallığı/insanlığı üzerine, 44; İsa'nın medeni durumu hakkında, 153; İsa'nın Mecdelli Meryem ile ilişkisi üzerine, 108, 155, 159; Mary Magdalene hakkında, 142, 143-44 Philip (öğrenci), 39, 166 Filipililer, Mektup: kanonizasyon, 86; İsa'nın tanrısallığı üzerine, 16; Pavlus'un hitap ettiği kadınlar, 167 İskenderiyeli Filo: İsa'nın tartışılması, 105; Essenes'te, 155; cinsiyet hakkında, 193n. 9 Pilatus, Pontius: İsa'nın kınanması, 53; tarihi kaynaklarda 105, 106; İsa'nın dirilişi, 55 Pliny, 104-5, 156 çoktanrıcılık: erken Hristiyanlıkta, 80, 174; pagan topluluklarda, 5-6 Sion Tarikatı: İsa'nın soyundan gelenler tarafından korunuyor, 141; kadınsı vurgu, 24, 163-64; Kutsal Kan, Kutsal Kase, 142; Mary Magdalene'in hamileliği hakkında, 143; Purist Belgeleri, 99

--- SAYFA 231 ---

206 INDEX Priscilla, 173 Purist Belgesi, 99 Q Belgesi, 100; kıyametçilik, 128-29, 131, 133, 137; Hazretler, 135; İsa ile ilgili ilk kaynak olarak, 123; Sion Tarikatı'nın mülkiyeti, 99; İncillerin kaynağı olarak, 113 Kumran, 28, 29, 30 kaynakların güvenilirliği, xxii, 101-3 diriliş: ölümlerin, 33-34; İsa'nın, 149, 159-60, 165 Roma İmparatorluğu'nun Hristiyanlara yönelik zulmü, 8 Romalılar, Mektup, 86, 166-67 ayinler, 177 Sadukiler, 156 kurtuluş: Thomas'ın İncili, 63, 64, 66, 69; İsa'nın ölümü ve, 80-81; Mary Magdalene'in vizyonu, 176; kadınlar için, 69 Sarah (İsa ve Mececeli Meryem'in kızı), 143 burs, İncille ilgili, xx-xxiv, 121-26, 138 Serapion, 81-83, 88 Dağdaki Vaaz, 134-35 cinsellik: gelin odası kutsallığı, 177-78, 181-83; bekarlık, 155-56, 157, 158; hieros gamos ritüeli, 164, 174, 177-78, 181-83; Pavlus'un yasağı, 169-70 Çoban (Hermas), 86-87, 90, 91 Simon Peter. Bkz. Peter (havari) günah, 32 Sol Invictus (güneş tanrısı), 6, 10 Sophia (dişil tanrı), 42, 180 kaynak, tarihi, xxi-xxiv; kanonik kaynaklar, 109-10 (ayrıca bkz. kutsal metinler; İnciller); 115-17, 122-23'te yapılan değişiklikler; Hristiyan kaynakları, 106-9; çağdaşların yaşamla ilgili anlatımları, 103-9, 110; bağlam, 125-26; çelişkiler, xxi, xxii-xxiii; 8, 49, 74, 98-99'un imhası; Birincil kaynak olarak İnciller, 102-3, 109-10, 121; İncil yazarlarının sayısı, 112; bağımsız olarak elde edilen öyküler, 123-24; Yahudi kaynakları, 105-6; kayıp kaynaklar, xxiii-xxiv, 114; kaynak ihtiyacı, 101-3; sözlü gelenekler, 108, 112, 114-16, 117; İsa hakkındaki pagan kaynakları, 104-5; Purist Belgeleri, 99; İsa ve Mececeli Meryem'in ilişkisi üzerine, 144-45; kaynakların güvenilirliği, 101-3; İncil ilmi, xx- xxiv, 121-26, 138; yazarlık zamanı, 121; beklentilere aykırı gelenekler, 124-25. Ayrıca bkz. kutsal metinler; Ölü Deniz Parşömenleri; İnciller; Nag Hammadi Kütüphanesi; kanonik olmayan kaynaklar; özel işler

--- SAYFA 232 ---

INDEX 207 ruhlar Thomas İncili'nde, 64-65 İbadet günü olarak Pazar, 11 Tacitus, 105 Teabing, Leigh (karakter): Canon'da, 92-93; Konstantin üzerine, 4-5, 10, 11-12, 23-24, 92-93; Nicea Konseyi'nde, 14; Ölü Deniz Parşömenleri ve Nag Hammadi kütüphanesi hakkında, 25-26, 35, 44; kaynakların imhası hakkında, 98-99; İsa'nın tanrısallığı/ölümlülüğü üzerine, 15, 18, 23, 56, 119-20, 126; erken Hristiyanlıkta kadınlık üzerine, 163-64; hieros gamos ritüeli üzerine, 164; İsa'nın medeni durumu hakkında, 152-53; Mary Magdalene hakkında, 120-21, 142-43; diğer İncillerde, 47-48, 70; Hristiyanlar ve paganlar arasındaki savaş hakkında, 8-9 Kartacalı Tertullian, 173, 184 Thecla, 169-70, 171 Thecla, Acts of, 171 Selanikliler, 86 Thomas, Gospel of, 60-70, 61; Hazretler, 135; toplumsal cinsiyet meseleleri hakkında, 180-81; İsa hakkında, 108-9; yasaklanması, 90; kaynak olarak 123; İsa'nın hizmetindeki kadınlar hakkında, 147 Thomas, Bebeklik İncili, 50-52, 108 Thomas (havari), 17 Timoteos, Mektuplar: İsa'nın sözlerinin yetkisi, 78-79; yazarlık, 171, 196-97n. 4; kanonlaşma, 86 Titus, 86, 171 Tevrat, 76-77 Teslis, kökenleri, 22 Valentinus, 87 Vatikan, 26, 99 kıyametin doğrulanması, 33-34 Hristiyanlar ve paganlar arasındaki savaşlar, 5-9 kış gündönümü, 11 Süleyman'ın Bilgeliği, 86, 87 kadın: Konstantin'in Hristiyanlıkta dişil, 4, 24, 164, 179, 184; birinci yüzyıl kadınlarının kültürel rolleri, 145-46, 149; erken Hristiyanlıkta, 165-83; Gnostisizm'de, 174-79; İsa'nın hizmeti, 147-51, 165; İsa'nın görüşü, 133-34, 180; Pavlus'un görüşü, 166-67, 180; üreme rolü, 171; dişiliğin ritüelistik kutlamaları, 181-83; durumu, 149-51, 173-74; Tertullianus, 173-74